

A Magyar Művészeti Akadémia Évkönyve 2016

A zsánerfotókat és az Akadémia r tagjainak portréit
a könyvben, illetve itt jelzett kivételektől eltekintve az MMA
(Cseresnyés Márk, Lugosi Lugo László, Németh Lóránt,
Nyirkos Zsófia, Szöllősi Mátyás, Török Máté) készítette.
Kivételek az Arcképcsarnokban: Baráti Kristóf, Cserhalmi György,
Marton László, Mőcsényi Mihály, Pollák Róbert, Pregitzer Fruzsina,
Reviczky Gábor, Rost Andrea, Rostoka László, Sass Sylvia,
Senik Ilona, Tokody Ilona, Turányi Gábor, Zoboki Gábor,
Zsigmond Vilmos.
A posztumusz tiszteleti tagok portréit az alább jelzett
kivételektől eltekintve Lugosi Lugo László készítette.
Berki Viola, Határ Győző, Sinkovits Imre – MTI;
Károly Amy – Geleta László; Lászlóffy Aladár – Szócs Gyöngyi;
Somogyi József – Ruska Judit; Pierre Vago – családi kép.

© Magyar Művészeti Akadémia, 2017

Szerkesztette: Iványi-Nagy Rita

A kötetet tervezte: Árendás József

A MAGYAR
MŰVÉSZETI
AKADÉMIA
ÉVKÖNYVE

2016

MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

- AJÁNLÁS – Fekete György 6

AKADÉMIAI NAPLÓ

- 2016 főbb akadémiai eseményei 8

TALÁLKOZÁSOK a Kecse utcában

- A 2016. évi klubestek időrendi programlistája 38

BESZÉLGETÉSEK az Akadémiáról

- **Összhangba hozni a művészek érdekeit**
Marton Éva, az MMA elnökségi tagja 46
- **Minden fejlesztés a közönségnek szól**
Kucsera Tamás Gergely, az MMA főtitkára 47
- **Ismeretszerzés, szórakoztatás, közösségépítés**
Buglya Sándor, a Fotó- és Filmművészeti Tagozat vezetője 50
- **Összetett ízlésvilág és szakmai értékrendszer**
Stefanovits Péter, a Képzőművészeti Tagozat vezetője 52
- **Párbeszéd és jelenlét**
Rátóti Zoltán, a Színházművészeti Tagozat vezetője 53
- **Folytatni a megkezdett munkát**
Tóth Péter, a Zeneművészeti Tagozat vezetője 54
- **...a semmiből teremtünk világokat**
Átadták a Hild-villát – Kocsis Miklós, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének igazgatója 56
- Magyar Művészeti Akadémia Oktatási, Képzési, Tudományos Bizottsága – Farkas Ádám, elnök 58

BESZÉLGETÉSEK a művészetről

- **A művész dolga: jelen lenni**
Aknay János festőművész, az MMA rendes tagja 62
- **A jövő reménysége a gyermek**
Balassa Sándor zeneszerző, az MMA Nagydíj 2016. évi kitüntetettje 65
- **Készületlenül is készen**
Bán Ferenc építőművész, az MMA rendes tagja 69
- **„Az esendő ember szemszögéből nézem a világot”**
Benkő Imre fotográfus, az MMA rendes tagja 71
- **Amit csak a zene tud**
Dubrovay László zeneszerző, az MMA rendes tagja 73
- **„Mint amikor kőművesként egy új falat raksz...”**
Fekete Vince költő, az MMA rendes tagja 76
- **„Legfőbb inspiráló anyagom maga az élő ember”**
Jánoskúti Márta jelmeztervező, az MMA levelező tagja 79
- **Elsősorban Verdinek köszönhetem**
Miller Lajos operaénekes, az MMA rendes tagja 82
- **Kitalált titkok**
Orosz István grafikusművész, az MMA rendes tagja 84
- **A kihívásokat szeretem**
Szunyoghy András grafikus- és festőművész, az MMA rendes tagja 87
- **A templomépítő**
Török Ferenc építész, az MMA rendes tagja 91

1956 emlékezete

- **A forradalom alapvető tisztasága**
Buda Ferenc költő, műfordító, az MMA rendes tagja **94**
- **„És mászott rajtunk a félholtak örülete...”**
Ágh István költő, író, az MMA rendes tagja **96**
- **Valami, amit átölel az idő**
Kodolányi Gyula író, költő, az MMA rendes tagja **98**
- **Nagy Gáspár emlékének**
Szemadám György festőművész, az MMA elnökségi tagja **101**
- **„Hatvan év után újraéljük az emlékeket”**
Mécsek Károly színművész, az MMA rendes tagja **105**
- **Tóth Ilonka a Nemzeti Színház színpadán**
Vidnyánszky Attila rendező, az MMA rendes tagja **107**

ESEMÉNYEK, dokumentumok

- Székfoglaló előadások a Magyar Művészeti Akadémián **110**
- A Hild-villa átadása **112**
- Kiállítások az MMA intézményében, a Műcsarnokban **115**
- Az MMA köztestületi, tagozati és támogatott rendezvényei a Pesti Vigadóban **116**

MŰVÉSZETI DOKUMENTÁCIÓ

- A Magyar Művészeti Akadémia 2016-ban megjelent kiadványai **120**
- A Magyar Művészet 2016. évi lapszámai **124**
- Magyar Művészeti Akadémia Szakkönyvtára 2016. évi tevékenysége **126**
- A Művészeti Dokumentációs Főosztály videós működéséről **127**

IN MEMORIAM

- BENCSIK István (1931–2016) **130**
- CSETE György (1937–2016) **133**
- DEIM Pál (1932–2016) **135**
- KERÉNYI József Péter (1939–2016) **138**
- MAGYAR László (1955–2016) **140**
- OLÁH János (1942–2016) **141**
- ZSIGMOND Vilmos (1930–2016) **145**

A NEMZET MŰVÉSZEI 150

ARCKÉPCSARNOK

- A Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjai **158**
- A Magyar Művészeti Akadémia levelező tagjai **173**
- A Magyar Művészeti Akadémia tiszteletbeli tagjai **176**
- A Magyar Művészeti Akadémia pártoló tagjai **177**
- A Magyar Művészeti Akadémia nem akadémikus köztestületi tagjai és közgyűlési képviselői **177**
- A Magyar Művészeti Akadémia néhai tagjai **179**
- A Magyar Művészeti Akadémia posztumusz tiszteleti tagjai **181**
- A Magyar Művészeti Akadémia örökös tiszteleti elnöke és főtákar **184**
- A Magyar Művészeti Akadémia Elnöksége **185**
- A Magyar Művészeti Akadémia tagozatainak vezetői **185**
- A Magyar Művészeti Akadémia Felügyelő Testülete **185**
- A Magyar Művészeti Akadémia Társadalmi Tanácsadó Testülete **185**
- A Magyar Művészeti Akadémia Titkárságának köztisztviselői és munkatársai **186**
- A Magyar Művészet folyóirat szerkesztősége **186**
- A Magyar Művészeti Akadémia intézményeinek vezetői **187**

A 2016-os akadémiai év eseményeit rögzítő Évkönyvet ajánlani és figyelmes olvasóit köszönteni immár ötödik esztendeje különös kegyelme a sorsnak, mert alkalmat ad arra, hogy újra és újra megélhessük közös kötelességeink örömeit.

A beszámoló könyv a folyamatos munkáról, annak erőfeszítéseiről és élményeiről, a szervezetépítés fontos állomásairól ad hírt, benne az elvégzett munka személyes sikereiről, a pénzügyi munkák korrektségéről, a különféle művészeti tagozatok tevékenységének aktivitásáról, mögötte pedig a hivatali apparátus lelkiismeretes és szakszerű együttműködéséről. Ez a beszámoló is tehát, mint a korábbi éveké, a vállalt kötelezettségek teljesítésének a lenyomata.

Az írárok jelzik az Akadémia új tagjainak beépülését a nagy „családszervezetbe”. Hírek szólnak a Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet méltó és végleges helyének megszületéséről, benne a kutatómunka elindulásáról, valamint az Andrassy úti leendő MMA székház felújításának megkezdéséről. Mindkét esetben a magyar építészet elsőrendű műemléképületének újjászületését kell ünnepelnünk a tényben.

A Pesti Vigadó közben beépült a nemzet első számú művészeti produkciós helyszíneinek sorába, programjai a kortárs alkotó- és előadóművészek nagyjait és műveit folyamatosan idézik.

Az Akadémia 2016-ban hét tagját veszítette el. Megszakadt jelenlétüket fájlaljuk, emléküket megőrizzük és ezúton is köszönjük, hogy tehetségük gyümölcseit nem csak a nemzettel, de benne az MMA-val is bőkezűen megosztották.

Ennek a beszámolónak az ajánlása – természetesen annak rendje szerint – bár a 2017-es esztendőben készült, de abban a tudatban, hogy a magyar kultúra folytonosságának az MMA a következő években is fontos szereplője lesz.

Legyen ez a köszönet ugyanakkor – az én személyes köszönetem is – mindazoknak, akik kétszer hároméves elnöki ciklusom lejárta után bizonyítottan édes gyermeküknek tartják az eltelt hat közös esztendőt.

Prof. emeritus Fekete György
elnök

Napló 2016

2016. január 10.
Ránki Dezső és
Klukon Edit
zongoraestje
a Pesti Vigadó
Dísztermében

2016. január 14.
Sturcz János a
Képzőművészeti
Tagozat díjazottjai-
nak kiállításán

2016. január 18.
Németh János a ki-
állítás megnyitóján

2016. január 18.
Föld-Ember.
Németh János
kiállítása a Vigadó
Galériában

1. Elhunyt Zsigmond Vilmos operatőr, a kortárs film- és fotóművészet egyik legjelentősebb alkotója, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

4. 2016-ban folytatódott az MMA Film- és Fotóművészeti Tagozatának a legjobb és legfontosabb magyar dokumentumfilmeket bemutató válogatássorozata az Uránia Nemzeti Filmszínházban. A *100 magyar dokumentumfilm (1936–2013)* vetítése filmklub keretében, a vetítést követő beszélgetésekkel négy újabb tematikus blokkba rendezve zajlottak: VII. Létkérdések; VIII. Vannak változások?; IX. Erdélyi történetek; X. Hallgatásra ítélve.

10. A Magyar Művészeti Akadémia Zeneművészeti Tagozata által szervezett *Begyűtt Jézus a házamba* című, a Keresztény Múzeum gyűjteményéből rendezett szakrális népművészeti kiállítás záró rendezvényeként Klukon Edit és Ránki Dezső adott zongoraestet a Pesti Vigadó Dísztermében.

11. A Kós Károly Egyesülés szervezésében mutatták be Dobrosi Tamás *Pancho Aréna – A Puskás Ferenc Labdarúgó Akadémia Épületegyüttese*, valamint Vörös Győző, az MMA tiszteletbeli tagja a Szentföldön, Jordániában zajló, egyedülálló magyar ásatásokat bemutató *Machaerus II* című köteteket a Kecse utcában.

• Felavatták és megkoszorúzták dr. Dobozy Elemérné dr. Erdélyi Zsuzsanna emléktábláját lakóházában, a Váci utca 79. szám alatt. Erdélyi Zsuzsanna néprajztudós, a Magyar Művészeti Akadémia néhai tagja itt élt és alkotott 66 éven át, 1949 júniusa és 2015 februárja között.

14. A 2014–2015. évben az MMA Képzőművészeti Tagozata Művészeti ösztöndíjában részesített Baksai József és Kótai Tamás képzőművészek, Éltes Barna és Szabó Ábel Fiatal művészeti ösztöndíjat elnyert alkotóművészek, valamint Olescher Tamás, az MMA Képzőművészeti Tagozat 2015. évi díjazottja munkáiból nyílt kamaratárlat a Vigadó Galériában. A tárlatot Sturcz János művészettörténész, az MMA levelező tagja, a kiállítás kurátora nyitotta meg.

16. Végéhez ért az Építőművészet Tagozat által 2015-ben fiatal építészek számára meghirdetett *Zebegegy, Képzőművészeti alkotóház 2015* című pályázatra beérkezett 20 pályaművet bemutató tárlat a Zebegegy Könyvtár Galériájában.

18. Németh János, a Nemzet Művésze alkotásaiból nyílt kiállítás a Vigadó Galériában.

19. Az Írók Boltjában mutatták be Lugossy László akadémikus *Szirmok, virágok, koszorúk* című filmjének DVD változatát. A MaNDA kiemelkedő jelentőségű magyar filmes DVD-sorozatának szerkesztője, Fazekas Eszter filmtörténész a magyar történelem tragikus korszakait feldolgozó filmek egyik örökérvényű alkotásának keletkezéstörténetéről, a film készítésével és utóéletével kapcsolatos élményeiről, emlékeiről beszélgetett a film rendezőjével, Lugossy Lászlóval, főszereplőjével, Cserhalmi Györggyel és operatőrével, Ragályi Elemérrel.

20. A Magyar Művészeti Akadémia megbízásából 2016 februárjától a Pesti Vigadó ad otthont a *Pastorale* sorozatnak, havonta egy-egy hétfőn. Az esemény

sajtótájékoztatóján a sorozat gazdái – Záborszky Kálmán karmester, a Zuglói Filharmónia művészeti vezetője, az MMA rendes tagja és Solymosi Tari Emőke zenetörténész, az MMA Művészetelméleti Tagozatának vezetője – ismertették a programot.

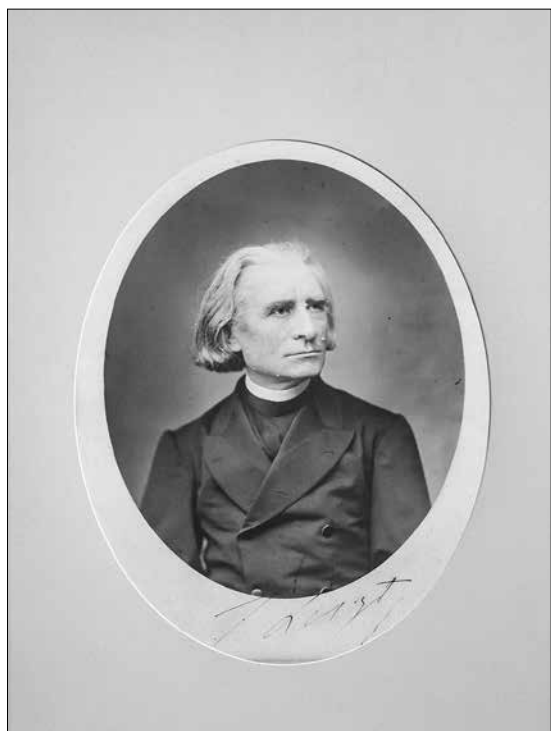
21. Christopher Machin, az Amerikai Egyesült Államok budapesti Nagykövetségének kulturális attaséja bemutatkozó látogatásra érkezett dr. Kucsera Tamás Gergelyhez, a Magyar Művészeti Akadémia főtítkárához. A találkozót az amerikai fél azért indítványozta, hogy közelebbről megismerje a köztestület működését.

22. A brüsszeli Balassi Intézetben megalakult a Belgyumi Magyar Művészeti Szalon, amelynek alakuló ülésén az Akadémia főtitéára, dr. Kucsera Tamás Gergely tartott előadást az MMA rövid történeti múltjáról, valamint mai kultúraközvetítő és támogató szerepéről.

A magyar kultúra napján nyílt meg Kunkovács László a *Pusztaiak, a pásztorok világa* című fotókiállítása Békéscsabán, a Munkácsy Mihály Múzeumban.

24. A magyar kultúra napja tiszteletére immár huszadik alkalommal szervezett pályázatot a Palóc Társaság kezdeményezésére több magyarországi társadalmi szervezet. A pályázaton díjazottjainak és felkészítő tanáraiknak elismeréséhez a Magyar Művészeti Akadémia könyvek és kiadványok biztosításával járult hozzá. Az ünnepélyes pályázathirdetésre a Magyarság Házában került sor.

25. A Magyar Művészeti Akadémia székházaként működő Pesti Vigadó megnyitásának 150. évfordulóját ünnepelte 2015-ben, mely alkalomból az év során több, kiemelkedő jelentőségű program került megvalósításra. Az eseménysorozat zárásaként ünnepi műsor keretében helyezték el annak az aukción vásárolt Liszt Ferenc-portrénak archív fotópapírra készített nagyítását, melyet a zeneszerző egy, a Vigadóban adott koncertjének emlékére dedikált.

2016. január 20. Pastorale sajtótájékoztató

2016. január 22.
Kunkovács László
a fotókiállítás
megnyitóján

2016. január 25. Juhász Judit, Szőnyiné Szerző Katalin, Kucsera Tamás Gergely és dr. Molnárné Szunyi Barbara sajtótájékoztatón mutatták be Liszt Ferenc dedikált portréfotóját

2016. január 25.
Liszt Ferenc dedikált
portréfotója

napló

2016

2016. február 12.
Reviczky Gábor
tartja akadémiai
székfoglalóját

2016. február 3. Jankovics Marcell könyveinek bemutatóján, Csernyus Lőrincsel

2016. február 24.
Doncsev Toso
A hétköznapi
erényekről című
könyvének bemutató-
ja a Pesti Vigadóban
(a képen Biszerka
Beniseva, Bulgária
magyarországi
nagykövete és
Doncsev Toso

2016. február 22. Az 5. Nemzetközi Textilművészeti Triennálé anyaga a Vigadó Galériában

■ Február

3. Jankovics Marcell animációsfilm-rendező, művelődéstörténész, a Nemzet Művésze három megjelent – *Képes bibliai történetek*, *Kisszeben Keresztelő Szent János-temploma*, *A vizuális nevelésről* című könyvét mutatta be a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet által rendezett estjén. A szerzővel Pomázi Gyöngyi és Csernyus Lőrinc beszélgetett.

4. *Agyfogyatkozás* címmel nyílt kiállítása M. Novák András festőművésznek, az MMA rendes tagjának az Újlipótvárosi Klub-Galériában.

16. 2016-ban is folytatódott a *Mozi a Vigadóban* sorozat, amely során havonként egyszer a magyar filmgyártás kevésbé ismert területeivel ismerkedhettek meg a nézők. A 2016-os program *A filmklub mozgalom múltja és jövője* című rendezvénnel indult a Pesti Vigadóban. Ezt követte március 22-én *Élet és tudomány...* címmel a magyar ismeretterjesztő fim történetét bemutató rendezvény.

20. A *Pastorale* sorozat Mozart *A varázsfuvola* című klasszikusával indult a Pesti Vigadó Dísztermében.

22. Az 5. Nemzetközi Textilművészeti Triennálé anyagából nyílt kiállítás a Vigadó Galériában.

24. A bolgár zsidóság deportálás elől való megmeneküléséről, a társadalom és a pravoszláv egyház mellettük történt kiállításáról szól Doncsev Toso *A hétköznapi erényekről* című, három nyelven írt könyve, melyet a Pesti Vigadóban, a Magyar Művészeti Akadémia színházában mutattak be, ahol dr. Kucsera Tamás Gergely, a Magyar Művészeti Akadémia főtákará házigazdaként köszöntötte a megjelenteket, majd Kovács István költő, történész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja és Ferdinandy György író, az MMA rendes tagja méltatták Doncsev Toso művét.

25. A Magyar Művészeti Akadémia az év elején elhunyt néhai tagja, Zsigmond Vilmos világhírű operatőr emléke előtt tisztelgett. Az emléknapon a Pesti Vigadóban kiállítás volt látható Zsigmond Vilmos

fotográfiai műveiből. Mintegy ötven fotó tekintette át a művész teljes életútját, és kiállították filmes díjait – köztük az Oscar- és BAFTA-díjat – is. Az emléknaphoz folyamán Zsigmond Vilmos filmművészeti alkotásai közül vetítésre került a *Magyarország lángokban – Egy nép harca a szabadságért* című dokumentumfilm, valamint a *Bánk bán* operafilm is. A vetítéseket a filmek készítőivel, valamint szereplőivel való szakmai beszélgetések követték.

Szintén az emléknaphoz kapcsolódóan Zsigmond

Vilmos tiszteletére emlékeztet tartottak a Pesti Vigadóban, amelyen köszöntőt mondott Orbán Viktor miniszterelnök és professor emeritus Fekete György, az MMA elnöke. A rendezvényen Zsigmond Vilmos családtagjai és az Akadémia vezetősége mellett részt vett Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere, Lenkovich Barnabás, az Alkotmánybíróság elnöke, és Domokos László, az Állami Számvevőszék elnöke.

26. Közelképek írókról címmel mutatták be az MMA Irodalmi Tagozatának gondozásában megjelent monográfiákat a Pesti Vigadó Makovecz termében: Tary Orsolya: Tóth Bálint, Márkus Béla: Ágh István, Rónay László: Tamás Menyhért, Cs. Nagy Ibolya: Farkas Árpád, Papp Endre: Vári Fábián László. Az esten műhelybeszélgetések hangzottak el a kötetek szerzői és a könyvek címszereplői között, valamint Rátóti Zoltán színművész előadásában versek, illetve irodalmi részletek az írók műveiből.

- A Magyar Művészeti Akadémia levelező tagjának, Olasz Ferenc fotográfusnak nyílt életmű-kiallítása a Vigadó Galériában. A tárlat Olasz Ferenc számtalan szakrális témájú fotóiból – Kárpát-medencei templomok, útszéli és temetői fejfák és kőkeresztek, pléhkrisztusok, alsópáhoki portrék –, könyveiből és több mint száz televíziós-filmes munkájából válogatott.

- Ösbemutatót tartottak a Szegedi Nemzeti Színházban. Az *Árgyelus királyfi* történetét feldolgozó meseopera zenéjét Tóth Péter, a Magyar Művészeti Akadémia Zeneművészeti Tagozatának vezetője szerezte.

27. A Magyar Művészeti Akadémia meghívására a kárpátaljai I. Bartók Béla Komolyzenei Tehetségkutató verseny döntősei egy budapesti kiránduláson vehettek részt, amelyet összekötöttek egy koncertlátogatással is. A Műpában a Budafoki Dohnányi Zenekar hangversenyén színpadra állt a 2015-ben Kárpátalján az MMA támogatásával először megrendezett tehetségkutató két első helyezettje is.

2016. február 26. Olasz Ferenc dedikálja a kiállítása anyagából készült katalógust

2016. február 25. Zsigmond Vilmos-emlékest a Vigadóban, Orbán Viktor és Susan Roether (Zsigmond Vilmos özvegye)

2016. február 26. Ágh István, Márkus Béla és Rátóti Zoltán az Irodalmi Tagozat monográfia sorozatának bemutatóján

2016. február 26. Olasz Ferenc *Te Deum* című életmű-kiallítása a Vigadó Galériában

■ Március

1. A Magyar Művészeti Akadémia két pályázatot írt ki az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára. Az MMA díjazásos pályázata fiatalok számára szól, célja olyan pályaművek, művészeti alkotások létrehozásának támogatása volt, amelyeken keresztül a közösség – különösen a fiatal nemzedék – minél több élményt szerezhet 1956 szellemiségéről. Az MMA másik, 200 millió forintos keretösszegű nyílt pályázata az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeinek 60. évfordulójához kapcsolódó művészeti szakmai programok megvalósításának támogatására, méltó művészi megemlékezésére irányult.

2016. március 1.
Gyarmathy Tihamér centenáriumi kiállítása a Vigadó Galériában

2016. március 3.
Az Aracs folyóirat bemutatkozása a Műcsarnokban

2016. március 9. Jacek Purchla, a krakkói Nemzetközi Kulturális Központ igazgatója, valamint helyettese, Agata Wasowska-Pawlik látogatása a Pesti Vigadóban

• 2016-ban is folytatódott a az MMA Művészetelméleti Tagozata *Keddi Kaleidoszkóp Műhelybeszélések frissen megszületett vagy születőben lévő művészeti alkotásokról* elnevezésű programsorozata. Első alkalommal Katona Szabó Erzsébettel, az MMA rendes tagjával Dvorszky Hedvig művészettörténész, az MMA levelező tagja beszélgetett legújabb műveiről és a Gödöllői Iparművészeti Műhelyről.

• Gyarmathy Tihamér (1915–2005) képzőművész alkotásaiból nyílt centenáriumi kiállítás a Vigadó Galéria 5. emeleti kiállítótermében. A kiállítás korábban – a születési centenárium évében – Pécsen volt látható 2015. október–decemberben, onnan érkezett a Magyar Művészeti Akadémia székházába. A tárlat a 20. század egyik legkövetkezetesebb magyar absztrakt festőjének, Gyarmathy Tihamérnak, a Magyar Művészeti Akadémia posztumusz tiszteleti tagjának állít emléket, aki a Magyar Művészeti Akadémia társadalmi szervezet egyik alapítója volt 1992-ben. A kiállítást Keserü Katalin művészettörténész, az MMA rendes tagja nyitotta meg.

3. A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának *Élőfolyóirat-sorozata* a délvidéki *Aracs* folyóirat estjével folytatódott a Műcsarnokban. Az est házigazdája a tizenöt éve megjelenő lap főszerkesztője, Bata János költő, műfordító volt. A folyóirat alkotóinak műveiből Tallián Marianne és Szélyes Imre színművész olvasott fel, továbbá közreműködött Petrás Mária Prima Primitissima-díjas népdalénekes, iparművész, Gyurkovics Hunor művészeti szerkesztő, Gubás Ágota olvasószerkesztő, valamint a folyóirat alapítója, Gubás Jenő.

5. A *Pastorale* sorozat márciusi programjában *A zenekar tábornoka – avagy mire való a karmester?* címmel a karmesteri feladatról, a vezénylés művészetéről tudhatott meg kulisszatitkokat a közönség.

9. Jacek Purchla, a krakkói Nemzetközi Kulturális Központ igazgatója, valamint helyettese, Agata Wasowska-Pawlik látogatást tett a Pesti Vigadóban, a Magyar Művészeti Akadémia székházában, ahol prof. em. Fekete György elnök és dr. Kucsera Tamás Gergely főtítkárr fogadta őket. A látogatás során közösen tekintették meg a Vigadó Galéria tárlatait, illetve rövid megbeszélést folytattak a további együttműködés lehetőségeiről.

9–16. között sikeres ünnepi koncertsorozat zajlott Bulgáriában *Dunamenti Barátság* címmel Magyarországi nemzeti ünnepe, március 15-e, Bulgária nemzeti ünnepe, március 3-a, valamint Bartók Béla születésének 135. évfordulója alkalmából. A koncertek egyik támogatója a Magyar Művészeti Akadémia volt.

10. A *Szó–Szín–Játék*-sorozat keretében Dsida Jenő verseit keltették életre a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulatának színészei, Bogdán Zsolt, Kovács Éva és Csutak Réka.

11. Életének 77. évében elhunyt Kerényi József Kossuth-díjas építész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja. Munkásságával jelent meg Magyarországon az építészeti revitalizáció, a múlt építészeti örökségének védelme és megőrzése újraértelmezett használatlalt.

14. Somogyi Győző akadémikusnak, festő- és grafikusművésznek nyílt kiállítása a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban.

16. A kultúrák találkozásáról tanácskoztak a 13. budapesti Nemzetközi Építészkongresszus résztvevői a Pesti Vigadóban, a Magyar Művészeti Akadémia székházában, köztük olyan nemzetközi híró alkotók, mint a Magyar Nemzeti Galéria új épületét tervező SANAA japán iroda két Pritzker-díjas vezetője, Szedzsima Kazujo és Nisizava Rjúe.

17. A külföldi akadémiaik közül elsőként a krakkói Lengyel Művészeti és Tudományos Akadémiával írt alá együttműködési megállapodást a Magyar Művészeti Akadémia. Az eseményen magyar részről prof. em. Fekete György, az MMA elnöke, Jankovics Marcell, a közttestület alelnöke és Kucsera Tamás Gergely főtitkár, lengyel részről pedig Andrzej Białas, a Lengyel Művészeti és Tudományos Akadémia (PAU) elnöke, illetve Szczepan Biliński, a PAU főtitkára vett részt. Az egyezmény értelmében a magyar és a lengyel fél fejleszteni kívánja nemzetközi művészeti együttműködését, illetve erősítik az egyes művészek és intézményeik között már meglévő kapcsolatokat.

• A Magyar Művészeti Akadémia – az 1848–49-es forradalomra emlékező – ünnepi estjét a Pesti Vigadó Dísztermében tartotta. A *Himnusz* és Egressy Béni *Klapka indulója* után prof. emeritus Fekete György, az MMA elnöke mondta el köszöntőjét. A hangverseny fellépője a Győr Symphonic Band volt.

17–20. között rendezték meg a MONodrÁma és STúdiósZínházi FESZTivált, a MOST FESZT-et, amelyet a tatabányai Jászai Mari Színház 2015-ben hagyományteremtő szándékkal hívott életre. A fesztivál hiánypótló, kifejezetten a színházi műhelymunkákat és egyéni művészi teljesítményeket felvonultató szakmai mustra. Az esemény egyik fő támogatója a Magyar Művészeti Akadémia volt.

18–25. 10. születésnapját ünnepelte a debreceni DESZKA Fesztivál, a kortárs magyar drámákat összegyűjtő, tematikájában évről évre bővülő, a Csokonai Nemzeti Színház rendezésében megvalósuló szakmai találkozó. A fesztivál egyik fő támogatója a Magyar Művészeti Akadémia volt.

19. A magyar–lengyel barátság napja alkalmából ünnepséget tartottak a Pesti Vigadóban, amelyen részt vett Áder János magyar és Andrzej Duda lengyel köztársasági elnök. Az ünnepi hangversenyen az Óbudai Danubia Zenekar mellett Bogányi Gergely, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja is fellépett; a közttestületet az MMA főtitkára képviselte.

20. Átadták Kisgyőr községben a Népművészeti Tagozat által évek óta patronált Családi Kézműves Szaktábor keretén belül megalkotott népművészeti ihletésű teljes keresztutat. A kisgyőri golgota átadási ünnepsége az MMA elnöke és a tagozat akadémikusainak közreműködésével zajlott.

21. Prof. Felix Unger, az Európai Tudományos és Művészeti Akadémia (The European Academy of Sciences and Arts, ASEA) elnöke, Madarassy István szobrászművész, az MMA nem akadémikus köztes-

tületi és az ASEA tagjának kíséretében tett látogatást Fekete Györgynél, az MMA elnökénél.

• A Kecskeméti Tavaszi Fesztivál keretében a Kecskeméti Zenészkör (KEZEK) szervezésében a Magyar Művészeti Akadémia zeneszerző tagjainak műveiből énekkari és kamarahangversenyre került sor, ahol több bemutató is elhangzott. Az énekkari és kamarahangversenyen Szőnyi Erzsébet, Szokolay Sándor, Balassa Sándor, Tóth Péter, Kocsár Miklós és Nógrádi Péter zeneszerzők művei csendültek fel a Kecskeméti Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskolában. Az esemény egyben bemutatója volt Balassa Sándor *Ten-gerszem* című vegyeskarra írt művének.

22. Az MMA Népművészeti Tagozata a magyar népművészet életben tartásában és továbbörökítésében végzett tevékenységéért, a népművészeti rendezvényeken elért eredményeiért, közösségformáló munkája elismeréseként az MMA Elismerő Oklevelében és a vele járó pénzdíjban részesítette Beszprémy Józsefné hímző népi iparművészt, a Népművészet Mesterét. A díjat Kékedi László, az MMA Népművészeti Tagozatának vezetője adta át otthonában Beszprémy Józsefnének.

23. Oleg Țulea, a Moldovai Köztársaság Budapestre akkreditált nagykövete hivatalos látogatást tett a Magyar Művészeti Akadémia főtitkáránál. Az együttműködés 2015-ben indult, amikor az MMA három grafikusművészenek – Jankovics Marcellnek, Orosz Istvánnak és Gyulai Líviusznek – sikeres kiállítása volt látható Kisinyovban. A kiállítás megnyitójának alkalmával dr. Kucsera Tamás Gergely főtitkár tárgya-

2016. március 20.
Elkészült a kisgyőri
Golgota

2016. március 17. Andrzej Bialas, a Lengyel Művészeti és Tudományos Akadémia elnöke és Fekete György aláírják a két intézmény közötti megállapodást

2016. április 5. Elindul a Közösségi mozi és médiaműhely program (a képen: Polyák Albert, az NMI főigazgatója, Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár, Buglya Sándor filmrendező)

2016: április 8. Kubik Anna, Nyári Szilvia, Lux Ádám és Rátóti Zoltán a Tavasz Irodalmi Gálán

lásokat folytatott a moldovai kultuszminisztérium miniszterével és államtitkárával, valamint látogatást tett több kulturális intézményben is. A tárlat népszerűsége okán döntöttek úgy a felek, hogy az együttműködést folytatják, és 2016-ban biztosítják a moldovai művészek budapesti bemutatkozását.

29. Keddi kaleidoszkóp – Műhelybeszélgetések frissen megszületett vagy születőben lévő művészeti alkotásokról. Sebő Ferencsel, a táncházmozgalom egyik elindítójával, a Nemzet Művészeivel *Pannon freskó* című lemezének anyagáról Sipos János népzene kutató, az MMA levelező tagja beszélgetett.

30. Szokolay Sándor zeneszerző, a Magyar Művészeti Akadémia néhai tagja születésének 85. évfordulója alkalmából ünnepi hangversenyt rendeztek a Művészetek Palotájában. Közreműködött a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Kocsis Zoltán vezényletével. Az esten Szokolay Sándor életművének kiemelkedő alkotásai hangzottak el.

■ Április

4. A Magyar Művészeti Akadémia Zeneművészeti Tagozatának szervezésében Devich Jánosnak, az MMA rendes tagjának, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kamarazene Műhely oktatójának tanítványai dupla koncertet adtak a Pesti Vigadó Makovecz termében. Első alkalommal Mozart, Beethoven és Weiner Leó válogatott vonósnégyeseit hallgathatta meg a közönség.

5. Az első magyar mozifilm elkészülésének 115. évfordulója, valamint az első magyar mozgóképfilm megszületésének 120. évfordulója alkalmából Közösségi mozi és médiaműhely címmel országszerte 19 településen indított ifjúsági közösségfejlesztő mintaprogramot a Nemzeti Művelődési Intézet (NMI). A program támogatói az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Magyar Művészeti Akadémia. A rendezvénysorozatot sajtótájékoztatón mutatta be Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár, Buglya Sándor filmrendező, az MMA Film- és Fotóművészeti Tagozatának vezetője, valamint Polyák Albert, az NMI főigazgatója.

• **Keddi kaleidoszkóp – Műhelybeszélgetések frissen megszületett vagy születőben lévő művészeti alkotásokról.** Harmadik alkalommal Bata Tibor építészmentővel *Egy analóg építész Leleszen* címmel a szlovákiai településre tervezett településközpontról Csernyus Lőrinc építész, az MMA levelező tagja beszélgetett.

8. Tavasz Irodalmi Gála címmel a Pesti Vigadó Dísztermében ünnepelte az MMA a költészet napját. Az ünnepi rendezvényen elhangzott Ágh István *Öt virágének* című versciklusa Kocsár Miklós akadémikus, Kossuth-díjas zeneszerző megzenésítésében, valamint Dubrovay László Kossuth-díjas zeneszerző, akadémikus József Attila *Gyöngykoszorú* című versciklusára írt dalai Halmai Katalin és Holics László előadásában. A gála alkalmával a legnevesebb kortárs magyar írók, költők műveiből készült versszínpadi összeállítások hangzottak el, mások mellett Lázár Ervin, Hernádi Gyula, Czákó Gábor, Dobai Péter, Farkas Árpád, Jókai Anna, Király László, Kiss Anna művei; Joós Tamás és Hegyi Norbert pedig Cseh Tamás–Bereményi Géza

dalokat adott elő. Az irodalmi gálán közreműködött Kubik Anna, Rátóti Zoltán, Nyári Szilvia, Lux Ádám és Szélyes Imre színművészek.

- Tordai Hajnal jelmeztervező, érdemes művész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja közreműködésével mutatták be Turnai Tímea *Mesélő jelmezek* című könyvét a Centrál Színházban. A *Mesélő jelmezek* című kötet előzményei közé tartozik az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet által gondozott *Szcenika* című sorozat, amelynek egyik ötletgazdája Tordai Hajnal volt, és neves jelmeztervezők életművét dolgozza fel. A *Szcenika*–sorozat támogatói között szerepel a Magyar Művészeti Akadémia is.

9. A *Pastorale* sorozat harmadik, tavaszi produkciója a *Meglepetés-szimfónia - avagy humor és váratlan fordulat a zenében és a balettben*.

11. A Magyar Művészeti Akadémia delegációjának részvételével tartotta szavalással egybekötött költészetnap rendezvényét a Pro Cultura Subcarpathica civilszervezet Beregszász főterén. Az eseményre több kárpátaljai magyar iskolából érkeztek diákok és tanárok azzal a céllal, hogy településük képviseletében közösen elszavalják Szabó Lőrinc *Biztató a tavaszban* című versét. A rendezvényt Kudlotyák Krisztina, a Pro Cultura Subcarpathica igazgatónője nyitotta meg. Az eseményen részt vett a Magyar Művészeti Akadémia főtítkára és Gara Katalin beregszászi magyar konzul.

- Hatodik alkalommal került megrendezésre a Versmaraton, a Magyar Napló Kiadó, a Magyar Írószövetség és az MTVA közös programja a Magyar Rádió Márványtermében, ahol kortárs magyar költők – köztük a Magyar Művészeti Akadémia tagjai is – tízenkét órán át olvasták fel szerzeményeiket a költészet napja alkalmából. Átadták a Versünnep Fesztivál díjait, köztük az MMA elismerését is, emellett irodalmi esttel emlékeztek a 2015-ben elhunyt Juhász Ferenc költőre, a Nemzet Művészeire.

12. A *Mozi a Vigadóban* sorozat második blokkjában a Magyar Művészeti Akadémia akadémikusairól készült művészportrék kerültek a filmvászonra. Első alkalommal a Magyar Művészeti Akadémia egyik alapítójáról, az MMA örökös tiszteleti elnökéről, néhai Makovecz Imréről és Melocco Miklósról, a Nemzet Művészeiről készült portréfilmeket láthatta a közönség.

13–15. között harmadszor tartották meg Szombathelyen a város filmes mustráját, melyet a korábbi évekhez hasonlóan a Magyar Művészeti Akadémia is támogatott. A Magyar Művészeti Akadémia különdíjait dr. Kucsera Tamás Gergely, az MMA főtítkára adta át.

18. Lázár János Miniszterelnökséget vezető miniszter megbízásából L. Simon László kulturális örökségvédelemért és kiemelt kulturális beruházásokért felelős államtitkár a műemléki világnapon Klaniczay Péternek és dr. Nagy Gergelynek Műemlékvédelemért – Forster Gyula-díjat, dr. Kovács Gyöngyinek és Wollák Katalinnak Régészeti örökségért – Schönvisner István-díjat adományozott a Pesti Vigadóban. Az ünnepségen köszöntőt mondott mások mellett Fekete György, az MMA elnöke is.

- A műemléki világnap alkalmából *Sport és örökség* címmel rendezett ünnepség, illetve az azt követő tudományos ülés az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Miniszterelnökség Kulturális örökségvédelemért és kiemelt kulturális beruházásokért felelős államtitkársága, a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ, valamint a Magyar Művészeti Akadémia Építőművészeti Tagozata rendezésében valósult meg.

19. A sepsiszentgyörgyi 25. Szent György Napok programjában kapott helyet a *Mesterkulcs* című képzőművészeti kiállítás, amely az MMA és az egri Kepes Intézet szervezésében jött létre. A tárlatot az MMA főtítkára, Csáji Attila, az MMA volt alelnöke és Kelemen Hunor, az RMDSZ elnöke nyitotta meg az Erdélyi Művészeti Központban.

- A *Mozi a Vigadóban* sorozat keretében a Temesi Ferencről készült *Marslakó a Tündér utcából* és a Haris Lászlóról készült *Léptékváltás* című portréfilmet vetítették a Pesti Vigadó Sinkovits Imre Kamaraszínpadán.

20. A Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében valósult meg a Budapesti Tomkins Énekegyüttes koncertje Szokolay Sándor, a Magyar Művészeti Akadémia néhai rendes tagja születésének 85. évfordulója alkalmából a Pesti Vigadóban, a Magyar Művészeti Akadémia székházában.

2016. április 12.
Mozi a Vigadóban,
a filmes tagozat
akadémikusokról
készült művész-
portrékat bemutató
sorozata
(A képen:
Dárday István,
Szalay Györgyi,
Szemadám
György)

2016. április 18.
Turi Attila
a műemléki
világnap
alkalmából
rendezett
tudományos
ülésen

2016. április 21.
Somogyi 100,
kiállítás a Vigadó
Galériában

2016. április 22. KÉPEK ÉS PÍXELEK. Fotóművészeti Nemzeti Szalon a Műcsarnokban

2016. április 25. Devich János tanítványainak koncertje

21. A Cseh Centrumban nyílt meg a Magyar Művészeti Akadémia Visegrádi 4-ek történetét bemutató, az együttműködés 25. évfordulójára készített kiállítása. A megnyitón Juraj Chimel, Csehország Budapestre akkreditált nagykövete mellett részt vettek a visegrádi országok nagykövetei, valamint a diplomáciai kar képviselői is. A Magyar Művészeti Akadémia részéről Répás Zsuzsanna főosztályvezető vett részt az eseményen. A kiállítás kurátora Gróf Péter, konzultánsa pedig Örkényi Zoltán volt.

- A Pesti Vigadó VI. emeleti kiállítótereiben nyílt meg a száz éve született Somogyi József (1916–1993) szobrászművész és tanítványainak kiállítása. A tárlat bemutatta az MMA posztumusz tiszteleti tagja köztéri szobrászatának dokumentációját, kispasztikáinak, érmeinek, rajzainak egy kollekcióját és egy válogatást volt növendékei munkáiból. Somogyi József életművének szerves része tanári tevékenysége. Előbb a budapesti Művészeti Gimnáziumban, majd a Magyar Képzőművészeti Főiskola (ma Egyetem) szobrász szakán tanított és az intézménynek évekig rektora is volt. Valamikori tanítványai ma a kortárs magyar szobrászat meghatározó alkotói. A megnyitón a vendégeket professor emeritus Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke és Tarlós István, Budapest főpolgármestere köszöntötte. A kiállítást Karmó Zoltán szobrászművész, tanszékvezető (Magyar Képzőművészeti Egyetem) nyitotta meg. A tárlat kurátorai Feledy Balázs művészettörténész, Karmó Zoltán és Kő Pál szobrászművészek, az MMA rendes tagjai voltak.

22. Az MMA támogatásával mutatták be a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytérjében Dubrovay László zeneszerző, a Magyar Művészeti Akadémia elnökségi tagjának *Faust, az elkárhozott* című balettjét. Az ősbemutatón közreműködött a Zuglói Filharmonia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar és a Pécsi Balett; vezényelt: Záborszky Kálmán, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a mű koreográfusa Vincze Balázs a Pécsi Balett igazgatója volt. A zeneszerző a *Faust, az elkárhozottat* az egyik legfontosabb és legmonumentálisabb alkotásának tartja.

- KÉPEK ÉS PÍXELEK – Fotóművészet és azon túl címmel nyílt meg a 2016-os fotóművészeti Nemzeti Szalon, amely a magyar fotóművészet legutóbbi tíz-tizenöt évét és jelenét mutatta be a Magyar Művészeti Akadémia intézményében, a Műcsarnokban. A kiállítás kurátora Szarka Klára fotótörténész és Bán András műkritikus voltak.

25. Devich János, az MMA rendes tagja tanítványainak második koncertjén a Pesti Vigadó Makovecz termében Brahms, Debussy és Dvořák egy-egy műve hangzott el.

28. Az Irodalmi Tagozat *Élőfolyóirat* sorozatának keretében a békéscsabai *Bárka* folyóirat Elek Tibor, Farkas Wellmann Éva, Zalán Tibor, Orbán János Dénes és a Körömvirág Együttes közreműködésével mutatkozott be a Műcsarnokban.

■ Május

3. A negyedik alkalommal megtartott *Keddi Kaleidoszkóp* pódiumbeszélgetésen Haris László fotóművésszel, az MMA rendes tagjával Nézz körül! című panorámaképsorozatáról Sulyok Miklós művészettörténész beszélgetett.

4. Művészettörténészek és társintézmények vezetői folytattak nyilvános műhelybeszélgetést a Magyar Művészeti Akadémia irányítása alatt álló Műcsarnok múltjáról és jövőjéről a kiállítóhely fennállásának 120. évfordulója alkalmából. Az MMA részéről Haris László fotóművész és Sturcz János művészettörténész, az MKE tanszékvezető tanára vett részt.

5. A Szó–Szín–Játék sorozat májusi estjén Kányádi Sándor *Kétszemélyes tragédia* című drámáját a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház előadásában, Árkosi Árpád rendezésében láthatta a közönség.

7. *Járd ki lábam, járd ki most... – Magyar és moldvai csángó népzene és néptánc* címmel a *Pastorale* sorozat utolsó, tavaszi produkciójában a Muzsikás együttes, Petrás Mária, és a Csillagszemű Táncegyüttes lépett fel.

9. Életének 84. évében elhunyt Deim Pál festőművész, grafikus, a Nemzeti Művészeti Akadémia rendes tagja.

10. A *Mozi a Vigadóban* sorozat következő vetítésén *Csak a föld a lábam alatt*, Schrammel Imre keramikusról, és a *Látni a láthatatlant*, Bertalan Tivadar látványtervezőről készült portréfilmet láthatta a közönség a Pesti Vigadó Sinkovits Imre Kamarszínpadán.

11. Illyés Gyula *Atlantisz sorsára jutottunk – Naplójegyzetek 1956–1957* című könyvet sajtótájékoztatón mutatta be a Magyar Művészeti Akadémia a Pesti Vigadóban. A kötetet Kodolányi Gyula akadémikus, a Magyar Szemle kiadó vezetője és Kucsera Tamás Gergely, az MMA főtktára ismertette.

13. A Művészetelméleti Tagozat szervezésében a Pesti Vigadó Makovecz termében *Magyarok francia földön a XX. században* című egynapos konferencia zajlott. A konferencia központi témája a magyar-francia kulturális kapcsolatok széles körű bemutatása volt, elsősorban az irodalom, a képzőművészet, a zeneművészet, a színművészet, a fotóművészet és az építőművészet területén. A konferencián Béres Ilona, Blaskó Péter színművészek, az MMA rendes tagjai, A. Szabó Magda, a Nemzeti Színház stratégiai igazgatója, Rockenbauer Zoltán művészettörténész, Solymosi Tari Emőke zenetörténész, az MMA rendes tagja, Rubold Ödön, a Nemzeti Színház színművésze, Zaránd Gyula fotóművész, Rideg Zsófia, a Nemzeti Színház dramaturgia és Csernyus Lőrinc építész, az MMA levelező tagja tartott előadást.

• Sajtótájékoztatón mutatták be a *Jászok* című nagyszabású produkció előkészületeit a Pesti Vigadóban. A produkcióról Mihályi Gábor rendező-koreográfus, a Magyar Állami Népi Együttes művészeti vezetője, az MMA levelező tagja és az MMA főtktára beszélt. Az előadás a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával jött létre. A *Jászok* bemutatója 2016. június 3-án volt Jászberényben, a Szabadtéri Színpadon.

2016. május 13. Sajtótájékoztatón mutatták be a *Jászok* című nagyszabású produkció előkészületeit

2016. május 4. Haris László a Műcsarnok múltjáról és jelenéről tartott műhelybeszélgetésen

2016. május 13. Répás Zsuzsanna Az idő látképei című kiállításon Temesváron

2016. május 13. Blaskó Péter a Magyarok francia földön a XX. században című konferencián

2016

2016. május 14. Emlékest Nemeskürty István tiszteletére
(Hámori József, Boross Péter, Jókai Anna, Jankovics Marcell)

2016. május 17. Szunyoghy András 70 éves lettem című születésnap kiállítása

2016. május 20. Moldovai képzőművészek csoportos kiállítása a Pesti Vigadóban

2016. május 19.
Monica Babucot,
a Moldovai Köz-
társaság kultúráért
felelős miniszterét
fogadta Fekete
György, az MMA
elnöke

• A tavalyi esztendőhöz hasonlóan a Magyar Művészeti Akadémia 2016-ban is kiemelten támogatta a Bánsági Magyar Napok megrendezését. Az idén huszonegyedik alkalommal megszervezett rendezvény-sorozat jó alkalmat kínál arra, hogy a temesvári és az egész bánsági magyar közönség közelebbről megismerhesse az MMA művészeinek alkotásait. A tavalyi Makovecz-kiállítás után 2016-ban képzőművészeinké volt a főszerep. Az *Üdvözlét Szentendréről* című tárlaton a nagy hagyományú szentendrei képzőművészet mutatkozott be. Az *Idő látképei* címmel nyílt kiállításon három grafikus, animációkat készítő művésznök, Gyulai Líviusz, Jankovics Marcell és Orosz István munkáit láthatták a temesváriak. A megnyitón Répás Zsuzsanna főosztályvezető képviselte a Magyar Művészeti Akadémiát és adta át Fekete György elnök úr üdvözlését.

14. Emlékestet rendeztek Nemeskürty István születésének évfordulóján a 2015-ben elhunyt író, irodalom- és filmtörténész, a Magyar Művészeti Akadémia tiszteletbeli tagjának tiszteletére. Az esten mások mellett részt vett Orbán Viktor miniszterelnök, Boross Péter egykori miniszterelnök, Balog Zoltán emberi erőforrások minisztere, Matolcsy György, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, Hámori József Széchenyi-díjas agykutató, az MTA korábbi alelnöke, Stumpf István alkotmánybíró, prof. emeritus Fekete György, az MMA elnöke és elnökségi tagjai.

17. Az ötödik alkalommal megtartott *Keddi Kaleidoszkópon* Dubrovay László zeneszerzővel, az MMA elnökségi tagjával Solymosi Tari Emőke zenetörténész beszélgetett *Faust, az elkárhozott* című táncjátékáról, melyet koreografált változatban először 2016. április 22-én, a Művészetek Palotájában láthatott a közönség.

• Szunyoghy András akadémikus *70 éves lettem* című születésnap kiállítását Feledy Balázs művészeti író nyitotta meg.

19. Fekete György, az MMA elnöke fogadta Monica Babucot, a Moldovai Köztársaság kultúráért felelős miniszterét. Az egyeztetésen áttekintették a két ország közötti kulturális kapcsolatokat jelenlegi helyzetét, valamint a jövőbeni együttműködés lehetőségeit.

20. A Magyar Művészeti Akadémia Film- és Fotóművészeti Tagozata, a Zemplén Televízió és Komlóska Község Önkormányzata közösen rendezett filmszemlét Komlósán. A rendezvény egyik szervezője Dárday István filmrendező, az MMA rendes tagja. A filmszemle célja volt, hogy olyan filmekre irányítsa rá az emberek – elsősorban a vidéki lakosság és a vidékkel hivatalból foglalkozók – figyelmét, akik keresik a megoldásokat saját településük és a vidék hátrányos helyzetének felszámolására. A kétnapos rendezvényen mások mellett Szalai Györgyi, Sára Sándor, Jelenczki István, Gulyás János, Dárday István akadémikusok alkotásait vetítették.

• A *művészet Moldovában: Kifejeződési módok a sokféleségben (festmények, grafikák, kerámiák)* címmel moldovai képzőművészek csoportos kiállítása nyílt a Pesti Vigadóban, amelyet Monica Babuc, a Moldovai Köztársaság kulturális minisztere nyitott meg. A miniszter asszony budapesti látogatása alkalmából kul-

turális megállapodást írt alá az Emberi Erőforrások Minisztériumával.

23. A Pesti Vigadóban mutatták be *A Kemény Bábszínház képeskönyve* című kötetet, amely az elmúlt század egyik legnagyobb és legismertebb magyar bábosa, Kemény Henrik, az MMA néhai tagja születésének 91. évfordulójára jelent meg.

- Fekete György, az MMA-elnöke fogadta Montenegró kulturális miniszterét, Pavle Goranovic-ot. A találkozóra a Magyar Művészeti Akadémia székében, a Pesti Vigadóban került sor.

24. Az MMA megtartotta 2016. évi első rendes közgyűlését, amelyen átadták a 2016. évi köztestületi díjakat, valamint újabb öt évre szavaztak bizalmat dr. Kucsera Tamás Gergely hivatalban lévő főtitkárnak.

A Magyar Művészeti Akadémia Életműdíjában Pap Gábor Magyar Örökség díjas művészettörténész részesült „gazdag írói, iskolateremtő televíziós munkásságáért, a népművészet és a magyar ősműveltség gyökereinek kutatásáért”.

Az MMA Nagydíját Balassa Sándor Kossuth-díjas zeneszerző, a Nemzet Művésze, az MMA rendes tagjának ítélte a köztestület „a magyar zenei hagyományokra épülő gazdag zeneszerzői munkásságáért, s a 2015-ben bemutatott *Földindulás* című munkájáért”.

A Magyar Művészeti Akadémia Aranyérmét Jelenits István Széchenyi-díjas piarista szerzetes, teológus, író, tanár kapta „meghatározó irodalmi és nevelési tevékenységéért”. Jelenits a díjat a 2017. májusi közgyűlésen vette át.

A Magyar Művészeti Akadémia Művészeti Írói Díjában részesült Eöszé László Széchenyi-díjas zenetörténész, az MMA rendes tagja „hét évtizedes zenetörténeti munkásságáért, elsősorban Liszt Ferenc és Kodály Zoltán életművét feltáró kutatásaiért, több mint három évtizedes zeneműkiadói tevékenységéért, a zenetudományban kiemelkedő színvonalú könyveiért és esszéiért”.

Az MMA Kováts Flórián Emlékérmét Matitsné Vigh Marianne, a Magyar Művészeti Akadémia Zeneművészeti Tagozatának titkára nyerte el „több évtizedes, fáradhatatlan művészetszervezői tevékenységéért, a zeneművészet iránti elkötelezettségéért, a hangversenyrendezésben, a koncertszervezésben végzett színvonalas szervezőmunkájáért, a zenei élet közigazgatásban való lelkes képviselőléért, a zeneművészek irányában tapasztalható figyelmességéért, és a közel 40 éve töretlen, szorgalmas munkájáért”.

A közgyűlésen mutatták be az Építőművészeti Tagozat rendes és levelező tagjai számára az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet (MMKI) Budapest, Budakeszi út 38–40. szám alatti parkjába tervezett új kutatóházra hirdetett zártkörű ötletpályázatra beérkezett pályaműveket. A pályázaton Bodonyi Csaba, Dévényi Sándor, Dobó János, Ferencz István és Ferencz Marcel, Finta József, Jankovics Tibor, Rudolf Mihály, Sáros László György, Szabó Tamás János, Szűcs Endre, Tima Zoltán, Turányi Gábor, Vesmás Péter és Kampis Miklós akadémikusok mellett Kokas László, a Hild-villa felújítását vezető építész vett részt.

- A debreceni Csokonai Színház előcsarnokának falán emléktáblát kapott Vámos László egykori főrendező. Az alkotást a 150. jubileumi évadot ünneplő sorozat záróestjén avatták fel. A domborműves emléktáblát Győrfi Ádám, Debrecenben élő szobrászművész alkotta, az anyagi támogatást a Magyar Művészeti Akadémia biztosította. Az avatáson Ráckevei Anna színházigazgató, az MMA rendes tagja mondott köszöntőt. Az avatóbeszédet Lengyel György színháztörténész tartotta.

26. A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozata szervezésében a Műcsarnok előadótermében mutatták be Vathy Zsuzsa írónak, az MMA rendes tagjának a Helikon Kiadónál megjelent *Ki nevet a végén?*, *Válogatott novellák és kisregények* című gyűjteményes kötetét.

27–28. között a Vigadó északi termében nagy érdeklődés kísérte a Szecsődi Ferenc akadémikus által szerkesztett *Hegedű ünnepe* című rendezvényt. 27-én, a délelőtti hangversenyen Balassa Sándor, Kocsár Miklós, Szőnyi Erzsébet és Tóth Péter, az MMA rendes tagjainak művei és Vermes Mária hegedűművész kompozíciója hangzott el, majd a 25 éves Lavotta János Kamarazenekar verbunkos koncertje csendült fel. Délután versenygyőztes fiatal hegedűsök mutatkoztak be. 28-án délelőtt Szecsődi Ferenc hegedűművész és Szentpéteri Gabriella zongoraművész adott hangversenyt, hegedűn közreműködött még Farkas Erzsébet, brácsán Nagy Enikő. A kétnapos programsorozat a *Hegedű – Játék* című kiállításnak is

2016. május 24.
Közgyűlés: Eöszé
László a Művészeti
Írói Díjat vette át

2016. május 23.
Fekete György,
az MMA-elnöke
fogadta Monte-
negró kulturális
miniszterét, Pavle
Goranovic-ot.

2016. május 26. Vathy Zsuzsa könyvbemutatója a Műcsarnokban

2016. május 31. Illyés Gyula naplóját dedikálja lánya, Illyés Mária

2016. június 6. A Kelet-szlovákiai Múzeum műkincsei a Vigadó Galériában

a Pesti Vigadó Északi terme adott helyet, amelyen hegedűtémára meghirdetett gyermek-alkotók munkáit, valamint országos és nemzetközi versenyek díjnyertes illusztrációit láthatták az érdeklődők.

• Különleges koncertet adott Vashegyi György, az MMA levelező tagjának vezetésével az Orfeo Zenekar és Purcell Kórus a Művészetek Palotájában. Az ifjabb Haydn testvér, Michael Kaiser *Constantin I. Feldzug und Sieg, 1769* zeneműjének újkori világbemutatójára került sor. A hangverseny a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával valósult meg.

28. Kóka Rozália akadémikus vezetésével harmadik alkalommal rendezték meg az erdélyi Gyimesbükön a csángó gyermekek népmesemondó versenyét.

31. A Pesti Vigadóban mutatták be a Magyar Szemle Alapítvány és a Magyar Művészeti Akadémia közös kiadásában a forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára megjelent, Illyés Gyula: *„Atlantisz sorsára jutottunk”* című könyvet. 2014 áprilisában kerültek elő a család padlásáról Illyés Gyula '56-os följegyzései és papírlapokra írt naplója. Ezután gondos szerkesztés, az események pontos rekonstruálása, kutatómunka következett. A kötetet az író lánya, Illyés Mária készítette elő kiadásra Horváth István történész közreműködésével. A könyv címét, az *„Atlantisz sorsára jutottunk”* mondatot Illyés Gyula naplószövegéből választották ki a kiadók. A könyvet Illyés Mária művészettörténész, filológus, a kötet szerkesztője, M. Kiss Sándor történész, a kötet lektora, Kodolányi Gyula, az MMA rendes tagja, a Magyar Szemle Kiadó vezetője és Granasztói György, a Magyar Szemle Alapítvány elnöke, az MMA Társadalmi Tanácsadó Testületének tagja mutatta be.

• Újabb erdélyi állomásához érkezett a Magyar Művészeti Akadémia és a Kepes Intézet vándorkiállítás. A *Mesterkulcs* című képzőművészeti tárlat június 19-ig volt látható a Kolozsvári Művészeti Múzeumban. A kiállítást köszöntötte Alexandra Sarbu, a Kolozsvári Művészeti Múzeum igazgatóhelyettese, Vákár István, a Kolozs megyei Tanács alelnöke és Répás Zsuzsanna, a Magyar Művészeti Akadémia Titkárságának főosztályvezetője.

• A *Mozi a Vigadóban* sorozat következő vetítésén *A város szerelmese*, Finta József építészről és Záborszky Kálmán karmesterről készült portréfilmet láthatták a nézők a Pesti Vigadó Sinkovits Imre Kamaraszínpadán.

■ Június

1. *Dúdolj verset!* címmel emlékkoncertet rendeztek Kobzos Kiss Tamás énekes és hangszeres előadóművész, zenetanár, az Óbudai Népzenei Iskola egykori igazgatója, a Magyar Művészeti Akadémia néhai tagja tiszteletére az Óbudai Társaskörben.

2. A milánói világkiállítás záró eseményeként Csáji Attila képzőművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja tartott *Fényút / PONS ex LUCE* címmel lézerefény- és hangjáték bemutatót a Santa Maria del Monte középkori kolostorban.

3–5. között az MMA támogatásával tartották a Káli Akadémiai Napokat, amelynek keretében az ér-

deklódók filmvetítéseken és kulturális programokon vehették részt. A salföldi Pajta Galéria fennállásának 25. évfordulóját retrospektív fotókiállítással ünnepelték, amelynek kurátora Török László, az MMA rendes tagja és Herendi Péter fotográfusok voltak. Szintén a Pajta Galériában nyílt kamarakiállítás Balla András 70 éves születésnapja alkalmából.

4. 2016-ban lett volna 70 éves Halmos Béla, az MMA néhai tagja. Ebből az alkalomból a Hagyományok Háza egész napos programsorozattal emlékezett a kiváló muzikusra, folklórgyűjtőre, oktatóra és szervezőre.

6. A Magyar Művészeti Akadémia és a kassai Kelet-szlovákiai Múzeum együttműködésében valósult meg a *Kassai kincsek* című kiállítás, amely a Kelet-szlovákiai Múzeum gyűjteményi műkincseit tárta a publikum elé. A kiállítást szakmai megnyitójában Marosi Ernő művészettörténész, az MTA korábbi alelnöke méltatta, köszöntőt mondott Fekete György, az MMA elnöke, Pollák Róbert, a kassai Kelet-szlovákiai Múzeum igazgatója, valamint Zachariaš István, a Kassa Megyei Önkormányzat alelnöke.

6–13. között Magyarország pozsonyi nagykövetsége és a Pozsonyi Magyar Intézet szervezésében harmadik alkalommal került sor a *Több mint szomszéd – Magyar Kulturális Hét* elnevezésű magyar kulturális hét megrendezésére Pozsonyban. A rendezvénysorozat keretében a Magyar Művészeti Akadémia három rendes tagjának, Orosz Istvánnak, Farkas Ádámnak és Aknay Jánosnak nyílt képzőművészeti tárlata a szlovák fővárosban. A kiállítások az MMA támogatásával jöttek létre.

7. Kihírdették az MMA 2016. évi pályázatainak eredményeit. A meghirdetett pályázaton a kiosztott támogatások összege közel 190 millió forint volt, amelyet mintegy kétszáz pályázó nyert el. A meghívásos pályázat keretében pedig az MMA 92 millió forint összegben 69 országos szervezet működését támogatta, és további több mint 96 millió forint támogatást osztott ki művészeti-művelődési projektek támogatására.

9–18. között rendezték meg a Pécsi Országos Színházi Találkozót (POSZT). A fesztivál programjába tizenhat produkció, köztük hét nagyszínpadi és kilenc stúdióelőadás került be. A találkozón idén is átadták a Legjobb színházi alkotónak járó szakmai különdíjat, amelyet a Magyar Művészeti Akadémia Színházművészeti Tagozata alapított 2015-ben. A rangos színházi eseményre a Magyar Művészeti Akadémia Színházművészeti Tagozata *Arc-Álarc* címmel két részből álló maszkjátörténeti kiállítást szervezett.

10. A Magyar Művészeti Akadémia és az Eötvös József Könyvkiadó közösen mutatta be a *Liszt Ferenc utazásai a reformkori Magyarországon* című kötetet. Dömötör Zsuzsa, Kovács Mária, Mona Ilona és Sziklavári Károly könyvét dr. Ittész Mihály, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja és a könyv tanulmányainak szerzői mutatták be a Liszthez kötődő legfontosabb magyarországi épületben, a művész számos nagy jelentőségű koncertjének helyszínén, a Magyar Művészeti Akadémia székházában, a Pesti Vigadóban.

11. A Versünnep Fesztivál diákseregszemléjét tartották a Pesti Vigadó Sinkovits Imre Kamaraszínpadán, amelyen több mint harminc diák vett részt. A zsűri elnöke Császár Angela Jászai Mari-díjas színművész, érdemes művész, az MMA rendes tagja volt. A fődíjat Bánki Benjamin nyerte.

14. A *Mozi a Vigadóban* sorozat keretében a *Vadkacsa a víz fölött* címmel Jankovics Marcell filmrendezőről és az *Álmában nevet* címmel Mécs Károly színművészről készült portréfilmet vetítették a Pesti Vigadó Sinkovits Imre Kamaraszínpadán.

15. A Magyar Művészeti Akadémia az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeinek 60. évfordulójához kapcsolódóan nyílt pályázatot hirdetett fiatalok számára új művészeti alkotások létrehozására. A pályázatokat művészeti kategóriánként bírálták el a bizottságok, s a hét kategóriában – irodalom, fotó-, film-, színház-, képző-, ipar- és zeneművészet – beérkezett 147 pályamunka közül 17 alkotást díjaztak. Az új pályaművek első helyezett alkotóinak bruttó egymillió forintot, a második helyezetteknek bruttó hétszázötvenezer, a harmadik helyezetteknek bruttó félmillió forintot adományozott a Magyar Művészeti Akadémia. A díjakat Fekete György, az MMA elnöke adta át a Pesti Vigadóban.

16. A szegedi Alsóvárosban szülőházánál avatták fel a januárban elhunyt Zsigmond Vilmos Oscar-díjas operatőr, a Magyar Művészeti Akadémia néhai tagjának emléktábláját.

18. A Pécsi Országos Színházi Fesztivál gáláján az MMA Színházművészeti Tagozatának a Legjobb színházi alkotónak járó szakmai különdíját Füstí Molnár Éva kapta.

2016. június 15. Az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeinek 60. évfordulójához kapcsolódó pályázat nyertesei

2016. június 30. Emléktábla-avatás Cserny József tiszteletére

2016. június 11. A Versűnnep Fesztivál diákseregszemléje

2016. július 26. Temesi Ferenc Szervátiusz Jenő és fia, Szervátiusz Tibor életmű-kiállításán

20–26. között Kékedi László fafaragó, népi iparművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, tagozatvezető szakmai vezetésével rendezték meg a Kisgyőri Kézműves Szaktábort. A több mint két évtizedes múltra visszatekintő Kisgyőri Kézműves Szaktáborban összesen hatvanan vettek részt: tíz család érkezett az ország különböző részeiből, a Nádudvari Szakiskola öt tanulója mellett a táborlakók között voltak kiskörösi állami gondozott gyerekek is.

24. A Magyar Művészeti Akadémia köztestületi programként rendkívüli tehetségek bemutatására rendezett hangversenyt székházában, a Pesti Vigadóban. A koncerten a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Előkészítő Tagozatának hallgatói léptek fel: Balogh Ádám, Devich Gergely, Gaál Eszter, Gaál Julianna és Szalai Lotti. A hangversenyt a Zuglói Filharmonia koordinálta.

24–25. között rendezték meg a *Tündérkert Napok* Viszákon elnevezésű hagyományörző programot. A Magyar Művészeti Akadémia Színházművészeti Tagozata és a Kaszás Attila Kulturális Hagyatékkörző Egyesület támogatásával létrejövő eseményen az MMA tagjai is részt vettek. A rendezvény házigazdája, az összejövétel megálmodója Szarvas József, az MMA rendes tagja.

29. Életének 79. évében elhunyt Csete György építőművész, a Nemzet Művésze, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a magyar organikus építészett egyik közéleti szerepet is vállaló elindítója.

30. A 2009-ben elhunyt Cserny József, az MMA posztumusz tiszteleti tagja tiszteletére emléktáblát avatott a Magyar Művészeti Akadémia és a Hegyvidéki Önkormányzat Budapest XII., Maros utca 10. házsza alatt – egykori lakóhelyén. Az emléktáblát az MMA állíttatta.

■ Július

11. Hatvanegy évesen elhunyt Magyar László festőművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társaságának elnöke, Kárpátalja művelődési életének meghatározó alakja.

14–17. között a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával tartották a XIV. Nemzetközi és Országos Kovácművészeti Konferenciát, Komplex Kiállítást és Népművészeti Bemutatót Tiszaeszláron és a környező településeken. A találkozót szakmai-művészeti témája a harang- és csengőöntés volt. A program szakmai vezetője Vajda László tűzkovács, az MMA levelező tagja, fővédnöke Kékedi László, az MMA Népművészeti Tagozatának vezetője volt.

19–24. között rendezték meg a Bálványosi Szabadegyetem és Diáktábor tusnádfürdői rendezvényét, amelyen a Magyar Művészeti Akadémia Színházművészeti Tagozata évről évre színháztörténeti kiállítással képviselteti magát. A Magyar Teátrumi Társaság sátrában a színházi maszk-történet minden mozzanatát megismerhette a látogató.

25. Hosszan tartó betegség után elhunyt Oláh János József Attila- és Babérkoszorú-díjas költő, író, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

26. A Magyar Művészeti Akadémia intézményében a Műcsarnokban *Két szobrász, két nemzedék* címmel nyílt kiállítás, amely Szervátiusz Jenő és fia, Szervátiusz Tibor, a Nemzet Művésze életművét mutatta be. A kiállítást Temesi Ferenc író, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja nyitotta meg.

27. A Műcsarnokban, a Magyar Művészeti Akadémia intézményében *Természet és művészet Magyarországon 1960–2000* címmel nyílt kiállítás. A több részből álló tárlat egyik kurátora Keserü Katalin művészettörténész, művészeti író, az MMA rendes tagja volt.

■ Augusztus

1–5. között Nádudvaron rendezték meg a Magyar Művészeti Akadémia Népművészeti Tagozatának már hagyományossá vált népművészeti táborát művészeti szakközépiskolások, szakiskolások és tanáraik részére Landgráf Katalin akadémikus vezetésével.

5. A Bella István-émlékév zárásaként felavatták a tíz éve elhunyt Kossuth-díjas költő, a Magyar Művészeti Akadémia posztumusz tiszteleti tagjának emléktábláját a Sárkeresztúron található emlékháznál. Az eseményen avatóbeszédet mondott Szentmártoni János, a Magyar Írószövetség elnöke, az MMA levelező tagja.

8–12. között tartották meg Galánfi András a Népművészet Mestere, az MMA rendes tagja vezetésével a fazekas, kosárfonó, nemezkészítő, bőrműves és kovács szakmákat bemutató táborát Létavértesen.

9. Hetvennyolc éves korában elhunyt Granasztói György történész, professor emeritus, miniszterelnöki főtanácsadó, a Magyar Művészeti Akadémia Társadalmi Tanácsadó Testületének tagja.

10–12. között rendezték meg a Tokaji Írótabort, amelyet a Magyar Művészeti Akadémia is támogatott.

11–21. A szentegyházi Gyermekfilharmónia nyári hangversenykörútja a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával valósult meg. A Haáz Sándor zene-tanár, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja vezette Gyermekfilharmónia szokásos nyári hangversenykörútján ezúttal kelet-magyarországi és lengyelországi helyszíneken lépett fel.

13. Életének nyolcvanhatodik évében elhunyt Bencsik István Kossuth-díjas szobrászművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

26. A népművészeti mesterségeket tanító iskolák mestereinek és tanítványainak gyűjteményes kiállítása nyílt meg a Pesti Vigadó V–VI. emeleti kiállítótereiben *Fohász a mesterségekért* címmel Landgráf Katalin szakmai vezetésével.

• A kecskeméti Katona József Színház adott ott-hont az Országos Színházi Évadnyitónak, amely keretében átadták a Kaszás Attila-díjat. Ehhez kapcsolódóan a Magyar Művészeti Akadémia harmadik alkalommal hívta össze a színházi szakma képviselőit, hogy a magyar színházi élet aktuális kérdéseit megvitassák. A kecskeméti Katona József Színházal közösen szervezett *Párbeszéd a magyar színház jövőjéről* 3. elnevezésű konferencián a résztvevők három szekcióban tanácskoztak. Az esemény házigazdjaként részt vett többek között Marton Éva opera-

énekesnő, a Nemzet Művésze, az Magyar Művészeti Akadémia elnökségének tagja; Kucsera Tamás Gergely, az MMA főtárgya; Cseke Péter, a Kecskeméti Katona József Színház igazgatója, az MMA levelező tagja és Oberfrank Pál, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

30. „Makovecz Imre – ...összekötni az eget és a földet...” címmel nyílt életmű-kiállítás az organikus építészet magyar vezéralakjának alkotásaiból a moszkvai Kreml szomszédságában lévő Scsuszev Állami Építészeti Múzeumban, a moszkvai magyar nagykövetség és a Magyar Művészeti Akadémia rendezésében. A moszkvai kiállítást megelőzően Belgrádban, Berlinben és Pozsonyban volt már hasonló rendezvény, de a 2014 márciusában a Vigadóban bemutatott kiállítás után a Makovecz-életmű legnagyobb bemutatója. az orosz fővárosban volt látható A tárlat kurátora Csernyus Lőrinc építész volt. Az MMA főtárgya a kiállítás kapcsán találkozott és tárgyalt Alla Manyilova orosz kulturális miniszterhelyetessel.

2016. augusztus 26. „Fohász a mesterségekért” – kiállításmegnyitó ifjú népzeneészekkel

2016. augusztus 26. Marton Éva, Cseke Péter akadémikusok és Kucsera Tamás Gergely főtárgya, az Országos Színházi Évadnyitón a kecskeméti Katona József Színházban

■ Szeptember

1. A Magyar Művészeti Akadémia Színházművészeti Tagozatának pályakezdő szakmai különdíját vehette át Horti Lilla, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hallgatója az intézmény évnyitóján. A Színház- és Filmművészeti Egyetem fiatal díjazottja, Lesztván Attila szintén az évnyitó ünnepségen kapta meg az elismerést.

2. Az MMA székháza adott otthont a Török Ferenc akadémikus 80. születésnapja alkalmából megrendezett *Török 80 – Építészet és hitvallás* című életmű-kiállításnak. A VI. emeleti kiállítótérben a megvalósult épületek tablói mellett makettek, útirajzok, építészeti grafikák és a balatonfenyvesi Szent Erzsébet római katolikus templom haranglábjának fából készült 5 m magas makettje is helyet kapott. A Mester munkásságát Winkler Barnabás DLA Ybl-díjas építész méltatta a megnyitón; a kiállítás anyagát katalógus dokumentálja.

2016.
szeptember 2.
Török Ferenc
életmű-
kiállításán

2016. szeptember 8. Lugossy László az MMA és a MaNDA közös projektjéről tartott sajtótájékoztatón

2016.
szeptember 5.
Károli-
emlékérmet
kapott
a Magyar
Művészeti
Akadémia

• A világhírű magyar zeneszerző és zongoraművész, Liszt Ferenc szerzeményeinek előadásával vette kezdetét a 14. Liszt Ferenc Nemzetközi Zongoraverseny, melyet a zeneszerző születésének 205., halálának 130. évfordulója előtt tisztelegve rendeztek meg a budapesti Zeneakadémián. A zenei viadalon három kontinens 11 országából összesen 36 művész versenyzett. A megnyitón beszédet mondott dr. Kucsera Tamás Gergely, az MMA főtájtára is. A Zongoraversenyhez kapcsolódva Barabás Márton képzőművész, az MMA rendes tagja zongoraalkatrészeket újragondoló alkotásaiból nyílt tárlat a Zeneakadémián. A *Zongoraobjektok* című kiállításon síkplasztikákat, henger és gyűrű alakú zongoraszobrokat, kottakönyvekből és billentyűk találkozásából összekomponált könyvszobrokat láthatott a Liszt Zongoraversenyre érkező közönség.

4. Filmvetítéssel egybekötött úti beszámolót tartott a köztestület a Vigadóban. 2014 nyarán a Magyar Művészeti Akadémia küldöttsége Észak-Osztétia-Alániában járt, ahová egy filmes stáb is elkísérte. Az oszét esten Szemadám György, az MMA elnökségi tagja beszélt a 2014-es látogatás céljairól, élményeiről és eredményeiről, majd Sáfrány József *Magyarjárás Irisztonban* című filmjét tekinthette meg a közönség.

A *Magyarjárás Irisztonban* – látogatás kaukázusi rokonainknál című rendezvényt Szemadám György és a résztvevők fotóiból készült összeállítás kísérte. Az est második felében a moziateremben levetítették Temina Tueva *Beszélj polgárai* című filmjét is.

5. A Károli Gáspár Református Egyetem Szenátusa Károli Emlékéremet adományozott a Magyar Művészeti Akadémia részére. Az emlékérem azoknak a hazai és külföldi természetes és jogi személyeknek adományozható, akik kiemelkedő módon segítették az egyetem oktató-kutató tevékenységét, hozzájárultak az intézmény fejlődéséhez, hazai és külföldi elismertségének növeléséhez, akik jelentős szerepet töltek be az egyetem társadalmi, tudományos kapcsolatrendszerének fejlesztésében, akik kiemelkedően ápolták az egyetem névadójának örökségét. A Magyar Művészeti Akadémia a 2015 tavaszán megrendezett, a Művészettudományi és Szabaddolcsészeti Intézet 2012-es alapítását szimbolikusan ünneplő *Vallás és művészet* konferencia társrendezője, és az azután elkészült kötet, valamint interaktív weboldal támogatója volt. Az intézmények közötti szoros szakmai kapcsolatokat jelzi, hogy a KRE BTK Művészettudományi és Szabaddolcsészeti Intézetén belül a Bölcsészettudományi, valamint az Állam- és Jogtudományi Kar oktatóinak közreműködésével az MMA munkatársainak részvételével és főtájtárának szakfelelősségével művészetigazgatási és művészetmenedzsment szakirányú továbbképzés, valamint a Nemzeti Közszoigálati Egyetem által elfogadott (akkreditált) közszzoigálati képzés is indult 2016 szeptemberétől. A Károli Gáspár Református Egyetem ugyanekkor professor emeritus címet adományozott Keserü Katalin Széchenyi- és Prima-díjas művészeti írónak, művészettörténésznek, az MMA rendes tagjának.

• Nemzetközi konferenciát szervezett az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete szlovák, cseh és lengyel előadók meghívásával a Pesti Vigadó Sinkovits Imre Kamaraszínpadán. Az 1956/68 emigrációi Közép-Európában című egész napos műhelytalálkozót a Visegrádi Alap támogatta. A műhelytalálkozón tíz – angol, lengyel és magyar nyelvű – előadás vizsgálta, hogy a kommunista hatalommal szembeni ellenállás szimbolikus és sorsfordító történelmi eseményei (1956, 1968, 1980) miként hagytak nyomot a közép-európai emigráns műhelyek és művészek gondolkodásán.

8. Sajtótájékoztató keretében számolt be a Magyar Művészeti Akadémia és a Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet közös projektjükéről, az MMA támogatásával restaurált – 56-os tematikájú – játékfilmekről (Makk Károly *Szerelem*, Szabó István *Szerelmesfilm*, Gábor Pál *Angi Vera*, Sándor Pál *Szerencsés Dániel*, Gárdos Péter *Szamárköhögés*), valamint bemutatták a támogatásból felújított 1956-os Magyar Filmhíradó évfolyam DVD-kiadványát. A projektről a sajtótájékoztatón a Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet részéről Fazekas Eszter restaurátor projektvezető, DVD kiadványszerkesztő, az MMA részéről Lugossy László filmrendező, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, valamint a Magyar Művészeti Akadémia főtítkára adott ismertetést.

8–11. között az Építőművészeti Tagozat tagjai szakmai tanulmányúton vettek részt Felvidéken. A négy nap alatt Kassa mellett Sáros, Szepes és Abaúj-Torna vármegye területén tekintettek meg kortárs és műemlék épületeket, templomokat.

10. A miskolci CineFest kiegészítő programjaként mutatták be a *Magyar animáció 100* című filmtörténeti kiállítást, amelyet a magyar animációsfilm-készítés centenáriuma alkalmából állított össze a Magyar Művészeti Akadémia 2015-ben.

11. Kortárs és klasszikus zeneszerzők műveivel kapcsolódott a Magyar Művészeti Akadémia *A Magyar Dal Napja 2016* programhoz. Az első alkalommal jelentkező esemény az MMA Zeneművészeti Tagozat kezdeményezésére és szervezésében valósult meg. A koncert a magyar komolyzenei dalkincs értékeit mutatta be a nagyközönség számára *Canticum Hungaricum* címmel. A dalesten Meláth Andrea, Wiedemann Bernadett, Bretz Gábor énekművészek és Virág Emese zongoraművész lépett fel.

• Az Operaházban hagyományteremtő estet rendeztek az Operaház és az MMA együttműködésében. Az úgynevezett OperaVacsorán a 75 éves Medveczky Ádám karmestert köszöntötték. Az eseményen a Magyar Művészeti Akadémia elnöksége részéről, a 2016. augusztus 20-án Magyar Szent István Renddel kitüntetett Marton Éva operaénekesnő, Jankovics Marcell animációs-filmrendező, Szemadám György festőművész, Dubrovay László zeneszerző, Tamás Menyhért író, költő vett részt, Kucsera Tamás Gergely főtítkár a köztestület nevében köszöntőt mondott.

12. A Népművészeti Tagozat pásztorművészeti rendezvényeinek sorába illeszkedő pásztorzenei koncertet tartott a Pesti Vigadó Északi termében. Az előadók között szerepelt többek között Berecz András Kos-

suth-díjas mesemondó, énekes, az MMA rendes tagja és Juhász Zoltán népzeneész, az MMA rendes tagja is, továbbá Navratil Andrea, Nyitrai Marianna, Papp László (ének); Dsupin Pál, Sáringi Kálmán (fúvolyák, dуда); Szerényi Béla és ifj. Szerényi Béla (tekerő, klarinét), Husi Gyula (citera).

• Az *ezüstartól a vasig*, illetve *Hiperrealisták* címmel magyar ipar- és képzőművészek alkotásaiból nyílt csoportos tárlat a Római Magyar Akadémián. A kiállítók között szerepelt az MMA több tagja: Katona Katalin, Kótai József, Laczák Géza ötvösművészek, valamint Jovián György festőművész. A megnyitón mások mellett részt vett Fekete György, az MMA elnöke és Paczolai Péter nagykövet. Az *ezüstartól a vasig* kurátora Katona Katalin ötvösművész, akadémikus és Németh Pál szobrászművész, a *Hiperrealisták* című tárlat kurátora Simonffy Márta, a köztestület nem akadémikus közgyűlési képviselője, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének elnöke és Francesca Pietracci művészettörténész voltak.

13. Sajtótájékoztató keretében számolt be a Nagycsaládosok Országos Egyesülete és a Magyar Művészeti Akadémia a II. Nagycsaládos Fesztiválról, amelynek művészeti produkciót az MMA támogatta. A sajtótájékoztatón részt vett dr. Kucsera Tamás Gergely, az MMA főtítkára.

2016.
szeptember 10.
Szakmai tanulmányúton az Építőművészeti Tagozat Szepes-káptalanon

2016.
szeptember 12.
Berecz András a Pásztorzenei koncerten a Vigadóban

13–18. között zajlott a Jameson Cinefest Miskolci Nemzetközi Filmfesztivál, amelynek határon átnyúló, Miskolcon és Kassán lebonyolított szakmai programjának megvalósítását az MMA Film- és Fotóművészeti Tagozata támogatta. A kulturális program részeként '56-os témájú magyar és szlovákiai filmeket vetítettek. A miskolci fesztiválon a Magyar Nemzeti Digitális Archívum (MaNDA) bemutatta az MMA támogatásával felújított *Szerelem* című film DVD-változatát. A rendező Makk Károly életműdíjat vett át a záróünnepségen. A fesztivállal egy időben nyílt meg a Miskolci Galériában az MMA által 2015-ben összeállított *Magyar Animáció 100* című filmtörténeti kiállítás, melynek megnyitóján Ternovszky Béla animációs filmrendező, az MMA levelező tagja képviselte a köztestületet, aki a filmfesztiválon részt vett az animációs zsűrizésben is.

14. A Magyar Művészeti Akadémia Népművészeti Tagozata a Művészetelméleti Tagozat támogatásával egy napos konferenciát rendezett „...és legyenek jelek...” – *Népművészetünk jelképei és jelképrendszerei* címmel a Pesti Vigadóban. Az egész napos tanácskozást a köztestület a Népművészeti Tagozat 2015-ben elhunyt vezetője, Kobzos Kiss Tamás emlékének ajánlotta.

2016.
szeptember 16.
Balog Zoltán,
Fekete György és
Palkovics László
a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi
Tanács ülésén

2016. szeptember 13. Nagycsaládosok Országos Egyesülete és az MMA közös sajtótájékoztatója

15. Az Irodalmi Tagozat *Élőfolyóirat* sorozatának keretében került bemutatásra a *Metszetek* (Mai magyar prózák) és *A szavak lélegzete* (Mai magyar versek) című antológiák. A kerekasztal-beszélgetés résztvevői: Bertha Zoltán irodalomtörténész, az MMA levelező tagja; Erős Kinga kritikus, szerkesztő; dr. János Zoltán irodalomtörténész és Mezey Katalin Kosuth-díjas költő, műfordító, az MMA rendes tagja, az Irodalmi Tagozat vezetője voltak. A beszélgetést Bíró Gergely író vezette, közreműködött Tallián Mariann színművész.

16. A megújuló összetételű Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács ülésének házigazdája és a művészeti oldal képviselőjében résztvevője is volt a Pesti Vigadó dísztermében a Magyar Művészeti Akadémia. Az NGTT azért jött létre, hogy megvitassa a gazdaság és a társadalom fejlődését érintő átfogó ügyeket, a kormányzati ciklusokon átvivő nemzeti stratégiákat, valamint a kiegyensúlyozott gazdasági fejlődéshez szükséges szociális modellek kidolgozását és megvalósítását.

• Ünneplés keretében átadták át a Szamosújvári Magyar Tannyelvű Elméleti Líceum épületét. Az erdélyi Mezőség szóróványmagyarságának évtizedek óta megoldatlan magyar nyelvű középiskolai oktatásának céljára létrehozott intézmény a szamosújvári Téka Alapítvány negyedszázados munkájának gyümölcse. A válaszüti Kallós Alapítvánnyal több mint 25 éve dolgoznak e térségben. A Kolozs megyei településen átadott intézmény ennek a munkának a megkoronázása. Magyarország Kormánya és a Nemzetpolitikai Államtitkárság helyszíni tapasztalatai, alapos helyszínelmérései alapján, a nemzetstratégiai prioritások figyelembevételével 2010-től Nemzeti Jelentőségű Intézményként kezelte a mezősegi szóróványoktatási programot. Ennek megfelelően a Bethlen Gábor Alapra keresztül jelentős támogatást biztosított az iskola felépítéséhez. A Magyar Művészeti Akadémia az új Szamosújvári Magyar Tannyelvű Líceum könyvtárának fejlesztéséhez járult hozzá támogatásával.

17–18. között rendezte meg a Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége a Kufstein Tanácskozást a burgenlandi Felsőpulyán, amelyre a Magyar Művészeti Akadémia is meghívást kapott. A konferenciát megelőző napon az MMA képviselőjében Kiss B. Attila, a Határontúli Bizottság elnöke és Kucsera Tamás Gergely főtárgyaló látogatást tett a Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület székházában Felsőpulyán, majd Kiss B. Attila koszorút helyezett el a doborjáni Liszt-emlékháznál. A látogatás célja a burgenlandi és a diaszpóra magyarsággal történő kapcsolatfelvétel volt.

20. A hatodik alkalommal megtartott *Keddi kaleidoszkóp*on Prokopp Mária művészettörténésszel Wierdl Zsuzsa festő-restaurátorművész beszélgetett.

21. A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete *A kortárs irodalomértelmezés perspektívái* címmel konferenciát rendezett a Pesti Vigadóban.

21–25. között Kárpátalján tartotta kihelyezett tagozati ülését és szakmai tanulmányútját a Képzőművészeti Tagozat. Az ötnapos rendezvény keretén

belül a Boksay József Kárpátaljai Megyei Szépművészeti Múzeum kiállítótereiben a Magyar Grafikáért Alapítvány 25 kortárs grafikai lapjából, valamint a Képzőművészeti Tagozat 16 akadémikusának 22 művéből rendezett tárlatot. A kiállítást Andrij Csebikin, az Ukrán Művészeti Akadémia elnöke, Erfán Ferenc, a Boksay József Kárpátaljai Megyei Szépművészeti Múzeum igazgatója, az MMA rendes tagja, Bikszey Ljudmila, a múzeum tudományos munkákért felelős igazgatóhelyettese, továbbá Stefanovits Péter tagozatvezető méltatta. A kiállítás anyaga Lvivben és Kijevben is bemutatásra került, majd Ungvárra történő visszaérkezését követően adományként – a többek között Munkácsy Mihály, Erdélyi Béla és Boksay József nevével fémjelzett – rangos múzeumi gyűjteményt gyarapítja.

22. Bartusz György Munkácsy Mihály-díjas felvidéki képzőművész, az MMA rendes tagjának munkáiból – szobraiból, festményeiből és rajzaiból – nyílt tárlat a budapesti Forrás Galériában.

- A Szent István Bazilika Lovagtermében Véssey Gábor, az MMA rendes tagjának *'56-os oltár* címmel nyílt tárlata, mely egyszerre kapcsolódott a forradalom hatvanadik évfordulójához, a Szakrális Művészetek Hetéhez és a Magyar Festészet Napja rendezvényeihez.

- A magyarországi kortárs alkotóművészek középgenerációjának munkáiból nyílt válogatás *Vollendete Zukunft/Futur II.* címmel a müncheni Künstlerhausban. A kiállításon majdnem 100 műtárgy között festmények, tusrajzok, kispasztikák, szobrok, videoinstallációk, textilművek és egyéb vegyes technikájú művek is láthatók voltak. A Magyar Művészeti Akadémia kiállításának kurátorai: Jovián György festőművész, az MMA rendes tagja és Barabás Márton festőművész, az MMA levelező tagja.

A tárlat megnyitóján köszöntőt mondott Tordai Lejko Gábor főkonzul és Kucsera Tamás Gergely, az MMA főtitkára, aki ebből az alkalomból a köztestület létrejöttére és nemzetközi kapcsolataira is kitért.

22–24. között a Délvidék magyarlakta településeinek látogatását az Irodalmi Tagozat.

24. Négy budapesti helyszínen, a Premier Kultcaféban, az Ódry Színpadon, az Olasz Kultúrintézetben és a Kazimir Étteremben harmadik alkalommal rendezték meg a Budapesti Nemzetközi Dokumentumfilm Fesztivált, amelyen huszonnyolc ország 80 filmjét mutatták be. A fesztivál életműdíjasa Sára Sándor Kosuth- és Balázs Béla-díjas operatőr, rendező, a Nemzet Művésze, az MMA rendes tagja lett. A program részeként a közönség válogatást láthatott Sára Sándor gazdag rendezői és operatőri életművéből a fesztivál központi helyén, a Premier Kultcaféban.

- Orosz István grafikusművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja az Alliance Graphique Internationale (AGI) egyetlen magyar tagjaként meghívást kapott a szeptember 24–29. között Szöulban megrendezett AGI-kongresszusra, ahol előadást tartott a magyar grafika és dizájn nevezetességeiről.

- A Zeneakadémián tartott döntővel lezárult a II. Nemzetközi Marton Éva Énekverseny. A 15 ezer euróval járó nagydíjat és a közönségdíjat a fehérorosz

Alexander Roslavets nyerte. Az egyetlen magyar versenyző, Horti Lilla a II. díjat érdemelte ki. Kim Eunhee (Dél-korea) Marton Éva személyes külön elismerésében részesült a Magyar Művészeti Akadémia jóvoltából.

28. A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozata „...egy jó kezű mesterember a világon is igazít...” címmel börmíves konferenciát rendezett a Pesti Vigadóban.

30. A Művészetelméleti Tagozat szervezésében a Pesti Vigadó Makovecz termében *Jégtörő írók* címmel rendeztek konferenciát Tamási Áronra és Sütő Andrásra emlékezve, amelynek elsődleges apropója Tamási Áron halálának 50., Sütő András halálának pedig 10. évfordulója volt. A konferencián szó esett többek között Sütő András és Tamási Áron különleges kapcsolatáról, munkásságuk világirodalmi je-

2016. szeptember 22. *Vollendete Zukunft/Futur II.* – kiállítás a müncheni Künstlerhausban

2016. szeptember 24. Marton Éva átadja Horti Lillának, a Marton Éva énekverseny II. helyezettjének a díjat

2016. szeptember 30. Falusi Márton a Jégtörő írók konferencián

2016. szeptember 28.
Bórdíszműves
konferencia

2016. október 3. Molnár Sándor a kiállításon

2016.
október 5.
Az MMA
Művészet-
elméleti és
Módszertani
Kutató-
intézetének
könyv-
bemutatója

lentőségéről és a kisebbségi létmód műveikben való megjelenéséről. Az emlékülésen Szélyes Imre színművész tolmácsolásában Jékely Zoltán, Illyés Gyula, Kányádi Sándor és Nagy László versei hangzottak el, az előadások szüneteiben pedig Tamási Áron és Sütő András munkásságát megelevenítő filmrészleteket tekinthettek meg az érdeklődők.

• A Fotóművészeti Nemzeti Szalon képei a Múcsarnokból Kőszegre költöztek. A „Hely, ahol” – Szemelvények a Képek és pixelek fotóművészeti szalonból című kiállítás Kőszegen a Jurisics Vár Lovagtermében nyílt meg.

■ Október

1. Magyarország legnagyobb múltra visszatekintő kortárs képzőművészeti kiállításán, a 63. Vásárhelyi Őszi Tárlaton 133 művész 203 alkotása jelent meg: 111 festmény, 38 grafika, 49 plasztika, valamint 5 egyéb, műfajilag be nem sorolható mű került a falakra. A tárlat megnyitóján összesen huszonhárom elismerést adtak át, köztük a Hódmezővásárhely városa és a Magyar Művészeti Akadémia által közösen alapított Rudnay Gyula Művészeti Ösztöndíjat, amellyel egy éven át havi százezer forint támogatás és a névadó leszármazottja által adományozott Rudnay-rézkarcs is jár. A díjat Szvet Tamás képzőművész nyerte el. Emellett a Magyar Művészeti Akadémia által felajánlott díjban Papageorgiu Andrea festőművész részesült.

3. A nyolcvanestendős Molnár Sándor képzőművész alkotásaiból nyílt kiállítás a Pesti Vigadóban. A tárlathoz a Magyar Művészeti Akadémia 100 oldalas katalógust jelentetett meg Keserü Katalin művészettörténész és Buji Ferenc tanulmányával. A kiállítás kurátorai és egyben a katalógus szerkesztői Lajta Gábor festőművész és Sulyok Miklós művészettörténész, akadémikusok voltak.

5. Az MMA Ösztöndíjas Tanulmányok könyvsorozatának 4. kötetét Farkas Szilárd a *Nihilizmustól a krizeológiáig* című tanulmányát mutatta be az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete a Vigadóban. A *Válságfilozófiai koncepciók a XX. századi magyar filozófiában* alcímet viselő kutatás a 2015-ben indult ösztöndíjas monográfiák újabb publikált kötete.

6. A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozata *Élőfolyóirat* estjén Albert Gábor író, az MMA rendes tagja *Egy magányos merénylő elmélkedései* című könyvét Tarján Tamás irodalomtörténész mutatta be. Az eseményen közreműködött Szabó András előadó-művész és Fóris Szilárd zongoraművész.

• A Budapesti Műszaki Egyetem hetven éve alapított Középülettervezési Tanszékének, a magyar építészoktatás meghatározó műhelyének nyílt jubileumi kiállítása KÖZÉP címmel a Magyar Művészeti Akadémia intézményében, a Múcsarnokban. A hetvenéves műhelynek volt tanszékvezetője, Török Ferenc építőművész és jelenlegi vezetője, Balázs Mihály építőművész, az MMA rendes tagjai.

• Utolsó állomásához érkezett Csíkszeredában, a Csíki Székely Múzeumban a *MesterKulcs* című, kiállítás a Magyar Művészeti Akadémia és az egri Kepes Intézet közös erdélyi vándorkiállítása. Sepsiszent-

györgy, Kolozsvár, Marosvásárhely után a csíkszeredai közönség láthatta a művészet és a tudomány kölcsönhatását bemutató, a fényművészetet középpontba állító tárlatot, amelynek kezdeményezője Csáji Attila, az MMA korábbi alelnöke volt.

10–11. között *Bartók és Járdányi a társművészetek tükrében* címmel kétnapos konferencia helyszíne volt a Pesti Vigadó, a Magyar Művészeti Akadémia székháza. A konferenciát az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete szervezte.

11. A Lakiteleki Népfőiskola, a Szent István Egyetem és a Dunaversitas Egyesület 16. alkalommal hirdette meg a Lakiteleki Filmszemlét az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc emlékeztetőre és Morell Mihály tiszteletére. A Magyar Művészeti Akadémia csakúgy, mint korábban, 2016-ban is támogatta a szemlét. Az MMA különdíját László Gábor rendező kapta *Nemzetidegenek* című dokumentumfilmjéért.

12–15. között rendezték meg a XVII. Szolnoki Képzőművészeti Filmfesztivált, amelyen a Kossuth-díjas és Oscar-díjas Rófusz Ferenc rajzfilmrendező, az MMA köztestületi tagja, valamint Szemadám György festőművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, egyben elnökségének tagja életműdíjat vehetett át. A filmfesztivál kiemelt támogatója, a Magyar Művészeti Akadémia különdíját és a vele járó 300 ezer forintot Tóth Péter Pál *Az üvegfestő – Róth Miksa művészete* című filmje kapta, amelyben a 150 éve született Róth karrierjét és művészi fejlődését mutatja be az alkotó.

13. Fekete György Monica Babuc, a Moldovai Köztársaság kulturális minisztere meghívására vett részt az 1956-os forradalom 60. évfordulójának tiszteletére rendezett magyar–moldáv történész konferencián, illetve a IV. Kisinyovi Iparművészeti Biennálé megnyitóján. A konferencia megnyitóján beszédet mondott mások mellett Monica Babuc és Gheorghe Duca, a Moldovai Tudományos Akadémia elnöke. A Constantin Brâncuși Kiállítási Központban megnyílt IV. Kisinyovi Iparművészeti Biennálén prof. em. Fekete György köszöntőjében üdvözölte a rendezvény létrejöttét.

17. A Pesti Vigadó Könyvtárának előterében mutatták be az MMA *Ösztöndíjas Tanulmányok* könyvsorozat 6. kötetét. Windhager Károly Ákos *Vivente e Moriente, 1956 emlékezete a komolyzenében* című tanulmányában az 1956-os forradalomhoz köthető zeneműveket kultúratudományi megközelítésben elemzi.

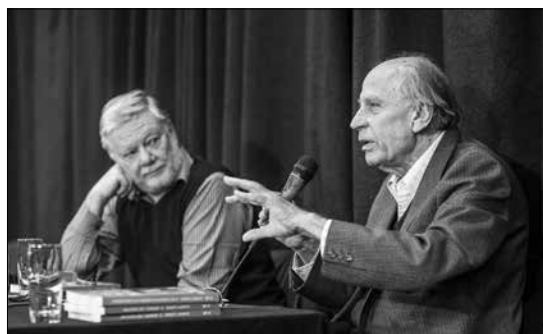
• A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet szervezésében műhelybeszélgetés folyt, amely Márai Sándor személyét és életművét, a kassai polgár egyes művészeti ágakhoz való viszonyát vizsgálta Mészáros Tibor *Márai és a művészetek* című tanulmánya alapján. A tanulmány elemzésére irányuló műhelybeszélgetésen a szerző beszélgetőpartnere Kucsera Tamás Gergely, a Magyar Művészeti Akadémia főtájtára, Kocsis Miklós, a kutatóintézet igazgatója, Falusi Márton és Windhager Károly Ákos, a kutatóintézet kutatói, valamint Deák-Sárosi László filmtudományi kutató volt.

19. A Magyar Művészeti Akadémián tett látogatást a Kínai Művészeti Akadémia vezetősége. A két szervezet közti megbeszélésen szó esett egy jövőbeni

kortárs kínai művészeti kiállításról, melynek a tervek szerint a Pesti Vigadó ad majd otthont. A találkozón magyar részről az MMA elnöksége, míg kínai részről a CNAA alelnöke, Tan Ping professzor és intézeti igazgatói vettek részt.

• Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójának alkalmából a lengyelországi Tarnów-ban adott koncertet az Orfeo Zenekar Vashegyi György akadémikus vezényletével. A hangverseny a krakkói főkonzulátus és a Magyar Művészeti Akadémia közös szervezésében jött létre, ünnepi beszédet mondott az MMA főtájtára.

• *Októberi emlékezés* címmel nyílt kiállítás az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára a Pesti Vigadó VI. emeleti kiállítótereiben. Az emlékező kiállításon a Magyar Művészeti Akadémia azon rendes, levelező és nem akadémikus köztestületi tagjainak művei kerültek bemutatásra, akik a vizuális művészetek

2016. október 6.
Élőfolyóirat
sorozat
Albert Gáborral
Tarján Tamás
beszélget

2016. október 11.
Bartók–Járdányi
hangverseny

2016.
október 19.
Októberi
emlékezés

(képző-, fotó- és iparművészet) területén fejtik ki munkásságukat. A külön erre az alkalomra készített alkotásokból összeállított tárlaton olyan munkák szerepelnek, amelyek szorosan kapcsolódnak az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeihez, szellemi örökségéhez. A művészek többnyire személyes emlékeik alapján állítottak emléket 1956 vérforraló, felemelő és tragikus napjainak. A kiállítás anyagából a Magyar Művészeti Akadémia katalógust jelentetett meg Kovács István történész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjának bevezetőjével. A tárlat kurátorai: Sturcz János művészettörténész, a Magyar Művészeti Akadémia levelező tagja; Szemadám György képzőművész, a Magyar Művészeti Akadémia elnökségi tagja és Szenes István belsőépítész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, aki egyben a kiállítás belsőépítészeti megvalósításáért is felelt. A megnyitón Balog Zoltán emberi erőforrás miniszter és prof. emeritus Fekete György az MMA elnöke köszöntötte a közönséget.

20. *A magány változatai – '56 után* címmel a Soproni Petőfi Színház előadása volt látható Hamvas Béla és Márai Sándor írásaiból, napló- és esszéreszletekből a Pesti Vigadóban, a Magyar Művészeti Akadémia Szó-szín-játék színpadi sorozatának keretében.

21. Nyolcvanadik születésnapja alkalmából *Kerek 80 – Szögletes LXXX* címmel nyílt jubileumi kiállítása Krajtsovits Margit Ferenczy Noémi-díjas keramikusnak a Pesti Vigadóban. A megnyitón a Magyar Művészeti Akadémia elnöke mondott köszöntőt.

23. Az 1956-os forradalom hatvanadik évfordulója tiszteletére kettős kiállítás nyílt a Kolozsvári Protes-

táns Teológiai Intézet melletti felújított ingatlanban, az Erdélyi Református Múzeumban. A múzeum felújított tetőterében a Magyar Művészeti Akadémia közel harminc tagjának alkotásai az 1956-os forradalom 12 dicsőséges napját és a sortüzek áldozatainak emlékét idézték fel. A földszinten az erdélyi '56-hoz kapcsolódó tárlatot nézhették meg a látogatók. A kiállítást Répás Zsuzsanna, a Magyar Művészeti Akadémia Titkárságának főosztályvezetője nyitotta meg.

• A Magyar Művészeti Akadémia tagjai képzőművészeti alkotásaikkal emlékeztek az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára két vidéki városban. Mosonmagyaróváron a FLESCHEK Központnál Stefanovits Péter képzőművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a Képzőművészeti Tagozat vezetője nyitotta meg a digitális nyomatokból álló kiállítást. Salgótarjánban pedig a valamikori Tanácsház téren december 8-tól 20-ig volt látható a tárlat; a salgótarjáni kiállítást Szemadám György akadémikus nyitotta meg.

25. Nagy Gáspár Kossuth-díjas költő, a Magyar Művészeti Akadémia posztumusz tiszteleti tagja az *Októberi stációk – Nagy Gáspár és 1956* címmel megjelent válogatást mutatták be a Magyar Írószövetségben. A Nap Kiadó *Magyar esszék* sorozatában megjelent kötetet a szerkesztő Pécsi Györgyi, az MMA köztestületi tagja, titkárságának dokumentációs ügyekért felelős főosztályvezetője ismertette.

25–27. között Marton Éva operaénekes, a Szent István-rend kitüntetettje, a Nemzet Művésze, a Magyar Művészeti Akadémia elnökségi tagja tartott nyilvános mesterkurzust az MMA támogatásával a Pesti Vigadó Sinkovits Imre Kamaraszínpadán. A kurzuson Bartók Béla *A Kékszakállú herceg vára* operaáriáit dolgozták fel közösen a növendékekkel. A mesterkurzust egy galangverseny zárta október 27-én a Vigadóban.

28. A Magyar Művészeti Akadémia Építőművészeti Tagozata EVEZŐPÁLYA CÉLTORNYA 2016 megnevezéssel nyílt építészeti tematikájú pályázatot hirdetett meg 40. életévüket be nem töltött építészmérnök, építész tervezőművész, építész, belsőépítész végzettséggel rendelkező természetes személyek számára. A pályázat beadásának határideje: 2017. január 24.

• Román Viktor (1937–1995) szobrászművész különböző korszakainak válogatott alkotásait bemutató kiállítás nyílt a Pesti Vigadóban, az MMA székházában. A megnyitón köszöntőt mondott prof. em. Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke.

31. Bánszky Pál művészettörténész, az MMA néhai tagja tiszteletére emelt emléktáblát avattak Kecskeméten, a Magyar Naiv Művészek Múzeumánál. A Magyar Művészeti Akadémia támogatásával Erdélyi Tibor, Vajda László és Szatyor Győző, a népművészet mesterei alkotta emléktáblát Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke avatta fel.

2016. október 23.
'56-ra emlékező
kiállítás
Kolozsváron

2016. október 19.
Kínai delegáció
látogatása
a Magyar
Művészeti
Akadémián

■ November

1. A Zeneművészeti Tagozat a budapesti Szent Gellért templomban *In memoriam 1956* címmel Mozart-hangversennyel tisztelt meg a forradalom áldozatait. Elhangzott a *Misericordias Domini* és az *Ave verum corpus* Kollár Éva, az MMA rendes tagja vezényletével, majd a *Requiem* című oratóriumot Párkai István karnagy, az MMA rendes tagja dirigálta. Közreműködött a Budapesti Monteverdi Kórus, a Budapesti Vonósok, valamint Szemere Zita, Bakos Kornélia, Megyesi Zoltán és Bakonyi Marcell ének-művészek.

2–7. között mutatták be *A szabadságért és függetlenségért* című filmvetítéssel egybekötött kiállítást a hongkongi Visual Arts Centre-ben. A program az 1956-os forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulójára létrehozott Emlékbizottság és a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával valósult meg. Az eseményen a misszióvezetők, egyetemi vezetők, konzuli alkalmazottak és a helyi művészeti, illetve oktatási szakterület képviselői mellett a magyar közösség is szép számban képviseltette magát. A helyi sajtóban bemutatták az 1956-ban a magyar forradalomról megjelent cikkek másolatait, a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány 56-os tablóját, illetve dokumentumfilmet is vetítettek, valamint a Magyar Művészeti Akadémia képzőművészeti alkotásokról készült fotókból összeállított válogatását is megtekinthette a közönség.

3. Átadták a Nemzet Művésze díjakat. A Nemzet Művésze díj Bizottság 2016-ban öt művésznak ítélte meg a díjat: Bán Ferenc építőművésznak; Kalász Márton költő, író, műfordítónak; Koltai Lajos operatőrnek; Mécs Károly színművésznak; Varga Imre szobrászművésznak. Az elismeréseket Balog Zoltán emberi erőforrás miniszter és Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke adta át a Pesti Vigadó Dísztermében.

• A Magyar Plakát Társaság a Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti Tagozatával közösen rendezett nemzetközi plakátkiállítást az ELTE látványos kampusának északi tömbjében lévő Gömb aulában. A tárlat a PosterFest elnevezésű programsorozat központi kiállítása volt, amelyet dr. Hoppál Péter, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkára nyitott meg, kurátorai Pinczehelyi Sándor és Árendás József, az MMA rendes tagja voltak. A központi kiállítás és a fesztivál alapötletét egy egyetemisták számára az 1956-os forradalom 60. évfordulójára kiírt plakátpályázat adta, ennek anyagához hazai tervezőgrafikusok, valamint meghívott külföldi plakátművészek munkáiból válogattak. A beérkezett tervek közül 68 hallgató 81 plakátja volt látható a tárlaton.

• A Magyar Nemzeti Múzeum *REJT/JEL/KÉPEK '56 – A forradalom titkos művészete* című időszaki kiállítása az MMA támogatásával jött létre. A kiállításához kapcsolódóan a Nemzeti Múzeum kreatív pályázatot hirdetett középiskolásoknak *A te forradalmi titkos művészeted – szabadon* címmel, melynek díjátadójára a Nemzeti Múzeumban került sor. A zsűri az első 10 legjobb pályaművet rangsorolta, az 1–3. helyezett

pályamunka kiemelt díjazásban részesült. Az értékes nyereményekből álló díjakat a Magyar Művészeti Akadémia támogatásából biztosították.

4. Csernyus Lőrinc, az MMA levelező tagja, a Makovecz Imre Közhasznú Alapítvány elnöke nyitotta meg Budakalászon a Héttorony Fesztivált, amelynek nyitórendezvényeként a budakalászi Kós Károly Művelődési Házban az MMA építész tagozatának munkáiból készült fotókiállítás nyílt meg. A tárlat Turi Attila akadémikus, az MMA Építőművészeti Tagozat vezetőjének válogatásában jött létre, amelyen Bodonyi Csaba, Ferencz István, Finta József, Nagy Ervin, Zalaváry Lajos akadémikusok illetve Csete György néhai tag munkáiról készült fotókat mutattak be, olyan közismert és jelentős építészeti alkotásokat is, mint például miskolctapolcai Barlangfürdő épületegyüttese vagy a ceglédi Magyarak nagyasszonya kápolna.

2016. november 3.
Nemzet Művésze
díjátadó

2016. november 3.
Mécs Károly
átveszi a Nemzet
Művésze
kitüntetés

2016. november 3. A Nemzeti Múzeum pályázatának díjátadója

• Négyezer, gyufaskatulyából elkészített harcosimakett sorakozott fel a hódmezővásárhelyi Emlékpont Múzeum kiállítótermében. A papírhadtest Radics Márk képzőművész munkája – a Magyarországot 1956. november 4-én megszálló szovjet csapatok kísérete tankgarmadát hivatott szimbolizálni. A rendhagyó tárlatot a Magyar Művészeti Akadémia támogatta.

5. A Magyar Művészeti Akadémia intézményében, a Múcsarnokban a *Kertek és műhelyek* című sorozat keretében nyílt kiállítása Bencsik Istvánnak, az MMA néhai tagjának és egykori növendékeinek. A kamaratárlatot Farkas Ádám szobrászművész, az MMA rendes tagja nyitotta meg.

7. A Magyar Művészeti Akadémia Népművészeti Tagozata oktatási konferenciát és emlékkoncertet rendezett Kobzos Kiss Tamás előadóművész, zenetanár, az MMA néhai tagja tiszteletére a Pesti Vigadóban. Az *Anyanyelvi kultúránk – zene, tánc, kézművesség*

2016. november 17. Az MMA Irodalmi Tagozatának 2016-os könyves díjai (a képen a díjazottak: Száraz Miklós György, Fekete Vince, Szentmártoni János)

2016.
november
18. Buda
Ferenc
és Mezey
Katalin
az Őszi
Irodalmi
Gálán

2016.
november 20.
A Szent Efrém
Férfikar a Hét-
torony Fesztivál
zárókoncertjén

címmel megtartott tanácskozás a népzene, néptánc oktatásban betöltött feladatáról és a népművészettel nevelés fontosságáról szólt. A konferencia házigazdája Szerényi Béla, az Óbudai Népzenei Iskola igazgatója volt. A konferencia résztvevőit prof. em. Fekete György köszöntötte. A hangszeres emlékkoncerten fellépett a Vujicsics Együttes, Juhász Zoltán népzene-kutató, az MMA rendes tagja, Sáringer Kálmán, Fábián Éva, Nyitrai Mariann, Szerényi Béla, Szlama László, Csörsz Rumen István, Sudár Balázs, Jánosi András népzene-sz, az MMA levelező tagja, Virágvölgyi Márta, Horváth Attila, Turi András.

8. A Petőfi Irodalmi Múzeumban köszöntötték tisztelői, barátai Buda Ferenc költőt, műfordítót, a Nemzet Művészt, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagját, aki november 3-án töltötte be 80. életévét.

15. A hetedik alkalommal megtartott *Keddi kaleidoszkóp*on Ács Margit író-nővel, az MMA rendes tagjával Keserü Katalin művészettörténész, az MMA rendes tagja beszélgetett a L'Harmattan Kiadónál, 2016. október végén megjelent *Párbaj* című regénye kapcsán.

16. Vargha Mihály erdélyi szobrászművész, az MMA rendes tagjának fából készült nagyméretű alkotásait mutatta be az a kiállítás, amely *Bálványok* címmel nyílt Budapesten a Forrás Galériában a Nemzetstratégiai Kutatóintézet Kárpát-haza Galéria sorozatának keretében.

17. Áadták az MMA Irodalmi Tagozatának 2016-os könyves díjait. Fekete Vince akadémikus, kézdívasárhelyi magyar költő *Vak visszhang* című verseskötete kapta az év legjobb könyvét elismerő 500 ezer forintos díjat, Szentmártoni János *Szomjú-ság*, Száraz Miklós György *Apám darabokban* című regényéért Könyv Nívódíjat vehetett át. Az elismeréseket az MMA *Élőfolyóirat* estje keretében adták át, a könyveket a Nemzet Művésze, Ágh István költő, író, Ferdinandy György József Attila-díjas író és Filip Tamás Budapestért díjas költő méltatta. Közreműködött Lux Ádám és Szélyes Imre színművész, valamint a Duo Encanta Együttes.

18. A Magyar Művészeti Akadémia az 1956-os Emlékéhez kapcsolódva két új kiadványt jelentetett meg. *„Támadó tűz voltunk”* – Kortárs magyar írók antológiája 1956-ról, valamint a *Vers és Próza '56* – hangos szöveggel CD-t. Az előbbi Mezey Katalin, az antológia társszerkesztője, az utóbbit Rátóti Zoltán, a Színház- és Operaművészeti Tagozat vezetője mutatta be az MMA Könyvtára előtt a Pesti Vigadóban sajtótájékoztató keretében. A kiadványokról és az MMA '56-hoz kapcsolódó programjairól dr. Kucsera Tamás Gergely főtájtár adott ismertetést. Este az Irodalmi Tagozat Őszi Irodalmi Gáláján a nagyközönségnek is bemutatták az 1956-os forradalom és szabadságharc emléke előtt tisztelő antológiát és hangoskönyvet a Pesti Vigadóban. A gálaesten a *„Támadó tűz voltunk”* című kötet több szerzője, valamint színművészek és operanékesek is részt vettek.

A válogatásban a kortársak közül mások mellett Ferdinandy György, Kiss Anna, Ágh István, Buda Ferenc, Oravecz Imre, Makkai Ádám írásai, illetve mára klasszikusnak számító szerzők – például Márai Sán-

dor, Illyés Gyula, Szabó Lőrinc, Örkény István, Déry Tibor és Weöres Sándor – művei olvashatók.

A gálaesten a résztvevők irodalmi beszélgetések során idézték fel a drámai napok történetét, a forradalom résztvevőinek és a megtorlások áldozatainak emlékét, fotó- és filmetűdök, valamint 1956 ihlette kortárs zeneművek segítségével.

Az antológia verseit színművészek tolmácsolták, illetve operaénekesek részleteket adtak elő Erkel Ferenc és Kodály Zoltán műveiből.

A gálaest rendezője Rátóti Zoltán színművész, az MMA tagja, a Színházművészeti Tagozat elnöke volt.

19. A Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti Tagozatának szakmai különdíját Rácmolnár Sándor grafikusművész kapta a III. Országos Rajztriennálén, Salgótarjánban. A Magyar Grafikusművészek Szövetsége és a Magyar Grafikaért Alapítvány rendezte – és az MMA által kiemelten támogatott – országos grafikai mustra szakmai megnyitóját Stefanovits Péter, a Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti Tagozatának vezetője tartotta.

20. A Héttorony Fesztivál záróeseményén Makovecz Imre, a Magyar Művészeti Akadémia alapító elnöke, örökös tiszteleti elnöke tiszteletére rendeztek gálakoncertet a Pesti Vigadóban, ahol prof. em. Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke tartott záróbeszédet. A hangversenyen Szokolay Balázs és Szokolay Dongó Balázs népi furulyán, zongorakísérettel adták elő Bartók Béla népdalfeldolgozásait.

21. A Magyar Művészeti Akadémia és a L'Harmattan Kiadó közös kiadású sorozatának három műhelytanulmányát az MMA székházában mutatták be a szerzők részvételével. Az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet kiadásában most megjelent művek: Pető Zoltán: *Edmund Burke és kritikuskai – Egy XVIII. századi politikai elmélet esztétikája*, Tóth Gábor: *A tömeg- és az elitművészet esztétikai jelentése Ortega, Spengler és Walter Benjamin filozófiájában*, Mórocz Gábor: *Túl a diszharmónián – Az esztétikai létmód problémája Péterfy, Asbóth, Justh és Gozsdu esszéisztikus írásaiban*. A rendezvényen a szerzőkkel Kucsera Tamás Gergely, az MMA főtákar, Kocsis Miklós, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet igazgatója és a L'Harmattan Kiadó képviselője beszélgetett.

• A Magyar Művészeti Akadémia intézménye, a Múcsarnok jubileumi kiállítással ünnepelte épülete megnyitásának 120. évfordulóját. Az intézmény létrehozása és felavatása a Monarchia és Magyarország virágzásának idejére esett. Az *első aranykor* című tárlat e korszak festményremekeiből válogatott. A kiállítást Dávid Katalin művészettörténész, az MMA rendes tagja és dr. Sisa József művészettörténész nyitotta meg, köszöntőt mondott prof. em. Fekete György, az MMA elnöke.

22. A strasbourgi Állandó Képviselő szervezetében, az Európa Tanács épületében, az 1956-os évfordulóhoz méltó helyszínen, az ott őrzött „lyukas” forradalmi zászló mellett nyílt meg a Magyar Művészeti Akadémia akadémikusainak emlékező kiállítása, valamint a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) Médiatanácsával együttműködésben szer-

vezett filmnapok. Az est bemutató filmje a többszörösen díjazott *A berni követ* volt. A kiállításmegnyitón köszöntőt mondott az Európa Tanács főtákarhelyettese, Gabriella Battaini-Dracconi, Bocskor Andrea, európai parlamenti képviselő, valamint Magyarország Állandó Képviselőének nagykövete, Kertész Ágnes; a kiállítást dr. Kucsera Tamás Gergely főtákar nyitotta meg; az NMHH Médiatanácsa képviselőjében dr. Kollarik Tamás tanácsag is jelen volt. A filmnapok keretében egy-egy régebbi 56-os vonatkozású filmet, a *Szerelem*, valamint a *Szerelmesfilm* című alkotásokat vetítették le, amelyek – a Magyar Művészeti Akadémiának köszönhetően, a Magyar Nemzeti Digitális Archívummal együttműködve – digitális felújításra kerültek. A filmnapokon műsorra tűzték még a *Magyarok a Barcáért*, a *Szabadság különjárat*, valamint a *Virtuóz* című alkotásokat, amelyek megvalósulását – hasonlóan *A berni követ*hez – a Médiatanács a Magyar Média Mecenatúra programjában támogatta.

23. A Magyar Művészeti Akadémia Film- és Fotóművészeti Tagozata ritkán látható magyar dokumentumfilmek vetítésével emlékezett meg az 1956-os eseményekről és a forradalom hőseiről a november 23-i és 24-i emléknapon a Vigadó Sinkovits Imre Kamarszínpadán. A rendhagyó történelemóraként is ajánlott programokat középiskolás csoportok is látogatták.

25. Gross Arnold, a Nemzet Művésze tiszteletére avatott emléktáblát a II. Kerületi Önkormányzat és a Magyar Művészeti Akadémia Budapesten, a Keleti Károly utcában.

2016. november 30.
Bertalan Tivadar
könyvének bemutatóján

2016. november 21.
Dávid Katalin
Az első aranykor
című kiállítás
megnyitóján
a Múcsarnokban

2016. november 28. Keresztes Dóra és Orosz István kiállítása a Pesti Vigadóban

2016. december 6.
Szemadám György festőművész kiállítása a Mücsarnokban

2016.
december 6.
A Magyar
Művészeti
Akadémia
közgyűlésén

26. A 20. századi grafika egyik legnagyobb alakja, Szalay Lajos, az MMA posztumusz tiszteleti tagja bibliai ihletésű grafikáiból nyílt kiállítás a debreceni MODEM-ben.

27. A Szó–Szín–Játék sorozat részeként Görgey Gábor: *Komámasszony hol a stukker?* című művét a Pesti Vigadóban, az MMA székházában mutatta be a zalaegerszegi Kvartélyház Színház. Rendező Tompagábor Kornél.

28. Keresztes Dóra és Orosz István grafikusművészeknek elmúlt harminc évben készült tervezőgrafikai munkáit bemutató kiállítás nyílt a Magyar Művészeti Akadémia rendezésében a Pesti Vigadó Galériájában. A művészházaspár első közös kiállítása is itt volt, azóta Keresztes Dóra elsősorban illusztrációi, Orosz István – sok más mellett – plakátjai révén vált ismertté. Az egykori Vigadó Galéria majd három évtizede, 1985. augusztus 1. és szeptember 1. közt rendezte meg az Iparművészeti Főiskoláról akkoriban kikerült fiatal grafikus pár, Keresztes Dóra és Orosz István első közös kiállítását. A tárlatot Fekete György az MMA elnöke nyitotta meg, a kurátor Kernács Gabriella művészettörténész volt.

29. Nyolcadik alkalommal megtartott *Keddi kaleidoszkóp*on Farkas Ádám szobrászművésszel, az MMA rendes tagjával legújabb alkotásairól Bodonyi Emőke művészettörténész beszélgetett.

- A Magyar Művészeti Akadémia Színházművészeti Tagozata szakmai különdíjjal tüntette ki Karikó Teréz Liszt-díjas operaénekest, a Szegedi Nemzeti Színház örökös tagját.

30. A Pesti Vigadóban mutatták be Bertalan Tivadar festő, grafikus, látványtervező, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjának *Félcédulák* című könyvét. A kötetből Császár Angela színművész, az MMA rendes tagja és Mécs Károly színművész, a Nemzet Művésze, az MMA rendes tagja olvasott fel a bemutatón.

■ December

5. A Magyar Művészeti Akadémia megtartotta évi második rendes közgyűlését a Pesti Vigadó Dísztermében. Dr. Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár köszöntője után Marosi Miklós építőművész, az MMA rendes tagja bemutatta a Magyar Állami Operaház és az Erkel Színház műhelyházának és próbacentrumának tervét. Ezt követően adták át a 2016. évi tagozati díjakat. A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának Illyés Gyula-díját Alföldyné Dobozi Eszter költő; Zeneművészeti-díját Bántainé Sípós Éva

zenetanár; Iparművészeti és Tervezőművészeti-díját Bárd Johanna grafikusművész; Népművészeti-díját (Erdélyi Zsuzsanna-díj) Borbély Jolán néptáncutató, etnográfus, pedagógus; Színházművészeti-díját Gyöngyössi Katalin színművész; Képzőművészeti-díját Kelemen Károly festőművész, szobrászművész; Művészetelméleti-díját (Cs. Szabó László-díj) Kilián István irodalomtörténész; Film- és Fotóművészeti-díját (Szóts István-díj) Szilágyi Lenke fotóművész; Építőművészeti-díját Szövényi István építész kapta.

A testület tagjai elnöki és testületi tájékoztatókat hallgattak meg a 2016. májusi közgyűlés óta eltelt időszokról: az elnök, az elnökség, a tagozatok és a bizottságok munkájáról. Ezután terjesztették elő és fogadták el a Magyar Művészeti Akadémia elnökének a köztestület 2015. évi munkájáról szóló, a Kormány számára készített tájékoztatóját; a Magyar Művészeti Akadémia elnökének a köztestület 2014–2015. évi munkájáról és a magyar művészeti élet általános helyzetéről szóló, Országgyűlés számára készített beszámolóját; valamint a Magyar Művészeti Akadémia Alapszabályának módosítását.

6. Szemadám György festőművész alkotásaiból nyílt kiállítás a Múcsarnokban a *Kertek és műhelyek* című kiállítássorozat keretében.

9. A Művészetelméleti Tagozat kezdeményezésére új könyvsorozat indult az MMA kiadásában. A kismonográfiákból, esszékből, egy-egy művészetelméleti terület gyűjteményes igényű feldolgozásából álló sorozat első három kötetét a Pesti Vigadóban mutatták be a szerzők. Simon Géza Gábor zenetörténész, diszkográfus *A zene-tudomány mostohagyermeké. A jazz és hatása Magyarországon 1920–1950*, Dvorszky Hedvig *Képek, szobrok, képernyő – B. Farkas Tamás és Kernács Gabriella filmjei a Magyar Televízióban és Deme Tamás Gondolatok Karácsony Sándor művészetszemléletéről* című kötetét.

12. A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete *Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai* című konferenciakötetével indította útjára *Fundamenta profunda* (Mélyalapozás) elnevezésű könyvsorozatát. A sorozat első kötete a Magyar Művészeti Akadémia, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által 2015. november 16. napján a Pesti Vigadóban megrendezett *Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai* című művészetelméleti és szerzői jogi konferencia előadásainak szerkesztett válogatását tartalmazza. A kiadványt a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala támogatásával a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete adta ki. A könyvet Cseporán Zsolt jogász, egyetemi tanársegéd, az MMA egykori ösztöndíjasa szerkesztette. A konferenciakiadványt Kucsera Tamás Gergely, az MMA főtítkára és dr. Kocsis Miklós, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének igazgatója mutatta be.

13. Oktatási díjakat adott át az MMA. Öt kategóriában első ízben ismerte el a köztestület a művészetoktatásban kimagasló teljesítményt elért pedagógusok, művésztanárok, képzők, közösségek, intézmények

munkáját. Fekete György elnöktől Elismerő Oklevelet vehetett át Intézmény kategóriában a Budai Rajziskola – Alapfokú Művészeti Iskola és Szakgimnázium; Művésztanár kategóriában Timár Böske, a Csillagszemű Gyermektáncegyüttes művészeti igazgatója; Pedagógus kategóriában Török Jolán, a Táncpedagógusok Országos Szövetsége elnöke; Közösség kategóriában a Varga Sándor Székelyföldi Verstábor, valamint Képző kategóriában a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Média Intézetének Animáció Tanszéke.

• Az év utolsó *Keddi kaleidoszkópján* Rátóti Zoltán színművésszel, az MMA Színházművészeti Tagozatának vezetőjével Poós Zoltán író beszélgetett a legújabb színházi feladatokról.

• A Nemzeti Színházban volt a bemutatója Nagyváradai Erzsébet és Rubold Ödön pódiumműsorának, amely az 1956-os forradalom színházi történeteiből

2016.
december 6.
Közzgyűlés:
Gyöngyössi
Katalin
színművész
átveszi a Szín-
házművészeti
Tagozat díját

2016.
december 9.
Juhász Judit
és Kernács
Gabriella
a Művészet-
elméleti
Tagozat
könyv-
sorozatának
bemutatóján

2016. december 13. Oktatási díjakat adott át Fekete György

villantott fel fontos, eddig kevésbé ismert tényeket. Az előadás létrejöttét az MMA támogatta.

14. Együttműködési megállapodást írt alá a Magyar Művészeti Akadémia és a Magyar Alkotóművészeti Nonprofit Közhasznú Kft. (MANK). A hosszú távú megállapodást prof. em. Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke, a Magyar Alkotóművészeti Nonprofit Közhasznú Kft. részéről pedig dr. Hóvári János főigazgató, ügyvezető írta alá az MMA székházában.

Az együttműködés súlypontjai: rendszeres tájékoztatás és egyeztetés a felek között; kölcsönösen meghívhatják egymás képviselőit, szakértőit munkacsoportjaikba; közös szakmai jog- és érdekérvényesítési lehetőségeket keresnek; valamint kiemelten segítik egymás munkáját.

Az MMA többek között vállalja, hogy közreműködik a MANK programjainak, célkitűzéseinek megvalósításában, az Akadémia rendes, levelező, pártoló és tiszteletbeli tagjai a MANK szolgáltatásait alanyi jogon vehetik igénybe, automatikusan tagjai a Magyar Mecénás Programnak és részesülnek a program művészeti szolgáltatásaiból.

A felek megegyeztek, hogy az Akadémia biztosítja a Pesti Vigadót és a Műcsarnokot a MANK reprezentatív eseményei, rendezvényei számára, míg a MANK rendelkezésre bocsátja a szigligeti és a zsenyei alkotóházakat az Akadémia rendezvényeinek, az Akadémia és a MANK közös szervezésű programjainak,

2016. december 20. Fekete György átadta a Hild-villa kulcsát dr. Kocsis Miklósnak

továbbá közös rendezésű kiállításokra a MANK a szentendrei galériáját. Az MMA és a MANK a hazai alkotóművészek tájékoztatására összehangoltan szerveznek konferenciákat, rendezvényeket, előadásokat; a megállapodás kiterjed a sajtó-együttműködésre is.

15. Szó-Szín-Játék sorozat keretében Egri Márta mint *Kalauz Jutka* lépett a színpadra. Az előadást Böhm György rendezte.

16. Sára Sándor akadémikus, az MMA korábbi elnökségi tagja kezdeményezésére, a köztestület támogatásával megjelent Koffán Tamás csellóművész, fotográfus *Közelből – Fényképek Erdélyből 1979–2012* című fotóalbumának bemutatójára került sor a Pesti Vigadóban, az MMA székházában. Köszöntőt mondott dr. Kucsera Tamás Gergely, az MMA főtitkára, valamint Szász Jenő, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnöke. Az albumot dr. Pomogáts Béla irodalomtörténész mutatta be.

19. Mikics András és Lőrincz Szilvia nyerte el Az év belsőépítésze díjat. A díjátadást a Vigadóban tartották, ahol Fekete György, az MMA elnöke és dr. Finta József építőművész akadémikus, a zsűri elnöke méltatta a győztes tervet.

20. Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke átadta a felújított Hild-villa jelképes kulcsát dr. Kocsis Miklósnak, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet igazgatójának. A magyar klasszicista építészet kiemelkedő egyénisége, Hild József a villát a maga számára tervezte és építtette 1844-ben, amely teljes körűen, a modern kor igényeit és építészeti technológiáit is alkalmazva újult meg Kokas László építész, vezető tervező elképzelése alapján. Az átadáson Tuzson Bence kormányzati kommunikációért felelős helyettes államtitkár és Pokorni Zoltán, Budapest XII. kerület polgármestere mondott beszédet. A Művészeti Akadémia 2012-ben kapta meg a magyar államtól a Hild-villa tulajdonjogát azzal a céllal, hogy ott hozhassa létre Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének új otthonát. Kocsis Miklós, a kutatóintézet igazgatója arról számolt be, hogy a két épület összterülete a bővítéssel és pincebeépítéssel együtt mintegy 600 négyzetmétert tesz ki; így a megújult Hild-villa kutatószobáival, könyvtárával és egyéb tereivel már a kutatókat és az intézet programjait szolgálhatja.

2016. december 14. Együttműködési megállapodást írt alá a Magyar Művészeti Akadémia és a Magyar Alkotóművészeti Nonprofit Közhasznú Kft. (Hóvári János és Fekete György)

Találkozások a Kecske utcában

Akadémiai szalon szerdánként 17.30-tól

a Kecse
utcában
2016

■ Január 6.

Kiss Dénesre emlékeztünk születésének 80. évfordulója alkalmából

Beszélgetőtársak: **Borbély László**, **Kiss Dénesné**, **Püski István** és **Szakonyi Károly**

Közreműködők: **Dóka Andrea** és **Szabó András** előadóművész

Háznagy: **Tamás Menyhért**

■ Január 13.

Mécs Károlyt köszöntöttük 80. születésnapján

Beszélgetőtárs: **Huszár Orsolya**

Háznagy: **Rátóti Zoltán**

■ Január 20.

Tóth Péter Pál *Az üvegfestő* című **Róth Miksa** művészetéről készített filmjét vetítettük

Háznagy: **Juhász Judit**

■ Január 27.

Fegyverek és múzsák, Erdélyi művészek az I. világháború frontjain – **Murádin Jenő** vetített képes előadása

Háznagy: **Kernács Gabriella**

■ Február 3.

HB – Hosszú Búcsú – Halmos Bélától, dokumentumfilm (2014)

Rendező: **Szomjas György**

Producerek: **Rosta Katalin** (RF Produkció) és **Jantyk Csaba** (Híd Média)

Háznagy: **Sipos Mihály**

■ Február 10.

Szamar-sziget szellemkatonái – A nagy háború eltitkolt halálmarsa, dokumentumfilm **Margittai Gábor** azonos című regényéből

Rendező: **Major Anita**

Háznagy: **Vathy Zsuzsa**

■ Február 17.

Ajánlott énekek – Összegyűjtött és új versek 1962-2015

Mezey Katalinnal Borbély László beszélgetett

Közreműködő: Dóka Andrea színművész

Háznagy: Juhász Judit

■ Február 24.

A csend felé – Tóth Péter Pál portréfilmjével Hager

Rittát köszöntöttük 85. születésnapján

Háznagy: Katona Szabó Erzsébet

■ Március 2.

Nincsen előbb a mesénél – Egy este Kóka Rozáliával

A Magyarország szélén és *Mátyás király nevenapja*

című könyvek bemutatása után levetítettük a *Kóka Rozáliáról* készült portréfilmet

Vendég: Tóth Péter Pál rendező

Háznagy: Gulyás János

■ Március 9.

Császár Angelát és Móser Zoltánt köszöntöttük 70.

születésnapjukon

Az ünnepekkel Huszár Orsolya beszélgetett

Háznagy: Juhász Judit

■ Március 16.

Kitüntetettjeinket köszöntöttük

Háznagy: Fekete György

■ Március 23.

Gyermek-Bábel – Kalász Mártonnal beszélgetett

Borbély László

Közreműködő: Dóka Andrea színművész és Szabó

András előadóművész

Háznagy: Tamás Menyhért

■ **Március 30.**

70. születésnapján köszöntöttük **Vinczeff László** festőművészt

Háznagy: **Stefanovits Péter**

■ **Április 6.**

CSERNY – **Cserny József** tervezőművész munkásságát **Hídvégi János**, a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum muzeológusa mutatta be.

Háznagy: **Lelkes Péter**

■ **Április 13.**

FÉNYÚT – **Csáji Attila** filmje

Zeneszerző: **Dubrovay László**

Szerkesztő-riporter: **Szemaám György**

Rendező: **Borbás Tamás**

Háznagy: **Szemaám György**

■ **Április 20.**

„**CSAK CSENBEN, CSAK HALKAN...**” – Adalékok az „iskolahelyzethez” 2007–2010, **Gulyás János** filmje.

Háznagy: **Dárdai István**

■ **Április 27.**

Szőnyi Erzsébet 92., **Mács József** 85. születésnapján köszöntöttük

Háznagy: **Juhász Judit**

■ **Május 4.**

Lázár Ervinre emlékeztünk születésének 80. évfordulóján.

Vathy Zsuzsával és **Lázár Fruzsínával** beszélgetett **Borbély László**

Közreműködő: **Dóka Andrea** színművész

Háznagy: **Temesi Ferenc**

■ Május 11.***Európa és a migráció***Vendég: **Maróth Miklós** Széchenyi-díjas professzorHáznagy: **Kucsera Tamás Gergely****■ Május 18.****Haumann Pétert** köszöntöttük **75.** születésnapjánAz ünnepelttel **Huszár Orsolya** beszélgetettHáznagy: **Juhász Judit****■ Május 25.****Az élet, a sokszínű élővilág a Szentháromság Egy Isten művészete**Vendég: **Kellermayer Miklós** sejtkutató, professzor emeritusHáznagy: **Szemadám György****■ Június 1.****Péterfy Lászlót** köszöntöttük **80.** születésnapjánHáznagy: **Jankovics Marcell****■ Június 8.****Kő Pált** köszöntöttük **75.** születésnapjánHáznagy: **Juhász Judit****■ Június 15.****Bakos Istvánt** köszöntöttük **75.** születésnapjánHáznagy: **Sára Ernő****■ Június 22.**

Évadzáró kerti parti

– A Samu Géza-díj átadása

Háznagy: **Juhász Judit**

■ **Szeptember 21.**

Évadnyitó kerti parti
Háznagy: **Juhász Judit**

■ **Szeptember 28.**

„Édesanyám rózsafája engem nyílott”

Béres József: *Szép magyar ének* című könyve II. kötetének bemutatója

Vendégek: A Magyar Művészeti Akadémia társadalmi szervezet Aranyérmével kitüntetett Béres-házaspár
Közreműködő: **Török Tilla** népi előadóművész (ének/népi hegedű/koboz), **Béres Merse** és barátai (ének/népi hegedű/brácsa/böggő)

Háznagy: **Dubrovay László**

■ **Október 5.**

Zenepedagógiai díjak átadása
Háznagy: **Ittész Mihály**

■ **Október 12.**

Keserü Katalint köszöntöttük **70.** születésnapján
Háznagy: **Sulyok Miklós**

■ **Október 26.**

Jankovics Marcellt köszöntöttük **75.** születésnapján
Háznagy: **Szmadám György**

■ **November 2.**

A vers ereje – Kádár félelme. A dokumentumfilm vetítését követően az alkotók és az egykori résztvevők felidéztek az 1985-ös esztendőt, a titkosszolgálatok által is nagy érdeklődéssel kísért Antológia-estet, az első lakiteleki ellenzéki találkozó élményét

Vendégek a film rendezői: **Balogh László** és **Agócs Sándor**, valamint **Petrik Béla** ügyvéd és az egykori költőbarátokra is emlékező **Tóth Erzsébet**.

Háznagy: **Juhász Judit**

■ **November 9.**

Döbrentei Kornélt köszöntöttük **70.** születésnapján és bemutattuk *Júdás, mint erkölcsi etalon?* című könyvét

Moderátor: **Borbély László**

Közreműködő: **Dóka Andrea** színművész, **Faragó Laura** és **Szabó András** előadóművész

Háznagy: **Juhász Judit**

■ November 16.

Szent László király ereklyetartója – Varga Péter restaurátor, ezüstműves vetített képes előadása

Ezüsttől a vasig – képes beszámoló a Római Magyar Akadémián rendezett kiállításról

Háznagy: **Katona Katalin**

■ November 23.

Ambrus Éva keramikus, iparművészt köszöntöttük 75. születésnapján

Háznagy: **Keppel Márton**

■ November 30.

A szecesszió csúcsteljesítményei – Spiegel Frigyes építőművészete (1896–1910) – Andrássy út 101. és Bajza u. 31.; Bugár-Mészáros Károly vetített képes előadása

Háznagy: **Turi Attila**

■ December 7.

Várkonyi Nándor élete képekben – a Széphalom Könyvműhely új kiadványát az író unokája, **Kende Kata**, a kötet összeállítója, tervezője és szerkesztője mutatta be.

Közreműködő: **Dóka Andrea** színművész

Háznagy: **Mezey Katalin**

■ December 14.

Simon Károlyt köszöntöttük 75. születésnapján

Háznagy: **Scherer József**

■ December 21.

Bohus Zoltánt köszöntöttük 75. születésnapján

Közreműködő kisdíjakok adventi regölése

Beszélgetések az Akadémiáról

Összhangba hozni a művészek érdekeit

Marton Éva operaénekes,
az MMA elnökségi tagja

■ – *Tagozatvezetőből választották elnökségi taggá. Mennyiben ró ez önre több feladatot, valamint mennyiben látja át jobban elnökségi tagként az Akadémia működését?*

– Amióta elnökségi taggá választottak, már másfajta szemszögből kell néznem a működésünket.

Felsőbb szintről kell egy átfogóbb értelmezéssel, nézőpontból tekintenem az Akadémia működésére, hiszen itt már nemcsak, mint régen, az általam vezetett tagozat érdekeit képviselem, hanem mérlegelem azt is, hogy az adott kérdés milyen viszonyban van a többi tagozattal és mennyire jó az intézménynek. Itt már gondosan, áttekintően kell súlypontoszni. Azáltal, hogy szavazati jogom van, sokkal felelősségteljesebb a munkám, hiszen a többi elnökségi taggal együtt kell egy közösen kidolgozott és elfogadott végeredményt meghatároznunk.

– *Mennyire jó az MMA működésének iránya? Az ön véleménye szerint lenne, amin változtatni kellene?*

Azt vettem észre az elmúlt évek során, hogy az Akadémia a kezdeti jogos vagy jogtalan támadásokat kivéve céltudatosan haladt a maga útján és mostanra már – úgy érzem – társadalmunk életében stabilan megtalálta a helyét. Büszkén mondhatom, hogy az első öt év megalapozta az Akadémia pozitív hírét, létét. Mindenképp ezen a megkezdett úton kell tovább haladnunk, természetesen a szükséges innovatív kiegészítésekkel. Mindenesetre hálásak lehetünk Fekete György elnök úrnak a nehéz kezdeti és a jelenlegi időszakban is végzett kitartó, állhatatos, megalkuvás nélküli munkájáért. Részemről nagyon megtisztelőnek tartom, hogy én is tagja lehetek az Akadémia közösségének. Fontosnak tartom, hogy érdemben megbeszéljük a felmerülő kérdéseket és ehhez a kulturált vitatkozás szorgalmazásával, az építő párbeszédre való törekvéssel igyekszem hozzájárulni.

Nagyon szeretek emberekkel dolgozni, hiszen mindig is közösségben dolgoztam. A színház, az opera is közösségi műfaj. A zeneakadémiai professor

emerita munkámhoz hasonlóan, itt is élvezettel dolgozom oly módon, hogy azt már szinte nem is munkának tekintem, és ez energiákat felszabadító érzés. A konfliktusok helyett szeretem diplomáciával, megbeszéléssel, átbeszéléssel alakítani a problémás helyzeteket. A feladatomnak érzem, hogy összhangba hozzam a művészek érdekeit.

Ami a kérdés második felét illeti, a változás mindig lehetséges, de azt folyamatosan, lépésről lépésre kell megvalósítani, természetesen az őszi közgyűlés után. Milyen sokat ülésezünk, mennyit beszélgetünk, megnyit dolgozunk, hogy folyamatában oldjuk meg a felmerülő dolgokat. Talán, amiben változtatást látok, hogy gyakrabban hívnám össze a tagozatvezetőket és meghatároznám, hogy melyik tagozatnak melyik tagozattal legyen az elsődleges és kiemelt a kapcsolata, hiszen gyakorlatilag például a Színházművészeti és a Zeneművészeti Tagozat működési területe számos ponton szoros összefonódik.

Mindenesetre azt látnunk kell, hogy milyen nagy dolog, hogy az Akadémia égisze alatt működünk. Emellett döntő jelentőségű, hogy az állam segíti a munkánkat, a művészetet, hiszen adott esetben komoly problémákkal, anyagi nehézséggel küzdő idős művészeknek ad támogatást.

– *A 2016-os évben a Magyar Művészeti Akadémia mely sikereit emelné ki?*

– Nagyon büszke vagyok az 1956-os eseményekre emlékező kiállításokra országszerte, például Mosonmagyaróváron, Salgótarjánban, valamint a Zeneművészeti Tagozat szervezésében a Szegedi Szimfonikus Zenekar koncertjére, a Vashegyi György vezette Orfeo Zenekar hangversenysorozatára és természetesen az Irodalmi Tagozat 1956-os emlékműsorára a Színházművészeti Tagozat közreműködésével.

Felémelő érzés volt, hogy méltóan tudtunk megemlékezni hazánk nemrég elvesztett két kiválóságáról, Zsigmond Vilmosról és Nemeskürty Istvánról.

Nagy élmény volt még számomra Illyés Gyula naplója, amely a 60. évfordulóra jelent meg. És persze ott a Nemzeti Szalon. A *Képek és pixelek* címet viselő fotóművészeti tárlat és Az első aranykor című Osztrák–Magyar Monarchia festészetét felvonultató kiállítás a Múcsarnokban.

Személyes örömöm 2016-ból, hogy az Akadémia is támogatta a II. Marton Éva Nemzetközi Énekversenyt. A zsűri elnökeként megtisztelő volt számomra, hogy az általam javasolt művész, Hort Lilla is a díjazottak között volt.

Inspiráló számomra, hogy kortárs művészekkel vagyok körülvéve és az „összművészet” jegyében minden művészeti ág képviselteti magát. Örömmel tapasztalom azt is, hogy egyre elfogadottabb az Akadémia működése.

– 2016 augusztusának végén a Magyar Szent István-rend kitüntettejtje lett, ami a legnagyobb állami kitüntetés.

– Ez valóban egy nagyon nagy elismerés, amit nem is fog fel rögtön az ember. Óriási öröm volt, és nagy büszkeséggel töltött el, amikor megkaptam. A Nemzet Művésze-díj és a Corvin-lánc mellett ez a legfontosabb kitüntetés számomra.

Gerbei Anita

Minden fejlesztés a közönségnek szól

Főtitkári számvetés a 2016-os esztendőről

■ – Az Akadémia első öt köztestületi esztendejét az építkezés szelleme határozta meg. Egyszerre épült a közösségi, valamint a testületi szervezetek rendszere. Mennyire okoz nehézséget ennek, a kettős feladatnak a megvalósítása?

– Ez a szépsége, s valóban ez a nehézsége is. A köztestület szellemi alapjait Makovecz Imre és az egyesület alapítói köre rakta le, időben távol, több mint negyed évszázada. Éppen ezért szükséges a szellemiség megtartása – ennek eszköze a számos találkozó, a tagozatközi programok, a klubszerű események, illetve természetesen a Kecse utcai szerdák is. Az elkerülhetetlen intézményesülés a vállalt köztestületi működési formából, az elvégzendő feladattömegből fakad. Személyes célom volt, hogy a szükséges bürokratizáltság csak erősítse a munkát. A munka a munkaszervezetekben zajlik: Titkárság, Vigadó, Múcsarnok, Kutatóintézet. Alapjait – azaz az ötleteket – ezen szervezetek is, valamint a köztestületi szervek: az elnökség, a tagozatok, a bizott-

ságok is adják. Számomra alapvető – néha ezzel vitába is szállok más akadémiai tisztségviselőkkel – a köztestület: személyek egyesülése. Itt a kiválóság alapú – azaz életműveken álló – közösség az elsődleges. Ennek az egyesülésnek vannak intézményei – ahogyan a fentiekben mondtam, munkaszervezetei –, illetve ugyancsak a köztestületnek vannak szervei. Azaz az Akadémia-tagok összessége alakít a köztestületi célok elérése érdekében szerveket, például állandó bizottságokat, vagy tagozatokat. Álláspontom szerint ezt a működést meg kell a jövőben erősíteni egy, a közgyűlés munkáját megalapozó fórummal. Hasonló működik a Magyar Tudományos Akadémián az Akadémikusok Gyűlése.

– Ezek szerint a köztestületi működést érintő tervei is vannak... De térjünk vissza az eredeti kérdésre, a fentiek alapján mi jellemezte a tavalyi esztendőt?

– A 2016-os esztendőben valóban már nem a keretek kialakítására, hanem a finomhangolásokra koncentráltunk. Örömteli kihívás mindannyiunk számára, hogy a köztestület belső folyamatai egyre több feladatot generálnak. Természetesen ezek között vannak újak is, hiszen az egyre fókuszáltabb célmeghatározások, finomodó eljárások eredményeznek ilyeneket.

– Mondana erre példát?

– Az alapítás pillanatához képest 2016-ra csaknem megduplázódott az akadémikusi tagság létszáma, emellett 2016 tavaszán mintegy négyszáz fősre gyarapodott a nem akadémikus köztestületi tagság. Mindez jelentős változás, nagy előrelépés. A köztestületi tagozati programokat megalapozó egyeztetések az előbbieknél is szélesebb körben zajlanak. Az események és a kapcsolódó kiadványok száma nagyobb, mindezek mellett – számszerűleg – még jelentősebb növekedést mutattak a partneri, illetve saját intézményeink által megvalósult programok, s az azokhoz köthető kiadványok száma, hiszen a Múcsarnok igen gazdag művészeti programja mellett a Pesti Vigadóban a köztestületi, az Akadémiánk által támogatott rendezvényeken túl maga a Vigadó is kezdeményez szervez kulturális eseményeket. Végül, de nem utolsósorban a Kutatóintézet teljes első szakmai esztendeje is igen szép kezdetként értékelhető. Mindez közelebbről: a másfél évszázados Pesti Vigadó emlékező programjai az év elején zárultak le. Az év őszén útjára indult a Múcsarnok százhusz éves programsorozata. Mindkét intézmény helyszíne a Budapesti Tavasz Fesztiválnak, illetve számos nemzetközi kulturális eseménynek. Másfelől az is elmondható, hogy a korábbi évek eredményeként 2016-ban megkötöttük első akadémiaiközi megállapodásunkat. De ezen túl a továbbiakat is megalapoztuk, hiszen a lengyel partnerakadémián kívül a kínai társintézmény delegációja is látogatást tett nálunk, korábbi – pekingi – látogatásunkat viszonzva. Továbbá az év végére a szlovén akadémiával is felgyorsultak az együttműködés konkrét formáit kidolgozó tárgyalások, s kapcsolódóan megemlíteném, hogy az elmúlt években rendszeressé vált az érdemi egyeztetés az ukrán és a macedón partnerintézményekkel. Mindezek mellett számos nemzetközi akciót valósított meg Akadémiánk. Januártól egy hónapon keresztül láthatta a bol-

gár közönség a Makovecz-rajzokat a Szófia Magyar Intézetben, de a bulgáriai magyar művészeti jelenlétet támogattuk egy népzenei koncertsorozattal, illetve Juronics Tamás akadémikus úrék '56-os témájú kortárs balett produkciójának társfinanszírozójaként is. A Magyar Kultúra Napján a brüsszeli Balassi Intézetben a Magyar Nagykövetség Kulturális Szolgálatán megalakult a Belgiumi Magyar Művészeti Szalon, amelyet Akadémiánk nevében én üdvözölhettem. Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulóját ünnepelve a Krakkói Magyar Főkonzulátus kezdeményezésére, az Emlékbizottsággal együttműködve adott ünnepi koncertet a Vashegyi György akadémikus úr vezette Orfeo Zenekar. A koncertet október 19-én Tarnówbán, Lengyelország „legmagyarabb” városában rendezték meg. Kiemelném a moszkvai Építészeti Múzeumban megvalósult programunkat, a Vigadóbeli nagyságában követő Makovecz-kiállítást, s ugyancsak az orosz fővárosban megrendezett, a magyar animáció történetét bemutató kiállításunkat is. Örömmel emlékszem az Európa Tanács strassbourgi székházában a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Médiatanácsával együttműködésben megvalósított tárlatunkra, amelyet az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékének szenteltünk, valamint a müncheni kiállításunkról is szép emlékeket őrzök. Ezen akcióink a Köztestület akadémikus és nem akadémikus tagjainak tevékeny együttműködésén, valamint a hazai és külföldi szakmai partnereink kooperációján túl a magyar diplomáciai képviseletek érdemi támogatását is bírták.

– A határon túli, magyarok lakta területekkel milyen kapcsolatokat alakítottak ki?

– A meglévő kapcsolatokra alapozottan zajlott a munka. A tagozati kihelyezett ülésen túl, melyeket Magyar-kanizsán, Kolozsváron vagy éppen Beregszászon tartottunk, a nemzetközi és határon túli ügyeket gondozó bizottság képviseletében Kiss B. Attila társelnök úrral burgenlandi látogatásunk során egyeztetéseket folytattunk a magyar kulturális szervezetekkel. Az európai és a tengeren túli magyar diaszpóra képviselőivel is találkoztunk, továbbá részt vettünk a Kufstein Konferencián. Partnereink közül a Beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolával és a Kárpátaljai Magyarok Kulturális Szövetségével együttműködve ismételtén támogatuk a zenei tehetségkutató versenyt, illetve a főiskola Magyar Költészet Napi rendezvényén is részt vettünk.

A Kepes Intézettel 2016-ban is szoros kapcsolatban voltunk: a Sepsiszentgyörgyön az EMÜK Központban *Mesterkulcs* címmel megnyílt kiállítás májusban Kolozsvárra utazott, helyszíne pedig a Bánffy Palota volt. Később Marosvásárhelyen is bemutattuk a tárlatot. A XXII. alkalommal megrendezésre kerülő Bányási Magyar Napokon visszatérő támogatásunk mellett, akadémiai szervezésben valósult meg Temesváron Jankovics Marcell, Orosz István és Gyulai Líviusz akadémikus urak filmvetítésekkel egybekötött csoportos grafikai kiállítása; de ugyancsak visszatérően – és kiállítással – voltunk részesei a Kolozsvári Magyar Napoknak is. A „Több, mint szomszéd” programot is már évek óta támogatjuk, 2016-ban Bogányi Gergely fellépése, valamint Orosz István, Farkas Ádám és Aknay János kiállítása valósulhatott meg Pozsonyban. Ugyancsak felvidéki programunk volt decemberben az „...összekötni az eget és a földet...” című Makovecz-tárlat, amelyet „rég” szakmai partnerünkkel, a Kelet-szlovákiai Múzeummal együttműködve Kassán mutattunk be a közönségnek.

– Említett már néhány külföldön megvalósult évfordulós eseményt, de milyen hazai évfordulós-emlékeves kulturális programban vett részt az Akadémia 2016-ban?

– A Bartók-évet, az 1956-os forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulóját, a reformáció ötszázadik évfordulójának előkészítését, valamint az Arany János Emlékévhez, továbbá a Kodály-programhoz kötődő szakmai feladatellátást tudnám megemlíteni. Mindezek kapcsán mind partnerségben, mind művészeti-társadalmi támogatóként, mind önálló programok megvalósítójaként működünk. A megvalósítás részben 2016-ban, részben 2017-ben volt, illetve történik majd.

– Mit emelne ki az egyéb szakmai eredmények közül?

– A korábbiak által megalapozottan megindult az Akadémia Titkársága által előkészített köztisztviselői továbbképzési program, amelynek a Nemzeti Közszerológiai Egyetemen 2015-ben megkötött megálapodás adott keretet, illetve kezdeményezésemre a Károli Gáspár Református Egyetemen elindult a Művészet-igazgatás és művészetmenedzsment szakirányú továbbképzés. Időrendben az év végéhez köthet, hogy a Kutatóintézet a terveknek megfelelően decemberben beköltözhetett „otthonába”, a Hild-villába.

– Ha már a Hild-villa átadását említi: Mit lehet tudni az Akadémia jövőbeni irodaházáról, amely az Andrássy úton található?

– A korábban eredményesen lezajlott tervezési és kivitelezési közbeszerzési eljárások a felújítást, funkció szerinti kialakítást megalapozták, így 2016 év végén megkezdődtek a munkálatok az Andrássy út – Bajza utca sarkán lévő ingatlanon. Ha minden rendben zajlik, az épületbe 2018 nyarán beköltözhetünk. Visszatérve intézményeinkhez, kiemelném, hogy a kapcsolódó fenntartói támogatás minden esetben megvolt, akár a működés, akár a programok pénzügyi, illetve infrastrukturális támogatását kértük. Számos akadémiai program vált immáron egész évet átívelően rendszeressé a Pesti Vigadóban, illetve a Műcsarnokban. Ezek közül megemlítem a *Keddi Kaleidoszkópot*, a *Mozi a Vigadóban* és az *Élőfolyóiratot*. Kormányzati felkérésre, titkársági és műcsarnokbeli kollégák, illetve külső szakértők bevonásával elkészült a gépészeti-energetikai szempontból leromlott Műcsarnok fejlesztési koncepciója is. Ez a műszaki megújítás a következő időszakban a kiállítóterek megújítása mellett mindenképpen elkerülhetetlen. Nem csak a ránk bízott vagy gondos gazdjaként kell ezt magunknak feladatul szabni, hanem azért is, mert a Műcsarnok sikert sikerre halmoz. Kiállításait 2016-ban több mint százezren tekintették meg! Minden fejlesztés a közönségnek szól! A Pesti Vigadó állagmegóvása és funkcióbővítő fejlesztése 2016-ban is folyamatos volt, s ez ugyancsak kötelességünk, hiszen a repülőrajttal indító intézményünk mára kimagasló presztízst vívott ki magának, és az egyre gyarapodó létszámú közönségünk nagy elvárásának meg kell felelnünk. Partnerségi kapcsolatainkra utalva említeném, hogy partnerintézményünknel, az Uránia Nemzeti Filmszínháznál folytatódott a Film- és Fotóművészeti Tagozatunk által gondozott, a magyar dokumentumfilmkinccset bemutató vetítéssorozat. Kecskeméten, a Katona József Színházban immáron harmadik esztendeje, hogy a színházi évadnyitóhoz kötődően megrendezésre kerül az előadó-művészeti terület aktuális kérdéseit áttekintő konferencia. Szinte felsorolásszinten elmondható még az Akadémia pályázati rendszerének elektronikus tétele, s a jogszabályváltozásból fakadó könyvelési, valamint iktatási szoftverek fejlesztése, ami a napi működést nem zavaró módon zajlott. 2016-ban a különféle bizottságban, testületben feladatot vállaló delegáltjaink munkájának segítése is többletfeladatokat adott. Példaként említem az Emlékbizottságokat, valamint az NKA Bizottság és a szakmai kollégiumok, vagy a Köznevelési Kerekasztal munkájában való részvétel támogatását.

Folytatódott a köztestületi kommunikáció erősítése, illetve az akadémiai szolgáltatásainak bővülése. Egész évben folyt az MTVA csatornáin az akadémikusportrék vetítése. Számos további saját gyártású anyagunkat vette át a közmédiá, honlapunk a hazai kulturális hírportálok egyik vezető médiumává lett. 2016 végén lezajlott a Magyar Építészeti Múzeum adminisztratív átvétele, valamint a kapcsolódó szakmai munka is megindult. De ugyancsak az év végén vettük át a Makovecz Emlékközpont feladatait is a kormányzattól. A múzeumi feladat egy több mint negyven éve húzódó ügy érdemi kezelését kell, hogy jelentse a következő három-négy évben. A cél a közönség számára is létező intézmény megnyitása. Az alapítónkhoz, Makovecz Imréhez kötődő központ megalapításának ügye is évek óta napirenden volt, amelyet átvettünk a kormányzattól. Megvalósítása nem csak egy feladat a sok közül, hanem erkölcsi kötelességünk is! Így összefoglalóan elmondható tehát, hogy a 2016-os esztendőben az Akadémián és Titkárságán megvalósuló tevékenységek mind a tagozati, mind a bizottsági kereteken belül megerősödtek, továbbá az akadémiai intézmények, tehát a Műcsarnok, a Pesti Vigadó, a MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet működése is tervezett és eredményes. Mindennek következtében számos országos hatást elérő rendezvény, illetve kiadvány és médiatermék mutatta az erősödő köztestületi feladatellátást.

– *Lenyűgöző mustra. Főtitkárként mit emelne ki mindebből?*

– Főtitkárként 2016-ban is jelentős szerepet vállaltam a nemzetközi és határon túli, s a hazai szakmai-képviselési, valamint a bizottsági munkákban. Feladataimnál fogva koordináltam az intézmény-fenntartási folyamatokat. Kezdeményezője voltam számos fejlesztésnek. Ez utóbbiakból kiemelném az 1956-os forradalom és szabadságharchoz kötődő játékfilmek restaurálásának programját, Illyés Gyula 1956–1957-es naplójának akadémiai kiadását, s annak koordinációját. Az eltávozott tagok, vagyis Zsigmond Vilmos és Nemeskürty István emlékestjeinek kezdeményezését, ezek megvalósításának koordinálását. Továbbá a jelenlegi akadémiai ösztöndíjrendszer fejlesztésének – „házon belüli”, illetve a kormányzati partnerek felé történő – napirenden tartását. A 2013-ban elnökség elé tárt, a testület által megvalósítandó szakmai célként támogatott, s a jövőben bevezetendő művészjáradékkal kapcsolatos kutatási-koncepciófejlesztési tevékenységet. A művész-segély nem akadémikus tagokra történő kiterjesztésének bevezetését. De a végén még említeném – ezzel is különös hangsúlyt adva – az Akadémiához kötődő képzési és kutatási programokban, illetve a Magyar Művészet című folyóiratban vállalt feladataimat. Örömmel voltam kezdeményező ezekben a témákban, de még nagyobb örömmel látom a sokakkal együtt végzett munkánk gyümölcseit, megvalósuló eredményeit. Mindig élveztem, ha kiváló emberekkel dolgozhattam, itt és most megvan ennek a lehetősége. Köszönöm mindenkinek, aki társamul szegődött, vagy engedte, hogy társává lehessen. Remélem, közösségünk hasznára válik a munkám.

Jezsó Ákos

az Akadémiáról

Buglya
Sándorral

■ – Mik voltak azok az elképzelések, amelyeket megtartott és amelyeken változtatni kívánt, amikor 2016 tavaszán átvette a Fotó- és Filmművészeti Tagozat vezetését Dárday Istvántól?

– A megválasztásom után nem kívántam lényegében más irányt adni a tagozat működésének, mint elődöm, Dárday István, viszont az első elképzelésem az volt, hogy szeretnék olyan motivációt adni, amely minden tagunkat aktív közreműködésre sarkall. A 2016-os filmforgalmazási konferencia sikere ösztönzött arra, hogy elkezdjem előkészíteni a következő év elejére tervezett televíziós konferenciát, ahol a közszolgálati televíziózás 21. század eleji állapotáról különféle megállapításokat tudunk tenni és valamiféle általános képet levonni a művészet és a kultúra esélyeiről a magyar televíziózásban.

„Keresztapja” voltam megválasztásom előtt a *Mozi a Vigadóban* című sorozatnak, ahol ritkán látható filmeket vetítettünk, például betiltott filmeket, amatőr, független filmeket, határon túl készült filmeket, ismeretterjesztő alkotásokat. Tavaly elkezdtük az akadémikusportrék vetítését is ebben a programsorozatban, ahol a filmek után a művésszel is találkozhatnak az érdeklődők, és nagyon érdekes beszélgetések követik a vetítéseket. Tagozatunk elindította az *53 magyar film* programot. A játékfilmekből álló filmklubsorozat az Uránia Nemzeti Filmszínházban várta az érdeklődőket. A vetítések után egy-egy házigazda beszélgetésre hívta az alkotókat, a téma szakértőit, és a közönséget. Ebből kötet is született, az *53 magyar film* című MMA kiadvány. Az MMA filmklub sikere hozta az ötletet, hogy a játékfilmek után dokumentumfilmeket is mutassunk be. A tagozat véleménye alapján szakértői kuratórium közreműködésével választottunk ki 90 dokumentumfilmet és 10 dokumentarista játékfilmet, amelyeket filmklubszerűen mutattunk be a közönségnek, ugyancsak meghívott vendégekkel, alkotókkal, szakértőkkel az Uránia Nemzeti Filmszínház két kistermében, a Fábry és Csontos termekben egészen addig, amíg egy óriási esőzés következtében sajnos használhatatlanná nem váltak a termek. A kényszerleállás után 2017-ben folytatódnak a vetítések. A válogatás szempontja nem az volt, hogy a magyar filmtörténet 100 „legjobb” dokumentumfilmjét állítsa a közön-

Ismeretszerzés, szórakoztatás, közösségépítés

Buglya Sándor filmrendező producer, a Fotó- és Filmművészeti Tagozat vezetője

ség elé – ilyen listát nehéz is lett volna összeállítani. A kuratóriumnak az volt az elképzelése, hogy lehetőleg minden irányzat képviselve legyen, és olyan jeles filmek kerüljenek a válogatásba, amik valamilyen jelentőséggel bírnak a magyar dokumentumfilm-történetben, vagy azért mert különleges, új formát talált az alkotó, vagy azért mert érdekes szemszögből vizsgálja a valóságot, vagy éppen úttörő megoldásokat alkalmazott. Ilyennek tekinthető például a dokumentarista játékfilmek típusa is. Külföldi kritikusok összefoglalóan Budapesti Iskolának nevezték el ezeket a filmeket. A dokumentumfilmeket 13 tematikus csoportosításban vetítettük, illetve vetítjük. Az utolsó 3 blokk van hátra, *Költészet és valóság, Művészet és hatalom és „Szép új világ”*. A dokumentumfilm programról is készül egy összefoglaló, szerkesztett kötet.

– A KönyvtárMozi programba hogyan kapcsolódott be a tagozat?

– A filmforgalmazási tanácskozáson tagozatunk felvetette, hogy szükség volna egy olyan filmtárra, ahonnan kölcsönözhetőek lennének dokumentumfilmek, ismeretterjesztő- és oktatófilmek a „népnevelés” jegyében. Persze ezalatt ma már a digitális kölcsönzést értjük interneten keresztül. Az Országos Könyvtárszövetség elindított egy programot, amely során a kistelepülések könyvtárai (amely Magyarországon több mint 2000 könyvtárat jelent) megteremtik a feltételeket a moziszerű vetítésre. Ennek járulékos előnye a magyar film és filmkultúra népszerűsítése, az ismeretszerzés és szórakoztatás mellett a közösségépítés. Hiszen a filmklubszerű vetítés közvetlenül ad alkalmat kapcsolt beszélgetésekre, gyermekek esetén például játékra. Ezt hiányterületnek éreztük, hiszen a televízió mára megszűnt közösségszervező erő lenni. Sőt a televízió a számtalan választható csatornájával inkább az atomizálódáshoz járul hozzá, felszínes műélvezethez vezet. Ennek a folyamatnak a fékezésére is nagyon jó kezdeményezés a *KönyvtárMozi* program, amelynek már a 2016-os évben is mérhető volt az eredménye. Még egy előnyét nem szabad elfelejteni a programnak, hogy a vetítés előtt a közönséget fel lehet készíteni a film befogadására, rövid bevezetővel az alkotóról, a film témájáról, filmnyelvi eszközeiről. A dokumentumfilmnél különösen fontos, hogy a néző

ráhangelődjön a témára, például egy rövid figyelemfelkeltő beszélgetéssel.

2016 májusában megrendeztük a Vidéki Filmnapokat Komlósán, ahol a filmvetítések mellé előadásokat is szerveztünk. Legnagyobb örömünkre a falu közössége aktívan részt vett a programon. A film-szemle célja az volt, hogy olyan filmekre irányítsa rá az emberek – elsősorban a vidéki lakosság és a vidékel hivatalból foglalkozók – figyelmét, akik keresik a megoldásokat saját településük és a vidék hátrányos helyzetének felszámolására.

– 2015 végén adta ki az Akadémia Szóts István Röpirat a magyar filmművészet ügyében című művének reprint kiadását, amelynek függelékében a tagozat állásfoglalása is olvasható.

– Igen. Ez elég nagy port vert fel, még tagozaton belül is komoly viták voltak. A magyar filmszakmában volt egy komoly törés. A Magyar Mozgóképi Közalapítvány megszűnésével egy időben teret kapott az amerikai narratíva (hollywoodi szórakoztató és thrillerek filmes eszközei) beépítésének igénye a magyar filmes nyelvezetbe, ezek a filmek mindazonáltal komoly nemzetközi sikereket érnek el. Meg kell viszont említenünk azt is, hogy talán ennek a törekvésnek a hozadékeként is jelentős mértékben felszámolódott a filmes szakma addigi közössége. Kialakult egy nagy szakadék a fiatal és az idősebb alkotói generációk között. A nagy öregek alig dolgoznak, a fiatal filmesek pedig nem nagyon keresik a lehetőséget a kapcsolatra. Úgy tűnik, az ifjú alkotók számára már nem olyan fontos az ún. „műhelymunka”, ami a stúdiórendszer jellemzője volt. Korábban az alkotásra szánt pénzek elosztása a stúdiók feladata volt, ahol adott esetben nemcsak a készterméket, hanem a próbálkozást, betanulást is lehetett finanszírozni. A pályázati rendszer megjelenése tovább erősítette a generációk közötti szakadékot, hiszen a fiatal alkotók hamarabb tudnak alkalmazkodni az elvárásokhoz és a változó gyártási rendszerhez. Sára Sándor ötlete volt, hogy tegyük újra nyilvánossá Szóts István röpiratát, amely ma is aktuális gondolatokat tartalmaz a nemzeti filmgyártásról. A reprint kiadás egy rövid tanulmánnyal egészült ki. A filmtörténet különböző irányzatait igyekezett bemutatni Szóts István gondolataival párhuzamban.

Fontos feladatunk arra figyelni, hogy a szakmában hol születik minőség, így van lehetőségünk esetleg díjjal jutalmazni a filmes eredményeket, támogatni filmes rendezvényeket. Tagozati díjunk a Szóts István-díj, amit olyan kultúraszervezőnek is adtunk már, aki sokat tett a szakmáért, vagy filmes szakírónak, aki publikációival, kutatásaival szolgálja, népszerűsíti a szakmát. Két fotós és két filmes ösztöndíjat adunk ki évente, egy-egy 40 év alatti és egy-egy 40 évet meghaladott alkotó számára. Ez anyagi biztonságot jelenthet számukra, hogy az alkotásra fordíthassák figyelmüket.

– A 2016-os Képek és pixelek címet viselő fotóművészeti Nemzeti Szalon nagy mérföldkő volt a Tagozat életében?

– A Magyar Művészeti Akadémia legjelentősebb szervezése a Műcsarnokban a nemzeti szalonok sora,

amelyek valóban monumentális kiállítások. A cél ilyen esetekben az, hogy páratlanul széles, átfogó képet adjon a választott művészeti ágról. Ez igazán nagy szervezést igényel. Ilyen volt a *Képek és pixelek – Fotóművészet és azon túl* címmel nyílt fotótörténeti Nemzeti Szalon is.

Célunk az is, hogy az ismert és látogatott Műcsarnok mellett az impozáns Pesti Vigadó épületére is felhívjuk a figyelmet hasonlóan jeles kiállításokkal. Ezért is választottuk a Vigadót a 2017 február és április között látható *KÉP/TÁRSÁK* című fotóművészeti tárlat helyszínéül. Akadémikus tagjaink választottak egy nem akadémikus alkotótársat, akivel párbeszédbe bocsátkozva állítottak ki egy-egy képet. Szeretnénk elérni, hogy a közönség a Duna-parton sétálgatva betérjen a Vigadóba, és keresse kulturális kínálatainkat.

– 1956-os forradalom 60. évfordulóján milyen programokkal emlékezett meg a Tagozat?

– Számos olyan ’56-tal foglalkozó magyar dokumentumfilm érdemes a bemutatásra, amik korábban esetleg ritkán vagy egyáltalán nem kerültek közönség elé. Kétnapos emlékezést szerveztünk a Vigadóban *1956 – Rendhagyó történelemóra* címmel. Középiskolákból is több osztályt hívtunk meg erre a vetítéssorozatra.

– Az említettek mellett milyen feladata van még a Magyar Művészeti Akadémia Film- és Fotóművészeti Tagozatának?

– Tagozatunk minden évben dolgozik fotóművész monográfiák készítésén, illetve filmművészekről szóló könyvek megjelentetésén. Ezeknél olyan írásokat, cikkeket gyűjtünk össze, amelyek korábban megjelentek az adott művészről, és természetesen friss írásokkal is kiegészítjük végigkövetve életútjukat. Tevékenységünkhöz kötődik az elmúlt években elkészült *Szóts 100, Sára 80, Gaál 80* című kötetek, és ebbe a sorba illeszkedik a 2017-re tervezett *Fábri 100* kötet is.

Hagyománnyá vált, hogy a Káli-medencei Akadémiai Napok szervezésében tagozatunk aktívan részt vesz, 2016-ban a salföldi fotótörténeti kiállítással, filmvetítésekkel, szakmai beszélgetésekkel. Külön célja a rendezvénynek, hogy bővítse a kapcsolatokat az MMA tagozatai között.

A magyar nemzeti filmkincs felújítása, digitalizálása, a kópiák javítása is kiemelt feladat. Mindezek miatt a tagozat örömmel fogadta, hogy 2016-ban az MMA több mint 60 millió forinttal támogatta a MaNDA filmfelújítási programját. Ennek során öt 1956-tal kapcsolatos magyar játékfilm és az 1956-os filmhíradók újultak meg. [Makk Károly: *Szerelem* (1970); Szabó István: *Szerelmesfilm* (1970); Gábor Pál: *Angi Vera* (1978); Sándor Pál: *Szerencsés Dániel* (1982); Gárdos Péter: *Szamárköhögés* (1986)]

Emellett szervezünk életmű-kiállításokat is. 2016-ban a Pesti Vigadóban Olasz Ferenc Balázs Béla-díjas fotóművész, filmrendező, az MMA levelező tagjának életmű-kiállítására került sor.

Gerbei Anita

az Akadémiáról Stefanovits Péterrel

Fotó: Lugos László / MMA

■ – 2014-ben vette át a Képzőművészeti Tagozat vezetését Szemadám György festőművésztől. Miben gondolt új irányokat mutatni?

– Ami változást jelentett az az, hogy mindenképpen szerettem volna szélesebb körben tárgyalni a pályázatok értékelését, mivel több szem többet lát. Tartalmilag korlátoztuk a kiírásban a pályázók körét, mivel pénzkeretünk szűkös, ezért kizárólag szakmai szervezetek adhatják be igényüket támogatásra. Örömteli hír, hogy a jövő évtől tagozati nagydíjasunk már két művész kolléga lehet az eddigi egy helyett.

Ami az ösztöndíjrendszert illeti, két 40 év alatti és két 40 év feletti képzőművésznek jár az éves díjazás, amelyet titkos szavazással ítélünk oda. A négy ösztöndíjas, valamint a nagydíjas minden évben együtt állít ki a Vigadó Galériában, amely kiállítás jól tükrözi a Képzőművészeti Tagozat összetett ízlésvilágát, szakmai értékrendszerét.

– Mi volt a tagozat életében 2016 legfontosabb eseménye?

– A 2016-os évben az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójának ünneplése köré szerveztek a programok a Magyar Művészeti Akadémia részéről. Erre az alkalomra a Képzőművészeti Tagozat olyan programot dolgozott ki, amely a sortűz helyszínekre koncentrált, szabadtéri, digitális technikájú kiállításokat megvalósítva, több akadémiai tagozat alkotóinak bevonásával. Mosonmagyaróváron, Salgótarjánban és Várpalotán került sor a bemutatásukra, de a kiállított művek megfordultak a határon túl is. A 38 mű változatos és látványos művek sorozataként kiegészült a forradalmi események rövid ismertetésével magyar és angol nyelven.

A másik fontos eseményünk a kihelyezett tagozati ülésünkhöz kapcsolódik. Minden évben megrendezzük ezeket a többnyire határon túli magyar kulturális területekre irányuló programokat, amellyel Székelyföld, Nagyvárad, Nagybánya után 2016-ban Kárpátalját céloztuk meg. A szervezésben segítségünkre volt Erfán Ferenc Ungváron élő festőművész akadémikus tagunk, az ungvári Boksay József Szépművészeti Megyei Múzeum igazgatója. A kiállításunk magja a Magyar Grafikáért Alapítvány és a Magyar Grafikusművészek Szövetségének gyűjteménye volt, akik 25

Összetett ízlésvilág és szakmai értékrendszer

Stefanovits Péter képzőművész,
a Képzőművészeti Tagozat vezetője

művet ajánlottak fel, így összesen 43 művet állítottunk ki. Ez az anyag az ottani bemutatókat követően az ungvári Múzeum gyűjteményének részévé vált, így majd nyolc évtizedet követően bővíülhetett magyar anyaggal az ungvári gyűjtemény.

– Miben látja a tagozat fő feladatát? Említettünk ösztöndíjas támogatásokat, kiállítás szervezéseket.

– Valamennyi beérkező kiállítási kérelemmel véleményalkotási szinten feladatunk van, emellett mi is javasunk bemutatókat, természetesen közösen alakítjuk ki a programot. Elősegítjük a 70 évet betöltött kollégák egyéni kiállításait is a tagozati keret szabta határokon belül a Pesti Vigadó tereiben. Számos országos szakmai rendezvényt is támogatunk azzal, hogy díjakat adunk át a Képzőművészeti Tagozat nevében. Rendszeresen érkeznek külföldre szóló, külügyi-diplomáciai kapcsolatokon keresztüli felkérések, megkeresések, amelyekre a kiállítási anyagot arra felkért akadémikus társunk válogatja. Így történt ez a ljubljani bemutatonkon 2016 nyarán, ahol Barabás Márton festőművész akadémikus társunk vállalta a kurátori feladatot, sikeres kiállítást szervezve.

Gerbei Anita

Párbeszéd és jelenlét

Rátóti Zoltán színművész,
a Színházművészeti Tagozat vezetője

■ – 2014-ben Marton Évától vette át a tagozat vezetését, milyen elképzeléseit sikerült megvalósítani?

– Nagyon nagy tekintélyű szakmai elődöm volt Marton Éva személyében, amely tény legalább annyira megtisztelő számomra, mint az a bizalom, amit megválasztásommal rangos akadémikustársaim tanúsítottak felém. Már akkor fel kellett vázolnom egy tervet, amelynek megalkotásánál figyelembe kellett vennem, hogy az egyik legszerteágazóbb tagozat a miénk, hiszen a színházi műfajban dolgozók képviselői tartoznak ide. Így vannak közöttünk színészek, operisták, koreográfusok, táncosok, balettművészek, tervezők.

– A szerteágazóságból ered a táncos életpályamodell kidolgozása is, amely követendőnek is tekinthető. Mi ennek a jelentősége?

– Példaértékű dolognak tartom a táncos életpályamodell kidolgozását. A koncepció a professzionális táncművész karrier befejeztével nyújthat méltányos és biztonságos átképzési lehetőséget a táncosoknak – elsőként a hazai rövid pályáíró művészeti ágak közül. Az átképzési rendszer kidolgozása a táncművészeket – élükön Kiss János Kossuth-díjas balettművész akadémikusunkkal – dicséri. A legégetőbb ez a kérdés valóban a táncművészeknél volt, hiszen a szakmából „kiöregedett”, ám valójában még ifjú emberek számára az életjáradék csupán egyfajta megoldás lehet, míg az átképzési lehetőség új jövőképet ad a volt táncművészeknek. Ez a képzési lehetőség a tagozat többi művészeti ágában is követhető és követendő lehet.

A legnagyobb eredmény, aminek az alapjait szintén Marton Éva, és a külön erre alakult Előadó-művészeti Bizottság tette le, hogy létrejött egy párbeszéd ebben a szétforgácsolt világban. 2014 óta minden évben más vidéki színházban tartunk előadóművészeti szakmai konferenciát az országos színházi évadnyitó részeként.

Régi törekvésünk továbbá, hogy televíziós közvetítések legyenek a színházi előadásokról még félúton járunk leginkább a televíziós szerződések miatt. Ezt hivatottak részben pótolni az MMA-s rögzítések, amelyek pedig részben a jogdíjkérdések miatt haladnak lassabban.

A különféle szakmai fórumokon rendre elő szokott kerülni a színművészek anyagi megbecsültsége. Amikor a művészek anyagi megsegítéséről esik szó, még

mindig sokan nem látják pontosan az MMA szerepét. Nehéz eldönteni, hogy egy szakszervezeti jogokkal felruházott köztestület, vagy komoly szaktekintélyek akadémiaja vagyunk-e. Véleményem szerint egy köztes megoldás az üdvözlendő, de nem vállalhatunk fel szakszervezeti, illetve kamarai feladatokat.

– A tagozat hogyan vesz részt a színházi fesztiválokon?

– Fontosak a fesztiválok, majd mindegyik fesztivált támogatjuk, vagy a létrehozásában segítünk, vagy díjak formájában járulunk hozzá. A tatabányai MONodrámá és STúdiószínházi FESZTiválját, a MOST FESZT-et éppúgy, mint a debreceni DESZKA Fesztivált, Kecskeméten a Színművészeti Egyetem Találkozóját, vagyis a SZÍN-TÁR-t, illetve kiemelten fontos a Pécsi Országos Színházi találkozón való részvételünk. A jelenlét mellett még azért is érvelek, hogy minél nagyobb értéke, ezáltal rangja legyen a Magyar Művészeti Akadémia ezeken a fesztiválokon kiosztott díjainak. A POSZT programjainak szervezésében is igyekszünk segíteni, valamint a mostanában hagyománnyá vált kiállításokhoz is hozzájárulunk. A színházi életben ezeken a fesztiválokon folyamatos a tagozat jelenléte, a zsűribe is rendszeresen kapnak meghívást akadémikusaink, amelynek a sikeres színházi munkákkal való egyeztetése után örömmel tesznek eleget.

– A tagozatnak lehetősége van pályázati kiírásaival támogatni, ösztöndíjakkal segíteni a művészeket, a hazai kulturális élet szereplőit. Milyen lehetőséget nyújt az ösztöndíjrendszer?

– Minden évben két 40 év alatti és két 40 év feletti művész pályázhat ösztöndíjas programra, aki beszámol eredményeiről a tagozati ülésünkön, valamint évente díjazzuk a Színház- és Filmművészeti Egyetem egy hallgatóját is, akinek személyére az egyetem tesz javaslatot. Ez is egy támogatási lehetőség.

Sokszor szóba kerül a Magyar Művészeti Akadémia társadalmi elfogadottsága. Nem nagyon szeretem használni ezt a szót, mert véleményem szerint a társadalmi elfogadottság személyfüggő, vagyis a frontonban lévők személyi hitelességén múlik és nem fektethető le paragrafusokba, sem szép elvek között. A hatékonyság a jó választásban rejlik, hiszen azok a megfelelő vezetői az Akadémiának, akik munkájuk-

kal hitelesítik szerepvállalásukat.

– A tagozat külön figyelmet szentel a szakmát érintő évfordulókra. 2016-ban milyen évforduló került fókuszba?

– Az 1956-os forradalom-és szabadságharc ünnepi, 60. évfordulója lehetőséget adott számunkra, hogy az Irodalmi Tagozattal közösen emlékezzünk. Ez az Akadémia vezetésének is törekvése, hogy a tagozatok jobban együttműködjenek. Ennek mi örömmel tettünk eleget, hiszen együtt léptünk fel az Irodalmi Gálakon a Pesti Vigadóban. Ezen kívül közös munkák gyümölcse egy CD is, amelyre az Irodalmi Tagozat által kiadott, Mezey Katalin szerkesztésében megjelent '56-os antológiából a „Támadó tűz voltunk” – Magyar írók és költők az 1956-os forradalomról című kötetből válogattunk. Színvonalas és erős válogatás exkluzív kiadásban. A történelmi esemény előtti tisztelgés mellett külön öröm számunkra, hogy régi vágyunk teljesült, hiszen tagozatunk nagyszerű művészeinek ajánlhattunk lehetőséget a versmondásra.

– Szakmai különdíjat is átadnak minden évben.

– Igen, a tagozati díjunkt minden évben a művészi rang, érték alapján ítéljük oda, így már tekintélyes díjazott névsorunk van. 2016-ban Gyöngyössy Katalin színésznő kapta, a Győri Nemzeti Színház művésze.

Gerbei Anita

Folytatni a megkezdett munkát

Tóth Péter zeneszerző,
a Zeneművészeti Tagozat vezetője

■ – 2014-ben vette át a Zeneművészeti Tagozat vezetését. Milyen lendülettel fogott neki a munkának? Mely koncepciót, működési struktúrát szándékozott megőrizni, és melyeken változtatni?

– Gyakorlatilag mindent meg akartam őrizni abból, amit elődöm, Dubrovay László akadémikus úr elkezdett. Az elején még valójában – sok tagozati társamhoz hasonlóan – nagyon keveset tudtam a tagozati lehetőségeinkről, a konkrét feladatainkról, ezeket próbáltam feltérképezni az első időkben. Örömmel fedeztem fel, hogy bővebbek a lehetőségeink, mint azt elsöre feltételeztem. A legmarkánsabb feladatunknak tagozatunk pozicionálását tartom. Köztudomású, hogy nem egy koncertszervező intézet vagyunk, ugyanakkor a lehetőségeinkre álló pénzereteket kötelességünk minél több – támogatásunk nélkül nem megvalósuló – hangverseny támogatására fordítanunk. Ilyenkor felmerül a kérdés: a kortárs zeneművészet támogatása az elsődleges célunk, vagy globálisan a zeneművészeté?

A tagozat minden kérdést demokratikusan, szavazással dönt el, így alakult ki, hogy kis részben ugyan, de nem kevés pénzzel támogatunk olyan hangversenyeket is, amelyek nem jönnének létre a felkarolásunk nélkül. Itt elsőként Michael Haydn 18. századi oratórikus műveinek a bemutatására gondolok, ugyanakkor megpróbálunk a 20–21. századi zenék terjesztésére koncentrálni. Ebben a szemléletünkben nincs változás a korábbi évekhez képest, ami viszont újdonság, az az ösztöndíjas rendszer lehetősége. Elindult egy belső gondolkodás a tagozatban ennek a megszervezését illetően. Páratlan segítség ebben, hogy a 34 tagunk gyakorlatilag lefedi a hazai zenei élet igen jelentős részét. Hatalmas szellemi és kapcsolati tőkével, valamint ismeretanyaggal, tudással hozzájárulva segítik és véleményezik a támogatandó ösztöndíjasok és koncertek kiválasztását. Ami nagyon fontos az ösztöndíjasoknál, az a támogatásrendszer. A fiatalokat, pályakezdeket éppúgy igyekszünk felkarolni, segíteni az indulásukat, mint értékelni az idősebb és talán háttérbe szorult zenepedagógusokat, akik esetében ez mégiscsak egy élet munkájának megbecsülése. Mindig nagy megtiszteltetés számomra átadni ezeket az elismeréseket, díjakat olyan 70 év feletti zenepeda-

gógusoknak, akik adott esetben még engem is, sőt már az én tanárait is tanították annak idején.

Ösztöndíjasainkat pedig megpróbáljuk egyre jobban bevonni a zenei életbe. Azon dolgozunk, hogy a támogatáson túl a kiválasztott muzikusok meg is mutathassák tehetségüket az Akadémia és a nagyközönség előtt, illetve a díjazott zenepedagógusok növendékei is koncertezhessenek.

– A 2016-os évben az 1956-os forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulójának ünneplése köré szerveződtek a programok. Az emlékévkben mivel ünnepelt a tagozat?

– Október 23-án a Szegedi Nemzeti Színházban a Szegedi Szimfonikus Zenekar előadásában kimondottan az emlékévre íródott, vagy az ünnepre átdolgozott zeneműveket ismerhetett meg a közönség. De más hangversenyeken is országszerte felcsendültek akadémikus társaink '56-os tematikájú művei.

Továbbá 1956 kapcsán pályázatot írtunk ki '56-os tematikájú művekből fiatal zeneszerzők számára, amelyet a tagozat karmesterei és zeneszerzői bíráltak el. A Művészetek Palotájában a Zuglói Filharmonia tartott egy '56-os hangversenyt, ahol Dubrovay László műve is elhangzott.

Ugyancsak az 1956-os eseményekre való emlékezéssel rendeztünk egy Mozart Requiem hangversenyt a Budapesti Vonósokkal és a Nemzet Művésze címmel kitüntetett Párkai István vezényletével, aki a magyar karnagyok doyenje.

– A Zuglói Filharmonia említette, a 2016-os év nagy váltása volt, hogy Zuglóból a Vigadóba került a népszerű Pastorelle sorozat. Az új, impozáns helyszín még nagyobb rangot adott az eseménynek?

– Mindenképpen. Egy művészt, egy hangversenyt a helyszín is minősíti. Az egykori Szent István Király Zenekar, jelenlegi Zuglói Filharmonia professzionális zenekar, ezért itt a helyük a Vigadó Dísztermében, amellyel érezhetően még egy szinttel magasabbra lépett az esemény.

– Milyen más nagy évfordulókat tudunk említeni 2016-ból?

– A 150 éves a Vigadó programsorozatban Lantos István Liszt Ferenc-díjas zongoraművész és Ránki Fülöp adott koncertet. Emellett újdonság volt, hogy

együttműködési megállapodást kötöttünk a Zeneakadémia Karrierirodájával, amelynek keretében fiatal művészek bemutatkozási lehetőségét támogatjuk a koncerthelyszín biztosításával.

A fiatalok támogatására – amit tagozati szinten nagyon fontosnak tartunk – másik példa Devich János akadémikus társunk, vonósnégyes kamarazene tanár növendékeinek rendszeres fellépése a Pesti Vigadóban. Valamint szándékaink szerint hagyományteremtő lesz az a komolyzenei, klasszikus zenei magyar dalokból összeállított hangverseny, amely a Magyar Dal napja alkalmából hangzott el. Célunk ezzel, hogy megmutassuk: a könnyűzenei dalok mellett létezik egy olyan hagyomány, amely bemutatásra érdemes. Sok szerzőnek vannak dalai, de a dal olyan intim kamaraműfaj, amely kevésbé kap nyilvánosságot.

Köztisztületi támogatásból valósult meg két nagyleptékű mű bemutatója is, amely szakmai sikerünk csúcának is tekinthető, hiszen régen megírt és támogatásra váró grandiózus művek szólalhattak meg. Az egyik Balassa Sándor *Földindulás* című operája volt, amely összefoglaló műve Balassa tanár úr életművének. Ezt a Művészetek Palotájában mutathattuk be. A másik ilyen nagy adóssága volt a magyar zenei társadalomnak Dubrovay László *Faust, az elkárhozott* című egész estés balettjének bemutatója. Sok évtized után ez volt az első egész estés magyar balett. Örülünk, hogy az Akadémia támogatásával a Művészetek Palotája mellett a pécsi közönség is láthatta.

Ugyancsak köztestületi programként – születésének 85. évfordulóján – emlékeztünk meg több hangversenyen is Szokolay Sándor Kossuth-díjas zeneszerzőnkől, az MMA néhai tagjáról.

Segítségünkkel valósulhatott meg a *Hegedűünnep* című rendezvénysorozat, amelynek főszervezője Szecsődi Ferenc akadémikus úr volt. Támogattunk még két kortárszenei hangversenyt is Kecskeméten a Kodály Iskolában a helyi zenészek közreműködésével.

Minden évben lehetőségünk van pályázatot kiírni komolyzenei projektek megvalósítására. Így 2016-ban 17 millió forint értékben támogattunk olyan programokat, amelyek talán az MMA támogatása nélkül nem valósulhattak volna meg.

– Mi az a terv, elképzelés, amely átível a 2016-os éven és a jövőben is folytatódik?

– Záborszky Kálmán karmesteren keresztül partnerünk a Zuglói Filharmonia, mely aktívan részt vesz a tagozat zeneszerzőinek munkásságának megismerésében. Jelenleg azon dolgozunk, hogy a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarral, illetve a Nemzeti Filharmonikusokkal is kialakuljon egy szoros együttműködés.

A sikeres kezdeményezéseinket mindenképpen folytatjuk, ilyen a fiatal tehetségek bemutatása, az ösztöndíjasaink hangversenysorozata, a Magyar Dal Napja, Michael Haydn bemutatók sorának folytatása, illetve a nagy évfordulós hangversenyek, 2017-ben Arany János és Kodály Zoltán évfordulók.

Gerbei Anita

...a semmiből teremtünk világokat

Interjú Kocsis Miklóssal, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének igazgatójával

■ – Kérem, mutassa be az ön által vezetett intézetet. Miért kellett létrehozni, s milyen tevékenységi köre van? Milyen, folyamatban lévő munkák zajlanak a falai között?

– A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete a tevékenységét 2015 év elején kezdte meg. Ennek a kutatóintézetnek az a rendeltetése, hogy újszerű szemléletben tárgyalja a művészetelméleti és módszertani kérdéseket.

– Mi ennek a szemléletnek a lényege?

– Kortárs, összművészeti-szemléletű, a társadalmi összefüggéseket figyelembe vevő kutatásokat szeretnénk folytatni. Az országban több olyan intézmény is létezik, amely művészetelméleti kutatásokat folytat. Ám ezek döntően történeti szemléletű kutatóműhelyek. Úgy gondolom, hogy a korábbi alapítású, nagy hagyományokkal rendelkező intézmények mellé újabb, hasonló szemléletűt már fölösleges is lenne létrehozni. Nekünk azonban más a profilunk. Ami a folyamatban lévő munkáinkat illeti: rögtön az elinduláskor kidolgoztuk azokat a kutatási koncepciókat, melyek feltérképezték a különböző művészeti ágak kutatottsági állapotát.

– Milyen eredményre jutottak?

– Hogy példát mondjak: mások a problémák az irodalom területén, ahol nagyon korszerű és nagy mennyiségű szakirodalom áll rendelkezésre, mint mondjuk az iparművészet- és tervezőművészet területén, ahol ilyen munkák szerényebb mennyiségben léteznek. Felmértük, hogy hol tartanak a különböző művészeti ágak területén zajló kutatások. Ezt követően határoztuk meg az alapvető irányokat. Ezek mentén haladunk majd a következő néhány évben.

– Mondana példát is?

– Példaként az irodalomértés új perspektívájával foglalkozó kutatást említeném, amely többek között az uralkodó posztmodern szemlélet ellentmondásaival foglalkozik. Számos olyan megközelítés létezik, amely ahelyett, hogy értelmezné az irodalmi alkotást, inkább fals narratívába helyezi. Ennek az eredménye, hogy nem a minőség mércéje szerinti értékelések születnek. Ráadásul az alkotók közül sincs mindenki az őt megillető helyen. Gondoljunk csak Nagy Lászlóra, akiről valószínűleg majd akkor fog mélyebben emlékezni az irodalomtudomány, ha tisztességesen az őt megillető helyre rakjuk. De ugyanez igaz például Weöres Sándorra is.

– Vannak elhallgatott hőseink?

– Én inkább úgy fogalmaznék, hogy alul értékelt hőseink vannak. De ez nem csak az irodalom területére igaz, hanem mondjuk a zene területére is. Járdányi Pál sincs a helyén a zenetudományban, pedig Kodály egyik legközelebbi munkatársa volt. Maga is gyűjtött népzénét, s a Zeneakadémia tanára volt. Olyan miszsióink is vannak, amelyek nem ilyen közvetlenül, hanem csak közvetetten érintik a művészeti ágakat. Ebbe a sorba illik a színházmarketing vizsgálatunk. Azt vizsgáljuk ebben az esetben, hogy a mai magyar színházszférában megjelenő kortárs produkciók hogyan jutnak el a közönséghez. De említhetnék egy újabb területet: a jogtudománynak első megközelítésre vajmi kevés köze van a művészethez. Pedig a szerzői jogi kérdések, vagy az alkotásszabadságának kortárs értelmezése nap mint nap befolyásolja az alkotó művészek életét.

– Új kulturális brand-eket bemutató műhelybeszélgetés-sorozatba kezdtek. Miért?

– Olyan mediatisztált világban élünk, amikor is a „social media” eszközei nélkül már lehetetlen üzenetet eljuttatni a közönséghez. Ennek lehetőségeit és fajtáit vizsgáljuk. A Kaposvári Csiky Gergely Színház például az előadásokról készült rövid, félperces videospotokkal bombázza a közönségét. Sikeres kezdeményezés. Az a célunk, hogy egybegyűjtsük és közzé tegyük ezeket a figyelemre méltó gyakorlatokat.

– Melyek a közeli, s távoli terveik?

– A következő néhány év nagyobb rendezvényeinek terveit már kidolgoztuk. Növelni akarjuk a könyvkiadási tevékenységünket. A két, futó könyvsorozatunkban meg akarjuk jelentetni az összes, kiadásra méltó kötetünket. Persze nem a mennyiségre, hanem a minőségre fókuszálunk. Mint ahogy arra is törekszünk, hogy a konferenciáink szövegeit is megjelentessük kötet formájában. Tanársegéd koromban az egyik professzorom azt mondta, hogy

„amit nem írsz meg, azt mások nem tudják elolvasni”. Ebben a szellemben írok és szerkesztek, és erre buzdítom kollégáimat is.

– *Milyen az együttműködésük a művészeti felsőoktatásban érintett intézményekkel?*

– A magyar művészeti felsőoktatásban tizenöt intézet érintett. Ezek mindegyikével kialakult a profilunkba vágó kooperáció. Ezt örömteli dolognak tartom, hiszen ezekben az intézményekben nagyon sok olyan kolléga van, akinek a kutatása összekapcsolható a miénkkel. Kollégáim majd mindegyike tanít a felsőoktatásban. Bátorítom is őket, hogy minden olyan lehetőséget ragadjanak meg, amely a felsőoktatásban való részvételre irányul, hiszen azokat az új kutatási eredményeket, amelyeket mi itt létrehozunk, leginkább így lehet átadni. Az intézményekkel közösen már felfeltártuk az 1945 után végzett volt hallgatókat. Ez is egyfajta metszetet ad a magyar művészek aktuális állapotáról. Igaz, erről a pontról nem látható be a teljes horizont, de egyféle képet azért mégis csak ad. Célunk, hogy tovagyűrűző folyamatot indítsunk be: a kutatási eredményeinket megosztjuk a művészeti felsőoktatási intézményekkel.

– *A művészet, a tudomány és a filozófia egymás nélkül nem létezhet, kölcsönhatásban vannak egymással. Ez veszélyforrássá akkor válik, ha megbomlik közöttük a harmonikus kapcsolat rendszere. Ön szerint most ezt a világot éljük?*

– Az érintett területeknek tisztában kell lenniük a saját szerepükkel. Általában szerencsétlen, amikor egy művész önmaga magyarázza az alkotását (és itt nem annak bemutatására gondolok). Neki az alkotásán keresztül kell kommunikálni. A művészetelmélettel foglalkozó szakembernek kell az alkotás tágabb konstellációit megvilágítani. Nekik kell megnézni, hogy milyen módon viszonyul ez az alkotás más alkotásokhoz. Ha itt egyensúly van, akkor a rendszer kiválóan működik. Fontos továbbá a filozófia is, hiszen az határozza meg, hogy milyen értékek mentén fogalmazza meg az adott szakértő a véleményét.

– *Akkor mi most a szellemi széttöredezettség korát éljük?*

– Egyes vélemények szerint igen. Az a jelenkori helyzet, amelyben a vallás, a tudomány, a művészet és a társadalomirányítás eltérő szempontok szerint végzi a saját tevékenységét, negatív irányba befolyásolhatja a társadalom fejlődését. Fontos tehát, hogy az alrendszerek alanyai pontosan értsék a saját szerepüket. Előző esetben csak idő kérdése, hogy mikor kerültek, vagy kerülnek egymással konfliktusba.

– *Hivatása lehet-e egy kutatóintézetnek, hogy ezen változtasson? És ha igen, akkor milyen értékek mentén?*

– A kutatóintézetnek az a hivatása, hogy új tudományos eredményeket hozzon felszínre. Ha ezek beszívórognak a közgondolkodásba, akkor jó munkát végez. Ezáltal természetesen befolyásolhat is. De gőzhenger módjára sohasem juttathat el információkat. Ami pedig a kérdése második részét illeti: értékrendszerünket az alkotmányos köztestületként működő fenntartónk neve ezt tökéletesen elárulja: Magyar Művészeti Akadémia. Ez tehát egyrészt magyar intézmény, másrészt pedig művészeti köztestület. Ennek szellemé-

ben hivatásunk, hogy magas minőséget teremtsünk. De azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a művészeti ágakban markáns magyar stílusjegyek is vannak. Ezeknek a korszerű módszerekkel történő, hiteles eredményeket felmutató vizsgálata elsődleges fontosságú. Az pedig, hogy a különböző stílusjegyek mennyire meghatározóak akár Magyarországon, akár a magyar nyelvterületen, akár világszerte, az nagy eltéréseket mutat. Kodály és Bartók hatása például nem áll meg az országhatárnál, mint ahogyan a magyar nyelvterület határánál sem. Van olyan tendencia Magyarországon, mely szerint egyedül Nyugatról jöhet a helyes értelmezés. Mi viszont azt gondoljuk, hogy vannak olyan jeles magyar gondolkodók, akiknek a gondolatai meghaladják egyes jeles nyugati gondolkodókat. Szerintem attól, mert ezek a jeles gondolkodók magyarok, még nem kell lekicsinyelnünk őket. Vannak olyan művészeink is, akiknek a hatása még a saját városából sem jutott ki, holott az előbb említettekhez hasonló nagyságú alkotók. Fontos feladatunk, hogy helyes polcra helyezzük az ilyen, markánsan magyar stílusjegyeket alkalmazó alkotókat.

– *Ha az intézet hitet tesz egyes értékek mellett, szükségszerűen az értékekhez kötődő szekértábor mellé áll.*

– Óvatosan használnám a szekértábor kifejezést. A széttöredezettség – ha van –, a különböző társadalmi alrendszerek között állhat fenn. Az ön által említett „szekértáborokban”, azok létrehozásában és fenntartásában a legkevésbé sem szeretnénk részt venni. Nem értek egyet azzal az állítással, hogy egy intézet működése – még akkor is, ha valóban hitet tesz bizonyos értékek mellett – erősíti a széthúzást.

– *Minek tekinti a munkáját? Missziónak? Szolgálatnak?*

– Mindenek előtt megtiszteltetésnek, mert fantasztikus dolog az, hogy egy új intézet létrehozásával a semmiből teremtünk világokat. Csodálatos dolog ennek a kialakításában részt venni. Az ön által említett két kifejezésből a szolgálatot választanám, mert missziója nem az intézmény vezetőjének, hanem az intézménynek van.

Jezsó Ákos

az Akadémiáról

Farkas
Ádámmal

Farkas Ádám professor emeritus,
a Magyar Művészeti Akadémia
Oktatási, Képzési, Tudományos
Bizottságának elnöke,
az MMA rendes tagja

■ – Gyakorló oktatóként, a Képzőművészeti Egyetem egykori rektoraként milyen sürgető tennivalókat lát a művészeti felsőoktatásban?

– A felsőfokú művészképzés átfogó problémája, hogy a fenntartói oldal nem tesz különbséget a nagyjából két százalékot kitevő művészeti terület, és a kilencvennyolc százalékot kitevő egyéb tudományterületek között.

A megoldás az lenne, és ennek az iránynak a kidolgozása már megkezdődött a művészeti középiskoláknál, hogy külön kategóriába kerüljön az egyetemi szint is. Az elkülönített kezelés, finanszírozás oka a területünk minőségorientáltsága. Ennek pedig három kulcsa van: a szigorú és alapos felvételi vizsga, a radikálisan magas oktatói létszám (a hatvan-hetven százalékos gyakorlati képzés miatt), valamint az infrastruktúra, az eszközpark igény szerinti ellátása.

Ehhez ki kell dolgozni egy teljesen új intézményminősítési rendszert, ami két lépcsős lehetne, az első a hallgatók kimeneténél, a diplomák alapján történne, a második öt évvel később mérné a fiatal művészkollégák szakmai jelenlétét a művészeti életben.

– Az MMA Oktatási Bizottsága mennyire tudja hallatni a hangját szakmai körökben, tanácskozáson? Sikerkült-e az ötéves működés alatt elfogadtatni a bizottság képviselőit a különféle testületekben?

– Az Oktatási Bizottság eddigi működése alatt erős szakmai kapcsolatrendszert épített ki. Szoros együttműködés alakult ki sok, a művészetoktatási területen működő, tevékenykedő szakmai és civil szervezettel, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségével, s a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Oktatási Igazgatóságával is. Kapcsolatban állunk, s szakmai egyeztetéseket folytatunk a Művészeti Szakközépiskolák Szövetségével, a Művészeti Alapítványi és Magán Iskolák Egyesületével, a Magyar Művészetoktatásért Országos Szakmai Szervezettel. Tőlük, és sok más szervezettől, intézménytől is folyamatosan kapunk információkat, elképzeléseket, és a megalapozott szakmai javaslataikat, kezdeményezéseiket a megfelelő fórumokon támogatjuk.

Fontosnak és jelentősnek tartjuk az MTA Oktatási Elnöki Bizottságának korábbi és mostani vezető akadémikus professzoraival, Csépe Valériával és Patkós

Andrással való szakmai együttműködésünket, valamint a világhírű agykutató Freund Tamással, továbbá Liptai Kálmánnal, a Magyar Rektori Konferencia elnökhelyettesével fenntartott kapcsolatunkat (az MMA részvétele a Felsőoktatási Kerekasztal munkájában a Magyar Rektori Konferencián keresztül biztosított).

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának oktatásért felelős államtitkárságával, kultúráért felelős államtitkárságával, valamint a Nemzetgazdasági Minisztérium szakképzésért felelős államtitkárságával, továbbá a Miniszterelnökség építészeti és építésügyi helyettes államtitkárságával folyamatos és kiépített az akadémiánk kapcsolata.

Ennek a munkának, küldetésnek két fő csatornája van, egyrészt a művészetoktatás (ideértve a művészeti szakképzést is) területéről beérkező problémák, nehézségek, javaslatok megtárgyalása, véleményezése, megoldási lehetőségek feltárása, alternatívák kidolgozása és – szükség esetén a megoldási javaslattal együtt – felterjesztése az MMA Elnökségéhez – amelynek egyetértése esetén – végül, mint az akadémia állásfoglalása, eljut a témában illetékes államtitkárhoz, tárcavezető miniszterhez.

A másik csatorna a különböző országos fórumokban történő tagság az MMA képviselőiben. Ilyen a Nemzeti Tankönyvtanács, a Magyar Akkreditációs Bizottság Művészeti Albizottsága, és a Köznevelési Kerekasztal. Ezekbe a (társadalmi) pozíciókba az akadémiánk elnöke a bizottsági elnököt delegálta. 2016-tól már Landgráf Katalin, Záborszky Kálmán, Eredics Gábor, Turányi Gábor akadémikusok, és Hantos Károly, Deme Tamás, Szűcs Tibor, Koronka Lajos, Kocsis Miklós, Makovecz Pál, Godó Edit szakértőink is részt vesznek a minisztérium által koordinált szakmai munkákban.

– Melyek a legnagyobb eredményei a bizottságnak? Mire büszke különösen?

– A bizottság legnagyobb értéke a – kilenc tagozat által delegált – tanár-művész tagjainak kiváló együttműködése, a művészeti és művészettel nevelés fontosságának azonos megítélése, és a művészet, mint közösségi erőforrás iránti elkötelezettsége.

A teljesség igénye nélkül néhány konkrét példát említenék. Kezdeményezésünk, közreműködésünk

eredményeként sor került az Országos Képzési Jegyzék módosítására, amelynek köszönhetően a korábban téves helyre („Optika ágazat”) besorolt fotográfusképzés ismét a művészeti képzések között szerepel, s az ennek megfelelő képzési struktúra szerint oktatható.

Minden fórumon hangsúlyoztuk a művészettel nevelés közoktatásba való beépítésének fontosságát, a tanárképzés, tanártovábbképzés megújításának időszzerűségét, a mindennapos művészeti nevelés bevezetésének szükségességét. Ismereteink szerint a Nemzeti Alaptanterv megújítása ennek figyelembevételével történik majd.

Igyekszünk figyelemmel kísérni, hogy szakképzett pedagógusok hatékony, színvonalas művészetoktatást valósítsanak, valósíthassanak meg. Az ezzel kapcsolatban észlelt, tudásunkra jutott hiányosságok pótlására felhívjuk a tárca figyelmét.

Részt vettünk abban a kormányzati munkában, amely a minőségi épített környezet javítása érdekében szemléletformáló és oktató programokat készített elő.

A művészeti szakképzéssel kapcsolatban konkrét javaslatokat fogalmaztunk meg, amelyeket a terület neves képviselőivel dolgoztunk ki, s az érintett szervezetekkel egyeztetettünk.

Észrevételeket tettünk, jövőre vonatkozó javaslatokat fogalmaztunk meg a „PISA 2015.” jelentésben foglalt mérési eredmények kapcsán.

Sikerült meggyőznünk a döntéshozókat arról, hogy az ipari termék- és formatervező mérnöki alapszak, illetőleg az azt megelőző osztatlan terméktervező mérnökképzés eredményessége és létjogosultsága a mai magyar felsőoktatásban megkérdőjelezhetetlen. Hasonlóképpen – szakmai érvek felsorakoztatásával – küzdünk a belsőépítészet alapképzési szak és belsőépítész tervezőművész mesterképzési szak létesítési eljárásának megindításáért.

– *Melyek a jövő nagy feladatai, ami a bizottság munkáját illeti?*

– A bizottságnak általános és konkrét stratégiai céljai egyaránt vannak. Ezek közül a legidősebbek és legfontosabbak a következők.

Szeretnénk részt vállalni a magyar közoktatás tartalmi és módszertani paradigmaváltását előkészítő tudományos és szervező munkában.

Az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetén keresztül kapcsolatot kívánunk létesíteni a művészeti terület kutatópedagógusaival az eredményeik, jó gyakorlataik, módszereik összegyűjtése érdekében, segítségükre igyekszünk lenni mindezek publikálásában, hálózati terjesztésében.

Próbáljuk elősegíteni a magyar felsőoktatási palettáról hiányzó alkotó területek, mint a népművészet és az alkotó írás, egyetemi szintű képzésének létrejöttét.

Javaslatot dolgozunk ki a hazai és a magyar kultúrkörbe tartozó egyetemeken és karokon a köztestületi tagjainkból verbuválható „egyetemi csoportok” létrehozását illetően, ezáltal is szélesíteni lehetne az MMA támogatási körét.

Dolgozunk a Magyar Művészeti Akadémia hosszú távú művészeti és művészettel nevelés stratégiájának tervezetén.

Az Oktatási Bizottság működésének első ciklusában a közép és felsőfokú művészképzésben, a folyamatos reformok következtében a szakmailag megalapozatlan döntések felfedése és megváltoztatása volt a legfontosabb feladatunk. Emellett tanulságos „továbbképzést” jelentettek számunkra, a művészeti ágak egy-egy egész bizottsági ülést lefedő, meghívott külső előadókkal tartott, tematikus délutánjai.

A második ciklus vezérfonala a közoktatásba illeszkedő, (vagy elfelejtett) művészeti órák, foglalkozások hiánya volt, illetve a partnerkeresés, a folyamat leállítására, és az ellenkező irányú fejlesztésre.

A segítség a zeneművészet területéről indult. A kodályi pedagógiai rendszer, ennek a nemzetközi és hazai tudományos elismertsége lett a közös nyelv, amely összekötötte a törekvéseinket a Magyar Tudományos Akadémia és az egeri Eszterházy Károly Egyetem művészeti, művészettel nevelést előtérbe helyező kutatásaival. Ez a közös pedagógiai „világítás”, megtámogatva az agyutatas tudati-fejlödést mérő képi bizonyítékával, hozta létre a művészet és a tudomány új alapokra helyezhető együttműködését.

Ebben a módszertan oldaláról vár fontos szerep a Magyar Művészeti Akadémiára.

Kiemelkedő bizottsági ülések

■ **2016. május 11-én** az MMA Határon Túli Bizottság vendége volt Potápi Árpád János, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára, aki prezentációval egybekötött előadást tartott többek között a Kormány nemzetpolitikai programjáról. 2010 óta, amikor is elfogadták az egyszerűsített honosítási törvényt, egyre többen – túlnyomó részt Erdélyben (Csíkszereda, Kolozsvár) illetve a Szabadka környékén élő magyar lakosság – teszik le az állampolgársági esküt. 2012-től a Kormány tematikus éveket indított, amelyek évről-évre más csoportot céloznak meg: az óvodások, a kisiskolások, a felsősök, végül a szakképzésben tanulók, valamint fiatal vállalkozók részére alkottak projekteket, támogatási és ösztöndíj programokat, nyújtottak segítséget. 2016 a külföldi magyar fiatal vállalkozók éve volt, amelynek keretén belül a támogatások szakmai rendezvényekhez, vállalkozások beindításához nyújtottak segítséget. Különböző programok jöttek létre a magyar önazonosság és nemzettudat erősítése érdekében is, 2013-tól évenként megvalósul a Kőrösi Csoma Sándor Program, mely 5 kontinens 24 országára terjed ki, és nagy hangsúlyt fektet a magyar nyelv tanításának fejlesztésére, és a Magyarországgal való kapcsolat erősítésére. A Petőfi Sándor Program – hasonló törekvésekkel, mint a Kőrösi program – a Kárpát-medence szórványmagyar-ságát segíti, a Mikes Kelemen program a diaszpóra könyvtári örökségét törekszik rendezett módon ösz-

szegűjteni, amelybe az OSZK és a Nemzeti Levéltár is bekapcsolódott. A bizottsági ülésen államtitkár úr beszámolt még a Nemzeti Összetartozás napja programjairól, valamint a Kárpátaljai magyarság helyzetéről is megbeszélést folytattak.

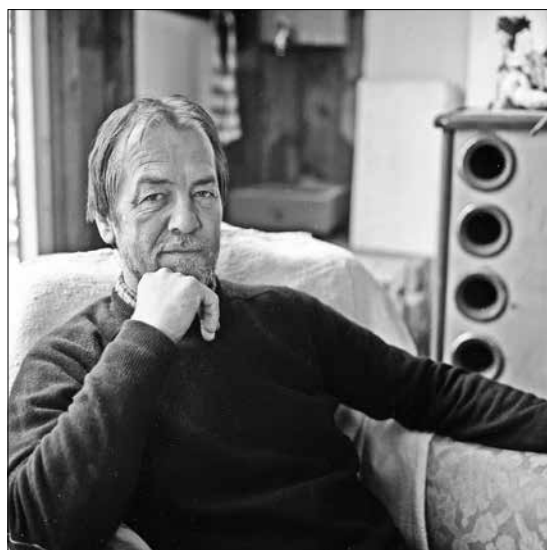
2016. november 18-án az MMA Nemzetközi Bizottsága és Oktatási, Képzési, Tudományos Bizottsága együttes ülésén vett részt dr. Bocskor Andrea Phd., az Európai Parlament képviselője, a Kulturális és Oktatási Bizottság alelnöke. A képviselő asszony elmondta, hogy az Európai Parlament Kulturális és Oktatási Bizottságának (CULT) alapvető feladata az Európai Unió kulturális vonatkozásainak, különösen a tudás és a kultúra terjesztésének fejlesztése, a kulturális és nyelvi sokszínűség védelme és támogatása. Kiemelkedő eredménynek számít a kulturális menetrend, stratégia megalkotása, és ennek keretén belül különböző cselekvési programok létrehozása, mint például a Kreatív Európa program, amely egy átfogó pályázati rendszer is egyben, amelynek 2014 és 2020 közötti időszakra tervezett költségvetése 1,46 milliárd euró. Bocskor Andrea beszélt az Európa Kulturális Fővárosai programról, valamint a Kulturális Örökség Európai Évéről, amelyet az Európai Parlament 2018-ra tűzött ki. Alelnök asszony néhány szóban beszélt az audiovizuális médiaszolgáltatások irányelveinek felülvizsgálatáról szóló javaslatról is, kiemelte a média szerepét, és ismertette a jelenleg napirenden lévő legfontosabb változtatásokat. Beszélt az Európai Unió oktatáspolitikájáról, hangsúlyozva az egyik fő irányelvet, az egész életen át tartó tanulás és a nemzetek közötti mobilitás megvalósítását, a bolognai rendszer támogatásának prioritását, az oktatás és a képzés minőségének és hatékonyságának javítását. Tovább fontosnak tartotta kiemelni a Kreatív Európa három ágát: a média, a kultúra és a szektorokon átívelő ágazat nevű alprogramokat és azok vívmányait.

Beszélgetések a művészetről

A művész dolga: jelen lenni

Aknay János festőművész,
az MMA rendes tagja

Fotó: Lugosi László / MMA

■ – Milyen hagyományba ágyazódik művészete?

– Jó értelemben hagyománytisztelő ember vagyok és művész, ilyen szempontból konzervatívnak is lehet nevezni. Pályám kezdete óta, amely 1971-re datálható, akkor nyilvánítottuk ki, hogy vagyunk, dolgozunk, képzőművészettel akarunk foglalkozni.

– Ezt deklarálni kellett?

– Elsősorban a magam számára kellett nyilvánvalóvá tennem, hogy mit akarok csinálni. Ugyanis életem nem úgy alakult, mint szerettem volna. Pályakezdszembe finom politikai húzással belenyúltak, s ez új utat jelölt ki számomra.

A művészet iránti késztetést mindig éreztem magamban, ugyanakkor be kellett látnom, hogy a dolgok rendes menete szerint nem lehet belőlem művész, ezért egy másik, talán nehezebb út stációit szükséges végigjárnom. Visszatekintve már örülök, hogy mindez így alakult, noha persze sajnálom is kissé, hogy azok a bizonyos főiskolai évek, amelyek alkalmanként meghatározzák az ember életét, elmaradtak.

– Érezte bármikor is hiányát a megalapozó, gondozó, művészetre nevelő főiskolai éveknél?

– Sokáig hiányoltam, hogy a Képzőművészeti Főiskola kimaradt az életemből. De valami hason-

lóban azért volt részem. A Képző- és Iparművészeti Gimnázium, ahol 1967-ban végeztem, kellő útravalót nyújtott. Úgy gondolom, hogy jó nevű tanárok magas színvonalon tanítottak. A bizonyítványom ugyan nem volt túl fényes, mivel a reáltantárgyakat, amelyekből egy művészeti intézményben általában nem sokan jeleskednek, nem kerülhettem ki. Szakmai vonalon viszont remek képzésben, alapozásban részesültem. Ha az ember rendesen, becsületesen végezte dolgát, mert hivatásának tekintette a művészetet, olyan felkészültségre tehetett szert, amelynek birtokában nem jelenthetett problémát a főiskolára történő bejutás. Nekem mégsem sikerült.

– Miért nem járt sikerrel?

– Ez 1970 január elején történt, közvetlenül egy hónappal a leszerelésem után. Annyit azért megjegyznék, hogy ez az elhíresült alakulat, ahol szolgáltam, a Belügyminisztérium karhatalom volt, ahová, mint egyéb kategóriás állampolgárt huszonöt hónapra vittek be katonai szolgálatra. Röviden szólva olyasmit ajánlottak fel, illetve kértek tőlem, aminek nem tehettem eleget: jelentenem kellett volna. A visszautasítás következményeként nem lettem főiskolás, ellenben többször behívtak katonának. Finom presszió volt. Huszonöt hónap kemény katonai szolgálat után érezhette az elvtárs, hogy kik vannak hatalmon. 1989-ig jelentettek rólam, de ez már a múlt, remélhetőleg. Mással is történt ilyen. Az biztos, hogy korán lettem felnőtt. Huszonkét évesen, kissé nagyképpően kijelenttem, hogy művész vagyok, s nagy elhivatottsággal indultam el az alkotói pályán.

– Egy másik utat említett, amelyet kényszerűen, de mégiscsak választott. Hol formálódott művésszé?

– Úgy gondolom, hogy Szentendrén váltam művésszé, ott értem be. Kezdetől fogva olyan hatások értek ott – a város a maga teljességével, az ott élő emberek –, amelyek mind abba az irányba tereltek, hogy művésszé legyek. Elsősorban persze azok a személyek, akikkel összehozott a sors. Olyan művészek, akiknek kedveltem a munkáit, akikkel még volt szerencsém találkozni, kapcsolatot teremteni.

– Hogyan fogadták a tulajdonképpen szakmájukon (még) kívülálló érdeklődőt?

– Fiatal fejvel, de tisztelettel közeledtem hozzájuk: Barcsay Jenőtől kezdve Korniss Dezsőig, Pirk Jánosig, és a még élő művészeket át elég hosszú a névsor, akikkel kapcsolatba kerültem. Nagybányáról átköltözve ők hozták létre a szentendrei művésztelepet. Olyan meggyőző emberi tartásokkal találkoztam, amelyek megerősítettek, visszaigazoltak választásom helyességében, hogy nekem is művésszé kellennem, így elvégezni dolgomat. A kortársak közül a nemrég elhunyt Deim Pál példáját is említhetem, aki abban az időben fiatal, de már jó művész volt, és egyben nagyszerű kolléga is. Olyan szeretet, segítőkészség áradt belőle, hogy a főiskola elmaradása miatti minden hiányérzete ellillant az embernek. Sokat kaptam ezektől az emberektől, s nem csupán én, hanem korosztályom egésze, kiváltképpen az akkor Szentendrén élő fiatal művészek. Végére is hatásuk folyamánként szerződött meg a Vajda Lajos Stúdió. Hálásak vagyunk,

hogy kortársaink voltak, hogy kortársaik lehettünk, láthattuk munkálkodásukat.

A stílusbeli különbségek nyilvánvalók voltak, de lényegtelenek. A szentendreiség, a mentalitásuk volt döntő. Néhányuk művészete közelebb állt hozzám, másoké kevésbé. Alkati kérdés, hogy miért éppen a konstruktívnak nevezett valami vagy éppen a líraiság érintett meg. Mindezek benne voltak az ottani légkörben, így könnyen, mindenfajta presszió nélkül tudtam csatlakozni ahhoz a vonalhoz, amely magához vonzott. Nem kellett kimódoltan közelítenem művészetem alakulása felé, mert magától ki jött belőlem. Ezek az emberek iszonyú következetességgel építették fel életművüket. Hangsúlyos az építkezés. Számomra ez mindig is tetszett, s a későbbiek során elvárásként jelentkezett önmagammal szemben is. Visszatekintve úgy vélem, e kitűzésnek eleget tettem.

– Mármost arra gondol, hogy életművet kell építeni?

– Igen. Magam is építkező művész vagyok. Egy folyamatot hajtok végre. Ha vannak is talán oldalvágányok vagy hasonlók, ezek végül mind egybefutnak, azonos irányba tartanak. Arra törekszem, hogy lehetőleg ne jelentkezzenek nagy vargabetűk – persze azok is lehetnek. Viszont nem hagyom magam befolyásolni mindenféle áramlatok által. Helyük, szerepük lehet, de tőlem távol állnak. Nem az enyéim.

Az út, amelyen járok, talán nem mindenkinek tetsző, mégis a sajátom. Utam által tettem szert egyéni karakteremre, gondolom. Ez nagyon fontos. Lényeges, hogy az alkotó megtalálja önmagát, s tegye közismertté, hogy ki ő. Útja során az ember jó esetben olyan dolgokkal találkozik, amelyek megérintik, szakmai és egyéb tekintetben egyaránt. Bennük látja meg önmagát, ezek segítik hozzá, hogy döntsön, belül rendezze el önmagát, mintha csak egy kiállítás képeit igazgatná.

Összességében szemlélve pályafutásomat – mert nagy bemutatókat előkészítve már visszatekint erre az ember – azt látom, hogy alkotásaim összetartanak, egyben vannak, felfűzhetők egy vonalra még akkor is, ha tapasztalhatóak köztük elmozdulások, akár ugrálások is. Ez jó érzéssel tölt el. És továbbra is azt érzem, hogy van még mit hozzátenni, van mit mondani.

Érdekes, talán korfüggő, hogy a hetvenes években egy-egy munka létrehozásának ideje jóval hosszabb volt, mint manapság. Más viszonyok uralkodtak, kevésbé pörgő volt minden. Korunk felé közeledve ilyen értelemben az idő egyre rövidült. Szakmai értelemben egyre képzetebbé vált az ember, a témérdek tapasztalás rövidebbé tette a munkát. Ami állandó, hogy az elkészült munka feletti öröm nem változik.

– Rutinra tett szert, noha sosem csupán rutinból készül a műalkotás?

– Igen, valamiféle többletre tettem szert, amelytől pörgősebbé válhatott a munka. Ez másokkal is hasonlóképpen történik.

– Termékeny alkotó, mármost mennyiségi értelemben is?

– Sokan úgy vélik, hogy igen, de ez relatív. Nyilván nem mennyiségre törekszem. Csak akkor nyúlok ecsethez, ha van mondanivalóm. Nem játszom el a művészt, aki lemegy a műterembe, és várja az ihletet. Ez nálam nem működik. Földön járó ember vagyok, aki

néha kicsit egzaltált, mint több kollégám is. Viszont amikor munkához látok, akkor nagyon keményen dolgozom. Mindig kitűzők magam elé egy célt.

– A nagy öregek közül, még ifjúsága idején, volt olyan alkotó, akivel közelebbi kapcsolatba, akár mester-tanítványként értelmezhető viszonyba került?

– Érdekes, ezek az emberek nem várták el, hogy mesterként tiszteljük őket. Ennek ellenére nagyon korán valami hasonló viszonyba kerültem Barcsay Jenővel. Nagy megtiszteltetésnek éreztem, hogy egyenrangú félként kezelt. Közel lakott hozzám, s egyszer megjelent az albérletemben, hogy szeretne mutatni nekem egy képet. Meghívott magához, nagyon barátságosan egy kis pálinkával kínált – ami nagyon finom volt –, majd rámutatott a festőállványán lévő kis képre, és megkérdezte, hogy mi hiányzik róla, mit szölok hozzá, mert van egy kis gondja vele. Rokon világról lévén szó némi szabadkozás után – hiszen mégiscsak egy mester munkájáról kellett véleményt alkotnom – jeleztem, hogy munkájának bizonyos felületét talán világosabb tónusban kellene tartani. Megittunk még egy pálinkát, majd megállt, s a maga örmény székelő góbéságával elárulta, hogy járt nála Balogh Laci, aztán Deim Pali, és ugyanezt mondták. Ravasz volt, előbb megkérdezte kortársait, majd egy fiatalabbat is, akit arra érdemesnek tartott. Volt egy, Talán című, 1981-ben rendezett kiállításomra két alkalommal is visszatért. Másodjára meleg hangú bejegyzést írt a vendégkönyvbe, amely úgy kezdődött, hogy megint itt vagyok. Nagy megtiszteltetés volt. És hasonlóképpen voltam Deim Pállal vagy Pirk Jánossal.

1973-ban, amikor éppen a Vajda pincét betonoztuk, amit Deim Pál szerzett számunkra, a mellette lévő művelődési házban kiállításunk nyílt. A nagybányai kötődésű, akkor már idős, ám a maga módján virtuóz, teljesen más világot építő Pirk János is megjelent, s egy munkámat látva azt mondta, hogy szeretné megvenni. Igen meglepődtem. Mi is szegények voltunk, de mindenki tudta, hogy Pirk köztünk a templom egere. Mindenféle dolgot csinált, akár árkot is ástott, hogy népes családját eltarthassa. Nem győztem szabadkozni, hogy ugyan miért szeretné megvenni. Megvette. Megbecsülve a zongora fölött volt a helye a Pirk házban. Néhány éve, amikor Pirk János felesége elhunyt, ezt a képet visszakaptam. A gyermekek arról tájékoztattak, hogy édesanyjuk kérte, adják vissza nekem, mert engem illet. Nehezen tudtam kezelni a dolgot. Hát ilyen emberek voltak körülöttünk. És nem egy, hanem jó néhány. Etalonjaimmá váltak, emberi és művészi szempontból egyaránt.

Deim Pálnak is sokat köszönhetünk. A hetvenes években általa kerültünk be a Művészeti Alapba, noha az egész társaságot éveken át figyelték. Olyanoknak köszönhattuk az indulásunkat, akik mertek javaslatot tenni, hogy a fiatalokat vegyék fel. Ezek az emberek egyenrangú félként tekintettek ránk – noha a társaság nagyobbik része valóban autodidakta volt. (Magamat sosem tekintettem annak.) Életünk fontos szakaszát, emelkedett pillanatokat élhettünk meg mellettük.

– A Vajda-társaság, túl az említetteken, miben tért el korosztályától?

– Vettük a bátorságot, és tényleg azt csináltuk a művészet terén, amit akartunk. Sosem próbáltunk megfelelni valamiféle elvárásnak, így nem kötöttek minket bevett formák. Két lábon jártunk a földön. Aztán az utak elváltak, néha összetalálkoztak, ahogyan ez az életben lenni szokott.

Nekem például mindig volt munkahelyem. Függetlenséget teremtettem, hogy ne kelljen elvegyülnöm, keverednem. A nyolcvanas évektől már akadt néha egy-egy képvásárlás. Egyre több figyelem irányult rám a szakmán belül és a közönség részéről is. Mindez talán annak is a hozadéka volt, hogy a kiállításokon folyamatosan jelen voltam, megmértem magam.

– 2015-ben Pécsen, az M21 kiállítótérben nagyszabású kiállítására került sor *Az emlék jelene* címmel. Milyen anyag került a falakra, illetve miért éppen így címkezte tárlatát?

– A meghívást a számomra hatalmas kiállítótérbe igen megtisztelőnek éreztem. Több mint kétszáz alkotás került kiállításra, válogatva gyakorlatilag a hetvenes évek elejétől, ám az anyag felét a 2010-ől napjainkig született munkák alkották. A címet P. Szabó Ernő művészettörténész találta ki, feltehetően az alapján, hogy az utóbbi években keletkezett munkák többségének egyszerű címe: *Emlék*. Kétséges, hogy miféle műltra vonatkoznak az azonos címet, sőt méretben is azonos

san, akár tudattalan – bizonyos dolgokhoz, végtére is egy kialakított világhoz, amely nem csupán az enyém, hanem sokak világának összessége, elődeimé és kortársaimé. Feltételezem, hogy ezt ők is hasonlóképpen gondolták és gondolják, mint jómagam.

– *Nincs új a Nap alatt?*

– Nincs új a Nap alatt. Egymásra épülnek, rétegződnek a dolgok. Örültem a pécsi kiállításnak, és a kiállítást kísérő albumnak, amelyben tematikusan, de elég sokszínű tartalommal az utóbbi öt év anyaga jelenik meg. Számomra igen fontos, hogy ezt a pécsi tárlatot sikerült, és így sikerült megrendezni. Úgy éreztem, hogy hitelesíteni tudtam azt, amivel foglalkozom. Egy ilyen kiállításra esetleg sok olyan néző is ellátogat, aki nem vagy csak névről ismer, de nem látott még tőlem munkákat. Most láthatta az összefüggéseket, a történetek egymásra vonatkozását és épülését. Az egész koncepció és megvalósulása a tárlaton jó érzésekkel töltött el mindannyiunkat. Életünkben fontos pillanat, amikor egy tárlaton saját munkáink körében lehetünk, súlyozzuk őket, kissé visszaköltözzünk beléjük, aztán a kiállítás végén öt perc alatt elbontják az egészet. Tragédia.

– *Kis halál?*

– Igen, hirtelen jön ahhoz képest, hogy Szentendrán a Művészetmalomban Novotny Tihamér művészettörténész barátommal közel egy hétig rendeztük a kiállításomat 2009-ben, és ugyanúgy 2010-ben a debreceni Modemben szintén két-három óra alatt lebontottuk az egész kiállítást. Az ember csak nézi, hogy ennyi volt? És aztán kezdődik minden előről. Ennek is van szépsége. Az ember megint várakozón néz előre, mi lesz, hogy lesz tovább. De hát ez a művész dolga: jelen lenni. Menjen, hogy lássák.

– *Művészetének egyfajta motorja, hajtóműve az emlék, az emlékezés, a múlt. A motívumok szintjén hasonlóképpen az angyal. Hogyan vált ennyire hangsúlyossá éppen ez a motívum az építészeti képelemek társaként?*

– Munkáimon nagyjából fele-fele arányban van jelen az angyalmotívum, illetve az építészeti elem. Annak örülök, hogy rangot kapott az általam képviselt két út, amely tulajdonképpen egy.

A hetvenes évek végén keletkezett munkáimon már megjelentek mind az építészeti, mind a figurális képelemek, ahogy előképeim munkáin is, mégsem arról van szó, hogy Barcsay vagy Deim Pál, netán Vajda Lajos figuráit követtem volna le. Egyszerűen ott voltam abban a közegben, amelyben sokféle hagyomány egyenrangúan érvényesült, éreztette hatását. Akinek volt ezekre áramszedője, az nem ment el mellettük érintetlenül. Bennem is, mindentől függetlenül, természetesen szakadt fel a reflexió.

Az angyalmotívum igen korán jelentkezett művészetemben. Akkortájt nem festettek túl sokan ilyen vagy olyan angyalokat. Más volt a trendi. Ám érdekes, hogy különösebben sosem foglalkoztam azzal, hogy képeimen miért vannak jelen az angyalok. Beértem annyival, hogy művészetemnek ez jellegzetes vonása. Manapság azt mondják rá, hogy szakrális, vagy egyéb skatulyákat gyártanak. Keletkezésük idején magam is úgy éreztem, hogy szakrális tárgyú munkák, noha

munkák. Nem a művészettörténészek bosszantására alakult ez így. Úgy éreztem, hogy habitusomat, mentalitásomat, a világról való felfogásomat ez a keret cím közvetíti leginkább. Jelen vagyok, hiszen műalkotásokat hozok létre, viszont amit megjelenítek vagy jelzek, az a múltban, a régmúltban gyökerezik. Ezt prezentálok szándékaim szerint olyan vizuális nyelven, amely remélhetőleg a néző számára is befogadható, érthető.

Amikor az ember végigtekint egy ilyen nagyméretű kiállításon, láthatóvá válnak a kapcsolatok, a kapcsolódások, hogy miként nyúltam vissza – akár tudato-

nem használtam ezt a kifejezést. Visszatekintve művészetem e korai, kezdeti, máig keveset változó jellegére, inkább ma fogalmazódik meg ez bennem. Az angyal, néha kisebb szünetekkel, végigvonul egész pályafutásomon, mindig megjelent valamilyen formában. Felerősödése a nyolcvanas évek közepén érhető tetten, amikor kislányom, Sárka elhunyt. Akkortól kezdve, tudat alatt még jobban felerősödött bennem e motívum használata. Hol ilyen, hol olyan formában jelent meg, festő meg őrangyalként. Később ez a motívum megjelent, beköltözött a kemény, konstruktív épületeket megjelenítő képeim környezetébe is, mellettük vagy bennük tűnt fel, néha oldásképpen.

– *Miért költöztette be az angyalmotívumot?*

– Odakíváncozott. Úgy gondolom, hogy minden embernek van egy ör- vagy védangyala. Az én festőangyalom mindenkinek az angyala. Olyan figura, amely lelket ad a dolgoknak. Ha ránézek valamely keményebb munkámra, amelyen csak épületek szerepelnek – templomok, különböző formák –, jól tudom, hogy nem feltétlenül vagy kizárólag szentendrei forrásúak. Bennük sok apró, bel- és külföldi élmény és arány épül egygyé. Nem szorulnak magyarázatra, ott vannak. Szakrális terekké alakulnak, különösen akkor, ha még jellegzetes figuráim is beépülnek. Ezekből áll össze a művészetem. Van bennem valami, ami nem fárad el, így még mindig van mit mondanom. De tulajdonképpen nemigen gondolkodom ezen. Amíg megélem a pillanatot, amelyben ugyanaz az indulat, belső tűz, kíváncsiság – magammal szemben is – merül fel bennem, mint kezdetben, addig relevánsnak gondolom tevékenységemet. Olyan ez, mint egy kiállításmegnyitó. Mindig izgulok, hasonlóképpen, mint az első alkalommal.

Balázs Sándor

A jövő reménysége a gyermek

Balassa Sándor zeneszerző,
az MMA rendes tagja

■ Az MMA Nagydíját Balassa Sándor Kossuth-díjas zeneszerző, a Nemzet Művésze, az MMA rendes tagjának ítélte a köztestület 2016-ban „a magyar zenei hagyományokra épülő gazdag zeneszerzői munkásságáért, s a 2015-ben bemutatott *Földindulás* című munkájáért”.

– *Kedves Sándor, a legutolsó operád, a Karl és Anna óta jó néhány év eltelt, és ismét egy három felvonásos, nagy koncepciójú operába kezdél. A műfaj vonzott vagy bizonyos eszmei program ösztönzött? Mi volt a döntő abban, hogy nem hangszeres műveket, hanem egy ilyen hatalmas, több évnyi munkát igénylő feladatot vállaltál magadra?*

– Mivel az életem az opera műfaj vonzáskörében telt, az opera-komponálás számomra most sem jelentett megterhelést, hanem maga volt a kibontakozás útja. Ha a hazai zeneélet, benne az operajátszás nem nyugati mintákat követő, hanem nemzeti ihletésű kultúra lett volna, valószínű több operát is komponálok. Eddigi próbálkozásaim a kimondás belső kényszeréből születtek, az előadás megvalósulásának ígérete nélkül. Újdonságként ezúttal magyar darabot akartam írni.

Előző operáimban a konfliktusok emberiség-szinten jelentek meg. Mindenkor a jelenről és a jövőről

szóltak: az *Ajtón kívülben* (op. 27, 1976.) a háború pusztításáról, az ember felelősségéről, *A harmadik bolygóban* (op. 39, 1987.) a megosztott világban zajló technikai civilizáció pusztításáról, a *Karl és Annában* (op. 41, 1992.) egy család születéséről a szerelem által, amelyben az összeillő emberek egymásra találhatnak.

Mindezen előzmények után szükségét éreztem, hogy nemzeti témában is jelenjen meg az emberiség-szintű látásmód, az egyetemes dráma. Az opera zenéje szintén magyar és európai, átélhetően egybecseng a dráma lelkiségével.

– Az alkotófolyamat során szükség volt egy szellemi társra, szövegi forrásra – egy olyan színműre vagy irodalmi műre –, amely elképzeléseidet magában foglalja, s egy család, egy nemzet közösségére vonatkoztatja. S főként a mű konklúziójára, amely egy téves szemléleten alapuló családi tragédiából elvezet a feloldás, az egymást elfogadás áldást teremtő végkicsengéshez. Ezért úgy gondolom, hogy a Kodolányi-színmű, amely a te operádát megelőzően mintegy nyolcvan évvel ezelőtt készült – s mint ismeretes, egy ormánsági falu anyagi okokból kialakult „egykeszemléletét” tárja fel, a fenyegető társadalmi tragédia előképeként –, azonnal megszólított téged, mert felfedezted a műben az általa képviselt felelősséget és ráébredtél, hogy a magyar falusi környezetben játszódó tragédia teljességében közvetíti művészi szándékaidat.

– Kodolányi művében minden benne volt, ami az én gondolatvilágomban is fontos. Nekem valóbb anyagot nem is találhattam volna. Kodolányi János majdnem egy évszázaddal korábban felismerte és tudta: az a nép, amely nem tudja utódaival betölteni azt a helyet, ahol él, pusztulásra van ítélve, mert más jön a helyére. Ez természeti és biológiai törvény. A család a nemzet alapja, a nemzetek pedig az emberiség megtartó pillérei. Ha a gerendázat nem elég erős, akkor széthullik az egész.

A magyarok kultúrája egy megbúvó, ősi ösztönrel életben tartja magában a nemzetépítő képességet, mellyel más népeknek is segíthet saját nemzetük erősítésében, öntudatra ébresztésében. Ezért a magyar családoknak kiemelten fontos, példaadó szerepe van a világban. A *Földindulás* című operámban (Kodolányi János színműve és elbeszélései alapján a zeneszerző saját szövegkönyvére készült mű, op. 70, 1998–2001) olyan kulcshelyzet állt elő, amelyben egy család a nemzet modellje is egyben.

A cselekmény egy magyar család tragédiájában bontakozik ki, mely család harcol az utódért, a föld birtoklásáért. A drámában kibontakozó viszály, majd a büntetésként megélt gyermekhalál tragikum után az opera végén csodás fordulatként az élet diadalmaskodik a halál birodalma fölött. Azok a szereplők, akik bűnben éltek és nyomta őket a bűntudat, az új élet örömeiben újra közösséggé formálódnak. Mert az a család, amely a vagyon és a föld egyben maradásáért, az anyagi számításért elpusztítja az életet, a műben végül egy isteni sugallattal vagy segítséggel megmenekül. Nem tudjuk, hogy az Isten segített Julinak vagy az édesanyja gyógyfüvei által gyógyult-e meg. Mindenképpen „segítséget” kapott, és mi a nézőtérén is drukkolunk, és együtt örülünk az élet győzelmének.

Szüksége van a pusztító világnak arra, hogy egy új ember születésén örvendjen, mert a jövő az emberben van, az utódokban van, mert ők viszik tovább a világot. Belőlük jön a gondolat, onnan jön szeretet, munka, minden, ami fontos az emberi életben.

Legelső lépésben kimentettem művem a népszínmű-féle fölfogásból, ahol egy paraszttörténetet csináltak belőle, és ezáltal elsikkadtak a színmű mesze ható mélységei, általánosságot képviselő gondolatai. Minthogy az operaszínpad nem tűri a tájszólást, operámban nem követtem az ormánsági nyelvjárást. Szerintem nem attól lesz népi és nem attól lesz magyar egy alkotás, hogyha valamit másképp ejtünk a Dunántúlon, mint a Felvidéken. Nem ez adja a magyarságát. Meg akartam emelni magát a történetet és a konfliktust, ki akartam emelni ebből a közvetlen népi környezetből.

– Ezt a törekvést éreztem már akkor is, amikor elolvastam a Kodolányi-darabot, majd az opera szövegkönyvét és végül meghallgattam az operát. Szembetűnő volt a két műfaj aránybeli és kifejezésbeli különbsége, ami az irodalmi mű lehetőségei és a zenei kompozíció új síkja között feszül. Az operában a színpadi szereplők és szituációk új vonásokkal gazdagodnak, olyan érzelmi magasságokat és mélységeket élnek át, amelyek kizárólagosan a zene síkján, az operában születhetnek meg.

– Igen, ez magából a zenéből következik, de a Kodolányi-műből is. A szövegkönyv írása közben különös módon elveszett az eredeti Kodolányi dramakötelem, ezért korai novelláit használtam alpanyagként, melyek csodálatosan egybe tartozók voltak a később keletkezett színművel. Én ezekből a korai művekből szinte párbeszédet építettem bele a szövegkönyvbe. Úgyhogy ez is Kodolányi, de nem abból a színműből. Szöveggel kapcsolatos változtatásaim megbeszélésének szándékával fölkerestem a nagy író fiát, ifjabb Kodolányi Jánost és beleegyezését kértem a módosításokhoz. A tájszólás kiiktatásán kívül további változtatásokat is eszközöltem. Kodolányi például a korabeli szektásodás káros elterjedését is bírálta művében, bő teret engedve a drámában a vallásos tematikának. Én jelzésképpen meghagytam a jehovista Zsuzsi szerepét, mert sajátos módon kapcsolódik a cselekmény fontosabb szálaihoz. Egy általam írt, új jelenet beiktatásához is hozzájárulását kértem, mely a dráma vázlatosságát csökkentve, a két főszereplő, János és Juli megbékélésének, egymásra találásának fontos helye a műben. Erre a megtisztult újrakezdesre épül gyermekük születése, az élet folytathatóságának boldog megélése. Ifj. Kodolányi János minden változtatásomat üdvözölte és elfogadta. Szomorú mosolyát ma is látom, ahogy mondta: „Ezt az operát Magyarországon sohasem fogják bemutatni.”

– Az opera II. felvonásába beiktatott új jelenethez hozzáfűzném, hogy ez nemcsak egy cselekményt bővítő kiegészítésként értelmezhető, hanem az opera egészének lényegi kiteljesedéseként. Ugyanis ez a templomjelenet, ahol lelki, szellemi, békesség-teremtő hangulat uralkodik, zenei síkon is lényeges kifejezéssel gazdagította az operát. Megalkotása nemcsak dramaturgiai szempontból vált indokolttá, hanem ösztönzően hatott melodikus

önkifejezésed újabb kibontakozására is. Úgy gondolom, hogy ez a szárnyaló, korábbi szerelmi duettjeidre emlékeztető jelenet a dráma két főszereplője között számodra is zenei kulminációra adott alkalmat. Nem túlzás, ha úgy érezzük, hogy ez a felvonásvégi zenei csúcspont szugesztivitásában csak az opera végén bekövetkező csodás fordulathoz hasonlítható, bár ott már a megtisztulás, a békés végkicsengés kifejezése dominál.

– Ez a jelenet sorsfordító a két ember kapcsolatában, jellemük és érzelmi világuk itt teljeseedik ki, sorsukat ők maguk fordítják meg az együvé tartozás, a szerelem által. Az egymás vállalása – ez az új szövetség lesz az alapja az eljövendő kibontakozásnak, az áldott állapot bekövetkeztének.

– Minthogy operád csupán egyszer hangzott el a Művészetek Palotájában egy koncertszerű előadásban, így mindazok, akik jelen gondolataidat olvassák, nem valószínű, hogy műved zenei élményében részesültek. Ezért javaslom, hogy útmutatásoddal próbáljunk némi betekintést adni az opera folyamatába. Példaként említhetem, hogy engem mélyen megérintett az első felvonás kezdő jelenete, amely egy temetés alkalmával mutatja be a szereplőket, s ahol a szertartást végző pap felveti a mű alapkérdését: „Megéri-e ez a nemzet a következő száz esztendő?” Az opera első két felvonására egy nyomasztó tragédia előérzete nehezedik, és a gyermek halálával robbanásszerű feszültséget idéz elő a családban és a falu közösségében egyaránt.

– Igen.

– A dráma főszereplője egy anya (Juli), akit bár erőszakkal elszakított férjétől a családja, nyomorúsága, egyedülléte és szenvedései között is hű marad saját meggyőződéséhez, szeretteihez. Testi-lelki szenvedése gyermeke tragikus halála után feloldhatatlan önvádba kergeti. A férje (János), a dráma második főszereplője, aki látszólag gyengébb, tehetetlenül vergődik családi kitisztottságában. A pusztulás szélén álló két szereplő a dráma végén – egy csoda folytán – szinte hihetetlen fordulat részesévé válik: a gyermekáldás megvalósulásának örömeiben újra egymásra találhatnak, életük ismét egymáshoz kapcsolódik és megszabadulnak büntudatuk terheitől. Az opera alaphangját a lelkiismereti vívódás és a tragédia feszültsége hatja át. Hogy tudta az alkotás folyamán ezt a szoros, drámai és tragikus kifejeletet ilyen megállíthatatlan sodrás egységébe fogni? Miként élted át komponistaként ezt a pusztító folyamatot?

– Az alkotás, illetve a komponálás titkára kérdeztél rá, de az ember az öntudatlan megnyilatkozásában, a vallomásszerű révületében nem tudja kívülről figyelni önmagát, mert akkor elszakadna önmagától, visszazuhanna a tárgyi világba. Bevallom, hogy nem tudom megmagyarázni az alkotásnak ezt a folyamatát, csak azt tudom, hogy a témával való együttélésem során érzéseim lépésről-lépésre vezettek. A mű mint egy vákuum, belső tér, melyet élettel töltöttem meg, ösztönös és tudatos feladatokat rótt rám, melyről emlékképeim lehetnek csak, de azt nem fogalmazhatom meg tényszerű munkamódszernek. Egy zeneszerzőnek a megtanulható dolgokat tudnia kell, ám a tehetőség követelménye rejtélyes dolog: a fantázia mélységeit, az ihlet világát titok fedi.

Az énekkel, az énekelt zenével való kapcsolatomat annak köszönhetem, hogy évekig énekeltem kórusban. Sőt énekelni is tanultam Dékány Kálmánétól. Hangom ugyan nem volt, de megismertem az éneklést, mint a zenei megnyilvánulás legmagasabb formáját. Közbeiktatott eszközök (hangszerek) nélkül maga az emberi test és lélek a zenélés közvetlen forrása.

Első kompozícióim is dalok voltak. Operát kíséreltem meg írni Jókai *Fekete gyémántok* című regényéből. (A megkezdett munkának csak másfél felvonása készült el.) A darabban volt egy altatódal szintén Jókai szövegére, melynek két első sora bekerült a több mint hatvan évvel későbbi *Földindulásba*.

– Ami az opera melodikus jellegét illeti, felfedezhető helyenként néhány dalszerű egység, mint például Juli altatódala, ami négy soros dallamként többször is visszatér a mű folyamán. Ezek a „dalbetétek” új alkotásaid vagy egy régebbi stílusodat felelevenítő, visszaidéző szándékon nyomán kerültek az operába?

– Ez régi anyagom, amit 1955–1956 táján írtam, és fent említett Jókai-operám első felvonásából származik – ott Evila altatódala volt, mint kétsoros dallam –, utólag két új sort írtam hozzá.

– Mindjárt éreztem, hogy ez egy olyan melodikus egység, amelyben a gyermek iránti érzelem és az anya személysége kiemelt lelki síkon egyesül.

– Igen, a gyermekdalokat ki tudja, hogy hány száz éve találták ki, ebben a műfajban az én régi anyagom is jól érezte magát. Mikor írtam, nem gondoltam, hogy ez majd valaha életre kel.

– A III. felvonás kezdete egy hajnali természet-zene hangulatát kelti: fény, friss levegő, új életérzés születik. Ezt általában természet-zenének nevezi az irodalom. Ez a költői szándék vezetett Téged is?

– Nem nevezném természet-zenének, a bevezető hangok drámai funkciója az, hogy az őszi szőlőhegyen szorongás nélküli helyszínt teremtsen a finálénak, ahol hírül vehetjük a születendő gyermek eljövetelét, s ahol helyreállhat a kizökkent világrend.

– A színmű alapján nem értelmezhető, hogy az operában megszólaló népdalok alkalmazásánál Kodolányi szövege adott útmutatást egy-egy népdalra vonatkozóan? Például János mulatozási jelenetében?

– Nem, nincsen semmi utalás, ezt én hoztam. Mint hallható, János nem egy cigányokkal mulatozó szereplő, nem egy szentimentális kocsmatöltelék.

– Egy imatőredék, egy fohász rokonsága okán, ami Juli siratójában hangzott el – „Hallgasd meg Uram, könyörgésemet” –, volt benned némi kapcsolatteremtő szándék a Psalmus Hungaricus hasonló megszólítást tartalmazó melodikus fordulataival?

– Az ima emelkedett pillanatában a szerzők nyelvi azonossága és lelki rokonsága hozhatta közel egymáshoz a két zenei részt. Nem állt szándékomban kapcsolódni Kodály *Psalmusához* sem mint idéző, sem mint utánzó. A magyarság sorsa összekapcsolódik a hagyományörzés nemzetmentő feladatával. Az újitók tökeerős csapata idegen eszmék befolyása alatt áll, és a mi építőmányaink örökös lebontásán fáradozik. Ma már egész Európát bontják. Ami a hagyományt illeti, mindig azon voltam, hogy folytatni kell a nagy elődök munkásságát.

Számomra kitüntetés, ha kapcsolódhatok Kodály múltbeli, nemzeti zenét építő tervéhez. Pályafutásom során megértettem és vállaltam a megőrzés és újítás kettős feladatát. (Kaptam is érte hideget, meleget, eleget.) A jelenkor ideológiája anarchiát, meddő széthangzást erőltet, helyébe az emberek összhangzásra vágynak, helyreállítva az élet természetes rendjét. Számomra világossá vált, hogy az európai zene és az európai társadalom életrendje csak azonos terápiával gyógyítható.

– Ez a hagyomány továbbvitelét jelenti.

– Igen, mert nincs tiszta lap. Nincs értelme nap mint nap mindent újra előről kezdeni, kidobni mindazt, ami eddig volt. Az emberiség hallása történelmi. Benne vannak a múlt zenei értékei, ezeket nem lehet onnan kitörölni: sem Bachot, sem Beethovent. Az avantgárd megvalósíthatatlan igénye, hogy induljunk tiszta lappal, ne ismerjük el az élő folytonosságot, melyben a korok egymásra épülnek, s egyidejűen ma már mindnyájan ott vannak hallásunk rendjében. Belátható, hogy csak olyan új zene képzelhető el, amely békésen megfér a múlt kultúrájával, nem tagadja meg a régebbi újat, az élő hagyományt.

– Még egy kérdésem lenne a kórusok alkalmazását illetően. Igen sokféle funkciója van az operában a kórusnak: olykor háttér szerepét tölti be, máskor a jelenetet értelmezi és időnként hangulatkeltő szerepet vállal a népdalkórustól az ima jellegű megszólalásokig. Milyen elképzelésed volt e téren?

– A mű egy paraszti közösségben játszódik, és a kórus ennek megfelelően a drámai helyzetekben zeneileg is részt vállal. Tehát ha olyasmi történik, ami izgató és meglepő, akkor izgatott és meg van lepődve: együtt sírnak, együtt örülnek. A mű elején, ahol a hívők az ég felé fordulnak, tiszta lélekkel énekelnek, holott bűnös és egyszerű emberek, mégis állandó kapcsolatban vannak az éggel, a saját lelkükkel. Ez egy igazi közösség: ha elköveti a bűnt, akkor közös bűnt követ el, utána szenved tőle és elviseli a büntetéseket. Tehát ez egy természetes közösség. És amikor a cselekményben ők is megjelennek és részt vesznek, akkor a kórus minden egyes tagja a főszereplőkkel összetartozó embercsoporttá válik, mert ugyanazokat a dolgokat élik meg együtt, a faluban. Az együttérzés okán a kórusokban kevés a polifónia, homofon, tömbszerű fölrakások jellemzik őket, mert egyszerűen együtt vannak.

– A közösségi mozzanatot, az összetartozást akartad kiemelni.

– Igen, arra építék, a szláv többszólamú népzenevel szemben a magyar népzene egyszólamú, melodikus jellegét képviselem. Engem a magyar népzene mint egy természetes nyelv, amelyen beszélek, meghatároz, másképp beszélni nem tudok, mert ez az anyanyelvem és követem azt az igényt, amit velem szemben támaszt. Azt akarom, hogy a fölhangzó zene azt jeleltesse meg, ami belőlem fakad, amit én el akarok mondani. Tehát vallomásszerű kapcsolatom van a zenével, amelyben őszintének és igaznak kell lenni, nem lehet benne semmi csináltság. Zeném követi a magyar népzene stílusát, belső természetét. A műben a gyermekkar szerepe kiemelt fontossággal bír.

– Új operáddal – amelynek tematikája eredetileg egy ormánsági faluban, a 20. század első felében játszódik, s amely az élet felelősségének eszméjét hangsúlyozza – egy megkerülhetetlen, a nemzetek jövőjét érintő kérdést vetettél fel. A 21. századi operaszínpadra szánt újraértelmezéssel rámutattál a családnak, a nemzethez, illetve az emberiség egyre szélesebb közösségeit érintő kérdés jelentőségére. Az 1939-es Kodolányi-színművű alapgondolata nyomán a 2001-es Balassa-opera – a maga megkésett, 2015-ös koncertszerű bemutatója alkalmával – zenei kiáltásként vetette fel ismét az egyre időszerűbb társadalmi felelősség gondolatát. Az opera sorsfordító lezárásában pedig arról tettél tanúságot, hogy a felismerés és változtatás szándéka egy pozitív végkifejletű jövő reményét teremtheti meg.

– Az általa felvetett problémák újra meg újra megjelennek a történelem folyamán. Az igazság kimondása mindenkor, az élet és a jövő érdekében kötelező. Az élet a legfontosabb lételem. Az utódokban, a munkában megújuló reménység.

Valóban, a darab kétarcú, mert egyik része mindig élő, aktuális dolgokról szól, ugyanakkor egyfajta kortalanság is jellemző rá: a problémák újra meg újra megjelennek a történelem folyamán. Az opera különböző válaszokat provokál, de öntörvényű válaszokat ad. Emberséges és igazságos világképet hordoz, lehull róla minden olyan álságos támadás, amely alacsonyrendű érdekek mentén torzító hatású, és nem hordozza a művészi, illetve társadalmi igazságot. Mert a jövő és az élet az egyetlen igazság, melyet ki kell mondani, meg kell jeleníteni, amiért küzdeni kell. Az élet fontosabb, mint a tárgyak, a vagyon, a birtok és a hatalom.

A mű egy része bekerül az aktuális politika látókörébe, ahol tépik, ráncigálják, bántják vagy szeretik. A mű azonban e fölött van, nagyobb időben, nagyobb dimenzióban beszél az igaz utat kereső emberek életéről.

Berlász Melinda
az MMA levelező tagja

Készületlenül is készen

Bán Ferenc építőművész,
az MMA rendes tagja

■ – Egy írása arról tudósít, hogy jobb híján véletlen lett építész. Mi lett volna inkább, és milyen körülmények között lett mégis építész?

– Nem gondolunk bele, de egész életünk – fogamzásunk pillanatától fogva – aprónak tűnő véletlenek, tőlünk függő vagy független véletlenek sorozata. Szeretjük elrendelésnek, tudatos döntések folyamatának tulajdonítani azt, amivé lettünk. Ha felvesznek a Képzőművészeti Főiskolára, ha többszáz felvételiző közül nem választanak tíz közé, akiket építész képzésre ajánlanak a Budapesti Műszaki Egyetemnek, ha a motorcsónakkal a tiszai gátépítéshez utánam küldött távirat nem ér el időben, ha az állomásról kihúzó vonatra nem sikerül az utolsó pillanatban felugranom – nem lennék építész. Talán csak egy autodidakta, középszerű festékkendő művészféle. Vagy ki tudja?

– Az egyes alkotói periódusaiban milyen jellegű problémák foglalkoztatták?

– Egy életművet kívülállók tudnak elfogulatlanul megítélni, periódusokra osztani. Minden apró feladat, hogy kitalálhatom, hogy csinálhatom, csodának tűnt a maga helyén és idején. Bárhogy próbáltam levetkőzőm magamat, soha nem sikerült. Valószínűleg fafejűnek tartottak, aki kudarcaiból nem tanul, nem veszi figyelembe mások véleményét, pedig dehogynem. Az

építészet mint kategória a művészeti ágak közé tartozik, bár résztvevői nagyon eltérő szinten művelik. Minden más művészettől eltérően és egyéb épületek relációjában élhetésre, lakhatásra, működésre szánt, a kor társadalmi, gazdasági, szellemi, ideológiai állapotától függő szolgáltatás. Generációk sorának közérzetét, életminőségét befolyásoló, környezetalakító szolgáltatás, és mint ilyen, kell hordozzon valami racionalitáson túlmutató érzelmi töltetet. Egyébként nem alkotás, csak szaporítás, jobb esetben színvonalas iparosmunka.

De visszatérve előző kérdésére, a véletlenszerűsége. Egy vers megszületik akkor is, ha talál kiadót, de akkor is, ha kézirat marad. Az építész is teszi a dolgát, és mindegy, hogy munkája terv vagy makett marad. A többi csak egzisztenciális probléma.

– Ön milyen építészetet kedvel, lát szívesen maga körül?

– Építési kortól, helytől, anyagtól, nagyságrendtől, stílustól függetlenül mindent, ami gondolati szépséget sugároz.

– Hogyan vélekedik a hazai építészeiről, mindarról, ami az elmúlt negyedszázadban idehaza megszületett?

– Reményeket ébreszt és lehangol. Nagyon jó látni, hogy egyre több fiatal építész sikerrel szerepel nemzetközi tervpályázatokon, épít irigylésre méltó házakat. Bízom benne, hogy a gondolkodás sokféleségéből kikristályosodnak az együvé tartozás felismerhető jegyei, mint más, sikeresebb nációknál. Ellenben lehangol az érzelmek nélküli, drága anyagokat és technikai megoldásokat termékbemutató szinten használó építészet térnyerése.

– A Vallomások-Architectura sorozat ön által jegyzett kötet belső borítóján József Attila Nagyon fáj című verse jelenik meg, kissé talán szokatlan módon. Zárásként pedig a Kész a leltár. Miért éppen József Attila?

– Abban az időszakban József Attila volt a csúcspont, az ő verseit olvastam, sokat meg is tanultam. Hangulat dolga az egész. Volt Jeszenyin, Jevtusenko, Petri meg sok-sok más korszakom. Minden az Európa Könyvtáradó Lyra Mundi világirodalmi sorozatával kezdődött. Zsebben hordható, bárhol, bármikor elővehető érzelm- és gondolatsűrítmények. Feszültségoldó narkotikumává vált szokás. Később jöttek a hazai és mai költők is. Meglátok valahol egy nekem tetsző verssort, annak utána járok és megszerzem. Legutóbb Lao-Ce Tao te Kingjét sikerült megszereznem Weöres Sándor és Karátson Gábor fordításában.

– Általában az irodalom, a zene és egyéb művészeti ágak milyen szerepet játszottak építőművészete formálódásában?

– Az irodalom, költészet, képzőművészetek hatásáról már beszéltem. Az építészet esztétikai lényegéhez mégis a zene áll a legközelebb, mert az érzelem, nem pedig a beszéd törvényein alapul.

– Tanári gyakorlata során mire törekedett, mit szeretett volna feltétlenül átadni, megismertetni tanítványai-val, túl a kötelező és elvárható ismereteken?

– Nem voltam igazi óraadó, szaktantárgyakat oktató tanár, bár két egyetemnek címzetes tanára, egynek tiszteletbeli mestere vagyok. A valódi oktatást műhelymunkaként, együtt dolgozással, közös pályázá-

sokkal műveltem. A tanrend kötött, specializálódás felé visz. A tekintély és hierarchia nélküli közös munka viszont oda-vissza ható és átfogó emberépítés. Ez az én igazi terepem.

– Pályája során mennyiben volt tekintettel arra, hogy mi történik a világban vagy éppen idehaza az építészet terén?

– Nem lehet szellemi hanyatfekvésben élni, megálmodni dolgokat. Az egyre örültebb tempóban változó világ hatásaitól senki sem függetlenítheti magát. De „Félénk eb a sors, csak csahol; / A bátraktól szalad, / Kik szembeszállanak vele... / Azért ne hagy magad!” Milyen korszerű és általános érvényű Petőfi. Tudok ennél kifejezőbben válaszolni a kérdésre?

– Milyen forrásból táplálkozik önben az építész?

– Egyszerű, tömör kérdés, amelyre több szálon futó, hosszú választ tudnék adni. A szigorúan vett tanulással megszerezhető, tudományos mérnöki felkészültség – bár tiszteletet parancsol – nem nagyon vonzott. Etológusoktól tudom, hogy a kutya teljesebb életet él, mint az ember. Az embert ezernyi probléma zavarja, téríti el. Ezért nem szégyellem megfigyelő, töprengő, egyfajta állatias szemlélődésben telő életemet.

Gyerekként a várak szerelmese voltam. Mindent, ami Tokaj környékén kerékpárral elérhető bejártam, és rajzoltam, festettem. Másoltam a barbizoniak, nagybányaiak tájképeit. Tizennyolc éves koromig a Tiszán éltem, hajók, hidak, napkelték és napnyugták, téli-nyári erdők, különböző fényviszonyok között. Már építészként a népi építészetek utánozhatatlanul elrajzolt,

érzéki formanyelve, célszerű egyszerűsége vonzott. Megtanultam az ötvenes-hatvanas évek nagy építészeinek házait, közben kialakult némi egyéni látásmódom, amelyet nem tudtam és nem is akartam levetkőzni.

– Gyakran és szívesen rajzol csak úgy a maga kedvére, a hivatás gyakorlásának kötelme nélkül?

– Állandóan és örömszerzőként rajzolok, mert a rajz az építészeti gondolkodás alapvető eszköze, életforma. Egyáltalán, hogy lehet formaérzék nélkül térbeli formákat elképzelni? Igaz, ma már ott a számítógép, de amögé is ember kell.

– Neve mellett gyakran feltűnik két megjegyzés: hogy progresszív, és hogy Kelet-Magyarországon az. Ön szerint e két kijelentés együttállása nem hordoz ellentmondást, ismerte a hazai viszonyokat?

– Sztárépítések számítógép alapú superprodukcioit elismerem, de csodálni nem tudom. A valóságtartalmú, múltban gyökerező emberi alkotások közelebb állnak hozzám. Az igazi progresszivitás nem vágja el a kötődéseinket. Kelet-Magyarország meg Magyarország része, csak szegényebb vidék. A gondolat nem szorul megyehatárok közé.

– Sosem vágyott arra, hogy progresszivitásának megfelelőbb terepet-keretet biztosítson, noha akár az erdő szélén is lehet progresszív az ember?

– Negyvenévesen londoni egyetemre hívtak tanítani. Épületeimet európai építészeti folyóiratok publikálták. Európából, Kínából, Japánból, az USA-ból jöttek hozzám építészek, építészcsoporthoz. Igaza van, a rajzasztal az erdő szélén is rajzasztal.

– Tokaji nyaralóépülete szinte kultikus helyé vált az építészek körében. Milyen erényei vannak ennek a háznak, amely a jelzett hatást kiváltotta?

– Valószínűleg kilóg a sorból, és összefoglalóan tükrözi a mai építészeiről alkotott gondolkodásmódot.

– Szabad, kell vagy lehet az építészeiről beszélni, vagy indokoltabb róla hallgatni, mivel inkább látásunkra termett?

– Sokkal többet kéne beszélni, beszélgetni róla. Az építés nem magánügy, a társadalom közérzetét, önbecsülését befolyásoló tevékenység. Öltözetével, viselkedésével mindenki úgy csinál magából bohócot, ahogy akar. A környezet, amelyben élek, amelyben jól vagy rosszul érzem magam – ha más építi meg, attól még az én ügyem is, rám is jellemző. Kommunikáció nélkül nem megy.

Balázs Sándor

„Az esendő ember szemszögéből nézem a világot”

Benkő Imre fotográfus,
az MMA rendes tagja

■ – A csend titokzatos világára, a látás örömére törekszik. Mit mond önnek a csend?

– Nagyon zajos, kusza világban élünk, fotográfusként mintha az időben hátrébb lépnék, és a magam belső csendjéből szemlélem a világot, és igyekszem vizuálisan a magam képére formálni a mai korról szóló, szándékosan keresett emberi találkozásaimat.

Digitális korunkban sokan joggal megkérdőjelezik a fotográfia hitelességét, bár a fényképezőgépek most is lenyomatként rögzítik a látványt, ami aztán sokféleképpen manipulálható. Fotográfusként a személyes felelősségem a kamera előtti látvány hitelessége, ami eleve egy szelektív szűrő, vizuális értelmezés. Számomra a jó fotó emlékeket, hangulatokat ébreszthet a nézőben.

– Ha a csendet, amely egy auditív szó, le kellene fordítania képi, vizuális szóra, hogyan tudná helyettesíteni vizuális szóval a csend szót?

– A kép már eleve egy háromdimenziós látvány lefordítása két dimenzióra. Számomra már ez is a csend kivonatának szimbóluma, hiszen nyilván a valós látványhoz képest ez egy szűkítés, mert nem érzünk például illatokat, hőmérsékletet, sőt fekete-fehér analóg fotográfiákon örökítem meg a múlandó pillanatot. Mondhatjuk, hogy ezek meditatív alkotások, még akkor is, ha vizuálisan izgalmasak, mozgalmassak. A képek tengerében, sőt óceánjában élünk, nagyon nehéz valaminek hangsúlyt adni. Arra törekszem, hogy fotóim személyes korlenyomatok legyenek.

– Beszéltünk a csendről, említette a fekete-fehér technikát, olyan, mintha vissza akarná tartani, meg akarná állítani ezt a rohanó világot. A 2016-os Sziget Fesztiválon készített egy fotót, ahol az alanya mobillal rögzít egy másik képet. Most, amikor egy gombnyomással bárki készíthet fényképet, mi az, ami ki tudja emelni a fotográfust, a fotóművészt a pillanatnyi képeket készítő emberek közül?

– A fotográfusi életműveket lehet és kell megítélni. A digitalizálás révén most értünk el oda, hogy mindenki kezében lehet képrögzítő eszköz. A fotográfia is olyan lett, mint az íráskészség, írni is mindenki megtanul, de nem mindenkiből lesz alkotó, író vagy költő ember. A fotónál is így van, bárki készíthet akár értékes képet is, de inkább egy kollekció, egy életmű az, ami kitűnhet.

– Az akadémiai székfoglalóján említette, hogy a fotótörténetből tudjuk: a fényképészek a kezdetektől a festészethez akartak hasonlítani, a képzőművészek elismerését igyekeztek kivívni. Viszont ahogy ön alkot, ahogy képet komponál, az a sok idő, energia és figyelem, amit a megfelelő pillanat elkapására fordít, inkább hasonlít számomra egy operatőr munkájához.

– Azt vallom, hogy a fotográfia egy olyan médium, amivel egy nagyon új dolog kezdődött az ábrázoló művészetek családjában, amely eddigi történetével megérdemli, hogy alkotóművészetként ismerjék el. Mostanra eljutottuk oda, hogy újra lehet gondolni a fotográfia helyét, ezt segíti az egyetemi szintű oktatása is. A fotográfia a tér-idő jellegével akkor áll legközelebb a műfajhoz, amikor a való világgal foglalkozik. Az objektív előtt megjelenő látvány megformálása lényegesen különbözik a képzőművészeti felfogástól. A fotográfiát emiatt is közelebb állónak tartom a filmhez. A film a fotográfia gyermeke, abból nőtt ki és vált elismert művészetté. Dokumentarista alkotóként a tiszta fotográfia autonóm lehetőségeit kutatom.

– Megdöbbenett az az elhívatottság, amelyet a következő mondata tükröz: „Nem eszem. Nem iszom. Csak pásztázok.” Riportjait, fotóesszéit is úgy készíti, hogy hosszú időt szán az észrevétlenség megteremtésére, hiszen így tudja elérni, hogy alanyai természetes társaként fogadják el őnt és a fényképezőgépét, és hogy ne – ahogy fogalmaz – maszkokat fotózzon, hanem valódi, őszintén megnyílt, időtálló arcokat, embereket.

– Azokat a vizuális csúcspillanatokat keresem, ahol nem mindegy, hogy milyen fény- és egyéb viszonyok között készülnek, ezért mondhatom a képeim sok kilométeresek, mert sokat megyek addig, amíg olyan közebe érek, ahol el is fogadnak, és tudom, érzem, hogy történni fog valami rögzítésre érdemes, aminek a kimenetelét nem látom, de bele kell menni és ott kell lenni, és elkapni a pillanatot. A tudatos véletlen keresése a kulcs. Mondhatják a képeimre, hogy milyen szerencsém volt, de azért volt szerencsém, mert tudtam, hogy lehet szerencsém, mert végigvittem a mozgást, a háttérben maradt, a szívós csöndet.

– Minden fotográfia jelenlétet bizonyít, ahogy fogalmaz. Portrészorozatot is készít. Mi érdekli egy arcban?

– Minden műfajban, amiben alkotok, megfigyelhető, hogy az embert a saját környezetében a korhangulatnak megfelelően szeretném megragadni, a látvány időnként lehet ironikus, szürreális is. Ettől talán egy kicsit az *Iker/Twins*, 1982–2008 könyvem tér el, ahol a modelljeim a kérésemre állnak a kamerám elé, de itt is figyelek arra, hogy hiteles, korhű hátterekben fényképezzem őket, az otthonukban, munkahelyükön, ikertalálkozón, ahova erre az alkalomból öltöznek fel, készülnek lelkileg is. A hátterek és az arcok is alkalmasak a kor megidézésére. Elsősorban a karakteres arcok ragadják meg a figyelt-

memet. Emellett persze a kortársaimat is, barátaimat is fotózom, akiket jól ismerek akár évtizedek óta, és saját világukból, munkásságukból próbálok egy metszetet kiragadni.

– A korábbi fotóriporteri szakmája hogyan segíti az egyedi hangvételű képek készítésének módszerében?

– A dokumentarista szemlélet, amivel én is dolgozom, az emberi létezés stációit kutatja. Én ezt a mesterséget arra használtam, hogy a legkülönbözőbb helyekre eljussak, és tudatosan megmerüljek az élet különféle területein. Például, ha Ózdra gondolok, ahol 1986 óta készítem a fotókat, és ezalatt az időszak alatt a munkás emberek elfogadták a jelenlétemet, munkámat, jó kapcsolatot ápolunk – nekem fontosak ezek az emberi viszonyok. A fotográfusi életutam egyben tanulmányút is számomra, ha valamit tudok erről a világról, azt biztos, hogy a fotográfián keresztül ismertem meg.

– Ózdot említette, melynek kapcsán a szociófotó helyett a fotódokumentarizmus kifejezést javasolja használni. A szociográfia műfaja kihalófélben van az írott formában, talán az időigényessége és a mélysége miatt is, a fotográfiában még működik a dokumentarista műfaj?

– A dokumentarista műfajnak is sokféle árnyalata van, magam is autonóm megközelítésben készítem a képeket.

A két világháború között virágzó műfaj egyértelműen a társadalmi elesettségről, a kiszolgáltatottságról szól. A mai dokumentarista szemléletű alkotók – beleértve engem is – széles társadalmi folyamatoknak a vizuális ábrázolásával foglalkoznak. Az esendő ember szemszögéből nézem a világot, és a szélsőségeket is próbálom bemutatni, ezért olyan kulcsfigurák is szerepelnek a képeimen, akik megtestesítik a társadalmi rétegeket, amelyek lefedik a korunkat.

– Enyhe keserűséggel beszélt a fotográfia elfogadottságáról, de erre rácáfolt a 2016-ban Műcsarnokban megren-

dezett fotóművészeti Nemzeti Szalon sikere. A Képek és pixelek – Fotóművészet és azon túl címmel nyílt kiállítás milyen szakmai eredményt hozott a fotográfia megítélésében?

– Mindig nagy öröm számomra, ha a fotográfiának van bemutatkozási lehetősége, ami felhívja a figyelmet a műfaj értékeire. Korábban 2000-ben volt hasonlóan nagy bemutatkozási lehetősége, ami szintén eredményt hozott. A Nemzeti Szalon főkurátora, Szarka Klára hívta meg azokat az alkotókat, akik 2000-től kiemelkedő munkákat készítettek. Időközben felnőttek olyan generációk, amelyek legfontosabb élménye a digitális fotográfiához kötődik, ez a kiállítás tizennyolcezer látogatottságán is látszott. A kiállításon belül is megmutattak a különböző műfajok, a fotografikus művek öt nagy témakörben – Hely, ahol; Szemben; Testkép; Nézőpont; Varázslat – találták meg a helyüket. Persze ezek korántsem szorosan zárt tematikus egységek. Közel 150 alkotó kollekciója, mintegy 700 képe mutatkozhatott meg a Műcsarnok termeiben, valamint egy külön teremben a mai multimédiás és a képzőművészet és fotó határán lévő képek monitorokon jelentek meg különböző installációkon, aminek Bán András volt a kurátora és a Fotóművészetén túl címet kapta.

– Ahogy említettük, 2016 szakmai sikere volt a fotóművészeti Nemzeti Szalon. Az ön legnagyobb személyes sikere, elismerés mi volt 2016-ban? Azt gondolnám, hogy a Prima Primissima díj biztosan az egyik legszívvelengetőbb elismerése lehetett. Miben méri egy fotográfus a sikert?

– Az alkotás szerzi a legnagyobb örömet számomra. Hosszú ideig tervezem egy-egy könyvemet, és amikor befejezem, az nagy megelégedettség, és egyben továbblépési lehetőség az újabb munkára. Emellett, ha a szakma is elismeri a munkámat, az külön boldogság. Ilyen örömteli izgatottsággal vettem át a Prima Primissima díjat is.

– Sok folyamatot és témát említettünk már; arcokat, helyzeteket, társadalmi folyamatokat, amiket fotózott. Sokan ismerik a Sziget Fesztiválon készített negyedszázados munkáját. Van-e olyan arc, akit még nem ábrázolt, vagy akit újra ábrázolna, illetve olyan témát, amit még ezután dolgozna fel?

– Számomra elsősorban azok a legfontosabb emberek, akiket az ismeretlenségből a fotóim tettek ikonikus figurává, ilyen például Ózdon Csirmaz Miklós bácsi, akinek a fotója bejárta a világ nagy részét. Ezeknek a fotóknak az útja is benne lesz az új, hamarosan megjelenő könyvemben. Azonkívül a kollégáimról, kortárs barátaimról is szívesen készítek képeket továbbra is. A kor embere pedig továbbra is érdekel. Érdeklődésem mindig is az emberekre, a társadalmi és szociális struktúrára irányult. A megélt élmények alapján egyénileg értelmezett korlenyomatokat készítek továbbra is. Azok a témáim, amiket átszűrök magamon és ahol megfordulok éveken át, hozzák azokat a számomra érdekes embereket, akiket ha sikerül úgy lefényképezni, hogy én fontosnak tartom, akkor beemelődnek ebbe a világba. Örülök annak is, hogy sok fiatal művész is fogékony erre a műfajra, és együtt lüktetnek azzal a korrall, amiben élnek, és erről akarnak üzeneteket továbbítani.

Benkő Imre:
Ikrek

Amit csak a zene tud

Dubrovay László zeneszerző,
az MMA rendes tagja

Fotó: Lugosi László / MMA

■ – Minden műnek megvan a maga története, sorsa. Az ön Faust, az elkárhozott című táncjátékának milyen sors jutott? Hogyan foglalható össze története?

– A történet messzire nyúlik vissza. Gáli József szinopszisa alapján írtam egy egyfelvonásos táncjátékot *A képfaragó* címmel. Amikor húsz évvel ezelőtt megmutattam az Operaház akkori igazgatójának, azt javasolta, hogy inkább készítsék egy új darabot, egy egész estét betöltő táncjátékot. Ez a gondolat eredményezte végül az új mű megszületését. Akkoriban Fodor Antal volt az Operaház koreográfusa, így vele kezdtünk el gondolkodni, mi lehetne egy olyan örök érvényű emberi mondanivalókat tartalmazó nagy mű, amely alkalmas mozgásra, táncra, koreográfiára. Shakespeare *Viharja* és Goethe *Faustja* került figyelmünk előterébe. Végül az utóbbi mellett döntöttünk.

– Miért éppen a Faust és a Vihar vetődött fel alternatívaként?

– A művek mondanivalója izgatott bennünket. A *Faustot* gazdagabb, tágabb érzelmi spektrumban mozgó, örök emberi problematikát feszegető darabnak találtuk. Sokkal több olyan képi megjelenítésre, illusztrációra alkalmas jelenetet találtunk benne, amely a zeneszerző fantáziáját meg tudja mozgatni. Így a *Faust* mellett dön-

töttünk, az Operaház részéről megrendelést kaptam, s igen komolyan, nagy intenzitással kezdtünk el dolgozni.

– Goethe több kísérletet is tett mű megírására, önök melyik szöveget vették alapul?

– A táncjáték egésze a nagy Faust, tehát a végső szövegváltozat alapján készült.

– Hogyan képzeljük el: a komponista és a koreográfus szoros együttműködésben, vagy ki-ki a maga „területén” dolgozott?

– Fodor Antalnak volt egy-két, dramaturgiai szempontból is lényeges ötlete, amely végül beépült a táncjátékba. Goethe darabjában egy fiatal s egy érett kori szerelem jelenik meg. Az előbbi Margit alakja köré fonódik, az utóbbit, a családi boldogságot Aphrodité testesíti meg. Fodor Antal javaslata alapján azonban megjelenik egy izgalmas mozzanat, egy harmadik nőalak: az ideális nő, aki csak a fantáziánkban, az ideák világában létezik. Mivel e személy speciális zenei ábrázolása remek lehetőséget nyújtott a komponista számára is, természetesen támogattam az ötletet, s beépült a mű dramaturgiájába.

– Ez a harmadik, az ideális, a nem létező, ugyanakkor vágyott nő alakja teljesebbé formálta a művet?

– Feltétlenül, mert így az ideális és a reális nőalakokat egymással szembe lehetett állítani.

– Tehát minden sínen volt, de mégis történt valami...

– Az élet úgy hozta, hogy időközben igazgatóváltásra került sor az Operaház élén. Fodor Antalt elküldték az intézménytől, s az új balett-igazgató az elkövetkező 50-100 évben nem kívánta műsorra tűzni a darabot.

– Ezt határozottan jelezte, kijelentette?

– Igen. Mint Horger Antal úr József Attilának, szemtől-szembe megmondta, hogy amíg ő ott igazgató, addig ezt a művet az Operaházban nem fogják bemutatni. Nem miattam vagy az általam írt zene volt ennek az oka. A koreográfussal adódott konfliktusa. Ám ennek az elkészült mű itta meg a levét: a táncjátékot valóban nem mutatták be az Operaházban.

– Mennyi idő alatt készült el műve?

– Egy év alatt. Óriási munka volt, ugyanis egy éven át napi 6-8 órát töltöttem a mű komponálásával, amelynek eredménye egy 480 oldalas partitúra monstre zenekarra, mivel az Operaház lehetőségeivel, zenekarával számoltam. A darab elkészült, de nyilvánvaló vált, hogy nem kerül sor bemutatójára.

– A szerződés nem kötelezte az Operaházat?

– Mivel a Szerzői Jogvédő Hivatal ez esetben valóban jogaink védelmezőjének bizonyult, annyit sikerült elérni, hogy a darabot megváltották.

– S mi lett a sorsa? Asztalfiókba került?

– Szerencsére a művet úgy komponáltam, hogy sok jelenetnek kétféle megoldása van. Az egyik ún. attacca megoldás, ez esetben folyamatosan, szünet nélkül játszhatják az egész művet vagy bizonyos nagyobb formai egységeket. A másik megoldás szerint bizonyos tételek lekerekíthetők és befejezhetők, e befejezett tételeket pedig zenekari szvitekké lehetett összeállítani. Négy zenekari szvitet állítottam össze, amelyeket a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és más zenekarok sorra bemutatnak. A szvitek elkezdtek élni a saját életüket.

A későbbiekben készítettem még két fúvószenekari szvitet is. Az egyiket *Balett-szvit* címmel Hollandiában

rögtön ki is adták, s több együttes is műsorára tűzte. A másik mű az utolsó jelenet, a megdicsőülés fúvószenekari változata, *Faust halála* címmel. És ott volt még Margit és Faust szerelmi jelenete, egy gyönyörű dallammal. Arra gondoltam, lehetetlen, hogy ez a fiókban fekszen évtizedeken át, ebből írtam a *Parafrázist zongorára*, amelyet azóta Balázs János óriási sikerrel játszik a világ minden részén. Ez egy virtuóz, tulajdonképpen a liszti zongoratechnikát továbbfejlesztő-folytató, igen nehéz zongoramű.

– Munkája ugyan nem kényszerült teljesen asztalfiókba, viszont a *monstre* zenemű feldarabolódott. Nem bántotta ez?

– De legalább a szvitek éltek, felvételek készültek belőlük, még hozzá a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarával, a legmagasabb művészi színvonalú megvalósítással, amelyek megjelentek a Hungaroton gondozásában.

– Ezt követően már csak kedvezőbb fejlemény következhetett.

– Nem éppen. Úgy alakult, hogy az Operaház későbbi vezetőit sem érdekelte a mű. Noha tavaly Faust-év volt, s talán nincs olyan Faust-mű, amit ne tűztek volna műsorra, e Faust-balett ősbemutatójára mégsem került sor.

– Ahogy Goethét életében elkísérte a Faust, hiszen haláláig dolgozott rajta, az ön életét is hasonlóképpen végigkíséri ez a mű – mert sokáig nem sikerült a mű-egészt bemutatni.

– Igen, de ez engem egyáltalán nem zavart. Mindig volt más feladatom és elképzelésem, továbblépés valamerre. Hiszen sokféle területen dolgoztam: elektronikával, számítástechnikával, magyar népi hangszerekkel, új játéktechnikák alkalmazásának lehetőségével. A *Faust* pedig feküdt szépen a fiókban arra várva, hogy majd megtalálja a helyét a magyar zenei életben. De most végre bemutatták be a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében a Műpában.

– Hogyan vélekedik az előadásról?

– Szenzációs előadás jött létre. A zenei megvalósítás

egyszerűen fantasztikus volt. Látszott és hallatszott, hogy a zenekar – a Zuglói Filharmónia Zenekara, amely csupa fiatalokból áll – hittel és odaadással próbálta azt a rengeteg új dolgot, új elemet, amivel találkozott. Mert engem természetesen az is izgatott, hogy például a *Bo-szorkányszombat* jelenetben olyan hangzásokat, effektusokat használjak, amelyeket a zenekari irodalomban még soha és senki. Ezek megvalósítása mindenképpen új feladat volt a zenekarnak, de persze új lehetőség is a játékosok számára. Ugyanis néha vannak olyan játékosok, akik esetleg ellenállnak, hogy ezt vagy azt nem lehet megvalósítani. Itt erről szó sem volt. A zenekar teljes odaadással és szeretettel játszotta a művet, Záborszky Kálmán, a karmester pedig elképesztő módon kívülről megtanulta. Sok munkát fektetett bele, a színvonal rendkívüli lett.

– És a koreográfia?

– A koreográfia, ahogy Vincze Balázs a Pécsi Balettel színpadra állította a darabot, szintén kiváló volt. Az elmúlt néhány évtizedben a koreográfiák és a táncjátékok területén egy olyasfajta irányzat uralkodott, amely mellőzte a cselekményt és az ahhoz komponált eredeti, igazi zenéket. Az elkészült táncjátékokhoz mindenféle konzervfelvételekből próbáltak olyan zenei alapot összeállítani, amelyre mozgást és táncot el lehet képzelni. De a zene és a tánc így soha sincs összhangban. Akkor van igazán, ha a mozgás a zenére épül, vagy a zene a mozgásra, tehát ha szimbiózisban léteznek egymással. Az elmúlt időszakban nem írtak ilyen műveket. Az utolsó nagyobb táncjáték a *Rómeó és Júlia* volt Prokofjev-től, és a *Spartacus* Hacsaturjántól. De ezek 60-70 évesek. Két órányi eredeti zenét megkomponálni hihetetlenül nagy munka. És itt történt egy nagyon fontos fordulat. A *Faust*ban történet van, cselekmény, dramaturgia, tehát más szemlélettel kellett a darabhoz nyúlni. Nyilván ez sem volt egyszerű. Pláne így, hogy az elmúlt időszak divatja más volt.

– A zene alapjául önnek, a komponistának Goethe szövege szolgált?

– Igen, a goethei cselekménysorozat. A szöveget természetesen nem használtunk fel, de mindenképpen a cselekmény határozta meg a dramaturgiát.

– A dialógus általában konfliktushelyzetet hordoz magában, ettől válik drámaivá. A párbeszéd hiányával járó többletterhet jelen esetben a mozgásnak és a zenének kellett viselnie és a maga nyelvén megszólalni.

– A cselekményben rejlő drámai helyzetek és lehetőségek zenei megfogalmazása volt a feladatom. Például a darab kezdetén az öreg tudós és bölcs Faust, aki mindent tud az életről, kétségek közt vergődik. A méregfolya ott van a kezében, öngyilkos akar lenni, de mégsem teszi meg. A drámai helyzeteket egy láncolatra fűztem, s ennek alapján komponáltam a zenét. Szöveg ugyan nem jelenik meg, de a mögötte lévő tartalmak, a benne rejlő rengeteg érzelmi mozzanat jelen van. Persze így más a sűrítettségi fok. Például a *Szerelmi kettős* jelenetben, Margit és Faust találkozása és szerelme tizenegy perc időtartamra koncentrálódik.

– „Beszédszerű” zenét kívánt létrehozni?

– Nem, mozgásszerűt. Ellenkező esetben operát írtam volna. Itt a zene a mozdulat, a gesztus, az érzelmi belső mozgás lehetőségeit használja fel a mű szolgálatában.

Pécsi Balett
/Dubrovay
László: Faust, az
elkárhozott
– balettbemutató,
2016. április 22.
Fotó: Huisz
István

– Említette, hogy egy éven át napi 6-8 órát dolgozott e munkán. A komponista esetében lehetséges folyamatosan, intenzíven, ihletett állapotban, a feladatra koncentrálni naponta ennyit dolgozni?

– Lehet, de pontosan már nem is emlékszem. 21 éve történt. Az alkotásnak is különböző fokozatai és területei vannak. Néha az egész materiát megkomponálja a zeneszerző egyszerre. Én rögtön hangszínnel és minden zenei paraméterrel együtt komponálok, úgynevezett particellát írok. Ez lehet két sor, de akár öt is. Abban a komponált mű lényege már benne van. De ha ezt hangszerelni kell – az óriási nagy munka.

– A darab felnyitása, kibontása tulajdonképpen a hangszerelés végrehajtását jelenti?

– Igen. Például ha jelzem, hogy egy motívumot ez vagy az a hangszer ad elő bizonyos hangszín-kombinációk szerint, akkor azt minden hangszerre vonatkozóan külön-külön le kell írni. Ha az ember elfárad a komponálásban, az anyag létrehozásában, akkor például ilyesmivel foglalkozik, mert ennek is el kell készülnie. Persze ez sem teljesen mechanikus munka, mert közben izgalmas hangszerelési, hangszín-kombinációs ötletek vetődhetnek fel a szerzőben. Én éppen ezért a munka ezen részét, a hangszerelést soha ki nem adnám a kezemből, hogy valaki elvégezze helyettem. Ez együtt egy komplex feladat: a zenei anyag és annak a milyen köntösben való megjelenése.

– A munka során olykor nem érezte reménytelenül nagyra a feladatot?

– Nem. Egyszerűen elkezdtem dolgozni és szépen haladt előre. Viszont arra emlékszem, hogy például Faust és Margit Szerelmi kettősét, amely 11 perc zene, azt másfél nap alatt megírtam. De csak a materiát.

– Melyik jelenet megírása jelentette a legnagyobb kihívást?

– Ilyesmire már nem emlékszem.

– Goethe axiómája, hogy a remekmű nyílt titok. Munkájának kritikai visszhangja is azt látszik tükrözni, hogy remekművel állunk szemben.

– Ezt nem feladatom megítélni. Megírtam, s hogy a mű hogyan éli további életét, ez már nem a szerző dolga.

– A saját életművében hol helyezi el ezt a munkáját?

– Mindenképpen nagyszabású alkotásnak gondolom, az egyik legfontosabbnak. De egész pontosan ezt sem tudom megállapítani, hogy hol van a helye. 52 éves voltam, amikor ezt komponáltam. Azóta sok zenekari-és versenyművet írtam.

– Hogyan vélekedik arról a figuráról, akit Goethe középpontba állított: Fausról, az emberről, a tudósról, az erkölcsi lényről?

– Érdekes dolog volt, amit Vincze Balázs, a darab koreográfusának ötlete és találékonysága magyarázott meg nekem. Faust mellé odaállított egy fehér és egy fekete angyalt. Gyakorlatilag a gonosz és a jó közötti küzdelmet a mű egészében ez a két jelzés közvetlenül érzékeltette. Számomra érdekes találmány volt. Kinek ne jutna eszébe hatvanévesen, hogy milyen szép volna megfiatalodni, az életet újra élni azzal a tudással, amelyet akkorra már megszerzett? Azt a sok szépséget és örömet, és mindenféle dolgot, ami az életben létezik. Újra élvezni és élni... Miután Faust eladja lelkét az ördögnek, megkapja ezt a

lehetőséget. S e lehetőség révén, a mű különböző epizódjaiban megismeri a fiatal szerelmet, a kocsmai jelenetben azokat az örömeket, amelyek a szórakozással kapcsolatosak, és egy csomó más szépséget, gazdagságot, hívságot. Ám a szerződés értelmében élete végén el kell, hogy kárhozzon. Hiszen ez a darab címe: *Faust, az elkárhozott*. Igen ám, de Goethe egy izgalmas és érdekes fordulattal mégis azt mondja, hogy a Jóisten megbocsát neki. Nem kárhozik el, mert az életét tisztességgel, becsülettel élte végig, és végigküzdötte még egyszer, így kiérdemelte a jutalmat, hogy ne kárhozzék el. De mi is ennek a döntésnek az indítéka, az oka? Erre nincs magyarázat. Talán csak az, hogy: csak. Mert a Jóisten úgy gondolta, hogy megbocsát.

– Kegyelmet gyakorol.

– Igen, pontosan. Véleményem szerint ennek jelzése a koreográfiában megvalósult, jelen van. A két angyal alakjában, a rossznak és a jónak állandó harca a háttérben azt a megoldást eredményezi – Vincze Balázs bizonyos értelemben túl lépett Goethén, mert magyarázattal szolgált arra, amire Goethe nem tudott –, hogy a Jóisten állandóan ott tartja kezét az emberen, s ha időnként a gonosz kerül is fölénybe, akkor is, és végül is mindig, az egész élet során a Jóisten irányít. Igen, ez így logikus. Hiszen ott volt, jelen volt végig, s a lehetőség is mindig a hatalmában áll. A törvény, hogy bármikor dönthet így vagy úgy – ez a logika Goethénél hiányzik.

– Nem érezte kissé direktnek, didaktikusnak ezt a szimbolikát?

– Néha elképesztő módon tudta segíteni a cselekményt, a mű képi megjelenítését. Nekem tetszett.

– A bemutatóra újragondolta, esetleg újragombolta a mű egyes részleteit?

– Semmit, egy hangot sem változtattam rajta, és minden hangját vállalom a mai napig. Ahogy 21 évvel ezelőtt elkészült, abban a formában került színpadra. Az óriási siker számomra azt igazolta, hogy ez a darab rendben van, nem kell tovább foglalkozni vele.

– A történet mennyiben maradt Goethe Faustjának története, s mennyiben vált Dubrovay László történetévé?

– A cselekményt, a mozdulatokat, a koreográfia sok elemét természetesen az általam komponált zene irányítja.

– Mennyiben befolyásolták munkáját a korábbi Faustfeldolgozások, adaptációk?

– Tulajdonképpen semmiben sem befolyásoltak. Legfőleg annyi, hogy a fausti gondolatkör például Liszt Ferenc számára egész életében fontos mozzanat volt, amit a Faust szimfóniája és a H-moll szonátája zongorára jelez. Bizonyos hangnemi megfeleléseket átvettem, jelen vannak az én munkámban is. Például, hogy a darabom h-moll jellegű hangzásokkal kezdődik és a végén egy h-dúr jellegű óriási akusztikus, mind a tizenkét hangból álló olyan harmóniával végződik, amely egyfajta megtisztulás eredménye, következménye. De még ezen harmónián belül is egyszer csak megjelennek disszonáns, más rétegű harmóniák, ami az egészet talán megkérdőjelezi. Úgy érzem, hogy mindenképpen komplexebbé vált így a mű, mert nem csak a megtisztulás van jelen, de benne van a kérdőjel is. Ezt csak a zene tudja. Szenzációs dolog, hogy a zene képes egy harmóniában

a reményt és a reménytelenséget egyszerre ábrázolni, de ha kell, egy harmadik réteget is be tud emelni. Nagyon is szándékoltan jártam el úgy, hogy a nagyon szép, ideális és csodálatos, mind a tizenkét hangot tartalmazó, akusztikusan nagy térbe felépített harmóniába egy kis területen olyasmit emeltem be, amely disszonanciát hordoz, jelezve, nem biztos, hogy minden olyan szép és ideális. Noha pedig az. Ez nagyon izgalmas dolog.

– Egyszerre árnyal és kontrasztot hordoz?

– Valóban, a kontraszt sokkal nagyobb és több erőt képvisel. Ezen túlmenően én a harmóniák komplexitását is igyekeztem növelni, amikor egy harmóniában többféle tartalmat próbáltam megjeleníteni.

– A zeneműve modernitása, előremutató jellege leginkább és többnyire ebben érhető tetten?

– Igen.

– Sokféle hangszert, korábról ismert technikai lehetőséget, apparátust mozgósított munkájában. Miért gondolta, hogy ennyi mindent szükséges belesűríteni ebbe a darabba? Maga a mű kívánta ezt, vagy önben élt egy vágy, hogy így történjék?

– Mindezek csupán eszközök, amelyekkel annak érdekében éltem, hogy minél színesebb, gazdagabb legyen a darab. És persze szeretem a zenekart, annak különböző színeit. A tapasztalataimat nagyon sok területről gyűjtöttem össze, az elektronikus zenében analóg és digitális technikával, többféle szoftverrel is dolgoztam. A fantáziámat mindig is igyekeztem gazdagítani új területek bevonásával. Úgy gondolkodtam, hogy ezek az új hangtani eredmények idővel majd megtalálják a helyüket, eljön a pillanat, amikor használni tudom ezeket. Például van egy sorozatom, amelyben a fuvalától a nagybőgőig mindenféle hangszernek az új játéktechnikai lehetőségeit alkalmaztam. Előfordul olyan szólódarabom is, amelyben egyetlen hagyományos hang sem szerepel. Ilyen módon tulajdonképpen egy hangantológia jött létre, amely az új játéktechnikák révén soha nem hallott új hangokat mutat be, és a hangokból új zenei intonációjú, hangzású világot épít. A táncjáték megírása lehetőséget nyújtott ezeknek az új hangzású elemeknek a zenei nyelvbe való beépítésére. Ugyanis egy ilyen hatalmas műben, amelyben sokféle esemény zenei ábrázolása szükséges, ezek megtalálhatták a helyüket. És mivel minden egyértelműen lejegyezhető és pontosan meghatározható, miután minden elem számára jelzéseket találtam ki, amelyek bizonyos használati utasítással, jelmagyarázattal mindent egyértelművé tesznek – ez a muzsika mindig ugyanúgy szólalhat meg. Rengeteg ilyen jellegű innovációval éltem e művemben.

Balázs Sándor

„Mint amikor kőművesként egy új falat raksz...”

Beszélgetés Fekete Vince költővel, az MMA rendes tagjával

A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának az év legjobb könyvét elismerő díját 2016-ban Fekete Vince költő, *Vak visszhang* című verseskötete kapta.

■ –Többször elolvastam a *Vak visszhang* című, válogatott és új verseket tartalmazó kötete. Megvallom, visszatértem egy-egy vershez, különböző hangulatokban, élethelyzetekben más-más impressziót váltott ki belőlem a könyv. Klasszikus és kortárs költők verseivel párhuzamba állítva is boncolgattam eddigi életműved igen patinás darabjait. Sok lényeges allúziót, utalást, vendégszöveget használsz. Az alábbi szerzőknek, ha visszamehetnél az időben, hogyan ajánlanád a könyved: Dante, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Szabó Lőrinc, József Attila, Szilágyi Domokos, Létay Lajos, Dsida Jenő, Radnóti Miklós, Berzsenyi Dániel, Balassi Bálint, Sziveri János, Faludy György?

– Nyilván más-másképpen, ha egyáltalán ajánlanám, és ha nem tudnám nagyon jól, hogy visszamenni oda már nem lehet. Ha csak nem így, ahogy én is tettem/teszem ezekben a versekben, amikor megkísérlem a magam módján átörökíteni, továbbvinni őket, szinte szervesen építve be azt a lírahagyományt, annak bizonyos darabjait, bizonyos szegmenseit, amit ők képviseltek. Ez közeledés hozzájuk, a közös hang megtalálására tett kísérlet, részemről, beállás egy, az általuk képviselt költészetnyelvi vonalba, amiben átsajátítódnak, a saját magam képére formálódnak a klasszikus szerzők és klasszikus darabok. Így egyfajta dialógus jön létre az ő verseik és az én verseim között. Újrakeverem a színeket, de úgy, hogy hangulatában, mellékjeleiben, nyomokban ott van az eredeti is. Igen érdekes, kifinomult játék ez, amikor kódokban benne van a műben a valamikori is. Mint amikor kőművesként egy új falat raksz, de beépíted, és felismerhetők benne a korábbi téglák is.

– Melyiket hívnád meg a kézdiszentkereszti lakodba, ahol a felhők vonulását, a hegyeket figyeled, megpihensz, elcsendesülsz, esetleg milyen vershelyszíneket járnál be velük, mit mesélnél nekik a mai Kézdivásárhelyről, az egykori Vargavárosról?

– Ugyanazt tenném velük is, mint egyébként a mostaniakkal, a kortársaimmal, közülük azokkal, akiket ez érdekel. Csak azért nem mondok neveket, mert több

mint két-három tucatnyira rúgna, és nem szeretném, ha kimaradna valaki is. A városomról, a környékről, a faluról is ugyanazt mesélném nekik, mint amit a maiaknak is. Körbehordozom őket ebben a kisvárosban, az épületeket, a fontosabbakat, az udvartereket, a városka különböző helyszíneit mutatom meg évente minimum négyöt anyasországi vagy máshonnan jött író barátomnak, vendégemnek. Akit érdekel, azt el szoktam még vinni Kézdiszentkeresztre és Kászonújfaluba is. A Szent Anna-tóhoz, a Bálványosra, a Büdös-barlanghoz, a Buffogóhoz, a madártemetőhöz, a Katrosába és Kommandóra. Ez az én „védett vidékem”. Volt köztük olyan is, kitűnő, középgenerációs költő barátom, akivel egy napot csak arra szántunk, hogy a szüleim, nagyszüleim erdejét, kaszálót és a gyerekkorom helyszíneit is végigjárjuk. Még nekem is döbbenetes élmény volt újra szembesülni nagyapámék erdővel benőtt, egykori kaszálójával, ahol apámék a nyarakat töltötték valamikor.

– *Úgy érzed, Szilágyi Domokosnak, a korai verseiben is föllelhető Dsidának kiemelt szerep jut. Miért ők – talán, mert kevesebbet foglalkozott velük az irodalmi kánon? Volt olyan szándék is benned, hogy felhívd a figyelmet az életművükre?*

– Van nekem egy tanulmányom, esszé az elhallgatott vagy a hallgatással sújtott írókról-költőkről. Ez a „hallgatással sújtott” kifejezés Spirótól jön egyébként, ő nevezi így Juhász Ferencet egy esszéjében. És a Székelyföldben havonta megjelenő *Olvasólámpákban* is előszeretettel foglalkozom ilyen „elhallgatottakkal”, érdemtelenül marginalizáltakkal vagy marginalizálódottakkal. Szívemhez nagyon közel álló írók-költők ők. És ez a fajta elhallgatott „kisebbség” nagyon foglalkoztat és foglalkoztatott mindig is. Csak ilyeneket mondok, kapásból: Baka István, Sziveri János (az ő költészetéből írtam az államvizsga-dolgozatomat), Szöcs Kálmán, Szilágyi Domokos stb. És csak a már nem élőket említem. Mindannyian kitűnők, méltatlanul elhallgatottak. De az élők közül is (és nagy költők ők is) lehetne ilyen neveket mondani. Emlékszem, egy magyarországi turistacsoport érdeklődött tőlem valamikor a Házsongárdban, Reményik sírját keresték, és még másokét, számukra ismertebbekét is. Mondom nekik, és Dsida Jenő?, hogy az nem érdekli-e őket? Legyintettek. Nem tudták, ki volt. Nos, ilyen, fel-

hívó szándék is vezérelhetett volna, valóban, de az igazi nem ez volt: nagyon-nagyon szeretem mindkettőjük líráját, a Dsidáét is, de különösen a Szilágyi költészetét. Úgy szólván nem tudok betelni vele. És leginkább a hosszú versei, a parttalanabb, szélesebb hömpölygésű, de erősen ritmizált, hosszú-széles, lapszáltól lapszélíg írt kompozíciói érdekelnek, a *Garabonciás*, *A láz enciklopédiája* darabjai. Egyébként is sokat elárul az összmagyar irodalom működéséről, a kánonok, az ilyen-olyan értékítéletek érvényességéről, és csodálatos következtetésekre is lehet jutni, ha megnézzük egy kicsit, hogy az úgynevezett Tandori–Petri-váltás előtt-környékén milyen új (újító) verseskötetek jelentek meg, és hogy pontosan mikor: Tolnai Ottó: *Homorú versek* (1963); Szilágyi Domokos: *A láz enciklopédiája* (1967); Tandori Dezső: *Töredék Hamletnek* (1968); Domonkos István: *Kormányeltörésben* (1971); Petri György: *Magyarázatok M számára* (1971); Tandori Dezső: *Egy talált tárgy megtisztítása* (1973). Ezen lehetne morfondírozni. [...]

– *Markó Béla azt írja a Bárkában megjelent esszéjében, hogy Fekete Vince versei erdélyi versek – hozzáténném, nemcsak a felismerhetően erdélyi táj miatt; anyasországi költő verseiben nem találkozunk olyan kifejezésekkel, mint setét, korcsoma, mosogatórongy, a székely ember viszont pontosan tudja, hogy nagymamája ronggyal mosogat, a nagytata korcsomába vagy lájbitépetőbe jár a téli setét estéken. Van, aki viszont ódzkodik ettől, te tudatosan vállalod, úgy akarsz egyetemes dolgairól beszélni, hogy közben fontos számodra az erdélyiség. Az erdélyi vagy akár székely irodalom helyénvaló, behatárolja a költőt vagy éppen színesebbé, érdekesebbé teszi?*

– Igen, határozottan vállalom: ezek teljesen, velejéig erdélyi versek. És ez nem behatárol, nem leszűkít, hanem épp színesebbé, gazdagabbá tesz. Tolnai Ottó jugoszláviai költőnek mondja magát, mert Belgrád és az Adria-tenger hatottak rá leginkább. Ugyanígy vallom én is magamat erdélyi költőnek, ennek minden előnyével és hátrányával egyaránt, mert az erdélyi táj, az erdélyi falu, az erdélyi kisvárosok és emberek hatottak rám leginkább. [...]

– *Szonett, rondó, időmértékes formák, rímes-ritmusos versek sora – a kötött forma meghatározza a költészetedet, mondhatni, egyik védjegye. A kötött formában való versezésed viszont az anyasországi berkekben vagy a román fiatalabb kortárs irodalomban egyáltalán nem népszerű. Mi lehet ennek az oka, s Erdélyben miért nem vált ódivatúvá, hiszen a legfiatalabbak is, ha nem is mindenki, de például André Ferenc vagy Varga László Edgár, élnek vele?*

– Divatok jönnek, mennek, változtatják egymást. Gergely Ágnes az *Oklahoma ezüstje* című kötetében úgy fogalmaz ezekről a „divatokról”, hogy amikor a fül eltelik bizonyos formákkal, akkor kívánja a másik fajtákat, ha a kötöttel, a súlyosan dübörgő időmértékessel, akkor kívánja a szabadabban áramlót. Az anyasországban valóban kevesebben élnek a kötött vagy kötöttebb formákkal, a Vajdaságban még annyira sem, nálunk, Erdélyben, talán többen. Sokkal többen. És ennek nagyon örülök. Nagyjából huszonöt éve dolgozom szerkesztőként, és azt tapasztaltam, hogy a kezdő költőknél igazi fokmérő szokott lenni a formában írt vers. Erdélyben szerintem egyelőre nem is válik ódivatúvá, KAF [Kovács András

Ferenc – a szerk.] a kiemelhető, élő példa erre, és Markó Béla, de még sokan mások is. Aki egy jó szonettet meg tud írni (ami nem könnyű, teszem hozzá), annak sokkal könnyebben megy a tolla a szabadversben is. Ezt gondolom én. És aztán a forma mindig kihívás is. Egy bizonyos kereten belül kell mindent elmondanod. Kihívás és játék. És nagy elégtétel is tud lenni. Mint bármelyik jól sikerült költemény amúgy.

– Film című versedben Babits Mihály Ősz és tavasz között versére játszol rá, a Tajtékos mégeben Radnóti, A távolodó... költeményedben meg Berzsenyi ismerhető fel formatechnikai szempontból is. Miért fontos, hogy a vers nemcsak tartalmi utalásokat, hanem formai jegyeket is megtartsa, továbbgondoljon?

– Nekem fontos, ez egyfajta odaméretkezés is, hogy meg tudom-e csinálni. Hogy rájuk tudok építkezni, de tovább is tudom vinni, gondolni, építeni őket. Hozzá tudom tenni a magam tégláit is. És ez nem (ne legyen) zavaró. Ha jók ezek a versek, hogy úgy mondjam, orvosi szaknyelven: teljesen szervülnek, beivódnak, beépülnek az enyéimbe. Természetesen az övéikkel átítatva.

– Az utolsó két ciklusban több szabad áramlású prózaverssel találkozunk. Ez mennyiben kötődik az Udvarter című, tárcanovellákat tartalmazó kötetedhez? Miért érzed fontosnak a formaváltást?

– Mindig is szinte párhuzamosan születtek nálam a prózavers meg a kötöttebb formájúak. Szabadabb áramlásúak már a Leveleskönyvben, A piros autó lányomaiban..., a későbbi Védett vidékben is voltak. De az első kötetekben is vannak, ha nincs is túl sok belőlük. Ez a szabad áramlásos prózavers-szerkezet pedig az Udvarter tárcanovelláihoz kötődik is, meg nem is. Vannak „kötődőbb” darabok a Vak visszhangban, az utolsó ciklusban például a Hőkamera ilyen. Ennek megvan az előképe az Udvarterben, vagy ha úgy tetszik, a tárcában is

megírt változata. Már amikor ezeket a prózaszövegeket írtam, akkor éreztem, hogy nagyon erős, ritmizált versfutamok vannak bennük. És csak ki kell bontani, le kell hámozni róluk a prózai sallangokat. De ha nem ritmizált részek voltak, akkor úgy éreztem, hogy nagyon erős versmag van bennük. Csak belül van, ki kell bontani, le kell hámozni a fölösleget. És akkor megint csak Gergely Ágneshez térek vissza. Tavaly jelent meg egy válogatott és új verseket tartalmazó verseskönyve, a Viharkabát. A fülszövegben írja, hogy valamikor régen találkozott Örkénnyel, aki megkérdezte tőle, hogy min dolgozik, és ő azt válaszolta, hogy regényt ír. Örkény erre felkiáltott, hogy a fene egye meg, és én nem tudok regényt írni. Azzal zárja a fülszöveget Gergely Ágnes, hogy üzeni most alázattal Örkénynek odaát, hogy ő sem tud regényt

írni, sem novellát, sem tárcát, sem esszét, sem memoárt. És most idézem az utolsó két mondatát: „Nem tudok prózát írni. Egész életemben verset írtam.” Ezt az utóbbi mondatot mondanám/vallanám is. [...]

– Az elmúlás, a halál, az egzisztenciális kérdések, a kezdet és a vég, a táj, az istenhit, a szerelem kötik össze a verseidet. Fekete Vince lírája metafizikus természetlíra, ami ugyanakkor az érzéseinkre hat, láttat, felkavar, bevisz a tájba, a belső erdőbe?

– Hát igen, amennyiben az olvasó hajlandó erre az utazásra. Ebbe a belső erdőbe a verseimen keresztül bejönni. Valaki azt mondta róluk, hogy mintha egy fekete-fehér filmet nézne, és hogy nagyon-nagyon nyomasztó világ ez. Én ezt nem hiszem. Lehet, hogy nyomasztó, nyomasztó is lehet egy kicsit, amennyiben ráismerünk az életünkre, az élet működésére. És ott van minden, sok apró nyomasztó, de sok apró öröm és boldogság is. A sok apró nyomasztó között. Erről az örömről is szólnak ezek a versek. És ha szembesülünk mindezzel, akár katartikus élményünk is lehet. Korábban említettem, hogy a Tízezer éjből (és Szilágyi Domokos verseiből) egy több mint egyórás produkciót készített egy csapat zenész Kolcsár József színész és Ferencz Csaba vezetésével. Egy óra tíz perc tömény vers, mondván és énekelve. Nagy sikerrel játsszák, pedig nem adna az ember öt banit a mai világban az ilyesmiért. Legalábbis erre felé. Azt gondoltam én is, amikor megkérdeztek, hogy beleegyezem-e, hogy megcsinálják. Azóta, mindjárt másfél éve, előadást előadás után játszanak, elvitték már Pestre is kétszer, tavaly egyik részlettel megnyerték Budapesten, énekelt vers kategóriában az első díjat is. És ebben a kisvárosban, ahol élek, legalább tizenöt-ször előadták. Diákoknak, időseknek, nyugdíjasoknak, munkásoknak stb. Elképesztő volt a reakciójuk. (És ez nem egyedi, egyszeri alkalom volt csak.) Amikor véget ért, alig akartak felállni a székből. Olyan katartikus élmény volt. És mindez attól a nyomasztó világtól, és a végén a feloldástól, attól a pici-pici reménytől, örömtől, boldogság lehetőségétől. A hogy mégis vantom... És mindig ezen a mégis vanon van a hangsúly. [...]

– Nem olyan rég Szélhárfá címmel jelent meg a haikuköteted. Alig futott ki a számos irodalmi elismerést, pozitív kritikai recepciót kiváltó Vak visszhang, máris két újabbal jelentkezel, és készül a harmadik, közben pedig szerkesztesz, utazol, fiatalokkal foglalkozol, családotod van... Mikor írsz?

– Elég sokat utazom, valóban, szerkesztek is, nemcsak a lapot, a folyóirat szépirodalmi és kritikai rovatát, hanem könyveket is, évi hármat minimum, két Székely könyvtárat, és egy Erdélyi szép szót is minden évben. De ezek mellett még be szokott ugrani egy-egy, ha vállalom. Ajánlatok most is volnának, de most már nem igazán vágok bele. És havi penzumom is van, minden hónapban egy Olvasólámpa egy frissen olvasott kötetéről a Székelyföldben. A családom nagyjából már önjáró, a gyerekeim már nem kicsik. A lelki problémákban, no meg egyéb segítségekben szorulnak rám időnként. Nagy szerencsém, hogy nem járok be mindennap a szerkesztőségbe, itthon dolgozom, és úgy osztom be az időmet, hogy amikor itthon vagyok, és nincsenek fellépések, felolvasások, egybek, akkor reggeltől estig végezhetem a munkámat. Közben nagyokat sétálok, vagy falun vagyok, ott dolgo-

zom, ami jól ki tud kapcsolni. Vannak írósabb időszakok, amikor jobban megy, olyankor annak engedek, azt csinálom. Akkor jön egy olyan szakasz, amikor nem megy az írás, ilyenkor nem is erőltetem, verset úgysem lehet penzumszerűen írni. Most már nem nagyon szeretnék egyébbel foglalkozni, egyebet írni, mint verset, verseket, verseskönyveket. Megvan ez a nagyobb struktúra, a *Vargavárosé*, elég jól látom (azt gondolom) a hiátusait, látom az erőnyeit, azt is, hogy hová kell még valami. És most már nagyon a végén vagyok, de nem hajt a tatár, eldöntöttem, hogy nem fogok sietni vele. Ha már több mint hét éve írom. Ha az idén kijön a másik leadott kéziratom, elérek ezzel jövőben is jelentkezni. És akkor volna még néhány hónapom arra is, hogy letegyem jó néhány hétig az egész kéziratot, eltávolodjak tőle, majd később friss szemmel megint visszatérjek hozzá. Már csak tényleg a legutolsó simításoknál.

– A Székhárfa haikui és a hosszú prózaversek – elég nagy a váltás a kettő között. Ráadásul a haiku, bár nagyon divatos, mégsem a mi kultúránkra van szabva. Miért kedves számodra ez a forma?

– Kihívás volt ez is. És szinte egyenes út vezetett a természetlírától, ha úgy tetszik, a tájversektől a haikuhoz. Pihenésnek szántam a *Vargaváros* hosszúversei, prózaversei közben, de aztán – úgy látszik – nem az lett belőle. Középiskolás voltam, amikor krétából körzőheggyel egy igazi szobrot készítettem. Egy büsztöt. Csak karjai nem voltak éppen, mert azt nem adta az anyag. (És nem úgy, mint a láb nélküli vándorszékely szobrának egyik kisvárosunkban.) Szinte karcolva, csak lehetetnyire érintve az anyagot készítettem el. Aztán valamelyik tanáromnak megtetszett, és elvette tőlem. Első és utolsó szobrom tűnt ott el végleg. Lett úgyszólván az enyészete. De – sokkal később – megjelent ebben a rövid, szinte mikrocipszerű formában, a haikuban. Ebben is szinte tűheggyel karcol, dolgozik az ember. És a gombostű fejére.

– A haikuidnak vannak címei, és azt is olvastam, hogy ezek amolyan székelly haikuk lennének. A székelly észjárás csavaros, a székelly ember keveset beszél, ezért? Mennyire kap helyet benne a táj?

– Hát, ha már erdélyi költő, akkor a haiku meg legyen székelly, nem? Székelly azért, mert igazi keleti, igazi japán soha nem lehet. Talán csak egyfajta kísérlet, közelítés a két kultúra között. És látod, eddig erre nem is gondoltam, hogy a kevés beszéd az mindenképpen érvényes lehetne erre a verstípusra. Mint székelly sajátosság, a székelly szűkszavúság. Hogy kevéssel sokat. Egy teljes univerzumot. Legalább versben. Legalább ebben a formában. De ez csak vicc volt, mert nem szeretem, sőt most már szinte irritál ez a divatos székellykedés az irodalomban. A humoros székellykedés, teszem hozzá, a jópofázás. A táj pedig, hogy úgy mondjam, az egyik főszereplő itt. Akár csak a japán haikuban. Hogy címei vannak, az meg külön kihívás, a rejtvény része volt. Az olvasónak kell megfejtenie a haiku és a cím kapcsolatából ezt a titkot, ami a cím és a vers együtt. [...]

Varga Melinda

(A www.irodalmijelen.hu oldalon megjelent interjú rövidített változata)

„Legfőbb inspiráló anyagom maga az élő ember”

Jánoskúti Márta jelmeztervező,
az MMA rendes tagja

Fotó: Lugosi László / MMA

■ – Hogyan lesz az ember inkább jelmeztervező, afféle „hát-tér munkás”, mintsem inkább rendező vagy színész, hiszen a megmutatkozás vágya nyilván önben is él? Miért éppen ezt a keretet választotta?

– Valószínűleg azért, mert bennem visszafogottabban jelentkezett egyfajta exhibicionizmus. Nem magamat akartam megmutatni. Engem a látványvilág nyűgözött le, a színházcsinálás képzőművészeti oldalra vonzott mindig.

Kora gyermekkoromtól kezdve egyetlen rendkívüli passzióm volt: végtelenül szerettem rajzolni. Gyerekes érdeklődéssel indult öt-hat évesen, környezetem tudomásulvételének jegyében lerajzoltam az otthonunkat, az iskolánkat, a körülöttem lévő embereket – megfelelően naiv formában. Érdeklődésem idővel gazdagodott, s elkövetkezett a pillanat, amikor – aránylag fiatal koromban, szüleim jóvoltából – színházba kezdtem járni. Bérletet vásároltak az Operába, az Erkelbe, a Blaha Lujza téren álló régi Nemzeti Színházba. Sokféle előadást láttam, és mindig a látványvilág ragadott magával. Gyakran felülbíráltam a látottakat, s elkezdtem papírra vetni naiv elképzeléseimet.

Egyik nagybátyám érdeklődéssel figyelte ez irányú izgalmaimat, és egy idő, rendkívül értékes iparművészhez irányított, aki privát órákat adott. Elkezdtem rajzolni tanulni. Egy életre szóló kapcsolat vette kezdetét, meghatározó élmény volt számomra. Payer Gizella iparrajziskolát végzett, de festett is. Ő vezetett be a modell utáni rajzolás, és a különböző technikák rejtelseibe. De túl ezen végtelen nagy műveltséggel rendelkezett, érdeklődése sokféle kiterjedt. Tudásával csak úgy árasztotta felém a gazdagságot. Neki köszönhetem, hogy nem marad-

beszélgetések

a
művészetről

Jánoskúti
Mártával

tam meg pusztán a képzőművészet közegében, hanem mélységeiben kezdtem el kutatni mindennek az eredetét és következményeit. Későbbi pályám során, amikor egy szisztéma szerint kezdtem el dolgozni, ez rendkívül fontos alapot jelentett.

– *Mi mindenben kell és elengedhetetlen jártasságra szert tennie egy jelmeztervezőnek?*

– Ez nagyon összetett, bonyolult kérdéskör. Mintegy harmincöt évig tanítottam a Képzőművészeti Főiskolán – később egyetemen –, előbb tanársegédként, majd docensként a látványtervező szakon jelmeztervezést. Sokféle inger ért. Gyakorta szembesültem azzal a problémával, hogy a fiatal, különösen a leányhallgatók már korán érdeklődnek a divat, az öltözködés iránt, s nem ritkán egybemosódik bennük a jelmez- és a divattervezés mikéntje. Pedig éles határvonalat kell húzni köztük, noha a kettő természetesen hat egymásra. Az aktuális divat a jelmeztervezésre is rányomja bélyegét, ahogyan alkalmanként a jelmeztervezők is jeleskednek a divat területén. Nagy általánosságban mégis azt mondhatom, hogy a kosztümtervezés, a jelmezkészítés mélyebb, sokrétűbb dolog, mint a divat. Míg a divat pillanatnyi blikkfang, valamilyen újszerűség hódolatában valósul meg, a jelmeztervezés rendkívül széles tájékozottságot és műveltséget, elmélyülést igényel. Ugyanis meg kell vizsgálni, hogy az adott darab hogyan épül be korába, tehát kor-, történelmi- és társadalomtörténeti, kultúrtörténeti ismereteket feltételez. Nem szólva a zenei műveltségről, ha éppen operán vagy valamilyen zenés műfajban dolgozik az ember. A jelmeztervezés mélységigényekkel lép fel már a kezdőlépéseknél, az elképzelés kialakításánál, aztán számtalan elágazás visz el a speciális területekre. Úgy gondolom, hogy stilizálni csak úgy lehet, ha az ember tisztában van a mű aktuális korával. Ennek függvényében lehetséges elvonatkoztatni, egy stilizációs rendszert kialakítani. A jelmez mindenképpen egy komoly gondolati áttétel eredménye.

Szakterületünk fontos, meghatározó jegye, hogy kollektív művészet, kollektivitás áll a művészeti ág alapjainál és háttérében. Ezt lehet tagadni vagy negligálni, de mindenképpen számot kell vele vetni. Tanítványaimnak mindig azt tanítottam, hogy egy monodrámá is legalább húsz ember munkája, mert ott a színész, a rendező, a díszlet- és jelmeztervező, a kellékes, a világosító és így tovább. Ha bárki is elvétí feladatát, az egész művet teszi tönkre.

– *Mi az igazi örömforrás, maga a munkafolyamat vagy inkább a végeredmény?*

– A végeredménnyel az ember igazán sosem elégedett. Pályafutásom során mintegy ötszázötven darab jelmezterveit készítettem el, amelyben a legkülönbözőbb műfajok voltak jelen, színházi darabok és filmek, tévéfilmek, operák és operettek, musicalek – és mindig elégedetlen vagyok a végén. Nem tudok igazán elégedett lenni. Életemben talán ha ötször éreztem egy-két napig, hogy valami nagyon egyben volt, boldog vagyok, de aztán rögtön hergeltem magam, újra kezdtem volna, hogy másként csináljam. A munkafolyamat nagyon izgat, a végeredmény pedig azért érdekes, mert az ember teli van reménnyel, hogy amiért ennyit dolgozott, az a közönségnek is meg hozza azt az örömet, amelyet szerettünk volna kiváltani.

– *Az elégedetlenségnek mi az oka?*

– Úgy gondolom, hogy a művész személyiségének állandó alkotóeleme, hogy sosem elégedett, mindig valami újat keres. Egész életemben saját magam építkeztem, minden feladat egy új lépcsőfokot jelentett, hogy tovább tudjak menni. Természetes izgalom, érdeklődés és lendület vitt végig, mindig a következő feladatot vártam már, hogy abban, hogy tudok helytállni. Részben az ember saját maga erejét, tehetségét tette mindig próbára, másrészt sokszor új társaságokkal kellett létrehoznom valamit, de az új műfajok is izgalommal töltötték el. Bár meg kell jegyezni, hűséges természet vagyok, negyvenhárom évet töltöttem el a Vígszínháznál, és jelenleg is még kapcsolatban vagyok velük. Ez meghatározó volt. Mellette sok helyen dolgoztam, itthon és külföldön, tehát kipróbáltam magam. Más és más szempontból, de mindig egyiknek megvolt az az izgalma, ami tovább vitt.

– *Adódik a kérdés, hogy mi mindent jelent önnek a Vígszínház?*

– Nagyon sokat. Talán nem is tudok olyan jelmeztervezőről, aki ilyen hosszú munkakapcsolatra tekinthet vissza egy színháznál. A főiskola után négy évvel kerültem oda, még Várkonyi Zoltán idején. Ilyen hosszú idő azt jelentette, hogy életem történései párhuzamosan haladtak a színház eseményeivel, noha magánéletem civil férjemmel és két gyermekemmel teljesen intakt volt. Mindig az vezérelt, hogy megtaláljam azt az emberi hangot, amely lehetővé teszi az együttműködést. Mindig szem előtt tartottam a jelmeztervezés egyik legnagyobb kihívását, hogy az én legfőbb anyagom maga az élő ember. Az emberközpontúság fontos szerepet játszott tervezői elhivatottságomban. Úgy gondoltam, ha sikerül mély emberi kapcsolatokat kiépíteni a színházi közösségben, az természetesen jó munkafeltételeket és mély baráti szálakat is eredményez. Úgy érzem, nekem ez többnyire sikerült,

a Vígszínház művészeivel éppen úgy, mint a saját szűkebb kapcsolataimban a varrodákkal, a kivitelezőkkel.

– Több évtizedig tanított a Képzőművészeti Főiskolán, később egyetemen. Mi az, amit elsőként és leginkább tanítványai figyelmébe ajánlott e szakmáról, a jelmeztervezésről?

– Bevezető óráimon többször jeleztem, hogy az egész kosztümvilágnak elsősorban az eszmerendszere fontos. A jelmeztervezés végtelenül sokoldalú és irányú tudást igényel, amelyet nem lehet elhanyagolni, máskülönben felületes munka jön létre. És az elméleti felkészültség mellett ott a gyakorlat, amely két nagy területet érint.

A képzőművészet többi képviselőjétől leginkább az különböztet meg minket, hogy nem pusztán rajzolunk – bár sajnos a rajznak sincs ma már jelentős dominanciája a tervezésben. Egy más világ kihívásai jelentkeznek. A mi korunkban a rajznak különösen nagy jelentősége volt, de annál megállni kevés. Tudomásul kell venni, hogy a rajzolás követően a terveket nekünk meg kell valósítani. Ez az anyagok alapos ismeretét igényli, sőt szabászati ismereteket, és az anyagok festhetőségével, megmunkálásával, alakíthatóságával is tisztában kell lenni. Ezek mind olyan törvényszerűségek, amelyeket ismerni és tudatosan használni kell.

Mindenekelőtt személyes tapasztalatom, hogy területünk legfontosabb tényezője az élő ember, aki színpadra lép. Legnehezebb az ő feladatuk, mert küzdenek éppen bármiféle gonddal, estéről-estére saját egyéniségüket szükséges színpadra, közönség elé állítani. Minden egyes nap tökéletesnek kell lenniük, hogy a néző, aki találkozik velük, a csodát kapja meg. Ez alázatot és szerénységet kíván meg a tervezőtől is, hogy ebben segíthesse a színészt, aki alkotótársa, hiszen az ő segítségével válik láthatóvá tervezőtevékenysége a színpadon.

– A jelmez mennyiben képes elősegíteni a színész azonosulását a szereppel?

– Nagyon. A színész is ember, megvannak a maga testi adottságai, amelyeket néha palástolni, máskor kiemelni szükséges. A színész csak saját személyiségét látja a darabon belül, nekünk viszont egy összefoglaló képet kell létrehozni, amelyben megnyilatkozhat a színész karaktere. Ezt módunkban áll befolyásolni, elősegíteni, dominanciaviszonyokat jelezni.

Ugyanakkor az is feladatunk, hogy elképzelésünk helyességéről, igazáról, jelentőségéről a színészt meggyőzzük. Ehhez például igen finom kommunikációs készségre van szükség, hogy ne bántunk, ne sértsünk. Bizonyos megalkuvásokat nem szabad vállalnunk, mert azt az általunk elképzelt összkép, közvetett módon a darab sínyli meg. Finoman abba az irányba kell terelni az elképzeléseket, viszonyokat, ahová mi szeretnénk eljuttatni az összképet, hogy tervünk megvalósulhasson.

– Míg a díszlettervező a teret rendezi be, a jelmeztervező a tér mobil pontjait, mivel a térben megjelenő szereplőket öltözteti fel. Nyilván adódnak konfliktusok, nézeteltérések díszlet- és jelmeztervező, rendező között. Netán akár termékenyek is tekinthetők ezek, ha tisztázó vitában képesek feloldódni?

– Így van, sőt! Mostanában sokszor esik szó az üres térről vagy az egyetlen nagy térről, amelynek egyik legfontosabb kifejezőeszköze a figura és kosztümének ütdőerős mivolta, mozgatója. Szinte ez hozza létre a teret

magát is. A látványt a díszlet és a jelmez tökéletes harmóniájában kell megvalósítani. Nem dolgozhat egymás ellenében díszlet- és jelmeztervező, máskülönben nem jöhet létre az az összkép, amelyet elképzelték.

Az együttműködés, együtt gondolkodás elengedhetetlen. Azért hangsúlyozom oly sokszor a kommunikáció jelentőségét, mert kollektív művészeti tevékenységről van szó. Pályám során számomra is adódott olyan díszlet, amelyben szinte lehetetlen volt a kosztümöket jól elhelyezni, hogy ne egy zavaros összkép bontakozzon ki. Ilyen esetben nem csupán én vagy a díszlettervező vall kudarcot, hanem az előadás is.

A kivitelezésnek van egy időfolyamata. Magyarországon az utóbbi években a kivitelező műhelyek igen leromlottak, devalválódott ez a szakma is. Éppen ezért a kivitelezés egy meglehetősen lassú kötéltáncfolyamat, rengeteg ember munkáját kell összehangolni, összhangoztatni. Ha a végén azzal szembesülünk, hogy a kívánt harmónia nem jött létre, az feltétlenül kudarcnak számít. Az utolsó pillanatokban már csak apróságokon lehet változtatni, de nagyobb, koncepcióális dolgokon nem.

– Nagy ívű átgondoltságot igényelnek a színházat létrehozó alkotói területek.

– Nagyon-nagyon, éppen ezért fontos a dolgok megbeszélése. A látványtervezés állandóan keresi az újszerű, mellbevágó dolgokat. Nagy divat volt, de talán most már lecsengőben van a különböző tömések alkalmazása, bizonyos értelemben karikírozott figurák megjelenítése. Néhány évvel korábban nekem is volt ebben részem *A revizor* előadás alkalmával a Vígszínházban. A petyhüdt, tunyult kisvárosi világot furcsa tömésekkel, nagy hasakkal, ortopéd módon elrajzolt figurákkal igyekeztünk megidézni. Ezeknek a rendkívüli deformációknak a felvitele egy színészre szinte szobrászi nehéz feladat. Egy esetleg szép emberből egy groteszkül elrajzolt figurát létrehozni – ez bizony néha ellenállásba ütközik. Vagy éppen egy kevésbé tetszetős embert kell széppé varázsolni – ez sem könnyebb eset. Függetlenül a tervtől, az anyaghasználatától a ruhapróbákban való részvétel alkalmával szembesülünk azzal, hogy az általunk elképzelt terv hogyan jelenik meg a tükörben, a színészen. Ilyenkor még mindig van lehetőség kicsit átrajzolni, kiigazítani. A mi kottarendszerünk a rajz és annak továbbvitele, a ruhapróba – ezért hiszek a rajz dominanciájában.

– Az említett példa talán annak is esete, hogy a jelmez, amelynek jelentősége többnyire kissé háttérbe szorul, akár dramaturgiai tényezővé képes válni.

– Persze. Akadémiai székfoglalóm témája hasonló jellegű problémát feszegetett. A színekről, mint a dramaturgia eszközéről szóltam. A jelmeznek alapvetően a dramaturgiát meghatározó jellege van. Úgy gondolom, hogy aki ezt nem veszi tudomásul, az nem igazán mélyed el a jelmeztervezés rejtelmeiben.

– Szakmáról vagy művészeti tevékenységről van szó a jelmeztervező esetében?

– A jelmeztervezői tevékenységet semmiképpen sem gondolom szakmának. A szakma, a szakmai tudás olyan alap, amelynek meg kell lennie, mert nélküle nem lehet boldogulni. Inkább elhivatott művészi tevékenységnek gondolom. Megszállottság nélkül nem lehet jelmezeket tervezni. A színház képzőművészeti karakterének kiala-

kítása olyanfajta művészeti terület, amely sokféle egyedi művészeti megnyilvánulástól különbözik, ám aki valóban művészi szinten végzi, annak stílus –, ember –, és színházteremtő lényege van. Művészetében meghatározó személyisége, szakmai tudása, elhivatottsága.

Túl kellene lépni azon az örök, bár meghaladott vitán, hogy valami alkalmazott művészet. Mint minden egyéb művészeti megnyilatkozás – ez is a személyiségből fakad. Könnyű azt mondani, hogy valaki szobrász vagy festő. De hogy milyen, azért egyedül ő felel, mert saját tevékenysége áll mögötte. A mi kollektív alkotói tevékenységünk körében egyénileg létrehozni valamit ugyanolyan nagyszerű lehet, mint egy szobrász vagy festő alkotása.

– Ön Kossuth-díjas, 2014 óta a Nemzet Művésze. Elismeri a szakma és a közönség.

– Boldog voltam, hogy méltónak találtak erre az elismerésre. Egész életemben, huszonéves korom elejétől egyfolytában dolgoztam, évadba és évadon kívül, rengeteg szabadtéri játékon és filmben, Magyarország szinte összes városában és külföldön – vígszínházi főállásom mellett. Túl ezeken semmit sem tettem, hogy különféle elismerésekben részesüljek. Talán méltónak bizonyultam, s igyekszem méltó maradni ezen elismerésekhez éppen úgy, mint választott művészeti területem értékeihez.

– Amelyben stílust teremtett.

– Igen, magam is úgy érzem, hogy egy ilyen hosszú életút – fél század – mindenképpen alkalmas volt arra, hogy olyan stílust teremtsék, amely egyéniséggel azonos. Viszont tanítványaim – van belőlük bőven, hiszen hosszan gyakoroltam az oktatást is – körében arra mindig ügyeltem, hogy ne epigonokat neveljek belőlük, hanem igyekeztem egyéniségüket megtalálni, ennek előhívásában segítő kezet nyújtani.

– Megfogalmazható valamiféle ars poetica egy jelmeztervezőtől?

– Ezen még nem gondolkodtam. Talán azt mondanám, hogy e kollektív műfaj gyakorlatához elengedhetetlenül szükséges alázattal végeztem mindig munkámat. Személyiséget ugyan mindig jeleztem, de az beépült az egészbe – a művek sikeres megvalósítása és kiteljesedése érdekében.

– Az egymásra épülő, szerves egységhez tette hozzá a maga részletét?

– Így van, de talán nem helyes ezt részletként megnevezni. A rész kidolgozása magánügy, munkafolyamat. Legvégül nem jó észrevenni és elkülöníteni a részt az egésztől. Ugyanis egy mű kiteljesedésekor ezek már összeforrnak, minden együtt érvényesül. Olyan ez, mint egy nagyzenekar. Amikor csodálatos módon megszólal a darab, nem kérjük számon, hogy mit csinált az oboás vagy a csellista. Persze egy zongoraverseny alkalmával a zongora teljesebben hat. A látványvilág terén is előfordul ilyen, de akkor az közakarat következménye, egy szegmens, például a kosztüm középponti helyzetbe kerül, s a többi háttérbe vonul. Ez a színházban is ritka. Többnyire mindenki együtteséből jön ki a végeredmény. Jó esetben az egész összehatása dominál páratlan erővel.

Elsősorban Verdinek köszönhetem

Miller Lajos operaénekes,
az MMA rendes tagja

■ – Valóban véletlen, hogy éppen operaénekes lett?

– Úgy gondolom, hogy a pályaválasztásom sorszerű volt. Visszatekintve gyermekkoromra, énektanárom mindig azt mondogatta nekem, ha éppen énekeltem valamit az osztályban, hogy ne ordíts Miller, mert megrepednek az ablakok. Szívesen emlékszem vissza azokra az időkre. Az osztálybulikon gyakran énekeltem, természetesen szólószámokat, komoly sikereket aratva. De akkoriban az éneklés még nem volt igazán fontos számomra. Jó sportoló voltam, megyeválogatott távol- és hármasugrásban, sokáig serdülő csúcs tartó voltam hármasugrásban a 13.34 centiméteres eredménnyel. Imádtam a sportot, így érthető, hogy a Testnevelési Főiskolára készültem.

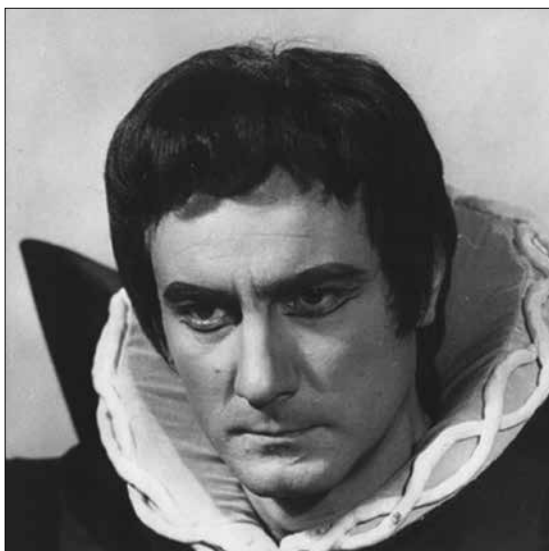
Az 1956-os forradalmi események azonban közbeszóltak. Nem javasoltak továbbtanulásra. Előbb Tapolcán, később Budapesten vállaltam munkát, ahol a sportolást is folytathattam. Atlétaként a Honvéd Sportegyesület igazolt versenyzője lettem. Egy téli edzés alkalmával azonban olyan komoly sérülést szenvedtem, hogy az sajnos maradandónak bizonyult. A sport terén szőtt álmaim elúsztak.

Végére is elektroműszerésznek tanultam, ezt a szakmát gyakoroltam Budapesten. Egy gyári kirándulás alkalmával, némi borozgatás közben éneklésbe fogtunk

kollégáimmal. Egyikük felfigyelt erős, tiszta hangomra, s javasolta, hogy keressem fel Poszet Emiliát, egykori énektanárát, aki a háború előtti időkben a drezdai opera egyik kiváló mezzoszopránja volt, nem mellesleg Simándy József énektanára is. Ott ragadtam. Mikor édesanyám megtudta, hogy énekelni tanulok, egyik levelében egy újsághirdetés nyomán arról értesített, hogy a Zeneakadémia tehetségkutató meghallgatást hirdet. Jelentkeztem, s mindjárt az első megmérettetéskor sikerrel jártam, felvettek. Hét évet töltöttem a Zeneakadémián, kettőt az előkészítő évfolyamon, hármát a főiskolán, majd ismét két évet az opera tanszakon.

– A szülői örökség mennyiben bizonyult meghatározó jellegűnek pályaválasztásában?

– Családban édesanyámnak nagyon szép hangja volt, ám szülei nemigen támogatták érdeklődését, az énektanulást. Zeneszeretetem persze feltétlenül szü-

leimnek köszönhetem. Ők tették lehetővé, hogy nyolc éven át zongorázni tanuljak Horváth Laci bácsinál, aki karnagy, egyben kántortanító volt Sümegyen.

– A nemzetközi elismertséget inkább színpadi tevékenysége, vagy a lemezfelvételek hozták meg?

– A sikert természetesen és elsősorban a színpadi szerepek hozták meg. Ám azt megelőzően fontos szerepet játszottak azok az elismerések, díjak, amelyeket nemzetközi énekversenyeken értem el. Tulajdonképpen ezeknek köszönhettem pályám, karrierem indulását.

– A világhírnév mikor érte utol, milyen teljesítmények álltak hátterében?

– A nemzetközi hírnév fokozatosan épült fel. Nem kis részben köszönhetően azoknak a híres karmestereknek (Giuseppe Patanè, Lamberto Gardelli, Seiji Ozawa, M. Rosztropovics, Claudio Abbado), rendezőknek és operaénekeseknek (Luigi Pizzi, Franco Zeffirelli, Jurij Petrovics Ljubimov), akikkel szerencsém adatott együtt dolgozni, illetve annak, hogy a világ nagy operaszínpadaira rendszeresen visszahívtak.

– Melyek voltak a legfontosabb helyszínek, szerepek és partnerek, amelyekben, akikkel színpadra lépett?

– München, Budapest, Szentpétervár, Prága, Bécs, Hamburg, Berlin, Genf, Washington, Firenze, Róma, New York, Buenos Aires, Monte-Carlo, Montreal,

Brüsszel, Szófia stb. operaszínházainak rendszeres vendége voltam. Szerepeim többsége, repertoárom gerince Verdihez kötődött, ugyanis 13 főszerepet énekeltem tőle. Emellett olyan kiemelkedő szerepek is sorra kerültek, mint Prokofjev *Háború és békéjében* Andrej szerepe, Csajkovszkij *Anyeginje*, vagy a *Pikk dáma*. Ezekben a daraboknak olyan kiválóságokkal énekeltem együtt, mint Peter Dvorsky, Galina Visnyevszkaja, Nicolai Gedda, Edita Gruberova, Luciano Pavarotti, Agostino Bonisoli, Julia Várady, Mirella Freni vagy Katja Richelle.

– Melyik a legemlékezetesebb, leginkább maradandó élménye?

– Talán a *Háború és béke* felvétele volt számomra a leginkább emlékezetes, ahol olyan partnerekkel énekelhettem együtt, mint Galina Visnyevszkaja, Nicolai Gedda és természetesen a karnagy, Rosztropovics úr.

– A világ mely táján, színpadán nem lépett fel, noha mindig is vágyott rá? Van elmaradt szerepálma?

– Talán egyedül a londoni Covent Garden maradt ki. Igazság szerint több szerepet énekeltem el pályám során, mint amire valaha is gondolhattam volna. Tehát nincs olyan érzésem, hogy repertoáromból bármi is kimaradt volna.

– Egy rövid időszaktól eltekintve többnyire a Magyar Állami Operaház tagja volt. Mi késztette mégis az időleges szabadúszásra?

– Azokban az időkben a színház vezetése nem mindig engedte el alkalmazottjait, ha azoknak másutt felépési, megjelenési lehetősége adódott. Pláne, ha arra külföldön került volna sor. Velem is ez történt. A *Háború és béke* Andrej szerepére kerestek énekest. A meghallgatásra Párizsban került sor, Galina Visnyevszkaja és Msztyiszlav Leopoldovics Rosztropovics úr jelenlétében, s választásuk rám esett. Ám amikor az Operaház akkori vezetésétől kértem, hogy tegyék lehetővé külföldi utazásomat, a hanglezárlás elkészítését – ehhez nem járultak hozzá. Mivel nagyon fontosnak gondoltam, s mind a mai napig annak gondolom a szerepemet, nem volt mit tennem, kénytelen voltam írásban benyújtani a felmondásomat.

– Jó ideig nem lépett fel Magyarországon. A külföldi fellépések annyira lefoglalták, vagy idehaza nemigen tartottak igényt művészetére?

– Az ok a szerződéselem említett felbontása volt, amiért a színház vezetősége nagyon megharagudott rám. S ahogy ez lenni szokott, bosszúból vagy egyéb megfontolásból nem adtak soha lehetőséget, hogy egyeztetést követően vissza tudjak térni. Kénytelen voltam azoknak a meghívásoknak eleget tenni, amelyek a külföldi impresszáriókon keresztül, természetesen az Interkoncert közvetítésével érkeztek el hozzám.

– Véleménye szerint az önéhez hasonló karriert befutni ma könnyebb, netán nehezebb?

– Nehéz erre válaszolni. Valójában nem ismerem a mai helyzetet, mivel már nem vagyok aktív résztvevője az operaéletnek. Azt azonban tudom, hogy az én időmben nagyon nehéz volt külföldre kijutni. Úgy gondolom, hogy manapság sokkalta könnyebb lehet. Azt szokták mondani, hogy egyszer minden operában meg lehet fordulni, de ez még semmit sem jelent. El-

mondhatom, hogy azokban az operákban, ahol egyszer felléptem, oda a későbbiekben is többször visszatérhettem, mert hívtak.

– *A hazai és a világbeli elismertség közül önnek melyik a fontosabb?*

– Természetesen és mindenképpen a hazai. Pályámat, karrieremet itthon alapoztam meg, s a későbbiekben is itthonról irányítottam, szerveztem. Nem szerződtem külföldre, noha erre lehetőségem nyílt volna.

– *Melyik fellépése kapcsán kapott ajánlatot?*

– Amikor először felléptem Verdi *Álarcosbál* című operájának Renatójaként a müncheni Staatsoperben, rögtön szerződési ajánlatot is kaptam a színházról, amelyet büszkén lobogtatva tértem haza. Ám a minisztérium illetékese közölte, hogy sajnos nem engednek el a színházról, de minden lehetőséget megfognak adni a későbbiekben, mint vendégnek. Én ezt tudomásul vettem, nem akartam külföldön maradni, így az itthoni és a külhoni karrieremen egyaránt, párhuzamosan dolgoztam.

– *2013-tól levelező, 2014-től pedig rendes tagja a Magyar Művészeti Akadémiának, illetve 2014-ben részesült a Nemzet Művésze elismerésben is.*

– Sokat köszönhetek a Magyar Művészeti Akadémiának, és boldog vagyok, hogy megtisztelték ezzel a lehetőséggel. Úgy gondolom, hogy mind az itthoni, mind a külföldi fellépéseim – ahol végtére is Magyarországot képviseltem minden alkalommal – közrejátszottak abban, hogy a Nemzet Művésze lehettem.

– *Akadémiái székfoglalójában sikereiben gazdag pályafutását Verdivel kötötte össze. Mit jelent önnek Verdi, mi mindent köszönhet neki?*

– A valódi teljesítménynek számító operaházi megjelenéseim elsősorban Verdihez kapcsolódnak. Gazdag érzelmvilágának átérzése és megértése, valamint hangi adottságaim szerencsés találkozása tette lehetővé, hogy kiemelkedő művészetének tolmácsolójává legyek. Amit az operaénekesi pályán elértem, a tizenhárom Verdi szerep, talán mindent elárul.

– *Feleségével vidéken él, Markazon, a Mátra lábainál. Jóleső a vidéki elvonultság, nem hiányzik néha a városi sürgés-forgás? Mivel telnek napjai?*

– Vidékinek tartom magam, mindig is annak tartottam. Vidéken töltöttem gyermek éveimet, ott nőttem fel. S bevallom, sokkal jobban szeretek vidéken lenni, mint Budapesten. Szeretem a Mátrát, és ebben feleségem is, aki született fővárosi, mindenben partnerem. A Magyar Művészeti Akadémiának köszönhetően jelenleg is missziót teljesítünk, koncerteket szervezünk az opera, a klasszikus zene vidéki népszerűsítéséért.

Balázs Sándor

Kitalált titkok

Orosz István grafikusművész,
az MMA rendes tagja

■ – *Olyan alkotásokkal szembesíti közönségét, amelyek mögött nehezen látni meg az alkotót, annál inkább nyilvánvaló páratlan stílusa, képi nyelvezete. A képzőművészet önnek valójában játék, vagy valami más?*

– Kétségtelenül sok olyan munkám van, amely valami trükköt, optikai illúziót, vizuális fortélyt alkalmaz. Látszólag becsapják, az orránál fogva vezetik a nézőt, ami akár játéknak is tűnhet. Most nem kezdek el arról papolni, hogy van ezekben azért valami pedagógiai célzatosság is, hogy nem öncélú félrevezetésekről van szó, hogy a paradoxonok révén bizonyos dolgok megismerhetőbbé válnak, mint ha hagyományos, szájbarágós megoldásokkal jutnánk el hozzájuk, sőt ez a megismerés a hozzá vezető szokatlan út miatt emlékezetesebb, talán élményszerűbb is. Nem mondom, hogy ne érteném a játékoság firtatását, olykor, hasonló interjúkban el is vállaltam, máskor meg kibújtam a kérdés alól.

Azt hiszem, hogy amit csinálók, annak mégsem a játéka a lényege, azonban kétségtelenül van valami játékosnak látszó könnyed, szórakoztató stichje a dolognak, hogy ne lógjon ki a lóláb, mert senki sem szereti, ha okoskodnak neki. Hogy nem is mindig élvezem, azt csak azért mondom, mert rólunk, művészféleségekről az a hír járja, hogy merő örömből (= játékból) dolgozunk, ergo nem is kell a munkánkat honorálni, hiszen már azzal busásan meg vagyunk fizetve, ha dolgoztatnak bennünket. De vissza a játékokhoz.

Érzem én, hogy igazságtalan lennék, ha kerek perec megtagadnám magamban a homo ludens-t. Foci, geometria, sakk, anagrammák szerkesztése – ilyesmikkel ütöm agyon az időt, amikor épp nem dolgozom, látszólag mind játék, de mind rögzített, rigorózus szabályok szerint működik. Ismerni kell hozzájuk a lest, a Püthagoraszt, a piece touché-t és tudni, hogy a harkály és a papagáj közül (vagy a harkáj és a papagály közül?) az egyiket elipszilonnal kell írni. Hát hol játék az, ami ennyire szigorú kalodába szorít? Úgy néz ki, hogy a játék a legkomolyabb dolgok közül való és egyáltalán nem ki-, hanem nagyon is bekapcsolja az embert. Megkockáztatom, a játék az, amitől az egyszerű komplikálttá válik, komplikálttá, de egyúttal valahogy mégis érthetőbbé, vagy izgalmasan félre-

érthetővé. Mindig is vonzottak azok a dolgok, amelyeknek több nézetük, ha tetszik, több megfejtésük is van. A hetvenes évek második felében, amikor a pályát kezdtem, még volt is némi pikantériája annak, ha egy munkának több olvasata volt – dupla fenekű, aláaknázott, bedrótozott alkotásokra utaztak a cenzorok. Akkoriban azt képzeltem a magam hetyke módján, hogy a grafikáim, még ha nem is szorult különösebb politikum beléjük, arra azért jók, hogy a nézőt felkészítsék, egyelőre a maguk ártatlan inkubatori vagy gyerekszobai körülményei közt (játékosan?), a való világban várható igazibb, felnőttesebb becsapásokra.

A legjobb persze az, ha valami egyszerre tud játékos és komoly lenni. Hadd hozzak egy meglehetősen régi példát. *Kicsi lélek, ellengő, tétova, / vendégem és társam e testben, / merre veszed most az irányt, / miféle sápadt sivatagban / fejeződnek, mondd, be a tréfák?* Ez Hadrianus császár *Animula, vagula, blandula* kezdetű versikéje – talán sírverse –, ami latinul még tréfásabban hangzik, és épp attól tragikus, hogy játékos. Vagy egy másik példa: ha valakiről úgy véljük, hogy hátborzongatóan komor, fekete világa van, hát az Franz Kafka. Kevesen tudják, hogy prágai kocsmájában, amikor barátainak felolvasta friss írásait, mindnyájan döltek a röhögéstől.

– Milyen embernek ismeri önmagában az alkotót? Hogyan jellemezné?

– Valaki él a képzeletben, / elképzelem, milyennek képzel engem, / azt hiszi, hogy az egyik életemben / én voltam ő, és verset írt helyettem. De félre a játékkal, ha már így harmadik személyben lehet beszélni az illetőről, akkor tényleg könnyebb lesz jellemezni. A szorgalom, a szakértelem, a szerencse sziszegőn alliteráló hármassága mellé, ami ugyebár minden valamirevaló művészetféleséghez elengedhetetlen, passzitsuk oda az előbb már megidézett szót, hogy félreérthető. Hogy az, vagy az akar lenni. Na, ez most akár fennhéjzásnak tűnhet, épp Esterházyt olvasom újra, és szeretek újra bele, nála találok, konkrétan a *Kék harisban*, hogy minél nagyobb egy író, annál több teret ad a félreértésre. Hadd idézzem szó szerint: „Tágas kertetek bocsátanak rendelkezésünkre, hogy ott boldogan andalogva föl-alá értsük félre őket.” Mióta az eszemet

tudom, izgat ez a félreértés dolog, azt, hogy ő is belevieri az orromat, csak megerősítésnek fogom fel. Az igazi persze a spontán félreérthetőség lenne, de mióta Popper Leó, majd Lukács György elméletét megismertem, sajnos a spontaneitás oda. A félreértés persze nemcsak a műalkotás és annak befogadója között jelenhet meg, hanem a mű és annak alkotója között is. Mondom még egyszer: saját művet félreérteni! Ez már tényleg ingyencnek való gyönyörű lekcio. Akár program is építhető rá (nota bene, nem nagyon fülk a fogam ahhoz, hogy beprogramozott figura legyek). Vannak dolgok, amiket el tudok elképzelni és le tudok rajzolni. Vannak olyanok is, amiket el tudok képzelni, de lerajzolni képtelen vagyok. Az igazi kérdés: le tudom-e rajzolni azt, amit nem tudok elképzelni? Inkább úgy mondom, hogy az illető, akiről éppen beszélünk, képes lehet-e ilyesmire?

– Inkább a régít kedveli vagy az újat, netán régiben az újat? Az idővel, múlásával, a korszerűség kérdése által felvetett problémakörrel milyen viszonyban áll?

– A korszerű szóval nem igazán tudok mit kezdeni, de szerencsére mióta a posztmodern behullámzott Magyarországra is, már nem nagyon kérik rajtam számon. A képzőművészetre nem úgy tekintek, mint valami fejlődő, javuló, tökéletesedő folyamatra, hanem olyanra, amelynek elemei kapcsolatba léphetnek egymással, bárhol és bármikor találták is ki azokat. Elég sokat babráltam például a perspektíva körül, az európai kultúra meghatározó találmányának tartom, és azt hiszem, hogy Brunelleschiék 15. századi furfangjaihoz még most, a 21. században is lehet lábjegyzeteket passzítani.

Egyébként, ha kérdésében az időt nem stílus problémaként, hanem konkrétan érti, arra is megpróbálhatok felelni. Nemrég egy katalógust kellett összeállítanom a munkáimból, s újra átlapozva őket azt vettem észre, hogy szinte mindegyiken az idővel kapcsolatos képzeteim megörökítése foglalkoztatott. Az idő láthatóvá tétele. Többnyire öntudatlanul tettem ezt, és nyilván csak egymásutániságuk metafizikus aurája közvetíthet ilyen érzetet, és az is lehet, hogy csupán számomra, mégis úgy döntöttem, a kiadvány címe *Az idő látképei* legyen. Egykor régen egyébként ugyanezzel a címmel egy filmet is csináltam.

– Az ön által gyakorolt és képviselt alkotói területek mindegyike más és más látásmódot kíván meg? Vagy a szem egyetlen, mindig önazonos, csupán a tekintet fordul néha ide vagy oda, s az eszközrendszer birtokában utat talál a műalkotás felé?

– A műfajok és a technikák különböznek, de szívesen elfogadom azt, amit mond, hogy a szem változatlan marad. Nem érzem, hogy nagyon mást csinálnék, ha például filmet forgatok, vagy grafikát rajzolok. Persze a filmben megmozdulnak a képek, de én a mozdulatlan munkákba is beleképelem a mozgást. A kettős jelentésű munkák esetén hiába áll, mégis ugrál a szem: az egyik megfejtést „el kell ejtenie”, hogy beugorjon a másik, és vice versa. Az anamorfózisok esetében még nyilvánvalóbb a mozgás jelenléte. Igaz, ott inkább a nézőnek (a duchamp-i értelemben vett alkotótársnak) kell mozognia, hajlongania, keringenie a kép körül, hogy meglegje a helyes nézőpontot, hogy felismerje az értelmessé visszatorzult ábrát, s miközben mozdul, egyúttal és öntudatlanul saját téri koordinátáit is definiálni kényszerül. Úgy képelem, hogy nem, vagy nem csak a recehártyán megjelenő látványra, hanem inkább a mű és önmaga közötti összefüggésekre figyel. Arra kell koncentrálnia, hogy a műalkotás által teremtett, vagy pontosabban a műből szétágazó látósugarak által kijelölt térben hol helyezkedik el, és mozdulatai a kép jelentésének miféle módosulásához vezetnek. Miközben ezt teszi a fizikai térben, önkéntelenül is megfigyeli saját magán a befogadás, ha tetszik a műélvezet lelki mechanizmusát is az anamorfózis gerjesztette spirituális térben. Ha ez így túl bonyodalmas, akkor egyszerűsítsük oda, hogy a fizikai mozdulatok valami metafizikus átrendeződésbe torkollanak.

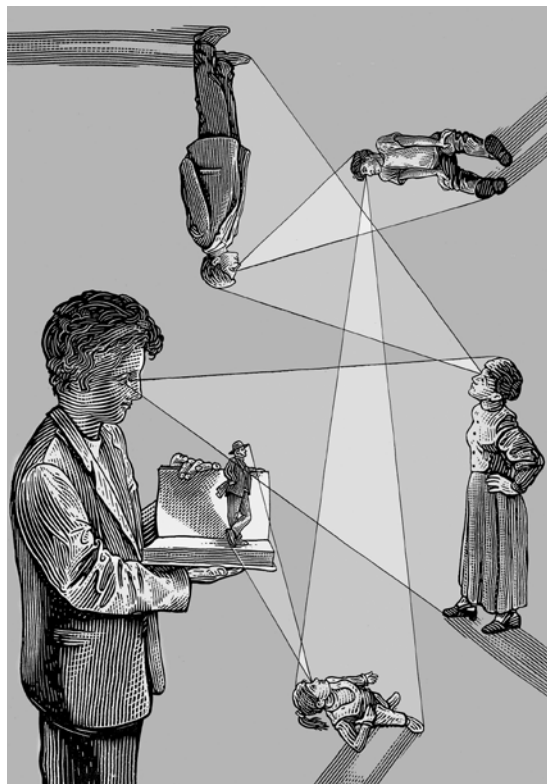
– Plakátjai között van legkedvesebb, esetleg olyan, amelyhez különösen vonzódik személyes okokból?

– A legkedvesebbek nem föltétlenül a legjobbak is, hisz egy plakát esetében a reklámozott eseményhez való viszony, a megrendelő személye, az elkészítés körülményei, szóval egy csomó minden felülírhatja az esztétikát. Szeretek például egy 1976-ban rajzolt *Bánk bán* plakátot, amelyik egyszerre mutatja Katona József arcát és az 1848. március 15-i előadásnak azt a pillanatát, amikor Bánk ledöfi a királynét. Akkor, tudvalevő, félbe is szakadt az előadás, az úri közönség talpra ugrott, a Petúrt játszó Egressyvel még elszavaltatta a *Talpra magyart* és elment folytatni délelőtt megkezdett forradalmát. A sztori Jókaitól és Mikszáthtól is ismerhető, de én inkább a saját apukámtól tudom, aki irodalomtörténészként Katona Józseffel foglalkozott és meg is írta *Közelebb az éghez* című remek tanulmányában. Szeretem ezt a plakátot azért is, mert először oldottam meg, talán elfogadható színvonalon, az úgynevezett kettős jelentést. Az Iparművészeti Főiskola plakátraíró stúdiumain jutott eszembe, hogy éppen a plakát, amelyet olykor nagyon messziről látunk meg egy út vagy egy tér túlsó oldalán, máskor viszont szinte beleütközünk, szóval az utcai falragasz különösen alkalmas médiuma volna a dupla fenekű ábrázolásoknak. Egyik kép a távoli szemlélőnek, a másik meg annak, aki hajlandó közelebb jönni. A *Bánk bán* plakát is a főiskolán készült, néhány példányban lett kinyomtatva, megrendelője nem is volt, hacsak nem tekintem annak egykori tanszékvezetőmet, Haiman Györgyöt, aki a diploma után megkért, csatlakozzam az általa szervezett posztgraduális körhöz. Talán akadnak jobb plakátjaim és nyilván vannak sokkal ismertebbek, legalábbis egy biztosan az. Dolgozhatom látástul-vakulásig, tudom, hogy mégis mindenki a *Tovariszi Konyecre* fog emlékezni. Legtöbbször persze úgy, hogy fogalmuk sincs róla, hogy én követtem el azt a rendszerváltónak nevezett opust, amelyet látva fölszedte a sátorfáját és hazament a Vörös Hadsereg. Ezt nyomták ki legtöbb példányban, ezt őriz legtöbb múzeum gyűjteménye, és ha az igazi plakát ismerveit, az egyértelmű fogalmazást, a drasztikus képi megjelenítést, a könnyen felidézhető jelképiséget kérjük számon rajta, azokat is teljesíti. Ha most mégis a *Bánk bánnal* hozakodtam elő, az azért van, mert így, az életmű végéről visszanevezve úgy érzem, nagyon sok szálon kötődik ahhoz, ahová eljutottam. A *Tovariszi konyec* magányos darabja az oeuvre-nek, és most már alighanem az is fog maradni.

– Megjelent könyveinek száma tetemes. Milyen témákat járt körül?

– A legtöbb írás, vagy legalábbis a legtöbb publikált szöveg valahogy összefügg a képzőművészeti tevékenységemmel. Gyakran éreztem, hogy kész egy kép, de a képkészítés kalandja valahogy mégsem ért véget, a legtöbb írás ilyenkor készült. Egymás margináliái, de gyakran magam sem tudom, melyik melyiké: azért írtam-e valamit, hogy egy képet megokoljak, vagy azért rajzoltam-e, hogy egy szöveget értelmezzek? Tulajdonképpen a többi irományban is meg lehet találni a kapcsolatot a képzőművész szakmával. A *követ és a fáraó* című könyvem, amelynek a műfaját magam sem lennék képes definiálni – nevezték műtörténeti elemzésnek, értelmezési kísérletnek, irodalmi fikciónak, és

Orosz István:
Amerre nézek

egy kortárs képzőművész írott és rajzolt jegyzeteinek –, szóval ez a könyv abból az apropóból született, hogy az anamorfózisok rajzolása terén némi gyakorlatra tettem szert, s így érteni véltem az egyik legelső és máig leghíresebb anamorfikus kép, az 1533-ban készült *Követek* festőjének, Hans Holbeinnek és a festmény megrendelőjének, Jean de Dinteville-nek a szándékát. Legutóbbi könyvem, a *Sakkparti a szigeten* inkább a filmes tevékenységgel függ össze. Megtaláltam egy százéves játszma – Leniné és Alekszandr Bogdanové – leírását, illetve fényképeit. A dokumentumok alapján készítettem egy animációs filmet, majd – mivel egyre több meglepő tényre jöttem rá, és ezekből egyre több következtetést sikerült levonnom – összeraktam az anyagból egy regény-féleséget.

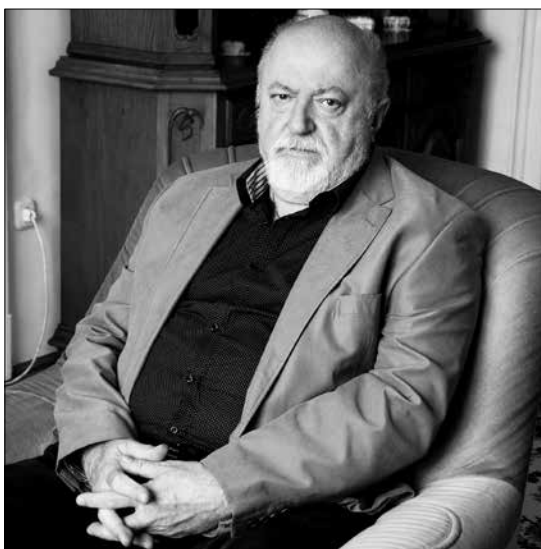
– És a költészet? Milyen szerepet játszik életében? Mi készíti rendre költemények írására?

– Igen, ha valaki írással foglalkozik, az szinte mindig a versekkel kezd. Velem is így volt. Gimnazistaként érintett meg a dolog, ami nyilván azzal függött össze, hogy a fiúiskola után egy koedukált gimnáziumba kerültem. Szóval ott inkább versírással és versmondással mulattam az időt, a képzőművészettel kevésbé. Aztán úgy alakult, hogy mégis a képek felé vitt el az élet. Az tény, hogy költőnek legalábbis grafikus önmagamhoz hasonlítva amatőr vagyok, nem nagyon látom előre, mi lesz a versből, amikor elkezdem. Van úgy, hogy az első szó vagy szókapcsolat van meg csupán (ha egy rím, az már sok), és abból bomlik ki lassan és nehezen kiszámíthatóan a vers. Az az első szó olyan, mint egy sejt, dagad, burjánzik. Amikor először belegondoltam, elég ijesztő volt: szótumor, mondatrák, rímdaganat. Ezt csak azért mondom ilyen részletesen, mert ez a kiszámíthatatlanság izgat leginkább az irodalomban. A félreérthetőségnek már nekifutottam egyszer, a véletlenek meg tudnak babonázni és egyre növekvő incidenciák gyűjteményem is van. Sajnos, ha rajzok valamit, akkor már az elején sejtem, sőt körülbelül tudom, hogy mi lesz a végeredmény, ami rutint jelent, talán profizmust, de elsikkadhat az az izgalom, ami lázba kellene, hogy hozza az embert. Irodalmárként azt hiszem ártatlanabb vagyok, tudatlanabb, kevésbé tapasztalt és könnyebben megilletődő. Ezt úgy értem, hogy az üres papír előtti semmit-nem-tudás kegyelmi pillanatára nyitottabb. De komolyabbra váltva, ha össze kellene hasonlítanom a verseimet és a rajzaimat, szívesen elővenném újra a korábban felvetett „azonos szem” kifejezést. A verseim zömmel kötött formában íródtak, ami a képzőművészet oldalán a hagyományos technikáknak és a figurális műveknek felel meg. Akik ismerik a grafikáim rejtett tartalmait, a kettős jelentésű képeket, az anamorfikus áttételeket, azok nem lepődnek meg a versekben megjelenő rejtett szimmetriák, akrosztichonok, palindromák, illetve a képzőművészeti utalások láttán sem. Végso soron kézműves dolog mind a kettő: addig kell rakosgatni a vonalakat és a színeket, illetve tologatni a szavakat és a mondatokat, amíg elfogadható lesz az eredmény.

Balázs Sándor

A kihívásokat szeretem

Szunyoghy András grafikus- és festőművész, az MMA rendes tagja

Fotó: Lugosi László / MMA

■ – Mindenkit meg lehet tanítani rajzolni?

– Még a Képzőművészeti Főiskolán pedagógiából én úgy tanultam, hogy valóban: mindenkit meg lehet tanítani rajzolni. Kérdés, hogy ki mennyire akar megtanulni? Könnyű azt mondani, hogy nem tudok rajzolni, ha valaki sosem kezdett hozzá. Azt szoktam mondani, hogy én 12 évig tanultam a rajzolást.

Kezdetben mindenkinek adódnak nehézségei, türelem kell hozzá. Lépésről lépésre fel kell építenie magát. A Képzőművészeti Szakközépiskolában egy régi, négy évet átfogó szisztéma működik. Az első évben a perspektívával, kockológiával foglalkoznak, a másodikban csendélettel, drapériával, a harmadikban portréval, s a negyedévben akttal. Ez a menete annak, hogy felépítsünk valakit, ha tanulni akar.

– Ez klasszikus, be- vagy felvezető módszer.

– Így van. De hogy valakiből művészt neveljek – azt én nem vállalhatom. Amit én nyújthatok, az nem több, minthogy a diákot becsületesen megtanítom rajzolni. Nekem eddig ér a kezem. Ettől a diák még nem lesz művész. Művésszé másképpen válik az ember. Azt nem lehet tanítani.

– Ez már kizárólag az alkotón múlik, úgy véli?

– Igen. A művésszé válás folyamata az alanyon, az alkotón múlik. Neki kell ráéreznie a dolgokra. Még a főiskola előtt a Vasutas Körben tanultam rajzolni. Egy hodályban portrét, aktot rajzoltunk, mintáztunk Kirmájér Sándor és Kling György keze alatt. Amikor felvettek, azzal bocsátottak útra, hogy látogassam sokat a múzeumokat, kiállításokat, mivel a látottak nyomán indulnak el gondolatok az emberben. Ezek építenek, építkeznek bennünk. Ez ma is igaznak tűnik.

– Persze nem csupán nézni, de látni is szükséges. A mester, a pedagógus ebben talán segíthet.

– A helyzet a következő. Múlt és jelen tekintetében jelentős különbségek mutatkoznak a képzés terén. Amikor én a főiskolára kerültem, ezer felvételizőből 25 személy került be egy évfolyamra. Ma 100-120 körül vesznek fel. Természetesen ez nem baj, hiszen ők is megfelelő képzésben részesülhetnek, jól-rosszul megtanulják a szakma csínját-bínját. A gondok utóbb jelentkeznek, a képzést követően rögtön. A végzett diákok nem tudnak elhelyezkedni, pályára állni és megélni. Ez a legnagyobb baj. Az energiák java arra megy el, hogy a finansziális problémákat megoldják, ügyeskedjenek, pénzt szerezzenek. E tevékenység többnyire messze veti őket a szakmától, a művészettől.

– Nemrégiben kiállítása nyílt a Pesti Vigadó egyik kiállítóterében. Milyen apropója volt ennek?

– Nem szívesen mondom, 70 éves lettem. Persze ezt meg is kell élni. Ilyen kerek évfordulók alkalmával az ember visszatekint, mi az, amit végbevitt az életében. Erről szólt ez a kiállítás, afféle számvetés.

– Hogyan épült fel szerkezetében, tematikai egységeiben ez a kiállítás?

– Az, hogy a Magyar Művészeti Akadémia tagja lehettem, ezt jobbra a könyveimnek köszönhetem, így elsősorban a megjelent könyveimet szerettem volna bemutatni, ugyanis az Iparművészeti Egyetemen anatómiát tanítottam. Ennek apropóján lettem felterjesztve az MMA-tagságra, s három éve az Iparművészeti Tagozat tagja vagyok.

– Mióta foglalkozik könyvek készítésével?

– 1982-től, s a tizennegyedik kötetnél tartok, és ahogy a német kiadóm informált, egy újabb kiadvány elé állítanak, aminek persze örülök. A magyarországi Kossuth Kiadó pedig 16-20 rajztanítási füzetet tervez megrendelni, amelyek darabonként ötvenoldalasak. Ha ezt beszorzom, az igen jelentős tétel. Remélem, bírni fogom erővel, s eleget tudok tenni a kihívásnak.

Úgy gondolom, hogy tanári praxisomnak, vagy tanári tanulmányaimnak köszönhetően olyanfajta könyvkészítést kezdtem el, amelyben benne van az összes olyan buktató, amit a magam gyakorlatában és a tanítványaim körében tapasztaltam a rajz oktatása során. A munkám nem arról szól, hogy elmondom, mit tanultam és mit tudok, mert ezt mások nem feltétlenül értik meg. Az én feladatomban rejlik, hogy elmagyarázzam ötször vagy nyolcszor, esetleg mindig másképpen azt, ami számomra természetes, mások számára pedig nem. Szép példája ennek a következő eset. Előkészítőt tartottam a kisképzőben, s egy kislány azzal a kérdéssel fordult hozzám, hogy mi az a tónus. Összeszorult a szívem. Én ebbe belenőttem, hi-

szen a nagyapám, az apám ezt közvetítette számomra. Ez a kislány pedig olyan közegben nőtt fel, hogy sosem hallott felőle. Akkor és ott, tölem kellett hallania először a tónusról.

– Az oktatási praxis többnyire vagy leginkább evidenciák megosztásáról szól?

– Többnyire igen. Minden elérhető irodalmat igyekszik az ember áttanulmányozni. Számomra döbbenetes volt, hogy Dürer vagy Leonardo da Vinci mi mindent tudott az ember arányairól akár portré, akár akt rajzolásáról volt szó. Én ugyanazt tanítom és írtam bele könyveimbe, amit tőlük, a nagyapámtól, a mesterimtől tanultam. Közismert rajza Leonardónak a terpeszállásban, széttárt karokkal ábrázolt ember, a címe *Vitruviusi tanulmány*. Vitruvius építész és mérnök volt, az időszámítás előtti második évszázadban élt, és ő állította fel az ember arányait. A kéziratát azonban csak az 1400-as évek elején találták meg egy svájci klostorban. Tehát addig szájról-szájra terjedhetett a tanítása. Az a feladatunk, hogy jól oldjuk meg az életet, és próbáljuk megtanítani azt amit lehet.

Talán Szokolay Ottó említette egyszer, hogy ha valakiben benne van a tehetség, az tanár nélkül is felszínre jön. A tanár csak gyorsítja a folyamatot. Van olyan tehetséges ember, aki magától is képes fejlődni, de a nagy átlag nem erről szól.

– Visszatérve tárlatára: milyen egységekkel találkozhatott a közönség?

– Két nagyobb egység különíthető el, de lényegében négy. Az anatómiai blokkon belül megjelentek mind állat-, mind humán anatómiai rajzok, emellett a rajztanítás, valamint linéumművészetek.

– A nagy sorozat, az állatanatómiával foglalkozó rajzok hogyan, milyen indíttatásból vették kezdetüket?

– Egy római ösztöndíj alkalmával egy trasteverei kis kocsmában az ott egybegyűlteket előtt, társalgás közben kijelentettem-megfogadtam, hogy elkészítem az állatanatómiát rajzban, miként mesterem, Barcsay Jenő elkészítette az emberanatómiát. Így is történt. Egy lány is ott ült az asztalnál, aki a Corvina Kiadónál dolgozott, és azt mondta, hogy ők meg kiadják. Mikor elkészült a szinopszis, elküldtem a Corvinának, aztán a frankfurti könyvvásáron is bemutatnak, s igen kedvező fogadtatásban részesült. Ezt követően hat éven át dolgoztam a ló-anatómia rajzain, pontosabban kilenc állat anatómiáját rajzoltam meg, amely sorozat – a kiadó kérése szerint – a lóval indult. A többi nyolc állat rajzai azonban sokáig nem kerültek kiadásra, így a kiadói jogok visszaszálltak rám. A megmaradt nyolc állat mellé egy ember anatómiát terveztem rajzolni, amivel több hazai kiadónál házaltam. Szépnek találták ötletemet, amelyben az állat és az ember anatómiája együttesen jelenkezik, de nem találtam partnert a kiadáshoz.

– Hogyan oldódott meg a helyzet?

– Végére is ez lett a legsikeresebbnek mondható könyvem, huszonegy nyelven jelent meg. Még el sem készült a nyomtatása, egyetlen, a kisképzőben bekötött példányt vittem ki a frankfurti könyvvásárra, s rögtön eladták az USA-ban hetvenezer példányban.

– Ez mikor történt?

– 1996 körül. Egy szerencsés véletlen folytán akadtam össze azzal a német kiadóval, amely életem megkeserítője is lett a későbbiekben. Tulajdonképpen a Barcsay-könyv kiadási jogait szeretnék volna megvenni, s a könyvet kiadni, de a Corvina ebbe nem ment bele. Így kerülhetett előtérbe az én munkám. Meg kellett rajzolnom az ember anatómiáját, valamint összesen tizenegy állat anatómiáját. Ezelős munka volt. Ebből lett az *Anatómiai rajziskola* című könyv.

– Az állatok kiválasztása esetlegesen történt, vagy valamilyen szempont szerint szelektált?

– Alapvető szelekciós szempont volt, hogy lehetőleg azon állatok anatómiai rajzai kerüljenek be az általam készített kötetbe, amelyeket a leggyakrabban ábrázoltak a művészetben. Így került be többek között a teve, a majom, a ló, a szarvasmarha vagy a sertés.

– Ezek tulajdonképpen tanulmányrajzok voltak?

– Nem egészen. Nem csupán rajzoltam, de tanulnom is kellett az anatómiát. Van egy olyan szarvasmarha profil izomzatrajzom, amelyen egy hónapon át dolgoztam. Sokszor elrontottam, elrajzoltam, így mindig előlről kellett kezdenem. A rajzoláshoz gyakran előfordul, hogy belenézi magát az ember: egy adott részletbe belefeledkezik, ezáltal a többibe beleszalad. Erre a rajzra igazán büszke vagyok. A pénzügygyomdában nevelkedve, ahol rézmetsző voltam, megtanultam a munka mellett a fenekemen maradni.

– Autonóm jellegű munkáin, amelyek elsősorban linómetszetek, milyen témacsoportok foglalkoztatják?

A hatvanas évek klasszikus grafikai öröksége gyakran felidéződhet e munkák láttán.

– Akkortájt nevelkedtem, így ezt természetesnek gondolom. Autonóm grafikai munkásságom nagyobb része valóban a linóleummetszéshez kötődik. Fura dolog, hogy többnyire az iróniára, a vidámságra helyeztem ki ezeket a munkákat, s manapság, idősebb fejjel még inkább ez jellemez. Noha a diplomát követően világmegváltó gondolatokkal és komor témákkal estem neki a szakmának (halál, elmúlás, ronda emberek, lógó mellű nők, csontvázak stb.). Ezeket látva egy jó barátom édesanyja azt mondta, hogy nagyon tetszenek neki a munkáim, ám egy fillért sem költene rájuk, mert nem szeretne csontvázakkal meg lógó mellű nővel együtt élni. Igaza volt! Egy nyomasztó kép bizony tönkre teheti az ember életét.

– Egy nagyméretű, korai munkája nem került kiállításra. Miért nem?

– Életem legnagyobb méretű munkája egy 400x140 centiméteres linómetszet, amely 1973–1974 körül készült. Csaknem fél éven át metszegettem. Most a műteremben pihen, összegöngyölítve. Törtem a fejem, hogy esetleg elhozom a vigadóbeli kiállításra, aztán mégsem, mert túl nagy felületet foglalt volna el.

– Honnan jött az ötlet, hogy a korban nem tipikus méretű, nagy léptékű grafikai munkát készítsen?

– Derkovits-ösztöndíjban részesültem, s úgy gondoltam, most aztán megmutatom, hogy megérdemel-

Szunyoghy András:
Anatómia óra

tem. A Stúdió-kiállításon kaptam is rá valamilyen díjat. Szerettem és most is szeretem a kihívásokat.

– *Családi vonalon erősen megágyazódott az, hogy mivel foglalkozni. Milyen fontosabb mozzanatok említhetők meg e téren? Milyen családi gyökerekről lehet és kell beszámolni?*

– Családunkban mindenki meg volt áldva a művészet iránti „fertőzéssel”. Nagypám Képzőművészeti Főiskolát végzett, majd a kecskeméti Tanítóképző rajztanszékét vezette, édesapám a kecskeméti művésztelepen a Képzőművészeti Főiskola kihelyezett tanszékén Révész Imre mesternél tanult. Lányom szintén a Képzőművészeti Egyetem festő szakán, fiam pedig az Iparművészeti Egyetemen grafikusként végzett. Egyedül feleségem számít kakukktojásnak, aki magfizikát tanult. 2015-ben a kecskeméti Bozsó Gyűjteményben került sor arra a kiállításra, amelyen az összes Szunyoghy alkotásai láthatók voltak.

– *Kezdetben kitől tanulgatott rajzolni?*

– Talán hatodikos lehettem, amikor nagypám a házban lakó egyik fiúval együtt rajzolni tanított bennünket. Nehéz gyerek voltam, nem tanultam semmit, természetesen hozzáállással szeretett nagypám haragját is kivívtam. Jóval később, amikor mégis rajzolásra adtam a fejem, felidéződött bennem mindaz, amit tőle hallottam. Még később azt tanítottam, arra épültek könyveim, amit mondott, amit próbált belém plántálni. Klasszikus rajztanítási szemléletet képviselt, ezt látta-leste el Székely Bertalanéktól.

Minden rajztanítási könyvem mellékleteként egy négyzetrácsos filmet, úgynevezett nézőkét tettem a könyvekbe. Ennek egy múltbéli elődje például a Dürer-metszeteken látható négyzetrácsos alakzat, ami mögött ott a modell, rajta a művész is. Én minden könyvemben elhelyezek ilyen négyzetrácsot. Ennek funkciója több irányú. Általa részint az arányok megértését igyekszem könnyíteni, másrészt segít kompozíciót létrehozni: közelebb vagy távolabb tartva határolható be a látótér azon területe, amelyet meg akarunk rajzolni.

A másik dolog, amely szintén szerepel könyveimben, a szürke skála. Ez a fehértől a feketéig futó tíz tónussávot mutat, s remek segédlet a tónus rajzoláskor. Az ember mindig egy kicsit visszafogottabban, bátortalanabban kezd el a rajzot. Sok tanítványom gyakran úgy gondolja, hogy majd fokozatosan sötétíti rajzát. Ez megnöveli munkaidejét, és többnyire sosem juttat el oda, hogy a fekete legyen. Amikor tónusozunk – én mindig így tanítom –, először a legsötétebb foltokat rajzoljuk meg, ezekhez tudjuk igazítani a többi foltot. Ha nem így teszünk, akkor valószínűleg egy szürkéhez fogjuk igazítani a többi foltot, amely kissé unalmas rajzot fog eredményezni.

Könyveimben ezt a két dolgot, eszközt, a nézőkét és a tónus-skálát mindig szerepeltettem, s már találkoztam olyan, mások által jegyzett könyvekkel, amelyekben ezek szintén szerepelnek. A nézőkét a nagypámtól örökölttem, aki egy lenolajtól átitatott kartonlap ablakába varrta bele cérnával a négyzetrácsokat. El is tettem örök mementóul. Nagypám így segítette életemet.

De a nagypámtól tanultam azt is, amit müncheni módszerként emlegetnek. A megvilágított modellt öt tüllfüggöny mögé ültetik. Amit azokon keresztül lehet látni, azt kell megrajzolni a papír egészén egy 3A-as ceruzának a sötétjével. A függöny többnyire szürke, de néhol fehérebb, másutt sötétebb foltok tűnnek át a modell alakjának megfelelően. Ezt kell jól elhelyezni, a formát megtalálni, beborítva a papír egészét. Aztán óránként levesznek egy-egy függönnyt, egyre többet látunk, a rajzot mindig erősítjük, mintha rétegekben tennénk fel a foltokat. Nagypám azt mondogatta, hogy ezzel a módszerrel rádiózás nélkül, színek hűsége rajzolható meg a modell. A klasszikus, akadémikus rajztanítás arról szól, hogy egy feladatot, egy portrét vagy aktot mondjuk két hétig rajzolunk, s nincs az a pörsenés, amit ennyi idő alatt ne lehetne beépíteni. Az én gyakorlatomban persze felgyorsultak az események, három vagy hat óra alatt kell ugyanezt végrehajtani tanítványaimmal, szerényebb gazdagságban.

– *Számon tart főművet eddigi pályafutása során?*

– A két gyermekem mindenképpen. Egyik-másik munkámon a lányom portréja is látható. Mindketten tehetségesek. A fiamnak például nemrégiben jelent meg egy Széchenyi-emlékbélyege.

Más tekintetben úgy gondolom, hogy a huszonegy nyelvre lefordított *Anatómiai rajziskola* jó ötlet volt. Márpedig a könyvek esetében talán a legfontosabb, hogy az ötlet jó legyen. Persze könyvet nem nehéz csinálni, eladni inkább kunszt. Ennek a munkámnak mind a mai napig jelennek meg utánnyomásai. Érdekes, hogy magyarul mégsem adták ki, csak egy kisebb változatát, a *Kis rajziskolát*.

– *Mi az oka ennek?*

– A kiadói jogok egy német kiadónál vannak. Kértem, hogy a Kossuth Kiadó tervezhesse meg könyveimet, s már megcsináltuk a *Nagy rajziskolát*, a *Portrérácsolást*, *Az Aktot*, s legújabb könyvem is ők tervezik.

– *Sosem bánta, hogy az oktatói munka gyakran elvette az időt a rajzolástól, a könyvek készítésétől, ez utóbbi pedig az autonóm alkotómunkára fordított időt rövidítette meg?*

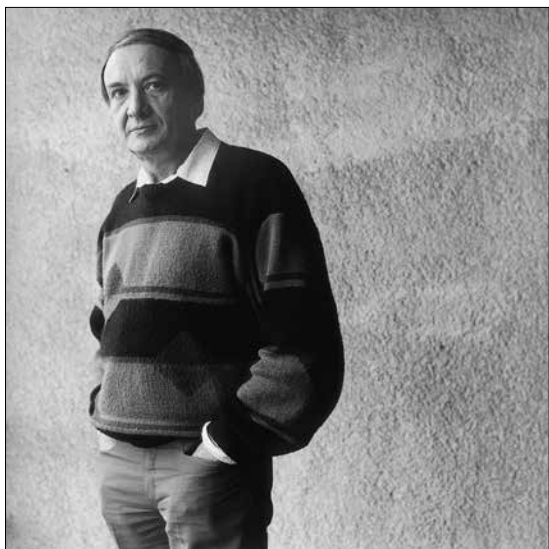
– Az a helyzet, hogy valamiről mindig le kell mondan. Amikor az embernek gyermekei születnek, ha tisztességesen éli az életét, első feladatává válik, hogy családja számára biztosítsa a megélhetés feltételeit. Amikor a könyvek révén biztosíthattam ezt, mert abból volt jövedelmem, természetesen könyveket készítettem.

Persze mindig élt bennem a vágy az autonóm művek létrehozására, néha egy-egy művésztelepre is eljuttattam, de a könyvek készítése miatt igen visszafogott életet éltem. Az utóbbi időben, amikor könyvkészítéssel már jóval kevesebbet foglalkozom, rájöttem: talán nem lett volna szabad ezt így csinálni. Most, hogy több szabadidőm van, igyekszem mindent pótolni, a festett és a fekete-fehér munkák terén egyaránt. A tervezés ugyan lassabb, a metszés már gyorsabban megy, s egy 50x70-es linómetszetet két-három nap alatt kivések. Ez némileg biztosít, hogy a jövőben gyarapíthatom alkotásaim számát.

Balázs Sándor

A templomépítő

Török Ferenc építész,
az MMA rendes tagja

Fotó: Lugosi László / MMA

■ – *Templomépítő. Mintha csak azt mondanánk: harangöntő. A megnevezésbe valamiféle többletjelentés sűrűsödik.*

– Ragadvány szó. Meglehetősen sok templomot terveztem, számos meg is épült. A szakmai zsargonban hallottam először: „Török, a templomépítő”. Való igaz, hogy az építészetben, az építészettörténetben megkülönböztetett helyet foglal el a templomépítészet. A harang sem kolomp, hanem az emberi élet hangja: hívogató, időt jelző, halott temető, tűz és vihar jelzője. A templom is misztériumot rejt magában minden időben és minden népnél. Az ember találkozhelye az Istennel, vagy profánabbul: a földöntúllal.

– *A pályaválasztását milyen tényezők határozták meg?*

– Praktikus gondolatok. Mindig szerettem rajzolni, amely képesség már a középiskolában is feltűnt. Jó matematikus is voltam. Sokak szerint a környezetem eleve predestinált az építészetre, amely művészi, ugyanakkor logikus tevékenység is.

– *Építészeti szemléletének formálódását kik befolyásolták döntő módon?*

– Lassan formálódó építész voltam. Nehezen találtam magamra. Már építész növendék koromban sem tudtam mit kezdeni az akkor divatos építészeti

irányokkal. Különösen nem a magyar építészeti technológia határainak ismeretében. Biztonságot számomra a történelmi folytonosság keresése, gondolkodási irányának megtalálása adott. Így vált számomra a tradicionalizmus járható úttá. Lassan ismertem fel századom modern mestereit, Medgyaszay Istvánt, Weichinger Károlyt, később a svájci építészet tradícionista mestereit, Scarpat, Snozzit, Galfettit.

– *Hogyan jellemezné saját szellemi attitűdjét?*

– Az Istentől függő lét szabadsága. Az emberi személy egyetlen emberi nemet alkot, az Istenhez rendelt élet egyenlőségében és szabadságában. Számomra a „Hiszek Istenben” állítás a legfontosabb, ez a forrása az összes többi, az emberre és a világra vonatkozó igazságnak.

– *Életművének kitüntetett szegmensét alkotják templomtervei, általában az egyházi rendeltetésű, funkciójú térképzés. Véletlenül alakult így, vagy ön választotta ezt a területet?*

– Gyakorolt véletlen. Mint templomba járó ember sűrűn forogtam egyházi társaságban, amely már a pálya kezdetén kisebb majd nagyobb megbízásokhoz vezetett. De a templomok mellett számos lakó- és középületet is terveztem: társasházakat, uszodát, művelődési házat, művésztelepet. A kádárizmus idején azonban feltűnőbb volt egy templomot építeni, mint például egy művelődési házat.

– *Mitől ölthet egy tér szakrális jelleget? Mik lehetnének ennek a jellemzői?*

– Ez hosszabb értékelést igényelne, de röviden így fogalmaznám meg: spiritualitás és otthonosság, amely különösen korunkban igaz.

– *Az építészetnek van köze a költészethez, vagy más művészeti területekhez?*

– Az építészet a művészetek atyja. Magába foglal minden képzőművészeti ágazatot. Benne szólal meg a vers, a költészet, a zene is. Közismert mondas, hogy az építészet megfagyott muzsika. Muzsika humana. Az embereknek adatott belső harmónia, amely kőbe záratott.

– *Balázs Mihály építésszel hosszú időn át közösen dolgozott. Hogyan jellemezné kapcsolatukat, illetve mitől működött a közös munka?*

– Balázs Mihály a tanítványom, választott tanártársam és munkatársam, majd kedves barátom. Számos szemléleti és életfelfogásbeli azonosság köt minket össze, így barátságunk – a sok különbözőség ellenére is – mind a mai napig jól működik. Jelen pillanatban az építész fiam mentora. Az élet ismétli önmagát.

– *Tudományos munkáiban, publikációiban elsősorban milyen kérdéskörök, problémák foglalkoztatják?*

– A tradicionalizmus, illetve modernizmus kérdése a mai építészetben. A hely fizikai és szellemi üzenetei – ahogy Hamvas Béla írja. Esztétikai és etikai kérdések. Az építészet oktatása.

– *Az építészeti etika különösen hangsúlyos az írásai-ban. Mi mindent érint ez a fogalom?*

– A becsületes munka feltételeit, szakmai és piaci kérdéseket, a közbeszerzést például.

– *Hogyan vélekedik arról a pezsgésnek indult építészeti szándékról, amelyet a jelenlegi kormány kezdeményezett?*

– Örülök minden kezdeményezésnek, amely józan feltételek és jól megfogalmazott igények mellett születik. Pezsejzen, de túl ne csorduljon.

– Beszélhetünk sajátosan magyar építészeti anyanyelvről? Hogyan jellemezné ennek sajátosságait?

– Bizonyos értelemben létezik sajátosan magyar építészeti nyelv, de véleményem szerint nem a formai és díszítő elemek között keresendő a karaktere. A történelem, a szegénység, a józan egyszerűség formálták a jellegét. Ahogyan egy magyar parasztház különbözik más népek földműves hagyományaitól. Vagy a történelmi építészet vonulatában számomra a jáki templom vagy a csodálatos győri barokk karmelita templom mindig magyar, de szellemiségét tekintve mindig európai. Divatos szó manapság az organikus, amelyet Makovecz Imre világhírű építész tett ismertté. De a manifesztációt nem kedvelem, mert gúzsba köti a gondolkodás szabadságát, igénytelen másolásra ösztönöz.

– A korszerűség gondolata, amely az építészeti körében gyakran, mint attribútum jelenik meg mennyiben befolyásolta pályája során?

– A korszerűség gondolata az új szerkezetekben, anyaghasználatban, a természetes anyagok korszerű felhasználásában érdekelt elsősorban. Távol tartottam magam – a magyar építéstechnológia ismeretében – a high-tech építészettől. Ez az építészetről való felfogásomat is meghatározta. Tradicionalizmus.

– Hogyan vélekedik azokról az építészpályákról, amelyeket közkeletűen sztárépítészeti tartanak számon?

– A sztárépítészek közül azokat, akik egyéni gondolkodó alkotók, mindig nagy tisztelettel és érdek-

lődéssel figyeltem. Az építészeti helyszínnel, a helyi érdekekkel és lehetőségekkel nem törődő egoizmust azonban nem tudom elfogadni.

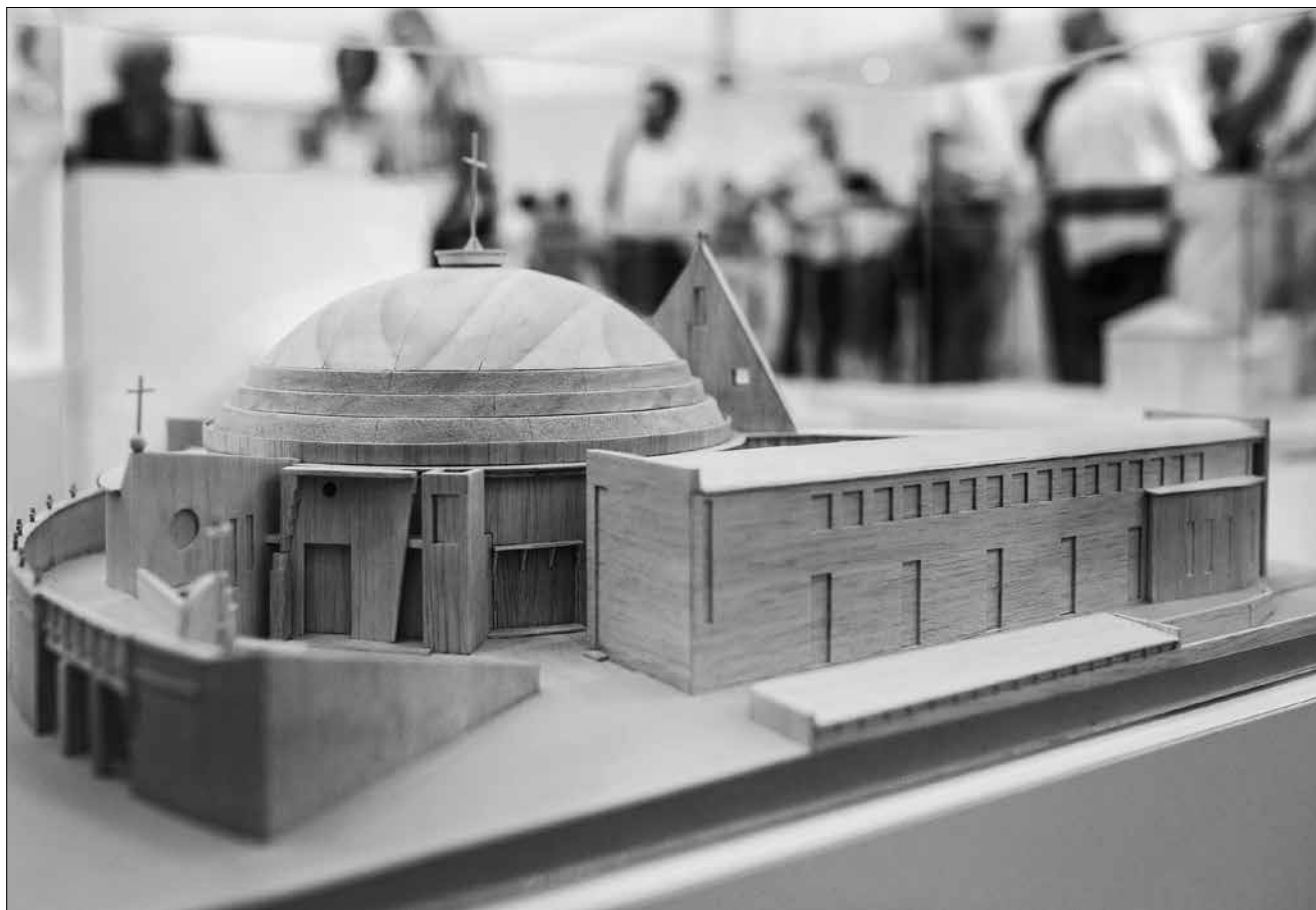
– 2014-ben a Nemzet Művésze címmel ismerték el életművét. Mit jelent önnek ez az elismerés?

– Boldoggá és nagyon szerénnyé tesz. Kötelez, hogy aktívan, személyesen jelen legyek a szakmai közéletben. A 2016-os életmű-kiállításom is főhajtás kíván lenni a megtisztelő cím előtt.

– Pályája kezdetén is úgy gondolta, hogy tevékenysége kizárólag a nemzetének szóló, nemzetéhez kötődő művészet kell legyen?

– Soha nem gondoltam arra, hogy elhagyjam az országot, még az egykori idők sokszor nehezen viselt megkülönböztetései ellenére sem. Mindig arra törekedtem, hogy a feladat a megrendelőimnek igaz meglepedésére legyen.

Balázs Sándor

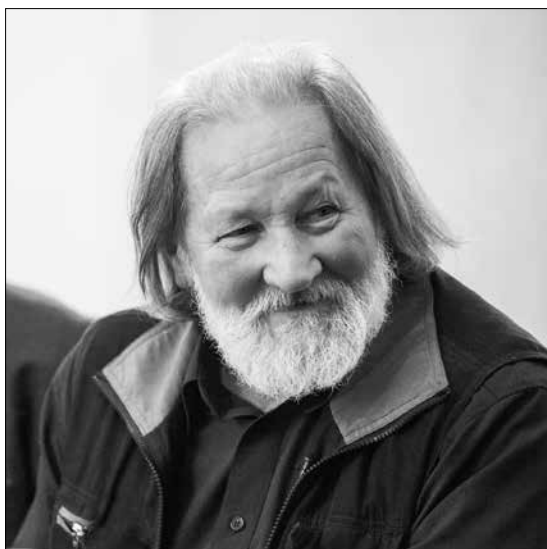

1956 Emlékezete

Buda
Ferenc

A forradalom alapvető tisztasága

Buda Ferenc költő, műfordító,
az MMA rendes tagja

Fotó: Lugosi László / MMA

■ – 1956-ban húszéves volt. Hogyan emlékszik vissza, az ötvenes években hogyan nyomta rá bélyegét a politika Debrecenre?

– Az ötvenes évek Debrecenben nagyjából hasonlóan zajlottak, mint máshol az országban, a magyar feudalizmus folytán minden a helyi vezetőktől függött, akiket szintén irányítottak. Kamasz fiúként unalmasnak véltem a politikát, nem okozott szellemi izgalmat a hatalom erőfitogtatása, legfeljebb félelmet és izonyodást, de a közhangulatot természetesen érzékeltem. 16-17 évesen már jobban odafigyeltem a társadalmi eseményekre, már csak azért is, mert addigra eldöntöttem, hogy akármiből is élek majd, az írást tekintem elsődleges hivatásomnak. Csatlakozván a magyar költészet dicső hagyományaihoz (már 6 éves koromban végigolvastam Petőfi Sándor összes költeményét), a költőnek nemcsak joga, de kötelessége véleményét nyilvánítani. 1953-ban, ami egybeesett nagy életútbeli döntéssel, picit engedett a politikai sátnak, akkor jött az első Nagy Imre-kormány, felszámolták a recski kényszermunkatábor (egyik szomszéd bácsi, Jenő bácsi is onnan jött haza ekkor).

Ezután visszatért a betonszürke diktatúra, ami nyomasztó és szintelenül unalmas volt. Majd leérettségiztem. Ekkor volt az első nyilvános berzenkedésem a

hatalommal szemben. 1955. március 15-én a debreceni Fazekas Mihály Gimnázium megtartotta az iskolai ünnepélyét, ahol elszavaltam az erre az alkalomra írt versemet. Az utolsó strófa így szólt: „Nem jelez ma ünnepet a naptár. / Nem egyéb ez szürke munkanapnál? / Rajtunk múlik, nagy hitén szívünknek, / hét-köznap lesz, vagy nemzeti ünnep.” Nagy sikert aratott a versem a diákok körében, egy-két tanáromnak is tetszett, ezek közül egyik félrehívott, és mondta, hogy Ferikém, ez szép vers volt, de azért majd gondoldj arra, hogy nem visszafelé kell húzni a szekeret, hanem tolni. Erre nem nagyon tudtam mit válaszolni, a rögtönzőképességem még nem volt olyan naprakész, mint fecsegő vén koromban, csak nyeltem egyet, de megjegyeztem magamnak, és attól fogva, ha csak lehetett, húztam visszafele a szekeret.

Így jött el az egyetemi felvételi, magyar és orosz szakra jelentkeztem az egyetemre.

– A magyar szak választása ezek után mindenki számára egyértelmű, de honnan jött az orosz szak?

– Az orosz nyelvet és kultúrát nagyra tartom, azon kívül a gimnáziumi orosztanáraink is hozzájárultak a választásomhoz. A nyolcadik osztály végén még egy osztálytársammal lázadásból összetéptük az összes orosz tankönyvet és munkafüzetet, ami ügyet alig tudtak elsimítani a szüleink és az általános iskolai osztályfőnökünk és igazgatónk. Viszont a gimnáziumban Iglyó Endre tanár úr, aki maga is megjárta a szovjet tábor, hiszen nem sokkal azelőtt szabadult szovjet hadifogolytáborból, és ott kitűnően megtanult oroszul, érezte, hogy egy nyelvet és egy kultúrát vétek hibáztatni azokért, akik bűnöket követtek el és ezen a nyelven beszéltek. (Hiszen például a német kultúra meghatározója sem Goebbels, hanem Johann Sebastian Bach.)

– Nem jelentett az ön számára ez a tény a későbbiekben védelmet, hogy orosz szakos hallgató volt?

– Nem, persze, hogy nem. Voltunk ott többen is, ez nem lehetett mentség a számunkra. Legfeljebb azt írhatták a javamra, hogy nem voltam X-es származású, sem arisztokrata ivadék, sem kulák gyerek, sem maszek kis suszternek a fia, mert akkor már osztályidegennek számítottam volna. A szüleim szegény emberek voltak, a legszegényebb sorból küzdötték fel magukat a kispolgári szintig és a legnagyobb ambíciójuk az volt, hogy engem (egy szem fiukat) kitaníttassanak.

A súlyosbító körülményt – ami miatt a hatóság érdeklődni kezdett irántam – a három versem jelentette, amiket nem a felindultság hevében, a forradalom napjaiban írtam, hanem november közepétől fogva sorozatosan, tehát „visszaesőnek” számítottam. Még szerencse, hogy csak hármat találtak meg és nem pedig a másfél tucatot.

Visszatérve 1956 hangulatára, már az év elejétől érdekesek voltak a napi hírek is. Reveláció volt Hruscsov felszólalása a Szovjet Kommunista Párt XX. Kongresszusán, ami nagy visszhangot váltott ki. Ez a magyar közélet hangulatán is lazított, karcosabb, csípősebb versek születtek. Megindult valamiféle repedezés a pártpolitikában és a társadalomban. Beleszólt ebbe a természet is, amit megörökített Csanádi Imre költő is Az 56-os évre című versében, „árvízzel,

földrengéssel, kezdődött két intéssel”. Ez a vers 1958-ban, Nagy Imréék kivégzésének évében jelent meg. Az árvíz lezajlása után lehetett jelentkezni az árvízkárosultak javára végzendő munkára, amire 1956 tavaszán páran mi is jelentkeztünk az egyetemisták közül. Nyáron behívtak bennünket egy hónap katonai kiképzésre. Így érkezett el az ősz, az új tanév, akkoriban mindenkinek DISZ-tagnak (Dolgozó Ifjúsági Szövetség) kellett lennie. Meghökkenem, amikor körbefogtak az egyetemista társaim, és kijelentették, hogy engem választanak az évfolyam DISZ-titkárának. Ismerték az ellenszenvemet és nézeteimet, de úgy vélték, hogy a fellazult politikai rendszerben már lehetnek eszközeink a cselekvésre, ezért ezzel a jelmonddal vállaltam el „Fiat justitia, et pereat mundus”, vagyis „Legyen igazság, vesszen a világ”. Nem sokáig voltam azonban DISZ-titkár. Október 21-én delegáltak országos tanácskozásra, ahol a hazai felsőoktatási intézmények képviselői tárgyaltak állami vezetőkkel. Teljesen kitörölte az emlékezetemből ennek a tárgyalásnak a menetét az azt követő pár nap. Hiszen ezután hazautaztam Debrecenbe, és mentem a Nagyerdőbe az egyetemre, amikor láttam, hogy közel tízezer fiatal vidám egyetemista tolongott. Ez volt a tíz óra meghirdetett diáktüntetés. Felvonultunk nyolcas menetoszlopban a városba, és a *Kossuth-nótát* énekeltük.

– Ekkor a hatalom még nem képviseltette magát?

– Gondolom, azon tanakodtak, hogy mit lépjenek a mi felvonulásunkra. A Pártbizottság épületéhez érkeztek a diákság küldöttei a húsz ponttal. Velük ment Görbe János színművész is, és elszavalta Petőfi versét „még kér a nép, most adjatok neki”. Úgy vettük észre, hogy az alagsori ablakokból fegyvercsövek kandikáltak ki, a „nagyemlétségű Helytartótanács úgy látszik reszketni méltóztatott”. Abban a húsz pontban még szó sem volt a szocializmus megdöntéséről.

– Látható volt, ahogy utalt rá, a hatalom ijedtsége, de akkor még nem volt atrocitás?

– Akkor még nem. A tüntetők egy része kiment a munkásokhoz a vagongyárba, aztán visszaszivárogtunk az egyetemre, és folyt tovább a tanácskozás, napszálltakor pedig ismét megindultunk a belváros felé. A jelszavaink is egyre karcosabbak voltak már akkor, például: Szovjeteket kivonni! Hallottunk egy-két pukkanást, durranást, de azt gondoltuk, hogy tűzijáték lehet az ünnep tiszteletére. Valójában az ávósok lőttek a tüntető tömegbe a Kossuth utcán. Ketten meghaltak, a sebesültek száma is egyre nőtt, sokan nem is merték kezelteni a sérüléseiket. (Jelenleg itt egy emlékszóbor áll, Györffy Árpád bronz szobra, amely egy lyukas zászlót ábrázol, amit hét galamb reptet az ég felé.) Napokon belül megszervezték a Nemzetőrséget. Jöttek a hírek Budapestről a Kossuth térről is. Ekkor már lát szott, hogy a folyamat visszafordíthatatlan. Órákon át vonultak Debrecen utcáin a szovjet hadsereg katonái, páncélosok, kételtűek. Hőssé válhattunk volna, ha akkor a katonák közé lövünk, de ezzel veszélyeztettük volna a várost. Nagy feszültség volt bennünk. A mi kezünkben fegyver csak akkor dördült el, amikor az első este két áldozatának a temetésén díszsortüzet adtunk le a karabélyokból.

– November után mennyire hozhatott enyhülést a szent ünnep, a karácsony?

– 1956 karácsonyát a szüleimmel otthon töltöttem Debrecenben, hármásban, 1957 karácsonyát pedig sokadmagammal Állampusztán. Három versért járt a börtön, de mondhatom, hogy nagyon nagy szerencsém volt, mert megúsztam, hogy ennyivel beérte a tisztelt bíróság, hogy nem vertek félig agyon a kihallgatáson.

Utólag tudtam meg, hogy a két nyomozó, akire rábízták a kihallgatásomat, sportállásban voltak a rendőrség alkalmazottai, az egyik birkózó, a másik kézilabdás volt, ez volt a kellemetlenebb, mert ők meccs közben is pofozzák egymást. Szerencsére nem voltak nagyon rámenősek. Miután elém rakta idegen kézírással az én három inkriminált versemet, megkérdezte, hogy ki írta ezeket, bevallottam, hogy én, kicsit el is álmélkodott, és nem is kérdezett tovább túl sokat, csak kicsit gúnyolódott, hogy ugye, mint Petőfi. Csak akkor lett ingerültebb, amikor elkezdett mások felől érdeklődni és arra nem mondtam semmit, nem tudtam magam kívágni, inkább hallgattam. Ettől ideges lett és kaptam néhány pofont, majd visszatért a magázásra. Akkor elém tette a tintaceruzával írott jegyzőkönyvet, ha egyetértetek vele, írjam alá. Elolvastam figyelmesen, kijavítottam a helyesírási hibákat, nem sértésből, csak úgy állt rá a kezem, aztán leküldött a fogdába.

Keserves volt persze, mert senki nem szeret bezárva lenni, mégis a szerencse fiának tartom magam. Nem tekintek magamra sem hősként, sem áldozatként, egy szerencsés szemtanú, résztvevő és túlélő vagyok.

– Hogy ünnepelte 2016-ban a jubileumi évfordulót?

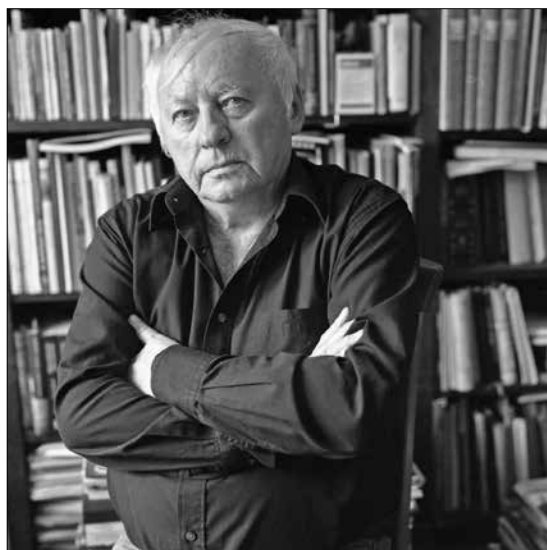
– Minden esztendőben elsomorodom október tájt, mert bennünk, akik átéltek 1956-ot, leginkább a forradalom alapvető tisztasága maradt meg, a nemzeti összefogás, hogy egyfelé tudtunk tekinteni. Ez az összefogás ma már nyomokban sem látszik. A 2016-os év jubileumi ünnep volt, ezért ahová hívtak, igyekeztem eljutni, de ha tehetem, inkább kettesben ünnepelünk a feleségemmel, hiszen mi együtt éltük át ötvenhatot. Le is írtam ezt egy versemben, „s a tavaszi meg őszi ünnepen kitűz kettesben egy-egy kis kokárdát”.

Gerbei Anita

Ágh
István

„És mászott rajtunk a félholtak örülete...”

Ágh István költő, író,
az MMA rendes tagja

Fotó: Lugosi László / MMA

■ – Az 1956-os év nemcsak az ország hangulatában hozott fordulópontot, de az ön élete is egy markáns változáshoz érkezett, hiszen befejeződtek a gimnáziumi évek, és az érettségi után egyetemet kezdett. Milyen emlékeket őriz erről az időszakról?

– Amikor felkerültem az egyetemre 1956 szeptemberében magyar és könyvtár szakra, még nem sejtettem, hogy ilyen történelmi léptékű események várnak ránk. Bár azon a nyáron már tele volt az ország izgalommal, készülődött valami, ami nem tetszett a rendszernek, hiszen annak kritikája volt. A közismert tüntetéssel kezdtük az egyetemen. Én is belesodródtam az eseményekbe. Részvételem véletlennek is mondható, mert akkor és ott lettem egyetemista, mégis együttérző hittel cselekedtem. Fiatalos antikommunizmusom egyik okát a gyerekkoromban kell keresnem. Középparaszt szüleimet 1951-ben kuláklis-tára tették, bár nem értük el a 25 holdas határt, de nem volt nálunk módosabb a faluban, és kulák nélküli falu nem lehetett. Az alatt a két év alatt, amíg nem vették le apámat a listáról, a szüleim anyagilag tönkrementek az adó és a beszolgáltatás miatt, ami rám, tizenéves gyerekekre is nagy hatással volt. Pedig közben úttörő voltam, még őrsvezetői tanfolyamot is végeztem Budapesten, bár a püspöknek ministráltam bérnálaskor.

– Gyermekként mennyit érzékelte ebből a nyomasztó légkörből?

– Anyám kétségbeesett zokogása, apám káromkodása, a mindennapjainkat befolyásoló események a bizonytalanság szorongó érzését közvetítették. Például, hogy a baromfi-beszolgáltatást egy hízott lúdban akarták teljesíteni, amit a jánosházi piacon vettek, de az másnapra megfulladt. Azért-e, mert túl kövér volt, vagy egy görény fojthatta meg, nem emlékszem, de a lényeg, hogy emiatt odalett az egész baromfi-beszolgáltatás. Ettől anyám tönkrement. Aznap reggel ministráltam, és rám tört a sírás az oltár előtt. Nem sokkal később, november 7-én, a szovjet vers helyett Petőfi A nép című versét mondtam, sírással küszködve „s a népek nincs joga”. Az egyetemi évek alatt végigkövettem mindent, ami a szüleimmel történt. Harmadéves koromban kényszerítették be őket a téesszbe. Az ő valóságuk az én gondom is volt. Az ország sorsa akkor a falvakban dőlt el.

Ezt csak azért említettem, hogy érthető legyen, ilyen tapasztalatok is vezéltek, amikor elmentem az októberi tüntetésre elsős egyetemistaként. Tehát nemcsak véletlenül voltam ott, és nem is csupán azért, mert a többiek is mentek, hanem minden eszközzel igyekeztem kifejezni ellenszenvemet a rendszerrel szemben.

– Már az ötvenes évek közepén is érezhető volt, hogy forrongás készülődik, amikor még Tapolcára járt gimnáziumba?

– Nem, hiszen az még Pesten is korai lett volna. Különben is nem vidéken történtek a sorsfordító események, másrészt egy gimnáziumi kollégium zárt világ. A külső események nem nagyon szűrődtek be oda, viszont mi, gyerekek megosztottuk egymással családi történeteinket.

– Az érettségi utáni nyár talán már magában hordozta a változást.

– Mint Nagy László költő öccse, az élő irodalom iránt érdeklődő, az írókhoz ragaszkodó fiúként már gimnáziumban figyelemmel kísértem az irodalmi lapokat, a Csillagot, az Új Hangot, hallottam történeteket, híreket, első pesti évemben bátyám köréből szinte minden író személyesen megismertem Tersánszky Józsi Jenőtől Veres Péterig, egy asztalnál ültem Déry Tiborral, eléggé kinyílt számomra a művészvilág. Emlékszem, az egykori Hungária kávéházban – amit ma már újra New York Kávéháznak hívnak – voltam október 22-én, mindenki forrongónak érezte a helyzetet, féltünk is, meg vártuk is, hogy legyen valami.

– Az egyetemen mit érzékelt a forradalom előszeléből?

– Érdekes tapasztalataim lettek, ami korábban a Rákosi-rendszerben elképzelhetetlen lett volna. Szabó Dénes a fonetika és leíró nyelvészet tanára összegyűjtette az összes marxista szakirodalmat az asztalán, fölolvastott néhány idézetet, majd félretolta és azt mondta, most már kezdhethetjük, kedves hallgatók, a magyar nyelvészetet. Tanáraink nagy része velünk tartott, Kardos Tibor dékánunk biztatott bennünket a hangos tüntetésre.

– Október 23-a milyen napra esett?

– Keddre. Nagyon szép, meleg idő volt. Úgy kezdődött a napunk, hogy a nyolc órától tízig tartó honvédelmi előadás elmaradt, mert nagygyűlés kezdődött jó korán a későbbi Egyetemi Színpad termében

a tüntetés megbeszélésére, amiről már előző este a Műegyetemen döntöttek. Jelenetekre emlékszem, hangulatokra, a lázas készülődésre, a letiltásra és az engedélyezésre. Délután háromkor gyűltünk össze a Petőfi-szobornál, és ezzel kezdődött a sűrű történelem. Mámoros érzés volt, egyre jobban belekeveredtünk az eseményekbe. A lengyelekkel való szolidaritás jegyében kezdődött a tüntetés, ami egyben az ürügy is volt, hogy ilyen sokan összegyűljünk. Mire a Bem-szoborhoz értünk, már keményebb dolgokat is kiabált a tömeg a lengyel-magyar barátság jelszavainál. Emlékszem, amikor a kiskatonák a Bem-téri helyőrségi laktanya ablakából kilógva vágták ki a Rákosi-címert a zászlóból a fejem fölött. Még nem is álltunk készen a történésekre az elején, csak lassan-lassan értünk meg rá, persze ez a lassan órák, napok leforgása alatt zajlott.

Mindenhova mentem akkor a tömeggel. A Bem-téren beszédeket tartottak, délután átvonultunk a Kossuth-hídon a Parlamenthez, ahol sötétedésig, sőt tovább vártuk Nagy Imrét. Badacsonyi szüretéről hívták fel, azért kellett annyit várni rá. Elsötétítették a teret, mi erre meggyújtottuk a napi *Szabad Nép* papirlepedőjét. Mikor megérkezett Nagy Imre, nem tudott mit kezdeni a helyzettel, leelvtárszott bennünket. Ott voltam még, amikor a rádióban elhangzott Gerő-beszédétől felbolydult, türelmét veszítette a tömeg. Aztán elmentünk a Sztálin-szobor ledöntésére a földalattin, ahol a kalauz-nő egy ácsцерузával a szemünk láttára áthúzta a Sztálin út feliratot. Ez az őszinte akció már a nép elszántságát jelképezte a szemünkben is. Utána a Magyar Rádió Bródy Sándor utcai épülete felé vettük az irányt.

– *Ezalatt milyen volt a közhangulat? Emelkedett, izgalommal teli vagy félelemmel vegyes?*

– Akkor már izgalommal teli. Addig volt emelkedett, amíg végigmentünk a Petőfi-szobortól a Margit-hídon át a Bajcsy-Zsilinszky útig a verőfényes napsütésben. Megható volt, kicsit a fényviszonyok is rásegítettek arra, hogy úgy tűnjön, mintha a légi hídon az égbe menne a nép a célja felé. Megható volt. Sőt, ebben a felfokozott lelkiállapotban, a szolidaritás, emberszeretet mellett megjelent valami szerelemszerű érzés is. Egy másodéves, történelem szakos lány mellé kerültem, akivel egymást védtük a golyóktól a rádiónál, és együtt, egymásba kapaszkodva futottunk be a golyók elől a Múzeumkertbe, a fák közé. Ez az érintés nagyon szép epizód volt a borzalmak között, szerelmi mámorhoz hasonló hatás alatt álltam.

„Katihoz kerülök, amint hozzám ér, kamaszosan érzem meleg kezét, hozzám kap, mert talán tömegfélelme van. Lehet, ez a lánykéz sugarazta belém a gyanútlan bátorságot, a halhatatlanság kifogyhatatlan képzetét, azt a másnapi vakmerőséget a Szabadság hídon, a keresztutcák golyói között a menza felé, valami húsért, kenyérért és viszsa. Talán ő mentette meg az életemet október 25-én, az ifjúság szerelmi vágyakozása.” (Á.I.: Hulló levelek vére)

Utána fordulat következett. A Kálvin-téren, amikor megállítottak egy mentőautót, kiderült, hogy fegyvereket vitt a rádiót védő ávósoknak. Éjfél tájban négyes sorokban fegyverrel jött egy nagy tömeg, és azt kia-

bálták, hogy itt vagyunk, újpesti munkások. Ez már a forradalom kezdete volt. Sokan voltunk az Eötvös Kollégiumból ott akkor.

Másnap is volt egy érdekes tapasztalatom. Az egyetemen természetesen nem volt tanítás, kaptuk a hírt, hogy itt mennek át az orosz tankok a Móricz Zsigmond körtéren Székesfehérvárról jövet. Mi is lementünk nézelődni, és egyáltalán nem féltünk, ami az egész forradalom alatt jellemző volt. Délben átmertünk a Szabadság hídon az Erzsébet híd roncsa közelében működő menzára. Ott találtuk Darvas Ivánt, egy nő és Rozsos István akkori népszerű színész társaságában. Átjöttek valami ennivalóért a Belvárosi Színházból. Ez volt az első hétköznap, október 24-e, amikor a rádiónál megszűntek a harcok. Október 25-én már úgy keltünk, mintha béke lenne, már megindult a közlekedés. Ebből lett számomra a baj.

„Bal combomban villamos ütés fekete zsibbadása, -lenyúlok, csurom vér a kezem; ott fekszem elrendelés szerint pontosan kimérve Isten centijével; ha valamivel jobbra, én vagyok az a halott, ha balra, belőlem csinál húsrozsát a robbanógolyó, barátom karja lett húsrozsza amúgy, ha lejjebb hasalok, megöl a szilánk. És mászott rajtunk a félholtak örülete... Aztán bekövetkezett az idők végezetének csendje.” (Á.I.: Hulló levelek vére)

A Kossuth-téri sortűzről már sokat beszéltem, és nagyon fájdalmas emlék, mégsem lehetett kimondatlanul hagyni a barbárságot, hogy ott úgy találkozott szembe az ember a gyilkossal, mint az emberi természettel. A tankok irányítói kommunisták voltak, oroszok vagy ávósok.

– *Mikor indult újra az egyetem?*

– 1957 januárjának végén.

– *November után mély apátiába süllyedt az egész ország. Hogyan érintette ez önt, aki pár hónappal előtte még fiatal egyetemistaként a szép jövőről álmodott?*

– A forradalmat átélve alig tudjuk elmondani azoknak, akik nem élték át, hogy mit éreztünk. A Kossuth-téren megsebesültem, és kórházba kerültem. A sebesülésem pillanatai a sortűz alatt olyanok voltak számomra, mint a kivégzés. Utána évekig tartott a megtorlás. A hóhér nagyobb jelentőséget tulajdonított nálunk a velünk történt eseményeknek, jelentőségük aprólékosan vált ki a tragédiákból és az élni akarásból, ami később, nagy idő távlatából visszatekintve történelem, mégis a kis életünk része. És ha a forradalom színterein át visz valakinek az útja, eszébe sem jut, hol jár, parkosítja a véráztatta földet, vagy éppen villamosra száll. Már csak a résztvevők emlékeztetik az utókort jelenlétükkel, mert halálukig nem szabadulhatnak meg tőle.

„Mert egész hétköznapi életemmel, / ahogy cipőfűzőm kötöm a vérengzés / terén, cigarettára gyújtok, / eldobom az érvénytelen jegyet, / ő működik, ki akkor erre voltam / véletlen és mégis sors szerint, / fiatal arcom láthatom ma is, / oda-vissza a 2-es villamosban.”

(Á. I.: A Parlamentnél)

Gerbei Anita

Valami, amit átölel az idő

Kodolányi Gyula író, költő,
az MMA rendes tagja

Kodolányi
Gyula

Illyés Gyula '56-os naplója az MMA és a Magyar Szemle Kiadó közös gondozásában jelent meg az 1956-os forradalom 60. évfordulója alkalmából *Naplójegyzetek 1956–1957 - Atlantisz sorsára jutottunk* címmel. A különleges följegyzések 2014 áprilisában kerültek elő, s a szöveget az író lánya, Illyés Mária rendezte sajtó alá, Horváth István történész pedig kiegészítő jegyzeteket készített hozzá. A napló irodalmi, történelmi és kultúrtörténeti jelentőségéről Kodolányi Gyula költő, író, akadémikussal, Illyés Mária férjével és a Magyar Szemle Kiadó vezetőjével beszélgettünk.

■ – Milyen élményt jelentett önnek Illyés '56-os naplójegyzeteinek a megismerése? Másként látja Illyés gondolkodását, magatartását a naplójegyzetek megismerése után?

– A válaszhoz a korról, valamint Illyés jelleméről, lelkiállatáról kell szólnom tanúként, hiszen az idő ma már oly távoli, és Illyést oly sok rágalommal feketítette be 1990 után néhány, marxistából vagy kommunistából posztmodernné vedlett történész és irodalmár, s jónéhány demokratává avanzsált egykori besúgó. 1956-ban tizennégy éves voltam, a forradalom és általában a politika légkörét akkor már mélyen átéltem és értettem. Színes lakosságú budai kerületben nőttem

fel, Lágymányos és Kelenföld határán, ahol a társadalom minden rétegével találkoztam nap mint nap. Illyés közelében pedig, vejeként 1965-től éltem, részeseként tömérdek beszélgetésnek, tanújaként jellemző napi momentumoknak. Ráadásul, kibontakozó költőként.

Közhely, hogy 1957-ben a Kádár-korszakkal ismét a kettős nyelv világa köszöntött be. Tömérdek ember kényszerült a munkahely és az utca hétköznapiiban harminc éven át rutinszerűen különösebb kín nélkül használni a kádári nyelvezet egy-egy aktuális fordulatát, de annak teljes tudatában, hogy neki azok idegenek, vagy éppen ellenségesek. Az ilyen nyelvi engedmények lelki kiegyensúlyozása és feloldása aztán a virágzó, remek viccfolklórban történt meg, baráti és családi körben. Gondoljunk például a sokszor felemlegetett 1957 május elsejei nagy felvonulásra, amelyet Kádárék diadalként, egyes patrióták megalázó árulásként könyvelték el – holott a munkásság kivonulásának hátterében a terror és az éhezés fenyegetése állt. Bebörtönözött és kivégzett családtagjaik és barátaik sorsa, pénztelenség, s az egyre erősödő, ezrek letartóztatásával járó megtorlás. Alig múlt el az 1957-es nagy kádári erődemonstráció, az emberek új viccel szórakoztatták egymást, miszerint a Kádár-kormány nem egyéb, mint „Kádár apró dögei”. Vagy felemelték a cipőtalpukat és megkérdezték kacsintva: „Beleléptél?” Mármint az MSZMP-be, az új kommunista pártba, amelyet nagy igyekezettel toboroztak Kádárék. Az emberek hamar megtanulták a kommunista litániák szövegét, hogy aztán egy pillanat alatt felejtsék el őket megkönnyebbülten, mint 1956-ban és 1989-ben. Illyés azonban soha nem vett részt a kettős nyelv használatában – és ezt még Kádárék sem várták el tőle, mert szemtől szembe megismerték véleményét és belső hajlíthatatlanságát 1956–57-ben. Illyést, mint minden nagy író, az erkölce és önbecsítése arra nevelte, hogy a kimondott szó, akárcsak a leírt, cselekedet. Súlya és következménye lesz a világban és önmagunkban. Tehát ha Illyés nem mondhatott ki valamit, akkor inkább hallgatott. Minden helyzetben annyit mondott ki, amennyit lehetett. Sejtetően. Vagy valamennyivel mindig többet. Ezért is tartottak tőle, mint Kodálytól is. Nagy és kiszámíthatatlan fenyegetés az integritásátörző ember a hatalomnak, mert a saját örök törvényeit követi, isteni törvényeket. És mert persze ikonná válik, amelyre szükségük van az embereknek ilyen nehéz időkben. Mert az utca folklórában futótűzként terjednek a hírek, az anekdoták és legendák, hiába minden sajtóuralom.

Mindebből az következik, hogy Illyés családjában és környezetében mindvégig forradalom volt az 1956-os forradalom és szabadságharc, mindnyájunk életének legfelemelőbb eseménye. Így beszélünk róla, a legnagyobb természetességgel, magunk között, de nagy baráti körünkben is. Besúgók előtt is, ha jóindulatúnak tartottuk őket, mert világossá tették a hatalom számára a véleményünket, hogy szívünknek ebben a legbensőbb hitében továbbra sem engedünk. Természetesen ugyanezt mondhatom el rádiómérnök apám vagy a nagybátyám, Kodolányi János étoszáról: volta-képpen ugyanazokkal az érzésekkel és gondolatokkal találkoztam Illyéséknél, amelyek a saját családomban

éltek. Mindebből következik, hogy a 2014-ben megtalált és 2016-ban kiadott *Napló*ból kibontakozó Illyés-kép nekem teljesen ismerős volt, egybevágott azzal, amit ismertem. Hiszen sok 56-os látogatott bennünket rendszeresen, itthonról és külföldről, s a téma állandóan szóba került beszélgetéseinkben. Egyformán működtek a politikai és erkölcsi reflexeink.

A család pontosan tudta, hogy Illyés nagy depressziója és többhetes altatókúrája 1957 első felében a forradalom veszte és barátok bebörtönzése, fiatalok elhurcolása miatt következett be. Tudtuk, hogy innen datálható a nagy fordulat Illyés lelkületében és világszemléletében – alkati derűje csak ritkán villant fel ezentúl, és a nyilván ugyancsak alkati adottság, a sötétben látás, a nemzethalál látomása került előtérbe személyiségében és műveiben. Ugyanis 1956 azt az ígéretet hozta neki, hogy az *Egy mondat...* 1950-es látomása szétfoszlik a valóságban – és ez nem történt meg. A zsarnokság újult meg a leverett forradalom után. A napvilágra került *Napló* persze így is rendkívül fontos az 56-os nemzedékeknek a meta-üzenete miatt – mert tanúsíthatom, hogy azt a történetet, azt a közérzetet őrizi meg a forradalomról, ami a Nemzet nagy részében élt. A mi történetünket klasszikus szinten. S egy igen nagy horizontú, indulatos és fegyelmezett, nagylelkű és finnyásan becsületes ember belső tükrét. A *Napló* páratlan és váratlan szolgálata az, hogy hűen bemutatja a mai olvasónak, mi volt a nemzet számára a forradalom belső története. A Magyar Művészeti Akadémia vezetőinek elévülhetetlen érdeme, hogy odaálltak a *Napló* ügye mellé, s így jelenhetett meg méltó kivitelezésben.

– Az *Egy mondat* a zsarnokságról az egész világirodalom egyik legnagyobb verse a diktatúráról. Születésével kapcsolatban viszont úgy tudom léteznek nézeteltérések. Ma mit lehet tudni a keletkezéséről? Írt-e erről *Napló*jában Illyés Gyula?

– Ma már elég széles körben ismert, hogy a vers Illyésben a szabadságharc 1848-49-es centenáriuma idején fogalmazott meg. Akkor írta az első vázlatokat, amelyeket a feleségem fedezett föl a hagyatékban. 1950-re készült el a költő a végleges változattal, és a családi legendárium őrzi Illyés történetét arról, hogy a pár napot nála, Tihanyban töltő Bibó Istvánnak felolvassán a verset, az annyit mondott, hogy „nagyon jó, csak egy kicsit hosszú”. Valamint az is ismeretes már, hogy miután Illyés is és felesége Flóra is megtanulták a verset, egyetlen példányát elrejtették a budai házban. Az iratok elrejtése is része volt Illyés életének évtizedeken át. Így dugta el az egyetlen gépelt példányát annak a segélykiáltásnak, amelyet a világ íróihoz írt 1956. november 3-án, de Tildy Zoltán kijelölt köztársasági elnök óvatosságából nem engedte meg neki, hogy felolvassa a rádióban. Ezt a gépelt szöveget a tihanyi malomkőasztal lábába falazta el Illyés, egy keskeny, hosszú, zöld üvegcsében. Aztán így rejtette el az 1956-os *Napló*t is, egészen más jellegű iratok ládjába a padláson. Nem magát akarta óvni, hanem mindazokat, akiknek a forradalom alatti tetteiről és vélekedéséről beszámolt a kéziratban. Így aztán természetes volt, hogy az 1956-os *Napló* létezéséről a *Napló*jegyzetekben sem tett említést, s az egész 1957-es depressziós évből alig maradt fenn jegyzete, a kiadott *Napló*jegyzetekben csaknem háromnegyed évnyi hiány látható. Volt sejtésünk arról, hogy Illyés írhatott *Napló*t a forradalom napjaiban, és hogy ha írt, akkor elrejtette. De szülei nem szóltak feleségemnek, aki a hagyaték ma is folyó, fokozatos feltárása közben, a vejem, Horváth István történész segítségével lelte meg a kéziratot.

Tudni kell, hogy Illyést nemcsak besúgókkal plántálták körül a kommunistarezsimnek – de az 50-es és 60-as években szinte végig tartania kellett egy házkutatás vagy a turkálók fenyegetésétől. 1957 elején a letartóztatástól is. Ez a mai ember számára szinte elképzelhetetlen – de ilyen volt Illyés életének a mindennapos valósága húsz éven át. Annak az írónak, akit volt MSZMP-s kulturális janicsárok, akik 1990 után nem tartottak lelkiismeret-vizsgálatot, mint Kádár János „vacsorátársát” kezdték aposztrofálni – ezúttal mint a bátorság és igazmondás bajnokai.

Az igazi Illyés azonban 1956 és halála között Kádárral összesen két, legfeljebb három komolyabb beszélgetést folytatott, s ezek konfliktusban és tökéletes egyet nem értésben végződtek. Az irodalmat valóban becsülő Aczél Györggyel „vacsoráztatva” pedig Illyés mindig a magyar kultúra és a nemzet érdekeit szólalattatta meg – ahogyan Kodály is a hasonló helyzetekben, mert ezt kevesen tehették, s még kevesebben tették meg. Az igazi Illyés 1966-os amerikai útja során fontosnak tartotta, hogy meglátogassa száműzetésében azt a két magyar miniszterelnököt, akiket a legtöbbször becsült, Kállay Miklóst és Nagy Ferencet. Az igazi Illyés 1966-ban Amerikában, majd 1972-ben Oslóban mondta mikrofonba stúdióban az *Egy mondatot*, hogy aztán az utóbbi felvételt lemezen, hamis borítókkal csempésszék haza, akik csak tudták és merték. Az igazi Illyés 1979-ben kicsempéztette Münchenbe Molnár Józsefnek, az *Új Látóhatár* kiadójának a *Szellem és erőszakot*, abban a tudatban, hogy abból a betiltott Magvető-kiadás tökéletes hasonmás kiadásai ezrével készülnek majd el, s kerülnek haza és a szomszéd országok magyarságához. Válaszom tehát az, hogy egy Illyés volt csak, az igazi Illyés, akit volt szerencsém igen közelről ismerni – és természetes, hogy az *Egy mondat*tal egy töről fakadt az 1956-os *Napló*, mint magatartásának egész belső szólama is, mindvégig. Ajánlom egyébként elolvasni a remek kis könyvet, *Az ismeretlen Illyést*, a párizsi barát, Gara László munkáját. Vagy nagy londoni emigránsunk, Szabó Zoltán esszéit Illyésről. És a másik nagy londoni, Cs. Szabó László *Hunok Nyugaton* című művét. Elgondolkodtató, hogy ők hárman jelentették meg, 1956 után, Illyés legHITELESEBB portréit.

– *Noha a téma túl nagy, hadd kérdezzem meg: összességében milyen kép él önben 1956-ról, és mit gondol 1956 mai megítéléséről a hatvanadik évforduló után?*

– Azt, hogy a forradalomnak mi volt a jelképi és spirituális jelentősége számomra és 1956 annyi más tanúja és szereplője számára, azt egy 2006-os versemben próbáltam érzékeltetni:

1956

– Szabó Lőrinc versére –

*„Valami jaj, melynek már nincs keserve.”**Valami, amit átölel az idő.**Valami több, mint ami csak lehetne.**Valami mag, az évekkel növekvő.**Valami végtelen, ami kiárad.**Valami semmi, szegénység virága.**Valami szeretet, fagyból felfakad.**Valami ihlet felbuzgó világa.**Valami dac, szótlán ujjongásból.**Valami titok bevert szájak mögött.**Valami fény, kifosztott holtakból.**Valami tiszta - szennyes szavak fölött.**Valami szabadság, ami szerelem.**Valami akarat? Nem kell akarni.**Valami halál, ami már szerelem.**Valami él, ami nem is valami.*

1956 tehát azt jelentette nekem és nekünk, hogy volt egy történelmi pillanat, amelyben a szabadság és a testvériség tökéletesen meg tudott nyilvánulni életünkben, általunk. Megvalósult a lét igazi rendje, Chantal Delsol egy kifejezését használva: a transzcendens a hétköznapiiban. És úgy éltünk attól kezdve évtizedeken át, hogy ezt egyszer újra meg kell valósítanunk. Ez a vágy és parancs volt bennünk az 1987–1990-es korszak hajtóereje. Ezért nem féltünk akkor, ezért voltunk bizonyosak a békés forradalom sikerében. Azt azonban nem gondoltuk, hogy 2016-ig, a kerek évfordulóig fog halasztódni az a pillanat, amikor először ünnepelhetjük meg a forradalmat szabadon, mert először teszik ezt lehetővé a politikai körülmények. 1996-ot a szocialisták restaurációs törekvései jellemezték, egy volt karhatalmista miniszterelnökkel az élen. 2006-ban a tüntető patriótákat a kormány lovasrendőrei és gumilövedékei fogadták. Sokan nyomorékokká lettek a támadásban. Lefogottakat megkínzott a rohamrendőrség. Minden ünnepi szó huzugságnak számított abban a történelmi pillanatban. Jellemző, hogy amikor a Magyar Szemle szerkesztőjeként magán fotóarchívumok 1956-os felvételeiből akartam közölni képeket akkoriban, vagy nem adták oda a képeket közlésre, vagy a nevük elhallgatását kérték. Félték akkor nagyon sokan, s méltán! Így a hatvanadik évfordulóig húzódott el a nagy spontán emlékezés és ünneplés ideje. Szomorú, hogy ezt már sokan nem érték meg a szereplők és a harcosok közül. De így is hallatlanul bő emléktanyag került nyilvánosságra az elmúlt jubileumi év alatt, fotók és történetek. Vagyis mostanra állt helyre a lét rendje ebben a tekintetben.

– Milyen szellemi feladatokat lát elengedhetetlenül fontosnak a saját életében?

– Feladatnak elég nagy napi teher – és öröm – a Hungarian Review szerkesztése. Ott vagyok a Magyar Szemle mellett is, csak egy lépéssel hátrébb léptem most – eljött az ideje. Hetvenöt éves múltam, hu-

szonöt évig voltam főszerkesztő – lépjenek elő most fiatalabb barátaim! Esszéíróként könnyebb tervekről beszélnem. Ezek most nagy részben kapcsolódnak 1956-hoz. Annak a rendkívül kiterjedt értelmiségi és politikai szubkultúrájának a magatartásán, történetén és kapcsolatrendszerén gondolkodom mostanában, amely a 30-as évek magyar reformmozgalmaival bukkan fel, és 1944–1945, 1956 és 1990 demokratikus mozgalmaiban is vezérszólamot visz. Hol mélyáramként, hol a felszínen is és mindig a minőség képviselőjeként tehetségében, gondolkodásában és erkölcsében egyaránt. A magyar középnek nevezem ezt a képződményt, amelyet nem szervezeti vagy osztálykötődés jellemez. Antall Józseffel való beszélgetéseim során kezdtem gondolkodni minderről, amikor a miniszterelnökségi munka „szüneteiben” nagy mentorait eleve-nítette fel és családi történeteit mesélte, amelyeknek számtalan szereplője közt gyakran bukkantak fel az én rokonaim is. Gondoljuk el: Antall József személyében Teleki Pál és Szabad György fog kezet, hogy csak egyetlen példát mondjak. Költőként tervekről nehéz szólnom, és nem is nagyon szabad. A költészet műzsai tevékenység, a racionális elemek már csak a kidolgozás idejében lépnek elő benne, s akkor sem kizárólagos hatállyal. Függök a műzsától, azoktól a váratlan intuícióktól, amelyekből jó eséllyel vers lesz, és amelyek nélkül semmit sem ér a vers. A műzsa meg-orrol, ha kifecsegem titkait – elszáll, itthagya. Csendet és magányt kell teremtenem magamban és magam körül, hogy meglátogasson – itt kezdődik a költő nehéz feladata. A versek témája mindaz, amit esszében körülírni is alig lehet – szerelem, születés, halál, a természet és a kozmosz, az istenek és az örökkévaló – helyesebben, ezek sejtelmek. Műfajokról, formákról könnyebb szólni. Tovább dolgozik bennem az olyan formák inspirációja, mint a rövid soros, szinte a görög dalokra emlékeztető rímtelen szabadvers – *Archaikus töredékek* –, a Shakespeare-szonettek angol mondatai, a prózavers – *Sejtelmek* –, és a két, keményre csiszolt vagy leheletkönnyű japán versforma, a haiku és a tanka. Ha mindebből valami hirtelen összetalálkozik bennem, akkor eljön majd a vers ismét.

Tornai Szabolcs

A Magyar Művészeti Akadémia tagjai képzőművészeti alkotásaikkal emlékeztek az 1956-os forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulójára két vidéki városban. A művek a sortűzek áldozatainak állítottak emléket. A *Gyilkos sortűzek Magyarországon, 1956* című szabadtéri kiállítás a tizenkét dicsőséges napra emlékeztetett, azokhoz az ikonikus helyszínekhez kötődve – Mosonmagyaróváron az egykori laktanya előtt és Salgótarjánban a valamikori Tanácsház téren –, ahol a korabeli diktatórikus hatalom és szövetségese a fegyvertelen tömeget vette célba és sok száz ember életét oltotta ki. A salgótarjáni kiállítást Szemadám György képzőművész, az MMA elnökségi tagja nyitotta meg 2016. december 8-án.

Szemadám György Nagy Gáspár emlékének

(Az alábbi szövegben vers-, és szövegtöredékek találhatók Arany János, Balaskó Jenő, Balassi Bálint, Hamvas Béla, Julius von Haynau, Kölcsey Ferenc, Krassó György, Nagy Gáspár, Petőfi Sándor, és Radnóti Miklós műveiből.)

Emlékszel még,
amikor először láttad a vérfoltos mellényt?
A pontos szívlovás nyomát?
Ez a Nemzeti Múzeumban volt,
amelynek lépcsőjén ugyan a Költő
el sem szavalta a Nemzeti Dalt,
de amely előtt később
felgyújtotta magát
egy nálunk alig idősebb fiatalember.
Elmebeteg volt, írták az újságok.
Pedig csak végiggondolta
mi is történt itt attól a márciustól,
addig, amíg élni volt képes.
Bennem nem halványul
az a gyermekkori élmény,
az a csíkos, vérfoltos mellény.
Néztük, s a múzeum már nem is volt zajos.
A táblán egy név: gróf Batthyány Lajos.
Ötvennégy utódja volt,
s közülük még ötöt kivégeztek,
egyet meggyilkoltak,
kettőt ismeretlen helyen,
ismeretlen körülmények között
küldtek a halálba,
egyet öngyilkosságba kergettek,
öten kényszerű emigrációban haltak meg.
Az első lövető – Julius von Haynau báró,
a táborszernagy, a bresciai hiéna,
aki a tizenhárom aradi,
és a legalább tízszer annyi többi
kivégző parancsa alá írta a nevét,
Természetes halállal ment el.
Kissé túlbuzgó volt – mondták -,

s érdemei elismerése mellett nyugdíjazták.
Így szokás
a szorgalmas, akkurátus, jól használható
bizskuk esetében.
Dante Poklának legmélyebb körében járva,
kérdém: hol van Haynau, a bresciai hiéna?
A válasz csak legyintés.
Elég volt neki az intés.
Kellett a hely másnak!
Brutusnak, Kádárnak, Júdásnak.
A Mélység Urai
méltatlannak találták,
a táborszernagyot,
mert hívó nem való oda.
ő pedig hittelt vallotta:
nyugodt lelkiismerettel
lövetek agyon százakat is,
mert szilárd meggyőződése,
hogy ez az egyetlen mód
intő példát szolgáltatni
minden jövődő forradalomnak.
Egyszerű dilettáns volt tehát.
Nem hasonlított a profi népnevelőkre,
a világmegváltó emberirtások
arctalan munkásaira,
azon tömeggyilkosokra,
akik forradalmárnak nevezték magukat,
s akik százkilenc évvel később,
annak a másiknak akasztott testét
összedrótózott végtagokkal,
kátránypapírba tekerten,
arccal lefelé,
a kora nyári földbe vajt
tömegsírba lökték.
S Európa akkor is csendes volt,
mint azóta is.
Újra csendes.
Mert elzúgtak forradalmi...
Szégyen reá!
Lecsendesült
és szabadságát nem vívta ki.
Magára hagyták, egymagára
a gyáva népek a magyart...
írta a segesvári (vagy barguzini?) halott,
aki már nem élte meg,
hogy I. Ferenc József császárból,
aki ezernyolcszáznegyvenkilencben
kézcsókkal köszönte
I Miklós cárnak a segítséget,
hogyan lett népünk ajkán ferencjóska,
s már nem láthatta,
hogy mint díszlik
a magyar porták tisztaszobáinak falán
a ferencjóska képe
az emigráns Kossuthé mellett.
S aki már soha nem tudhatta meg,
hogy a leharcolt, százharminckétezer fős,
jórészt képzetlen, népfölkelőkből álló
magyar sereggel szemben
immár nem csak a százhetvenezer fős
osztrák hadsereg,

Szemadám
György

Szemaadám
György

de Európa Mindenkori Megbecstelenítője,
a kétszázezer fős
orosz hadsereg is ott állt.
Nem tudhatta meg,
mert egy lovas kozák megölte.
Vagy lehet, hogy kijutott neki is
dédapáink, nagyapáink és apáink sorsa?
Szibéria fagyos pokla?
Nekünk, itt,
a hazába importált Szibériában,
később kijutott mindez,
s bizony a szegyéntől sem pirultunk,
amikor Csermanek reánk kacsintott.
Amikor Kádár János pártfőtitkár
érkezett orosz tankján,
mintha csak az Úr kérdezte volna:
hadd látom, úgymond, mennyit ér...
Ezerkilencszázötvenhét előtt száz évvel,
A régi forradalom után nyolccal
egy költő kérdezte ezt, s úgy gondolta:
körötte csend amerre ment
és néma tartomány.
Márpedig úgy lett,
hogy körötte zászlók,
dal amerre ment,
és boldognak látszott a tartomány.
A forradalmárok itt hagyták önöket?

Önök: maradtak? Vagy: csak más is?
Ők?
A lélek elszállt?
Akkor lehet, hogy csak önök maradtak?
Mert az volt már csak az ideológia,
hogy az embernek legyen krumplija,
s ha krumplileves,
hát legyen krumplileves.
Egyetlen egyszer volt csak hajlandó utalni az őt körül
vevő világra,
s csak akkor egyszer vált indulatosá
az önmaga békéjébe burkolódzó tiszapalkonyai se-
gédmunkás,
aki másodállásban talán a legnagyobb és legetikusabb
magyar gondolkodó volt.
Amikor leírta: ezerkilencszázötvenhat.
„Hogy mi történik ma itt, azt tudjuk – fakadt ki.
Ezerkilencszázötvenhatot az egész irodalom, az egész
sajtó, a zene, a festészet, a művészet, a társadalom, a
tudomány, a politika elárulta.
Minek árulta el?
Annak, hogy élni csak kell.
Senki se mert meghalni, mint az orosz tankok alatt a
munkások és a diákok és a gyermekek.
Költő, író, szobrász, zenész, festő, orvos, tanár, mér-
nök, miniszter, katona, paraszt, munkás.
Soha még nép nem volt ilyen elhagyatott.

Semmiféle vagyon, hír, hatalom nem ér annyit, mint amennyit mindezért most fizetni kellett.
Nincs az életnek olyan mélysége és magassága, amely ez alatt az árulás alatt ne roskadna össze.
Egy év múlva már úgy éltek, mintha semmi sem történt volna.
Mintha e hitvány és korrupt, nyomorult és züllött, tisztátalan és aljas népben egyszer, egyetlenegyszer és egyedül, az egész földön egyesegyedül nem ragyogott volna fel az igazság, és nem mondta volna ki egyszerre és egyhangúlag mindenki, aki itt él, kétszázszoros túlhatalom ellenére.
Aki ezt elárulta, az már nem hitvány és aljas és nem korrupt és nem nyomorult.
Tovább élnek és énekelnek és festegetnek és szónokolnak és tanítanak.
Tényleg semmi sem történt?
Évek óta azon gondolkozom, ha még valaha a történetben az igazság szóhoz jut, mit fognak mondani arról az időről, ami ezerkilencszázötvenhatot követte, azokról az emberekről, akik zenét komponáltak, és képeket állítottak ki, és színpadon játszottak, jóízűen ettek és ittak, ahelyett, hogy fogukat csikorgatták volna.
Igen! Ez Hamvas Béla!
A mosolygósan szigorú bölcs.
Te nyolcéves voltál akkor, én kilenc.
Néhány éve lettünk elsőáldozók,
aztán meg kisdobosok.
És abban az évben minden furcsa volt.
Akkor már másodszor temették az egykori belügyminisztert,
a szegény Lacit,
aki, ha megérte volna,
de odalövetett volna a gyászolók közé.
És árvíz is volt, meg földrengés is.
És nagyon meglepő volt az a narancs is,
amit a Jézuska, vagy a Téliapó, esetleg a Gyed Maróz csempészett karácsonykor, illetve fenyőünnepen a fa alá.
Aztán még szénszünetet sem hirdettek,
De mégsem kellett iskolába menni.
A házunkat néha szovjet tankok lőtték,
és azt sem lehetett tudni,
hogya a szovjet az miért orosz, vagy ruszki,
és fordítva,
vagy nem is?
Nagyszüleim és anyám aránylag nyugodtak voltak.
Jól ismerték a pincét,
ahol csak az nem volt jó,
hogya a halványfényű villanykörte
mindig égett,
meg a Krompaszky néni egész nap
hangosan imádkozott.
Tizenkét évvel korábban
egyedül ő maradt életben ugyanitt.
Később a Mechwart téri tankokba is bemászhattunk,
és a katonák még jelvényeket is adtak,
de a Széna téri Szabó bácsiék
is megmutatták a fegyvereiket.
Az oroszok vattakabátot,
a felkelők meg többnyire

bádogkemény viharkabátot viseltek.
Nekem is volt ilyen.
S persze mindenkinek
a vállán ott lógott a puska,
vagy a dobtáras gitár.
Akkor el sem hittem volna,
hogya tíz év múlva már
más is eszembe juthat
a dobról és a gitárról.
Szóval: én láttam e harcot!
Azonban elég!
Ő majd haragunni fog érte.
Mert meg kellett tanulni:
nem szabad emlékezni!
De aztán az egykori nyolcéves gyerek,
aki addig csak valami ellenforradalomról hallott,
felnőtt korában le merészelt írni:
nem szabad feledNI!
Nem szabad feledni
legalább azt a macskaköveken csikorgó
láncaltapas napot nem,
amikor Magyarország miniszterelnöke
öt dermesztő mondatot mondott be a Rádióban.
De nem szabad feledni a tankok lövéseit követő
fülsüketítő csöndet sem.
Aztán újra megszólalt a Rádió,
s hírül adta,
hogya megindult a tömegközlekedés,
hogya az MTK focicsapata Bécsbe utazott,
és hogya az FTC tagtoborzást hirdetett.
De akkor már tudtuk:
nem szabad feledni!
Mit is?
Talán azt, hogya a harcok során
körülbelül kétezeröt száz ember
esett el.
Item: hogya a regisztrált sebesültek száma
húszezer volt.
Item: hogya kétszáz ezer volt azoknak a száma,
akik elmenekültek ebből az országból.
Item: hogya megkezdődtek a felelősségre vonások,
és tizenháromezer embert internáltak.
Item: hogya több, mint húszezer embert
bebörtönöztek.
Item: hogya a négyszáz halálos ítéletnek
körülbelül a kétharmadát
végre is hajtották.
Item: hogya Vida Ferenc vérbíró ítélete alapján
Nagy Imrét, Maléter Pált és Gyimes Miklóst
Ezerkilencszázötvennyolc június tizenhatodikán,
Szilágyi Józsefet és Losonczy Gézát pedig
már korábban megölték a börtönben.
Item: hogya ezerkilencszázötvenkilencben
végezték ki a tizennyolc éves Mansfeld Pétert,
akit tizenhárom percen át
hagytak kínlódnival a bitófán.
Most hetvenkét éves lenne.
Item: hogya az utolsó kivégzés
ezerkilencszázhatvanegyben volt.
S ahogya Kölcsey megjósolta egykor:
bújt az üldözött, s felé

Szemadám
György

kard nyúlt barlangjában,
szerte nézett, s nem lelé
honját a hazában.
De az urak ilyet nem röhögtek régen,
hogy Dózsa György fején Martin-kohó lángol,
hogy bűdös tetemét eszme eszi éppen,
hogy a lábainál serege viháncol
s Dózsa – húst zabálnak egymást tépve érte!
Egység és megbékélés? Kikkel?
Hóhérainkkal és megszállóinkkal?
Köpönyegforgatókkal,
báránybőrbe bújt farkasokkal?
Az egykori hazafival,
aki most gyilkosok cinkosa?
Szerető hitves,
és minden igényt kiszolgáló kurva.
Legalább annyit mondjunk ki,
amit a költő ki mert mondani:
nem szabad feledni!
Pedig ő csak szerette az őszi nőket
gyümölcsillattal jövőket
érett szeptemberedőket
hajnali ködbe tűnőket
az októberi lobogókat
novemberben elhagyókat.
Pedig ő is oly korban élt e földön,
mikor besúgni érdem volt s a gyilkos,
az áruló, a rabló volt a hős,
s ki néma volt netán s csak lelkesedni rest,
már azt is gyűlölték, akár a pestisest.
De azért mondj egy imát értük
mert nagyon is tudták
hogy mit cselekszenek
kit figyelnek
aztán kit jelentenek
és mennyiért

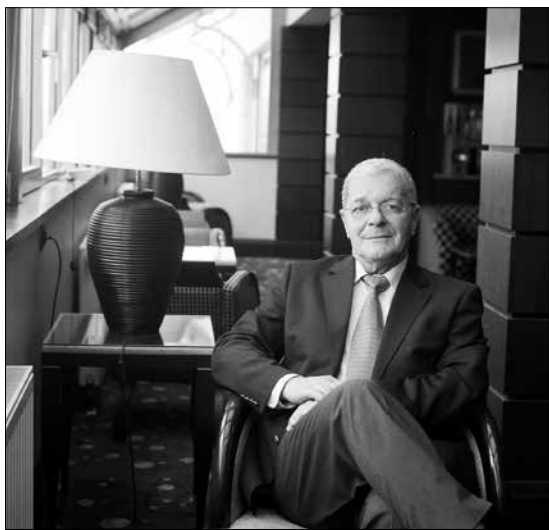
bár nagyon nehéz
az öklendezést visszatartanod
hiszen a hihetetlen tartományban
fantáziátlan fedőnevekkal
másutt meg befeketített
letakart óvott-védett nevekkal
ők vannak ott
s akikről persze mégis tudtad
hogy többnyire gyöngye rongyok
(ez most így túlzás
ergo: nem így igaz
talán csak sejtetted inkább)
amikor lehetett
minden kockázat nélkül
akkor a szabadság bajnokaiként
oly harsányan kiabáltak
már ezért is gyanút foghattál volna
s mi mindenre formáltak jogot
még arra is talán
hogy majd te kérj tőlük bocsánatot
most mondj értük egy imát
rájuk fér
megérdemlik nagyon.
És áldj meg minket irgalmasságodból
orcád világosságával, lelkek ajándékával,
hogy éltünkben ez földön járjunk igazsággal.

Ámen

„Hatvan év után újraéljük az emlékeket”

Mécs Károly színművész,
az MMA rendes tagja

Fotó: Lugosi László / MMA

Erkölc, felelősségvállalás, félelem, mártíromság. Ezek a szavak mind eszünkbe juthatnak, ha 1956 eseményeire gondolunk. A Tóth Ilonka című színdarab – amelynek írója Szilágyi Andor, rendezője Vidnyánszky Attila és a Nemzeti Színház mutatta be – történelem és művészet. A nagysikerű 2016 októberi bemutatóról Mécs Károly, a Nemzet Művésze, a darab egyik szereplője mesélt.

■ – *A darab hogyan hatott önre?*

– Mind a mai napig nem tudok szabadulni a hatása alól. Vidnyánszky Attila, a darab próbái előtt az idősebbeket összehívta, azokat, akik ebben az időben már fiatal felnőttek voltak. Csurka László és én húszéves, Bodrogi Gyula kevéssel idősebb, Dózsa László, aki bár csak tizenöt éves volt, de a sebesülése, és meghurcoltatása a legdrámaibb. Megbeszéltük azt, amit átéltünk. Ezek érintőlegesen a darabban is benne vannak. A Tóth Ilonka-ügy ennek a vezérvonala, de a kísérő jelenségek és a megtorlás időszaka is nagyon élesen jelennek meg az előadásban. Ez része a magyar történelemnek, eddig még ilyen formában nem került feldolgozásra, most azonban egy hihetetlenül izgalmas és megrázó színpadi játékká vált. Én Szerov tábornok szerepét kaptam, aki az 1956-os események és a megtorlások egyik főszervezője volt. Mint hatalom,

állandóan jelen vagyunk a színpadon a szintén orosz tábornokot játszó Dózsa Lászlóval. A darab bemutatja az emberi és a nemzeti tragédiát, a fellelkesültséget, a forradalom csodálatos első napjait, amikor először éltük át, hogy összetartozunk. Hatvan év után újraéljük az emlékeket. Annyi minden történt azóta, mégis ott van eltemetve bennünk. Ezek kiirthatatlanok az emberi lélekből. Különös hatású, amikor az ember újból végigéli ezt az időszakot és előidéződik a korszak hangulata, szaga, levegője, a robbanások, a sebesültek, akiket a harcok színhelyéről hordtunk a János Kórházba. Köttöttük a beérkező sebesülteket, és láttuk a parasztszekereket, amelyek tele voltak apró kis konyharuhába kötött szalonnadarabokkal, kolbásszal, mindenféle házi finomsággal, amivel a vidék segítette Budapestet.

– *Vidnyánszky Attila rendező négyüket, Bodrogi Gyulát, Csurka Lászlót, Dózsa Lászlót és önt hívta meg a produkcióhoz, akik átélték az eseményeket. Hogyan járulhattak hozzá a darabhoz saját történetükkel?*

– Többször találkoztunk közösen, Vidnyánszky Attila korabeli híradókat vetített nekünk. Ezután mindenki elmondta az élményeit, emlékeit, érzéseit, és ezt ő rendkívüli empátiával beépítette a darabba. Vannak olyan momentumok, amire mi inspiráltuk, elsősorban Dózsa Laci, aki majdnem az életével fizetett. Attila már rendezett korábban filmet 1956-ról, amelyet figyelemreméltónak tartok. Nagyon alaposan felkészült a korszakból.

– *Amikor ennyire érintett, és mégsem azon az oldalon áll szerepe szerint, amellyel történelmileg azonosulna, hogyan tud felkészülni, átélni, jelen lenni a színpadon?*

– Bevallom, sokat foglalkoztam Szerov tábornokkal. Rendkívül intelligens ember volt. A KGB-nél tábornoki posztot töltött be, akire egy inváziós hadsereg vezetését bízta, és aki az egész megtorlási akció spirítusz rektora volt. Ezen túl viszont Szerov poétikus lélek. Erre az ellentétre építettem a figurát. Puskinnal foglalkozik, amikor lent verik az embereket, mert az ő lelke más; de hát ez a foglalkozása és ezt abszolút szenvtelenül csinálja. Olyan, amilyen a hatalom maga, arctalan, szenvtelen, célratörő. A gépezet része.

– *Az is egy művészeti kontraszt, hogy a darabban ott vannak a neves színészek, akik átélték az eseményeket, és ott a főszereplő, Waskovics Andrea egyetemi hallgató, akinek talán a nagyszülei mesélhettek az élményeiről, de ő maga nem élte át. Hogyan segítették őt színészként és emberként?*

– Andrea rendkívül fogékony, nagyszerű fiatal színésznövendék, aki már most ígéretes képességekkel rendelkezik. Hitelesen azonosul Tóth Ilonka alakjával. A többi ifjú egyetemi hallgató is nagyszerűen megállja a helyét. Eperjes Károly osztálya csupa fegyelmezett, felkészült, tehetséges színészpalántából áll, akik nagy önfeláldozással három órán keresztül megszállottan dolgoznak.

– *A darabban szereplő egyidős partnerekkel már a Színművészeti Főiskola idején is ismerték egymást?*

– Hogyne, Bodrogi Gyuszt nagyon szerettem. Sokat mozítottunk együtt. Ő játszotta Leprás Mátyást a főiskolai vizsgaelőadáson Brecht Koldusoperájában, elementáris volt.

– Hogyan emlékszik vissza az 1950-es évekre? A forradalmat megelőző és a forradalomhoz vezető időszakra?

– Már erős gyermekkori élményeim vannak a 2. világháborúról is, úgyhogy én már akkor megtanultam mi a háború, a félelem, a halott, tudtam milyen látvány a katona, akin átment a tank. Mi Zugligetben laktunk, nagymamám az Ostrom utcában. Mikor először meglátogattuk, szemtanúja voltam, hogy a mostani Szilágyi Erzsébet fasor vastagon volt borítva halottakkal. A lőporfüst, a romok szaga egy olyan furcsa elegy, amit az ember egy életen át elraktároz, ezt nem lehet elfelejteni.

– Az ötvenes éveket tizenéves fejjel élte át. Akkor már benne volt a levegőben 1956 októbere.

– Mindenképpen. A Petőfi kör volt az első nyilvánvaló ellenállási góc, aminek híre ment. A gyárunkban elég feszült volt a hangulat. Nem emlékszem, hogy politikailag bárki megnyilvánult volna, és lett volna szervezkedés, de mindenki leste a híreket. Amikor október 23-án elmentünk a gyárból, a Múzeum-kertben randevúztunk, ahol tudtuk, hogy lesz egy egyetemista nagygyűlés. Feltűztük az ott fabrikált kokárdákat, legyalogoltunk a Kossuth térre, visszamentünk a rádióhoz és onnan ki a Sztálin-szobor ledöntéséhez. Mikor onnan visszaértünk – persze gyalogolva, mert alig járt már villamos – addigra már az Uránia előtt égett egy gépkocsi, a Rákóczi téren is egy másik. Valahogy átvergődtünk Budára, késő éjjel értem haza. Anyám várt az ajtóban, mondtam neki, hogy forradalom van a városban. A Zugligetben ők semmiről nem értesültek, a telefon is ritkaság volt. Másnap rádiót hallgattuk. Apámon múlt, hogy rögtön nem indultam vissza. Másnap viszont már nem bírtam otthon maradni, a János Kórházhoz mentem segíteni, mert a harcok már a Széna téren is folytak. Hordtuk a sebesülteket, szortíroztuk a segítségállítmányokat, a megérkezett külföldi gyógy-

szereket. Az üzembe is be-be jártam, de nehéz volt, mindenütt szétlőtt harckocsik és romok. Ugyanakkor lassan elkezdődött az élelmiszerellátás, a pékek emberfeletti munkával sütöttek. November 4-e után azonban nagyon beborult az ég. Mindenki elkeseredett.

– Lehetett abban az időben budapesti hősök tetteiről hallani? Tóth Ilonáról például?

– Tóth Ilonáról akkor még semmit nem lehetett hallani, csak a per maga volt publikus, és hogy 1957 kora őszén kivégezték. Beszéltem évfolyamtársaival, akik állították, hogy egy kedves, csendes teremtes volt, nem volt igaz, amivel vádolták. Szilágyi Andorék pontosan utánajártak ennek, periratokat tanulmányoztak és kiderült, hogy az egész koholmány volt.

– Sosem merült fel önben, hogy külföldre menjen?

– De igen, sőt. Tudtam, hogy állás vár. Jól beszéltem németül és édesapám egyik barátjának kint volt egy gyára. Alkalmazott grafikával is foglalkoztam. Felszálltam a Déli pályaudvaron a vonatra, hátranéztem és azt kérdeztem magamtól: hogy én ne lássam többet a családomat, az otthonomat? Akik ugyanis akkor disszidáltak, az akkori rendszer szerint soha többet nem léphettek Magyarországra. Leszálltam, visszaváltottam a vonatjegyet, elmentem a Déryné presszóba, megittam egy rumot és hazamentem. Ez volt az én disszidálásom története. Rumot egyébként azóta sem ittam. Máig elképzelhetetlennek tartom, hogy máshol éljek, mint itthon.

Gerbei Anita

Tóth Ilonka a Nemzeti Színház színpadán

Vidnyánszky Attila rendező,
az MMA rendes tagja

Fotó: Lugosi László / MMA

Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház főigazgatója, Kossuth-díjas rendező, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja nem először foglalkozik az 1956-os forradalom és szabadságharc feldolgozásával. Számára ez olyan megkerülhetetlen és elfelejtethetetlen történelmi esemény, amit mindannyiszor meg szeretne mutatni, amikor csak alkalma nyílik rá. A hatvanadik évforduló pedig kitűnő alkalomnak ígérkezett arra, hogy a Nemzeti Színház színpadára állítsa Tóth Ilona történetét. Annak a fiatal lánynak a koncepciók perét, aki ellen égbe kiáltó bünt következett el, és akinek pere az egész akkori rendszerre rávilágít. Vidnyánszky Attila rendezőként is ennek az embertelen gépezetnek a működését akarta feltárni, annak a rendszerét, ami sok ártatlan áldozatot követelt.

■ – *Milyen formai újításokat hozott ebben a darabban?*

– Ez egy totális színház lett, sok ténytet fogalmazott meg, balladisztikus a történetmesélés és keverednek benne a dokumentum-elemek a fikcióval. Mindenképpen egyfajta foszlány-dramaturgia, érzések mentén megy, asszociációk mentén működik.

– *A darabból érezhető, hogy Vidnyánszky Attila részére a tényeken túl az emberi oldal az izgalmas. Nem is csupán az ártatlanság hangsúlyozása, de akkor valójában mit szándékozott megértetni a nézővel?*

– Elsősorban is az ember érdekelt, hiszen ez egy nagyon megrázó, felkavaró történet, ugyanakkor legalább annyira érdekelt a gépezet, a mechanizmus, amely képes volt ilyen tettekre, nemcsak Magyarországon, az egész régióban, hiszen amikor Lengyelországban játszottunk, ott ismertük meg Inka történetét, egy fiatal lányét, akit 19 évesen lőttek tarkón, ápolónő volt és harcolt a fasiszták ellen és a kommunistákkal is szembe fordult. Ez láthatóan egy ördögien működő gépezet volt, sémák, technikák mentén működött és ezt akartam feltárni.

– *Ezt a kutatómunka elvégzése után tudta láttatni?*

– Nyilván minden kutatással árnyalódik a kép, ahogy Szilágyi Andor forgatókönyvével is, de én még ezt saját bőrömmön is tapasztaltam, hiszen egy kommunista világban nőttem fel én is. Öt évig a KGB ügyködése miatt nem tudtam külföldre utazni a kárpátaljai Beregszászról. Sok kellemetlenséget éltem át, csupán azért, mert mondtam némely dolgot szűk baráti körben, amit utólag látva nem szabadott volna, hiszen kitudódott, mert valaki leírta, amit beszélünk. Voltak tehát mély személyes tapasztalataim ennek kapcsán, valamint tíz évvel ezelőtt, az ötvenedik évfordulóra elkészítettem a *Liberté'S6* című előadást és filmet Szöcs Géza szövegéből, amihez szintén sok információt gyűjtöttem, de kétség kívül a *Tóth Ilonka* című színdarabot is egy két, két és fél éves munka eredményeként állíthattuk színpadra. Ehhez a témához is rengeteg dokumentumanyagot olvastam el, archív filmeket néztem és nagyon sokat egyeztettem Szilágyi Andorral is. Bevallom, most, hogy ennyire mélyen beleástam magam, látom, hogy ezzel nem lehet leállni. Még most is kapom a szövegeket, kapok izgalmas könyveket, nagyon érdekel 1956, az ötvenes évek, az előzmények, és ez még biztos, hogy alaptémaként felbukkan majd a Nemzeti Színházban, éppúgy, mint az első világháború vagy a gulág-téma.

– *Nagyon érdekes kontraszttal dolgozott, hiszen hívott olyan színművészeket, akik maguk is érintettek voltak a forradalom eseményeiben, átéltek 1956-ot és a címszerepre Waskovics Andrea egyetemi hallgatót választotta, akinek ifjú kora miatt nem lehetnek személyes élményei, ahogy az egész, darabban résztvevő kaposvári osztály fiataljainak sem.*

– Igen, ez tudatos volt, mert folyamatosan az átadás-átvételtől beszélünk, érzékeljük azt, hogy ezen a területen van probléma. Ezért egy furcsa beavatási szertartáson mentek át a fiatal színinövendékek, hiszen közösen, az idősebb kollégákkal együtt készültünk, sokat beszélgettünk. Mert az egy dolog, hogy hallják valahonnan a tényeket, de amikor ott áll velük szemben az a hiteles művész, aki mesél a saját élményeiről, aki kezdet fog velük, az számukra is egészen más. Így közösen készültünk, Bodrogi Gyulával, Mécs Károllyal, Dózsa Lászlóval, Csurka Lászlóval és a kaposvári végzős növendékekkel. Egy kiemelkedő pillanata is volt a generációk találkozásának. Katarti-

Vidnyánszky
Attila

Vidnyánszky
Attila

kus élmény volt ugyanis, hogy néztünk egy korabeli dokumentumfilmet, és egyszer csak Dózsa Laci meglátta magát egy tankon egy lyukas zászlóval a kezében. Ahogy a gyerekek ezt megélték, ahogy hirtelen kézzel foghatóvá vált a történelem, hiszen ott ült velük az egykori fiatal hős. Napról napra beljebb kerültek a történetbe és a lelkeket egészen megérintette. Nemcsak az agyukban szaporodott az információ, hanem ez nagyon fontos üggyé vált az egész csapat számára is. Azt gondolom ilyen szempontból is messze túlmutat magán az előadás.

– *Érzékenyen rezonált a művészek személyes élményeire és ezt is beleépítette a darabba.*

– Így vált számukra még közelebbé a történet. Ezt a technikát már alkalmaztam az első világháborús darabunk kapcsán. Igen, kiprovokáltam belőlük, és személyessé formáltam a darabot, és nagy megnyilatkozások voltak, főleg az idősebb generáció részéről, de egy idő után már a gyerekek is hozták az otthoni történeteiket.

– *Miért Varsóban volt a világpremier? Miért Lengyelországban mutatták be ezt a kimondottan magyar gyökerű történetet?*

– Ez kicsit a véletlennek is köszönhető. Magyar évad volt Varsóban, a magyar kultúrát ünnepelték a lengyelek, meghívtak bennünket egy előadással, és akkor már nem volt számomra kérdés, hogy ezzel a darabbal megyünk. Volt benne kockázat, hogy ott szülessen meg elsőként, de minden az elképzeléseink szerint alakult.

– *Az előadás kritikai visszhangját ismerjük, de milyenek a nézői visszajelzések?*

– A 2016. október 25-i hazai bemutatója után a Tóth Ilonka az évad legtöbbet játszott előadása lett a nagyszínpadon. Összesen több mint 10.000 néző látta a Nemzeti Színházban, a vidéki és külföldi ven-

dégjátékokon. A varsói ősbemutató után jártunk vele Münchenben, Kolozsváron, bemutattuk a Szolnoki Szigligeti Színházban.

Az előadás végén, pillanatnyi megrendült csend után mindig hatalmas tapsal köszöntö meg a közönség az élményt, számos előadást zárt szünni nem akaró álló taps.

Szilágyi Andor, a darab szerzője vállalta, hogy minden „ittthoni”, azaz nemzeti színházi előadás előtt egy órával találkozik a nézőkkel, hogy beavassa őket a mű világába, a korról, saját kutatásairól, a darab keletkezésének körülményeiről beszéljen. Az erre a célra berendezett tér mindig megtelt érdeklődővel, s alakult spontán dialógussá a szerzői kiselőadás.

Többször szerveztünk előadás utáni közönségtalálkozót, amelyeken a darab szereplői is részt vettek. Ezeken a találkozókön nézőink még a rájuk zúduló élmények hatása alatt fogalmazták meg gondolataikat, érzéseiket. Az idősebbek személyes emlékeikkel erősítették meg, egészítették ki a látottakat, szülők fogalmazták meg, miért tartják fontosnak, hogy kamaszgyermekük lássák az előadást. Korosztálytól függetlenül említi mindenki megrendítő élményként, amikor a szerepükből kilépő idősebb színészek beszélnek 56-os élményeikről.

Meggyőződéssel valljuk, hogy fiataljainknak meg kell ismerniük múltunknak ezt a sokáig elhallgatott, hazugságokkal bemocskolt korszakát. Ezért a középiskolások számára fiatal tanárokkal prezit készítettünk, hogy a korosztálynak szóló eszközökkel segítsük a felkészülést vagy a látott előadás jobb megértését. 2017 szeptemberétől pedig a Nemzeti diákokért programunk keretében a János vitéz, a Csongor és Tünde, a Fekete ég – A fehér felhő című előadásokkal együtt ingyenessé tettük a Tóth Ilonkát is diákcsoportok és kísérőtanáraik számára.

Gerbei Anita

Események, dokumentumok

SZÉKFOGLALÓ ELŐADÁSOK A MAGYAR MŰVÉSZETI AKADÉMIAÁN

■ 2012-től a Magyar Művészeti Akadémia köztestületbe felvett akadémikusai 2014. január 10-től péntekenként székfoglaló előadásokat tartottak. 2014 második felétől az MMA székháza, a Pesti Vigadó Makovecz-terme adott otthont az előadásoknak.

Dátum	Akadémikus neve	Tagozat	Előadás címe	Laudátor
2016.02.12.	Reviczky Gábor színművész	Színházművészeti	Színész három szemszögből	Eperjes Károly
2016.02.19.	Skardelli György építész	Építőművészeti	Az egyetlen szál	Ferencz István
2016.02.26.	Dr. Andrásfalvy Bertalan néprajzkutató	Népművészeti	A magyar néphagyomány értéke és jelentősége (Hagyomány és jövendő)	Zelnik József
2016.03.04.	Jánosi András népzeneész	Népművészeti	A magyar muzsika öröksége	Juhász Zoltán
2016.03.11.	Marton László rendező, színigazgató	Színházművészeti	A nagyszínházak szerepe napjainkban, a vígyszínházi modell	Hegedűs D. Géza
2016.03.18.	Csernyus Lőrinc építész, művészeti szakíró	Művészetelméleti	Az alkotó ember felelőssége	Szabó Marianne
2016.04.01.	Márkus Béla irodalomtörténész	Művészetelméleti	(M)Ilyen szegények vagyunk?	Falusi Márton
2016.04.08.	Horváth Péter fotóművész	Film- és Fotóművészeti	Rétegek	Kincses Károly
2016.04.15.	Hóna Gusztáv harsonaművész	Zeneművészeti	Ránki György: Lúdapó meséi	Devich János
2016.04.29.	Baráth Ferenc grafikusművész	Iparművészeti	Önvallomás a művészetemről	Sára Ernő
2016.05.06.	Vesmás Péter építész	Építőművészeti	"Az építészet otthonossága szárazon és vízen"	Rudolf Mihály
2016.05.20.	Ternovszky Béla rajzfilmrendező	Film- és Fotóművészeti	Vásznnon innen, vásznon túl	Jankovics Marcell
2016.06.03.	Lajta Gábor festőművész	Képzőművészeti	A figuratív kép	Szemaadám György

események

Székfoglaló
előadások
időrendi
sorrendben

Székfoglaló
előadások
2016

Dr. Andrásfalvy
Bertalan
néprajzkutató

Csernyus
Lőrinc
építész,
művészeti
szakíró

A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti Kutatóintézetének átadása

A HILD-VILLA ÁTADÁSA

2016. december 20-án Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke átadta a felújított Hild-villa jelképes kulcsát dr. Kocsis Miklósnak, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet igazgatójának. A magyar klasszicista építé-

A Hild-villa díszkulcsát Katona Katalin ötvösművész, az MMA rendes tagja, a dísztokot Molnár Imre bőrműves iparművész, az MMA levelező tagja készítette. Az ingatlan 12 859 m² alapterületen helyezkedik el Budapesten, a XII. kerület-

szet kiemelkedő egyénisége, Hild József a villát a maga számára tervezte és építtette 1844-ben, amely teljeskörűen, a modern kor igényeit és építészeti technológiáit is alkalmazva újult meg Kokas László építész, vezető tervező elképzelése alapján. Az átadáson Tuzson Bence kormányzati kommunikációért felelős helyettes államtitkár és Pokorni Zoltán, Budapest XII. kerület polgármestere mondott beszédet.

ben, a Budakeszi út 38–40. szám alatt, a két épületből álló műemlék összes hasznos területe 820 m².

Az épület története

Az épület – melyet későbbi tulajdonosa után Geiszt-villának is neveztek – Hild József tervei alapján szabadon álló beépítéssel, hagyományos építési móddal épült, kétszintes (szuterén és földszint), magas

tetős volt. Levéltári kutatásokból derült ki, hogy 1889-ben Pucher József tervei alapján átalakították, két oldalszárnnyal bővítették és befalazták a két oszlopos oldaltornácot. 1894-ben szintén Pucher tervei alapján a hátsó traktushoz további négy helyiséget építettek. A II. világháború után lakásokra osztották, majd sokáig üresen állt. 1997–1998-ban jelentős felújítást végeztek az ingatlanon, ekkor alakult ki a mai alaprajzi elrendezés. A felújításkor az addig csak szenespinceként használt pincében két olvasótermet, két raktárhelyiséget és egy kazánházat hoztak létre. A földszinten irodák, vizes helyiségek és teakonyha került kialakításra. Az ingatlanon a tervezés megkezdésekor a Hild-villa, egy másik kisebb villaépület („Svájci villa” vagy „Nyári-lak” névvel is emlegetik) és egy romos garázsépület volt.

A felújítás eredménye

Az építkezés Budapest Főváros Kormányhivatalának engedélye és az elfogadott tervek alapján 2016 januárjában kezdődött meg. Az épület fokozottan védett klasszicista műemlék, a beruházás során a telken elhelyezkedő kert is felújításra került, és közútépítési hatósági eljárás eredményeképpen a Budakeszi útról új közúti telekbejárat is létesült. A munkák fontos részét képezte az ingatlan közterületi előterében lévő hiányos és rossz állapotú fasor megújítása, a zöldfelület rendezése is. A Hild-villában található a vezetői iroda titkársággal és tárgyalóval, a kutatók nagy részét és az őket kiszolgáló helyiségek (pl. könyvtár, vetítő, teakonyha). A kivitelezők a nyaralóban vendégkutató számára kisméretű apartman lakást, kutatók számára munkahelyeket és tárgyalót, valamint ki-

szolgáló helyiségeket hoztak létre. Az új épületszárny alatt kialakított pincébe került az ingatlan teljes gépészete. A tervezés során fontos szempont volt, hogy az épület „igazi klasszicista” ház legyen, de az úgynevezett technikai kiszolgálásban a lehető legkorszerűbb megoldásokat alkalmazzák. Éppen ezért az épületek fűtése-hűtése geotermikus energiával biztosított, az öntözőrendszer nem csapvízzel működik, hanem a föld alá süllyesztett óriási tározókba a tetőfelületekről gyűjtött csapadékvízzel és ásványosított kút használatával. A kertben nincsenek a talaj lélegzését drasztikusan lezáró tömör burkolatok. Az elektromos rendszerek létrehozásakor is az intelligens ház kialakítása volt a szempont. E gondolat szellemében a beléptetőrendszeren keresztül az őrzésig, minden távfelügyeletről is ellenőrizhető.

Projektadatok

Helyszín: 1121 Budapest, Budakeszi út 38–40., HRSZ 10868 Beruházó: Magyar Művészeti Akadémia titkársága, 1034 Budapest, Kecse utca 25. Főtitkár: Dr. Kucsora Tamás Gergely Generáltervező: Kokas Múterem Kft. - Kokas László vezetőtervező • Építészet: Kokas Múterem Kft. - Kokas László vezetőtervező • Költségvetés: Novaép Bt. - Nyüsti László • Talajmechanika: Mélyvíz Bt. - Tövisvári Ákos, Tövisvári András • Faanyagvédelem: Sz-favéd Kft. - Dr. Szabó Miklósné • Vízszigetelés: Kürtös Zoltán • Geodézia: gap-tan Kft. - Buzás Balázs • Hőszivattyú: Geowatt

Kft. - Fodor Zoltán, Viszok János • Belsőépítészet: Kokas Múterem Kft. - Kokas László, Lukács Péter • Statika: LCSL Kft. - Lengyel Csaba • Gépészet: Szatmári és Szatmári Bt. - Szatmári Örs, Jagasics János; Érc-hegyi Generál - Érc-hegyi Csaba • Elektromosság: Provill Kft. - Ivanics Zoltán • Kertészet: térTeam Kft. - Szabó Gábor, Orbán Nóra • Akadálymentesítés: E2 Stúdió Kft. - Fülöp Erika • Tűz-megelőzés: Diestro 9 Kft. - Györkös Tivadar • Látványtervek: Kokas Múterem Kft. - Cigány Kató, Lukács Péter

Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet

A Magyar Művészeti Akadémia célkitűzése, hogy művészetelméleti-módszertani intézetet működtessen a művészet

elsődlegesen társadalmi relevanciájának, valamint a művészet elméleti összefüggéseinek tudományos igényű folyamatos vizsgálatára. Az MMA közgyűlése 2013-ban döntött a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének (a továbbiakban: MMKI) önállóan működő költségvetési szervként történő megalapításáról, az intézet 2015 elején kezdte meg munkáját. A kezdeti időszakban két kiemelt céleggyüttes kijelölése volt szükséges: az MMKI szervezeti-működési infrastruktúrájának megteremtése, személyi-kutatói, valamint a művészeti-szakmai háttérének kialakítása. Az első, inkább technikai feladat az MMKI mindennapi működőképessége, működtetése feltételeinek stabil biztosítását jelenti, a másik feladat az MMKI kezdeti működési szakaszában a megfelelő

A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti Kutatóintézetének átadása

A Magyar
Művészeti
Akadémia
Művészet-
elméleti
Kutató-
intézetének
átadása

művészeti-szakmai háttér biztosítása volt. Az Intézet művészetelméleti koncepciójának magas minőségben történő kialakítására és az Intézet tevékenységének szakmai-tartalmi felügyeletére az MMA Elnöksége tanácsadó testületet állított fel, amely a megbízott igazgatóval szorosan együttműködtek az Intézet stratégiájának kialakításában. Az elnöki bizottság tanácsadó testületének elnöke Fekete György, az MMA elnöke; tagja többek között Maróth Miklós, az MTA rendes tagja és volt alelnöke, Vizi E. Szilveszter, az MTA rendes tagja, az MTA volt elnöke. A beruházás eredményeképpen a Hild-villában középtávon 25-30 fő számára alakítottak ki munkakörnyezetet. A Kutatóintézet elsősorban kortárs kutatással kíván foglalkozni, a még élő mesterek tanítómestereiig dolgozzák fel a szakanyagot, a cél a társadalom és a művészet összefüggésének és a

művészeti ágak egymásra hatásának a vizsgálata. A kutatók a saját szakterületük áttekintését végzik, majd ez alapján kutatási koncepciót készítenek el, a háttéranyagok alapján pedig kutatási stratégia készül. Az Intézet „nyílt intézményként” kíván működni, a társintézményekkel együttműködésben valamennyi, a kutatói munkához kapcsolódó rendezvénytípus alkalmazásával hozza nyilvánosságra munkájának eredményét.

A megújult Hild-villa kutatósobáival, könyvtárával és egyéb tereivel 2017 januárjától már a kutatókat és az intézet programjait szolgálja.

További információk: www.mma.hu •
videók: www.mma-tv.hu A beruházásról
(Hild-villa aloldal): www.mma.hu/static/hildvilla/index.html A Kutatóintézet honlapja: www.mma-mmki.hu

A MŰCSARNOK 2016-OS PROGRAMJAI

- **2015. október 30. –
2016. január 31.**

Heuréka! összefoglaló címmel
négy tárlat nyílt
A létra. Vörösváry Ákos installációi
Nicolas Schöffer retrospektív
Csertő Lajos műhelyében
A szobrász Malgot

- **2016. február 27. –
2016. március 26.**

Frissen - Egyenesen a műteremből
BARAKONYI Zsombor, HA-
LÁSZ András, JOVIÁN György,
LÁBASS Endre, NYÁRI Ist-
ván, OROSZ István, PIKA,
RABÓCZKY Judit / Georgios
TZORTZOGLU, ÜTŐ Gusztáv

- **2016. március 2. –
2016. március 26.**

DERKÓ 2016

- **2016. április 23. –
2016. június 26.**

Képek és pixelek. Fotóművészet –
és azon túl | Nemzeti Szalon 2016

- **2016. július 27. –
2016. október 16.**

ÁGAK című kiállítás-együttes
Természetművészet – Változatok
Szervátiusz Jenő és Szervátiusz Ti-
bor | Két szobrász, két nemzedék
Ázbej & Ázbej | Algír – Budapest
– Párizs

- **2016. november 5. –
2016. november 27.**

Kertek és műhelyek
kiállítássorozat
Bencsik István és tanítványai
Valkó László: Európai mezők
Az Élesdi Művésztelep 20. éve

- **2016. november 22. –
2017. március 12.**

Az első aranykor | Az Osztrák-
Magyar Monarchia festészete és
a Műcsarnok

- **2016. december 7. –
2017. január 8.**

Kertek és műhelyek
kiállítássorozat
80+20: KOVÁTS Albert és
a Magyar Festők Társasága
SZEMADÁM
ZOLTÁN Mária Flóra: Az avig-
noni hálószoza

MŰCSARNOK KAMARATEREM

- **2016. február 25. –
2016. április 17.**

Steve McCurry: Legendás fotók

- **2016. szeptember 24. –
2016. október 22.**

KÖZÉP – középületek közvetlen
közelségben

MŰCSARNOK#BOX

- **2016. január 27. –
2016. április 3.**

Légvonal

- **2016. május 4. –
2016. június 12.**

Pécs Airport

- **2016. június 29. –
2016. július 24.**

A boldog békeidők 3D-ben

- **2016. augusztus 3. –
2016. szeptember 11.**

Jószay Zsolt szobrai

- **2016. szeptember 23. –
2016. november 20.**

Kontroll – A Moholy-Nagy Mű-
vészeti Egyetem Média Design
Tanszék hallgatóinak kiállítása

- **2016. december 2. –
2017. március 5.**

ENTER – a Budapesti Metropoli-
tan Egyetem (METU) művészeti
hallgatóinak kiállítása

események

A Műcsarnok
2016-os
programjai

A Pesti Vigadó programjai 2016-ban

A PESTI VIGADÓ PROGRAMJAI 2016-BAN

• 2015.12.11. – 2016.01.10.

Kovács Tamás emlékkiállítás
Képzőművészeti Tagozat

• 2015.11.28 – 2016.01.10.

A vallásos élet tárgyai
Népművészeti Tagozat

• 2015.12.04. – 2016.02.11.

Samu Géza emlékkiállítás
Köztestület

• 2016.01.15. – 2016.02.14.

MMA Képzőművészeti Tagozatának díjazottjai
Képzőművészeti Tagozat

• 2016.01.19. – 2016.02.21

Németh János keramikumművész kiállítása
MMA támogatás

• 2016.02.23. – 2016.03.27.

S. Nemzetközi Textilművészeti triennálé
Köztestület

• 2016.02.27. – 2016.04.10

Te Deum – Olasz Ferenc fotográfus életmű-kiállítása
Köztestület

• 2016.03.02. – 2016.05.08.

Bemerve a mérhetetlen – Gyarmathy Tihamér emlékkiállítás
Köztestület

• 2016.04.21. – 2016.05.29.

Győrfy Lajos szobrászművész kiállítása
MMA támogatással

• 2016.04.22. – 2016.06.26.

Somogyi József – 100
Köztestület

• 2016.05.18. – 2016.07.03.

Szunyoghy András kiállítása
MMA támogatással

• 2016.05.21 – 2016.06.26.

A művészet Moldovában: Kifejeződési módok a sokféleségben
Köztestület

• 2016.06.07. – 2016.07.03.

Kassai kincsek – válogatás a Kelet-szlovákiai Múzeum gyűjteményéből
Köztestület

• 2016.08.26. – 2016.09.25.

Fohász a mesterségekért – Népművészeti Oktatási Intézmények kiállítása
Népművészeti Tagozat

• 2016.09.02. – 2016.09.25.

Török Ferenc 80 – Építészet és hitvallás
MMA köztesület

• 2016.09.03. – 2016.10.16.

Megállítani az időt festéssel – 100 éve született Breznay József festőművész
MMA támogatással

• 2016.10.04. – 2017.01.08.

Üresség-Molnár Sándor kiállítása
Köztestület

• 2016.10.20. – 2017.01.08.

Októberi emlékezés – kiállítás az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára
Köztestület

• 2016.10.25 – 2016.11.20

Polgár Rózsa emlékkiállítás
Köztestület

• 2016.10.21. – 2016.11.23

KEREK 80-SZÖGLETES LXXX – Krajszovits Margit kiállítása
MMA támogatás

• 2016.11.28. – 2017.01.22.

Keresztes Dóra és Orosz István kiállítása
Köztestület

EGYÉB RENDEZVÉNYEK

• 2016.01.10

„Begyűtt Jézus a házamba” című kiállítás finisszája – Ránki Dezső és Klukon Edit zongoraestje
Köztestület

• 2016.01.21

Szó-Szín-Játék sorozat – Színházi legenda és emlékezet – 150 éves a debreceni Csokonai Nemzeti Színház
Köztestület

• 2016.01.25

150 éves a Pesti Vigadó – rendezvénytársorozat ünnepélyes lezárása

• 2016.02.03

Jankovics Marcell Képes bibliai történetek, Kisszeben Keresztelő Szent János-temploma, A vizuális nevelésről című könyveinek bemutatója
MMA Művészettudományi és Módszertani Kutatóintézet

• 2016.02.16

Mozi a Vigadóban sorozat – A filmklub mozgalom múltja és jövője
Film- és Fotóművészeti Tagozat

• 2016.02.18

Szó-Szín-Játék sorozat – Kertesi Ingrid operaénekesnő
Köztestület

• 2016.02.20

Pastorale sorozat – Zuglói Filmharmónia
MMAköztestület

• 2016.02.21

Pastorale sorozat – Zuglói Filmharmónia
Köztestület

• **2016.02.24**

Doncsev Toso: A hétköznapi
erényekről című könyvének
bemutatója
Közttestület

• **2016.02.26**

Közelkép írókról Könyvbemutató
Irodalmi Tagozat

• **2016.03.01**

Keddi kaleidoszkóp
vendég: Katona Szabó Erzsébet
Művészetelméleti Tagozat

• **2016.03.03**

Bonbon matiné
Air Corde Trió: Állati zenék
– Állati jó klasszikus zene
Zeneművészeti Tagozat

• **2016.03.05**

Pastorale sorozat
– Zuglói Filmharmónia
Közttestület

• **2016.03.06**

Pastorale sorozat
– Zuglói Filmharmónia
Közttestület

• **2016.03.10**

Szó-Szín-Játék
Dsida Jenő-pódiumestély
Közttestület

• **2016.03.17**

Győr Symphonic Band ünnepi
hangversenye
Közttestület

• **2016.03.22**

Mozi a Vigadóban sorozat
– Élet és tudomány...
Film- és Fotóművészeti Tagozat

• **2016.03.29**

Keddi kaleidoszkóp
vendég: Sebő Ferenc népzeneész
Művészetelméleti Tagozat

• **2016.04.04**

Devich János tanítványainak
hangversenye
Zeneművészeti Tagozat

• **2016.04.05**

Keddi kaleidoszkóp
vendég: Bata Tibor építész
Művészetelméleti Tagozat

• **2016.04.08**

Tavaszi Irodalmi Gála
Irodalmi Tagozat

• **2016.04.09.**

Pastorale sorozat–Meglepetés-
szimfónia a Vigadóban
Közttestület

• **2016.04.11**

Világégész és töredék
– Költészetnap program
Színházművészeti Tagozat

• **2016.04.12**

Mozi a Vigadóban – Akadémi-
kusportrék:
In memoriam Makovecz Imre
Portréfilm Melocco Miklós
szobrászművészről
Film- és Fotóművészeti Tagozat

• **2016.04.19**

Mozi a Vigadóban
– Akadémikusportrék: Temesi
Ferenc íróról és Haris László
fotóművészről
Film- és Fotóművészeti Tagozat

• **2016.04.21**

Bonbon matiné
Maurice Ravel: Lúdanyó
meséi-zenés árnyjáték
Zeneművészeti Tagozat

• **2016.04.22**

Szó, szín, játék
Császár Angela előadóestje
Közttestület

• **2016.04.25**

Devich János tanítványainak
hangversenye
Zeneművészeti Tagozat

• **2016.05.03**

Keddi kaleidoszkóp
vendég: Haris László fotóművész
Művészetelméleti Tagozat

• **2016.05.05**

Szó-Szín-Játék
Kányádi Sándor:
Kétszemélyes tragédia
Közttestület

• **2016.05.07.**

Pastorale sorozat
– Járd ki lábam járd ki most
Közttestület

• **2016.05.10**

Mozi a Vigadóban
– Akadémikusportrék:
Schrammel Imre keramikus és
Bertalan Tivadar látványtervező
Film- és Fotóművészeti Tagozat

• **2016.05.12**

Bonbon matiné
Brassimum Fúvósegyüttes: Péter
és a farkas
Zeneművészeti Tagozat

• **2016.05.13**

Magyarok francia földön a XX.
században
MMA Művészetelméleti és Mód-
szertani Kutatóintézet

• **2016.05.17**

Keddi kaleidoszkóp
vendég: Dubrovay László zene-
szerző
Művészetelméleti Tagozat

• **2016.05.21**

Nyitott Ház rendezvény
a Pesti Vigadóban

Művészetelméleti Tagozat

• **2016.05.27-28.**

A magyar hegedű ünnepe
Zeneművészeti Tagozat

• **2016.05.29**

Bonbon matiné
BonBon Quintet: Jancsi és Juliska
– mesés zenejáték
Zeneművészeti Tagozat

• **2016.05.31**

Mozi a Vigadóban – Akadémi-
kusportrék: Finta József építész és
Záborszky Kálmán karmester
Film- és Fotóművészeti Tagozat

• **2016.05.31**

Illyés Gyula: Atlantisz sorsára jutot-
tunk – Naplójegyzetek 1956-1957
Közttestület

• **2016.06.11**

Vers ünnepe
MMA támogatással

• **2016.06.11**

Szilveszter László Szilárd: „Fél-
úton ég és föld között”
MMA Művészetelméleti és Mód-
szertani Kutatóintézet

A Pesti Vigadó programjai 2016-ban

- **2016.06.14**
Mozi a Vigadóban – Akadémikus-
portrék: Mécs Károly színművész
és Eörsz László zenetörténész
Film- és Fotóművészeti Tagozat
- **2016.06.24**
Zeneakadémiai ifjú tehetségek
koncertje
Köztisztület
- **2016.09.04**
„Magyarjárás Irisztonban” –
látogatás kaukázusi rokonainknál
című rendezvény
Köztisztület
- **2016.09.05**
1956/68 emigrációi Közép-
Európában
*MMA Művészetelméleti és
Módszertani Kutatóintézet*
- **2016.09.06**
Mozi a Vigadóban – Akadémikus-
portrék: Török Ferenc építész és
Kő Pál szobrászművész
Film- és Fotóművészeti Tagozat
- **2016.09.11**
A klasszikus Magyar Dal Napja –
Canticum Hungaricum
Zeneművészeti Tagozat
- **2016.09.12**
„A juhoké” – pásztorzenei koncert
Népművészeti Tagozat
- **2016.09.14**
Az MMA Népművészeti Tagoza-
tának jelkép-konferenciája
Népművészeti Tagozat
- **2016.09.15**
Szó-Szín-Játék
Igazán pusztá – A Beregszászi
Illyés Gyula Magyar Nemzeti
Színház előadása
Köztisztület
- **2016.09.17–18**
Nyitott Ház – Hommage
à Bartók 135
- **2016.09.20.**
Keddi Kaleidoszkóp
vendég: Prokopp Mária művé-
szettörténész
Művészetelméleti Tagozat
- **2016.09.21**
A kortárs irodalomértelmezés
perspektívái
*MMA Művészetelméleti és Mód-
szertani Kutatóintézet*
- **2016.09.27**
Mozi a Vigadóban – Akadémikus-
portrék: Ágh István költő és
Jankovics Marcell filmrendező
Film- és Fotóművészeti Tagozat
- **2016.09.28**
„...egy jó kezű mesterember
a világon is igazít...” címmel
bőrműves konferencia
Népművészeti Tagozat
- **2016.09.30**
Jégtörő írók – emlékülés Sütő
András és Tamási Áron emlékére
Művészetelméleti Tagozat
- **2016.10.06**
Mozi a Vigadóban – Akadémikus-
portrék: Ács Margit író és Erdélyi
Zsuzsanna néprajztudós
Film- és Fotóművészeti Tagozat
- **2016.10.10-11.**
Konferencia Járdányi Pál és Bar-
tók Béla emlékére
*MMA Művészetelméleti és Mód-
szertani Kutatóintézet*
- **2016.10.11**
Bartók – Járdányi hangverseny
*MMA Művészetelméleti és Mód-
szertani Kutatóintézet*
- **2016.10.17**
Kontrasztok-Kamaraest
Köztisztület
- **2016.10.20**
Szó-Szín-Játék
A magány változatai-'56 után –
A Soproni Petőfi Színház előadása
Hamvas Béla és Márai Sándor
írásaiból
Köztisztület
- **2016.10.27**
Marton Éva mesterkurzusának
záróhangversenye
MMA támogatással
- **2016.11.07**
„Anyanyelvi kultúránk – zene,
tánc, kézművesség” – Oktatási
konferencia Kobzos Kiss Tamás
tisztelőre
Népművészeti Tagozat
- **2016.11.07**
Emlékkoncert Kobzos Kis Tamás
emlékére
Népművészeti Tagozat
- **2016.11.08**
Mozi a Vigadóban
– Akadémikusportrék:
Kocsár Miklós zeneszerző és
Husztai Péter színművészről
Film- és Fotóművészeti Tagozat
- **2016.11.13**
Magyar Nyelv napja
MMA támogatással
- **2016.11.15**
Keddi kaleidoszkóp
vendég: Ács Margit író
Művészetelméleti Tagozat
- **2016.11.18**
Őszi Irodalmi Gála
Irodalmi Tagozat
- **2016.11.23-24.**
Emléknapp az 1956-os forrada-
lom hatvanadik évfordulójának
tisztelőre
Film- és Fotóművészeti Tagozat
- **2016.11.27**
Szó-Szín-Játék sorozat
Görgey Gábor: Komámasszony
hol a stukk? – a zalaegerszegi
Kvartélyház Színház előadása
Köztisztület
- **2016.11.29**
Keddi kaleidoszkóp
vendég: Farkas Árpád
szobrászművész
Művészetelméleti Tagozat
- **2016.11.30**
Bertalan Tivadar: Félcédulák
Köztisztület
- **2016.12.13**
Keddi kaleidoszkóp
vendég: Rátóti Zoltán színművész
Művészetelméleti Tagozat
- **2016.12.15**
Szó-Szín-Játék sorozat
Kalauz Jutka – zenés píttyalatty
Egri Mártával
Köztisztület

Művészeti dokumentáció

A Magyar Művészeti Akadémia 2016-ban megjelent kiadványai

IMRE LÁSZLÓ: JÓKAI ANNA KÖZELKÉPEK ÍRÓKRÓL

MMA, 2016, 308 oldal, ISBN 978-615-5464-49-2, ISSN 2064-9274

A

Magyar Művészeti Akadémia Közelképek írókról című kismonográfia-sorozatának kötete. Sorozatszerkesztő Ács Margit. A sorozatban összegző jelleggel mindeddig feltáratlan életművek kerülnek megismertetésre. A könyvekben válogatott bibliográfia és képmelléklet is helyet kap. Jókai Anna íróról Imre László irodalomtörténész, kritikus írt pályáösszegzést.

JÁNOSI ZOLTÁN:

RATKÓ JÓZSEF

KÖZELKÉPEK ÍRÓKRÓL

MMA, 2016, 408 oldal, ISBN 978-615-5464-47-8, ISSN 2064-9274

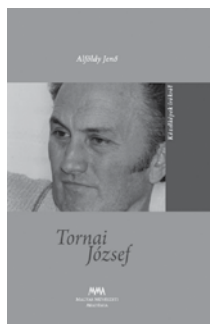
A

Magyar Művészeti Akadémia Közelképek írókról című kismonográfia-sorozatának következő kötete Ratkó József (1936–1989) költővel foglalkozik.

Sorozatszerkesztő Ács Margit. A sorozatban összegző jelleggel mindeddig feltáratlan életművek kerülnek megismertetésre. A könyvekben válogatott bibliográfia és képmelléklet is helyet kap. Ratkó József életművét Jánosi Zoltán irodalomtörténész, egyetemi tanár, író dolgozta fel.

ALFÖLDY JENŐ: TORNAI JÓZSEF KÖZELKÉPEK ÍRÓKRÓL

MMA, 2016, 360 oldal, ISBN 978-615-5464-48-5, ISSN 2064-9274

A

Magyar Művészeti Akadémia Közelképek írókról című kismonográfia-sorozatának következő kötete. Sorozatszerkesztő Ács Margit. A sorozatban összegző jelleggel mindeddig feltáratlan életművek kerülnek megismertetésre. A könyvekben válogatott bibliográfia és képmelléklet is helyet kap. Tornai József íróról, költőről Alföldy Jenő irodalomtörténész írt életmű-bemutatót.

SIMON GÉZA GÁBOR: A ZENETUDOMÁNY MOS- TOHAGYERMEKE – A JAZZ ÉS HATÁSA MAGYAROR- SZÁGON 1920–1950

MMA, 2016, 216 oldal + CD-melléklet, ISBN 978 615 5664 56 0, Ára: 4500 Ft

Simon Géza Gábor (1947) zene- és hangszertörténész, a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság alapító tagja, a Magyar Jazzkutatási Társaság

elnökének immár 38. kötete a szorosán vett magyar jazztörténeten túlmenően igazi interdiszciplináris megközelítéssel szemléli az 1920 és 1950 közötti, a jazz-muzsikához kapcsolódó eseményeket. Időrendben követhetjük az amerikai, angol, dél-afrikai és magyar jazzbandek koncertjeit a Zeneakadémián, a Vigadóban és a vidéki városokban, valamint a jazz rohamos térfoglalását a Magyar Rádióban, a jazzre is szakosodó hazai gramofonlemez-ipar és -kereskedelem kialakulását. Szó esik a Szekeres és a Fodor jazziskolákról, valamint a világ első jazzakadémiájáról, amelynek vezetője a Kodály-tanítvány Seiber Mátyás volt. Kiemelt fejezetek foglalkoznak a jazz megjelenésével, reprezentációjával a magyar nyelvű irodalomban, a hazai képzőművészetben és filmben. A korszak néhány jelentős magyar jazz-személyisége, Beamter Bubi, Chappy, Fényes Kató, Holéczy Ákos, Martiny Lajos, Pál Sándor, Tabányi Mihály önálló fejezeteket kaptak.

Igazi novum, hogy az 1992 óta létező Jazz Oktatási és Kutatási Alapítvány (JOKA) német, osztrák és magyar gramofonlemez-gyűjteményekből igen jelentős mennyiségű ritka hangfelvétel birtokába jutott, amelyekből huszonegy 1927 és 1949 között készült track található a kötet CD mellékletén.

DVORSZKY HEDVIG: KÉPEK, SZOBROK, KÉPER- NYŐ – B. FARKAS TAMÁS ÉS KERNÁCS GABRIELLA FILMJEI A MAGYAR TELE- VÍZIÓBAN

MMA, 2016, 154 oldal, ISBN 978-615-5464-52-2, Ármegjelölés nélkül

A hatvanas-hetvenes évek kulturális életében a festők, szobrászok, fotóművészek és a sokféle szakmát gyakorló iparművészek műhelyeiben is éppen úgy kezdtek feszegetni a 20. századi kifejezési formákhoz vezető lehetőségeket az alkotók, ahogyan azt tették a Ba-

lázs Béla Stúdió dokumentumfilmesei, vagy egyes színházi rendezők, a költők és az írók. Ez a könyv a magyar televíziózás egyik kevésbé ismert és elismert területéről, a képző- és iparművészeti alkotások születéséről, valamint az egyes művészekről készült filmekről és azok körülményeiről szól, ahogyan azt B. Farkas Tamás rendező és felesége, Kernács Gabriella művészettörténész szerkesztőpáros az 1967-es évektől kezdve 2001-ig látta. Fialat kezdő koruktól, ennek a televíziós műfajnak a születésétől kezdve lehettek jelen a folyamatban, majd végigkísérhettek egy-egy általuk kiemelkedőnek vélt életművet is. Ma már közülük sokan nem élnek, személyiségüket, emléküket és műveik egykori, esetenként máig érvényes jelentőségüket ezek a filmek őrzik. Művelődéstörténeti sorozataikkal máig érvényes értékmentő munkát végeztek. A művészettörténész szerző – bevezető tanulmánya mellett – a televíziós művészettörténeti munkának kíván helyet adni a kortárs magyar művészettörténetben. Az eddig soha nem publikált események, tények és történetek közreadása érdekében a leghitelesebb megoldásnak a személyes beszélgetés formáját választotta. Remélve, hogy az olvasó ebből egyszerre nyerhet szinte közvetlen bepillantást a speciális szakmai munka műhelytitkaiba éppen úgy, amint a korszakra jellemző kulturális viszonyokra. A kötetben közreadott hatalmas filmográfia pedig nem csupán a szerzőpáros jelentős munkásságáról ad számot, hanem egyúttal különleges dokumentumértékkel is bír, sőt forrásául is szolgál a jelen és jövőidejű művészeti megnyilvánulásokhoz, további kutatómunkákhoz.

DEME TAMÁS: GONDOLATOK

**KARÁCSONY SÁNDOR
MŰVÉSZETSZEMLELETÉRŐL**
MMA, 2016, 160 oldal, ISBN 978 615
5464 58 4, Ára: 3400 Ft

A kötet egy különleges magyar tudós, Karácsony Sándor születésének 125. évfordulóján jelent meg. A 20. század legnagyobb magyar pedagógus-tudósának fő értéke egy modern rendszer-szemlélet, amely hazájában is alig ismert. Szintézist teremtett a művészet történeti, társaslélektani, logikai, filozófiai, vallási társadalmi relációi közt. Karácsony a kommunizmus áldozata volt. Említése és életműve félévszázadon át „tiltott áru” volt. Ma a neve már kimondható, de tanítása alig került bele a kultúra főáramába. Ez a könyv Karácsony művészetszemléletéről szól, arra biztatva a művészetek alkotóit, szemlélőit, tanárait, hogy gondolkodjanak együtt Karácsony Sándor elveivel. A kötet szerzője, Deme Tamás művészetpedagógus, egyetemi oktató, három évtizede kutatója és terjesztője Karácsony Sándor életművének.

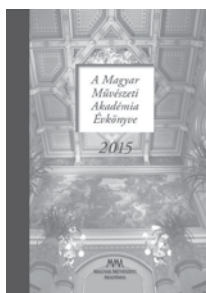
MAKOVECZ ...SPOJIT' NEBO A ZEM...

MMA, 2016, ISBN 978-615-5464-46-1, 96 oldal, szlovák/magyar/angol nyelvű katalógus

Makovecz Imre kiállítása
Kelet-szlovákiai Múzeum, Kassa
2016. december – 2017. március
A kiállítás kurátorai: Pásztor Péter,
Csernyus Lőrinc
A kötetet szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta: Csernyus Lőrinc építész

**A MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA ÉVKÖNYVE 2015**
MMA, 2016, 212 oldal + CD-melléklet, ISSN 2064-1001

Az évkönyv a Magyar Művészeti Akadémia 2015-ös évét mutatja be, a köztestülethez kötődő eseményeket, történeteket dokumentálja. A kiadványban kronológia tekinteti végig az Akadémia tevékenységét, egy-egy kiemelt művészeti rendezvényét, ezenkívül az akadémiáról és a művészetről szóló beszélgetések, valamint az elhunyt akadémikusokra való emlékezések is olvashatók a fényképekkel dokumentált lapokon.

Szerkesztő: Cseresnyés Márk

**„TÁMADÓ TŰZ VOLTUNK”
MAGYAR ÍRÓK ÉS KÖLTŐK AZ
1956-OS FORRADALOMRÓL**
MMA, 2016, 320 oldal, ISBN 978-615-5464-60-7, Ár: 3000 Ft

A kötet megjelenését az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára létrehozott Emlékbizottság támogatása tette lehetővé.
Válogatta és szerkesztette: Oláh János és Mezey Katalin, Borítóterv: Orosz István

VERS ÉS PRÓZA, 56
MMA, 2016, összsidő: 47 perc, MMA-
CD001-2016

A Magyar Művészeti Akadémia Színházművészeti Tagozatának kezdeményezésére jelent meg ez a hangos szövegkönyv az 56-os történelmi események 60. évfordulójára. A köztestület által az 1956-os forradalom és szabadságharc tiszteletére kiadott lemezen a Színházművészeti Tagozat akadémikusai működnek közre. A kiadvány rendezője Nagy Viktor.

A versek és prózák egyszerre emlékeznek a második világháború utáni magyar történelem legmegrendítőbb eseményére, emellett az elhangzó művek révén megidézik írók és költők, többek között Illyés Gyula, Nagy Gáspár, Gyurkovics Tibor, Tollas Tibor, Tamási Áron, Csoóri Sándor, Gérecz Attila alakját is.

**МАКОВЕЦ...СОЕДИНЯЯ
НЕБО И ЗЕМЛЮ...
...ÖSSZEKÖTNI AZ EGET ÉS
A FÖLDET...**

MMA, 2016, 96 oldal, orosz/magyar/angol nyelvű katalógus, ISBN 978-615-5464-46-1

Makovec Imre kiállítása
Moszkva, Szcsuszjev Állami Építészeti Múzeum
2016. augusztus 30. – november 13.
A kiállítás kurátora: Csernyus Lőrinc
A kötetet szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta: Csernyus Lőrinc építész

OKTÓBERI EMLÉKEZÉS

MMA, 2016, 96 oldalas színes, kétnyelvű katalógus – szóróanyag

A Magyar Művészeti Akadémia kiállítása az 1956-os forradalom 60. évfordulójának tiszteletére
2016. október 20-tól 2017. január 8-ig

**MOLNÁR SÁNDOR
| ÜRESSÉG | FESTMÉNYEK
2006–2016**

MMA, 2016, kétnyelvű, színes katalógus, 96 oldal, ISBN 978-615-5464-53-9

Molnár Sándor | Üresség | Festmények 2006–2016

Sándor Molnár | Emptiness | Paintings 2006–2016

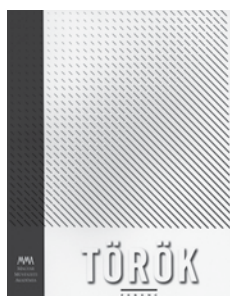
PESTI VIGADÓ | 2016. október 3. – 2017. január 8.

A kiállítás kurátorai és a katalógus szerkesztői: Lajta Gábor és Sulyok Miklós

A katalógust tervezte: Fákó Árpád
Keserü Katalin és Buji Ferenc tanulmányával

**ÉPÍTÉSZET ÉS HITVALLÁS-
ÉLETMŰ-KIÁLLÍTÁS**

MMA, 2016, kétnyelvű (magyar/angol) kiállításkatalógus, 96 oldal, ISBN 978-615-5464-51-5

Török Ferenc építőművész életmű-kiállítása | 2016. szeptember 2–25. | Pesti Vigadó

Összeállította és szerkesztette | Edited by: Török Ferenc és Török Ferencné

**ERDÉLYI JÁNOS-
EMLÉKKONFERENCIA**

MMA, 2016, ISBN 978-615-5464-50-8, ISSN 2063-7942, ragasztott kartonált, 100 oldal

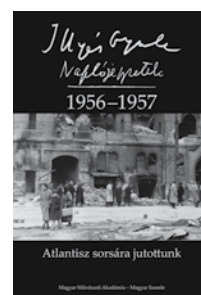
Magyar Művészeti Akadémia konferenciafüzeteinek kötete.

A Magyar Művészeti Akadémia a magyar népköltészet tanulmányozója, Erdélyi János (1814–1868) költő, a Kisfaludy Társaság titkárának 200. születésnapja alkalmából tartott emlékkonferenciát és tanácskozást 2014 november 6-án a Pesti Vigadóban.

**ILLYÉS GYULA: NAPLÓ-
JEGYZETEK 1956–1957
— ATLANTISZ SORSÁRA
JUTOTTUNK**

MMA – Magyar Szemle, 2016, fotókkal illusztrált, 264 oldal, ISSN 1217-7202

ISBN 978-615-5227-10-3

Illyés Gyula mindeddig kiadatlan, lebilincselően érdekes '56-os följegyzéseit, papírlapokra írt naplóját 1957 elején elrejtették és csak 2014 áprilisában került elő. Az író lánya, Illyés Mária készítette elő kiadásra az anyagot, Horváth István történész közreműködésével, a forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára.

Szerkesztette: Illyés Mária és Horváth István

Szakmai lektor: M. Kiss Sándor

**TANÁCSKOZÁS
A PÁSZTORMŰVÉSZETRŐL
„HA MÉG EGYSZER
SZÜLETNÉK, AKKOR IS
CSAK JUHÁSZ LENNÉK”**

MMA, 2016, ISBN 978-615-5464-45-4, ISSN 2063-7942

A Magyar Művészeti Akadémia konferenciafüzeteinek kötete.
A 2015. augusztus 28–29-én megrendezett tanácskozási a Magyar Művészeti Akadémia, valamint a Magyar Hangszerműves Céh rendezvényeként került sor. Kunkovác László, Andrásfalvy Bertalan, Molnár Zsolt, Harangozó Imre, Juhász Zoltán, Dóra Áron, Uhrin Klára, G. Szabó Zoltán, Vég Andor, Nagy Mari és Vidák István tanulmányával.

**SOMOGYI JÓZSEF
(1916–1993)
PORBÓL LETTÜNK,
PORRÁ LESZÜNK
TO DUST YOU
SHALL RETURN**

MMA, 2016, 21 alkotást tartalmazó színes mappa
Női akt tanulmányrajzok
Female Nude Studies

Megjelent a művész születésének 100. évfordulójára.

A bevezető tanulmányt Szabadi Judit, az életrajzot Somogyi Borbála írta. A rajzokat válogatta: Szabadi Judit és Karmó Zoltán. Fotó: Szelényi Károly

**OLASZ FERENC: TE DEUM
LÉLEK – FÉNY – KÉP
OLASZ FERENC FOTOGRAFUS ÉLETMŰ-KIÁLLÍTÁSA**
MMA, 2016, ISBN 978-615-5464-44-7

A Pesti Vigadóban 2016. február 26. – április 10. között látható kiállítás katalógusa. Összeállította és szerkesztette: Olasz Ferenc

**5. TEXTILMŰVÉSZETI
TRIENNÁLÉ / 5TH
TRIENNIAL OF TEXTIL ART**
színes, kétnyelvű katalógus, 152 oldal,
MMA, 2016, ISBN 978-615-5464-43-0

A kiállítás első alkalommal a Szombathelyi Képtárban 2015. június 26. és október 31. között volt látható. A Magyar Művészeti Akadémia székházában 2016. február 23. – március 27. között először mutatkozott be a textilművészet legnagyobb hazai seregszemléje a fővárosban.

**PAPP ENDRE:
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ
KÖZELKÉPEK ÍRÓKRÓL**
MMA, 2016, 252 oldal, ISBN 978-615-5464-39-3, ISSN 2064-9274

Magyar Művészeti Akadémia Közelképek írókról című kismonográfia-sorozatának kötete. Sorozatszerkesztő Ács Margit. A sorozatban összegző jelleggel mindeddig feltáratlan életművek kerülnek megismertetésre. A könyvekben válogatott bibliográfia és másfél íves képmelléklet is helyet kap. Vári Fábián László kárpátaljai költőről, íróról Papp Endre írt bemutatást.

**„BEMÉRVE A MÉRHETETLEN” – 100 ÉVE SZÜLETETT
GYARMATHY TIHAMÉR**

Janus Pannonius Múzeum – MMA,
2016, ISBN 978 963 9873 40 7

„Bemérve a mérhetetlen”
100 éve született Gyarmathy Tihamér
„The Unmeasurable is Measured”
Tihamér Gyarmathy was born 100 years ago

A 2015. október 3. – december 30. között Pécsen a Modern Magyar Képtárban és Múzeum Galériában, valamint a Vigadó Galériában 2016. március 1. – május 8. között megrendezett kiállítások katalógusa.

A katalógust szerkesztette és a kiállítást rendezte: Várkonyi György

Az ármegjelölés nélküli kiadványok – a forgalomba nem kerültek kivételével – elérhetők a Magyar Művészeti Akadémia honlapján: <http://www.mma.hu/kiadvanyok>. A beárazott könyvek megrendelhetők a Könyvtárellátó Nonprofit Kft.-n (KELLO) keresztül, valamint árusításban kaphatók az Írók Boltjában (VI. ker. Budapest, Andrassy út 45.), a Magyar Napló Könyvesboltban (VIII. ker. Budapest, Józsefkörút 70.; Józsefvárosi Galéria), valamint a Bookline-on (bookline.hu) megrendelve.

Korábbi kiadványainkról a Magyar Művészeti Akadémia honlapja ad tájékoztatást.

A Magyar Művészet 2016. évi lapszámai

A *Magyar Művészet* a Magyar Művészeti Akadémia negyedévenként megjelenő művészetelméleti periodikuma. A folyóirat első száma 2013. december 6-án jelent meg. A Magyar Művészet főszerkesztője dr. Kulin Ferenc, társfőszerkesztője dr. Kucsera Tamás Gergely. A kiadvány terjesztésben is megvásárolható, a Lapker Zrt. árusítóhelyein.

A lap célkitűzése

Az azonos című „lapelőd” a két világháború közötti időszak egyik jelentős képzőművészeti, kulturális folyóirata volt. Ahogy az MMA, úgy a folyóirat is minden művészeti ágat magába foglal. A negyedévenként megjelenő *Magyar Művészet* elméleti folyóirat. Publikációi – tematikailag – érintkeznek a szaklapok és irodalmi folyóiratok problémafelvetéseivel, de markánsan különböznek is azok profiljától. Míg ez utóbbiak elsősorban egy-egy művészettudományi diszciplína szemléletével és fogalmi apparátusával közelítenek a műalkotásokhoz, a *Magyar Művészet* mint „összművészeti fórum” – a magyar értekező próza kivételesen gazdag örökségének újraéledését segítve – az esszé műfaját részesíti előnyben. Tehát a lap nem vállalja magára a „tehetséggondozás” – szakfolyóiratokra tartozó – feladatát, és nem fóruma az ágazati esztétikai kérdésekről zajló szakmai vitáknak. Ezzel szemben stratégiai fontosságúnak tekinti valamennyi művészeti ág sajátos problémáinak bölcséleti igényű megfogalmazását, és ezt az igényét az egyes művészeti ágak arányos – egy-egy évfolyamon belül a publikációk terjedelmi egyensúlyában is érvényesülő – képviselésével is hangsúlyozza. A tematikus blokkokba szerveződő művészetelméleti írások mellett néhány kisebb rovatnak is helye van. Ezek egyike a magyar művészetből-

cselelti/esztétikai irodalom klaszszikusainak műveiből közöl aktuális részleteket, míg egy másik a filozófia, a teológia, a társadalom-, illetőleg a természettudományok fejlődésének világképünket formáló eredményeire nyit ablakot. Az állandó rovatok aktuális írásokkal egészülnek ki. Ezeknek az a feladata, hogy megemlékezzenek a magyar művészettörténet kiemelkedő alakjairól, méltassák kulturális intézményeink/rendezvényeink patronusait, illetőleg interjúkat közöljenek a pályájuk jelentős állomásához érkező alkotókkal.

Lapadatok

A Magyar Művészeti Akadémia lapja
• Megjelenik negyedévente • Ára számunként: 990 Ft • Nyomás: Kontaktpoint • ISSN 2064-3799

2016/1. SZ.

A MŰVÉSZETEK TÁRSADALMI SZEREPE

A *Magyar Művészet* 2016/1. számának legtöbb írása a művészek, a művészetek társadalmi szerepéről és a kulturális intézményrendszer működésének jogi, gazdasági és politikai feltételeiről szól. Navracsics Tiborral, az EU biztosával folytatott beszélgetésünkben pedig arra kerestünk választ: vajon az Unió kultúrpolitikája kellő erőfeszítéseket tesz-e, hogy összhangot teremtsen polgárainak a szuverén nemzetállamokhoz és az európai közösség egészéhez kötődő identitástudata között. (Hogy az „európaiság-tudat” hogyan válhat nyitottá más nemzetek sajátos kulturális értékeinek befogadására, azt jól példázza a spanyol Iñaki Abad Leguina – az elméleti szövegkörnyezetben szokatlanul személyes hangvételű – budapesti élménybeszámolója.) A kultúrpolitikai érdekű kérdésfelvetésekhez két rokon tematika kapcsolódik.

Az egyiket azoknak az iskolateremtő és intézményszervező magyar génuszoknak szenteltük, akiknek a nemzeti hagyományokból (is) táplálkozó művészetük a világkultúra részévé válhatott. Ebben a tematikus blokkban Széchenyi Istvánról (Pletl Rita), Liszt Ferencről (Eckhardt Mária), Bartók Béláról (Kovács Sándor) és Makovecz Imréről (Beke Márton) szóló írásokat közlünk, és ehhez az arcképcsarnokhoz illeszkedik Juhász Sándor visszatekintése a világhírű magyar fotográfusokra. A másik témakörnek a *művészet, a jog és a politika alcímét* adhatnánk. Kiss Zoltán Károlynak a szerzői jog problémáit elemző tanulmánya az *uniós jogharmonizáció* ellentmondásaira mutat rá, Zirkuli Péter írása a *kulturális diplomácia francia modelljét* vizsgálja fel, Kiss Gy. Csaba A *visegrádi gondolat* című esszéje a szellemi közösséget alkotó szomszéd nemzetek politikai együttműködésének szükségességét hangsúlyozza.

A művészetek és a művelőző közönség szervezhető/manipulálható viszonyának értelmezésével foglalkoznak a harmadik tárgykör szerzői. Balogh Csaba dolgozata az *ideologikus műkritika* XIX. századi intézményesülésének folyamatát vizsgálja, Hermann Zoltán Tallián Tibor könyvét ismertető írása (A *magyar operajátzás kezdeteiről*) a modern nemzeti kultúra műhelyteremtő törekvései közötti „belháborúba” enged bepillantást, Deme Tamás cikke pedig a *művészeti nevelés megújításában* nélkülözhetetlen magyar pedagógiatörténeti tradíciót idézi fel. Az intézmények működési mechanizmusai és a művészi szabadság elve közötti megszüntethetetlen feszültségek a kánonon kívül kibontakozott két életmű felidézése során kerülnek szóba. Romváry Ferenc hozzászólása a Csontváry-ügyhöz aktuális kultúrpolitikai vitákat is érint, Csuday Csaba El Kazovszkijról szóló esszéje pedig egy koherens művészi világkép állandóságát szembesíti változó esztétikai érték szempontjainkkal.

Lapszámunk záró írása – Szörényi László recenziója a *Tengeristennő az Olymposon* című tanulmánykötetről – egyszerre példázza, hogy mennyire nélkülözhetetlen a kultúrpolitika intézményfenntartó szerepe az elmúlt korok szellemi örökségének megőrzésében, s hogy mily súlyos

kockázatokkal jár, ha a politika játekszabályai nem igazodnak a kultúra természetéhez.

2016/2. SZ. KELET ÉS NYUGAT

Az esztétika tudománya bármennyire törekszik is egyetemes érvényű elvek, szabályok kimunkálására: a szépről és a rútról, a katartikusról és a nevetségesről, a szakrálisról és a profánról alkotott képzetek és fogalmak makacsul őrzik egy-egy földrajzilag is behatárolható kultúrkör több évezredes karakterjegyeit. A *genius loci* – a hely szelleme – rányomja a bélyegét a művekre és az életművekre, függetlenül attól, hogy kontinensnyi kiterjedésű régiók vagy csupán egy kis nemzet kultúrájának belső tagoltságáról van-e szó. S ha még a magyarság szellemi-földrajzi otthonában is – Hamvas Béla szerint – „öt géniusz” fér meg egymás mellett, még kevésbé beszélhetünk egész földrészek „egyetemű” spirituális sajátosságairól. (Doma Petra színházi tudósítása a Nemzeti Színházban bemutatott távol-keleti drámákról és Kocsev Bence recenziója Balogh András Délkelet-Ázsiáról szóló könyvéről erre a sokféleségre hívják fel a figyelmünket, s ezt példázza a Kelet-Európa XX. századi kálváriájáról hírt adó Nobel-díjas fehérorosz író, Sztvetlana Alekszejevics – Pálfalvi Lajos által elemzett – riportregénye is.) Nem gondoljuk tehát, hogy a Közel- és a Távol-Kelet, Belső- és Délkelet-Ázsia művészetét és irodalmát egy csokorba lehet kötni Kelet-Európával, de akár csak egy kisebb – ám nyelvi, etnikai, vallási és politikátörténeti szempontból rendkívül sokszínű – tájegység kultúráit közös nevezőre lehetne hozni. Egyetlen olyan nézőpont van, amelynek látószögében az ezerarcú Kelet valamiféle organikus

egységbe rendeződik: a földgolyó egészére terjeszkedő nyugati civilizáció emberének nézőpontja. Mindegy, hogy az első gyarmatosítás évszázadától (XVI. sz.) kezdődően mikor, milyen gazdasági érdekektől vezérelve, mekkora katonai erővel és milyen ideológiával közelített is a Nyugat a Kelet felé, ha szervezett ellenállásba nem is, a keleti kultúrák szellemébe újra és újra beleütközött. Ezeknek az ütközéseknek a lökeshullámai pedig egyszerre fodrozták a nyugati kultúra felszínét, és indítottak el láncreakciókat a mélyrétegeiben. Irodalmi és képzőművészeti divatirányzatok éppúgy őrzik tehát azok nyomait, miként Európa vallás-, filozófia- és politikátörténetének nagy korszakfordulói. (Buji Ferenc, Zelnik József, Szmodis Jenő, Gáspár Csaba László, Pethő Bertalan és Zirkuli Péter tanulmányai részint e felszíni divatirányzatokról, részint a mélyben zajló tektonikus mozgásokról szólnak.) A mi kultúránknak sem a művészetekben, a szépirodalomban és a folklórban nyomon követhető Kelet-kultusza (Kunkovác László, Szász Zsolt, Alexa Károly dolgozatainak tárgya), sem annak tudományos igényű értelmezése (Csáji László Kopány, Balogh Csaba, Agócs Gergely esszéi tanúsítják ezt) nem illeszthető ebbe a kétpólusú civilizációs térbe. A magyar orientalisták nem kereskedők, katonák és politikusok előtt egyengették az utat, hanem etnikai, nyelvi és nemzeti identitásunk gyökerei után kutattak. Nem azért, mintha visszakiváncsoltak volna Ázsiába, hanem mert hittek abban, hogy koruk/korunk szellemi hiánybetegségeire gyógyír lehet az a tudás, amelynek csak a saját múltunk megismerése révén juthatunk a birtokába. Ha a Nyugat orientalizmusában meghatározó szerephez a pragmatizmus jutott, a magyar Kelet-kutatást elsősorban spirituális szükséglet motiválta. Az olyan kivételes esetekben is, amikor cigány származású honfitársunk a világnézetében őrzi saját népének hagyományait (lásd Ruva Farkas Pál írását Balázs Jánosról), és olyankor is, amikor magyar művészek egy távoli kultúrában találtak otthonukra. (Bethlenfalvy Géza két művészportréja példázza ezt.) Nyilasy Balázs irodalomtudományi írása korábbi számaink tematikájához kapcsolódik.

2016/3. SZ. MŰVÉSZETFILOZÓFIA

„Hogy valaki milyen filozófiát választ, [...] attól függ, hogy milyen ember: mert egy filozófiai rendszer nem valami holt ruhanemű, amelyet tetszés szerint felölthetünk és levethetünk, hanem átlelkesíti annak az embernek a lelke, akié.” Fichte szentenciája, melyet Gáspár Csaba László idéz tanulmányában, szeptemberi számunk mottója is lehetne. A német filozófus általános érvényű tételét a legszemléletesebben talán éppen a mi kultúránk története igazolja. Karácsony Sándor állapította meg, hogy a filozófia nálunk lényegesen később vált önálló diszciplínává mint Európa nyugati térfelén, ám a sajátosan magyar filozófiai gondolkodás mégis felfedezhető költészetünk remekeiben. Karácsony észrevétele kiterjeszthető valamennyi művészeti ágra. Hiszen ha nem azzal az igénnyel alkot is minden művész, mint bölcséleti líráink klasszikusai, minden eredeti alkotásnak és minden életműnek van a filozófia nyelvére is „lefordítható” saját világa. Hogy mi tárul fel ebből a saját világából, az a „fordító” nézőpontjától is függ. Az itt közölt esszék, tanulmányok egyik csokra valamely művészetfilozófiai koncepció felől közelít a műalkotásokhoz. A fentebb idézett szerzők (Gáspár Csaba László, Karácsony Sándor) munkáin kívül ide sorolható Deák-Sárosi László filmelméleti dolgozata, Buji Ferencnek a keleti zene sajátosságait a „monumentális monotonía” fogalmával jellemző értekezése, Lajta Gábornak a figuratív festészetről, Juhász Sándornak a holland vízfestésről szóló írása, és itt említhető Gianni Vattimo *Ornamentum és monumentum* című tanulmánya. Csak műfajában különbözik tőlük, de nézőpontja szerint ide tartozik Pálfi Ágnes és Szász Zsolt eszmecseréje a keresztény dramaturgiáról, valamint

a Beke László munkásságát felidéző beszélgetés. A többi közlemény más módszert alkalmaz: szerzőik konkrét művek elemzésével kísérik meg, hogy gondolati rendszerbe foglalják esztétikai ítéleteiket. Ilyenek a Nemzeti Szalon fotókiállítását bemutató kritikák – Palotai János és Fábián László írásai –, a *Saul fia* című film értékelése Szekfű András tollából, Csuday Csaba eszmefuttatása Bartis Attila legújabb regényének ürügyén, és az az interjú is, amelyet Lőcsei Gabriella folytatott Sebő Ferencsel a Budai vár rekonstrukciójának tervéről.

Krédóként és ars poeticaként egyaránt értelmezhetőek Fekete György és Somogyi Győző esszéi, míg Mórocz Gábor és Nyilasy Balázs tanulmányai az irodalom- és a kritikátörténet felől közelítenek a művészetfilozófia problémáihoz.

2016/4. SZ.

1956 KULTURÁLIS HATÁSA

A *Magyar Művészet*nek ezt a számát 1956 emlékének szenteltük. A szellemi élet eseményeit irodalmunk klasszikusai (Déry Tibor, Németh László, Örkény István, Tamási Áron) egykorú cikkeinek, felszólalásainak újraközlé-

sével idézzük fel, megemlékezünk az Írószövetség forradalomban játszott szerepéről (Pomogáts Béla), majd (Kováts István, Ferdinandy György, Gál Vilmos, Gróh Gáspár, Kulin Ferenc, Sturm László, Szörényi László, Palotai János és Szócs Géza íásaiban) történelmi sorsfordulónk írókat és művészeket megihlető hatását követjük nyomon. Közleményeink azonban nemcsak a hamisítatlan, hanem az elárult, megcsúfolt, eltorzított '56-ról is szólnak. Azokról a filmekről (Deák Sárosi László) és bűnügyi regényekről (Török Lajos), amelyek ellenforradalommal minősítették szabadság harcunkat, és arról a kultúrpolitikáról, amelyik a proletárdiktatúra kiszolgálásában jelölte meg az írók, költők és művészek feladatát. Egy kritikátörténeti esszé (Balogh Csaba) és egy művelődéspolitikai elemzés (Gedeon Sarolta) dokumentumai és következtetései emlékeztetnek arra, hogy az '56-ot követő „létező szocializmus” nem tudott, és nem is akart szakítani a forradalom előtti diktatúra terhes örökségével. Solymosi Tari Emőke és Windhager Ákos a magyar zenetörténet klasszikusainak méltatlanul feledésbe merült műveit elemzi, Olsvay Endre Kodály Zoltán történelmi szerepét idézi fel, míg Ókovács Szilveszter „a finnek Szokolay Sándorát”, Einojuhani Rautavaarát mutatja be, aki „'56 tizenhárom napjának” az opera műfajában állított emléket. A magyar forradalom nemzetközi hatását és eszmétörténeti jelentőségét Kucsera Tamás Gergely tanulmánya értékeli.

Kulin Ferenc

Magyar Művészeti Akadémia Szakkönyvtára 2016. évi tevékenysége

A Magyar Művészeti Akadémia Szakkönyvtára teljességre törekvően gyűjti a Magyar Művészeti Akadémia rendes, levelező, néhai és posztumusz tiszteleti tagjainak életművét, valamint az alkotók munkásságáról megjelent szakirodalmat; emellett gyűjtőkörébe tartozik az MMA tagozatainak tevékenységéhez kapcsolódó elméleti szakirodalom is.

A 2012 óta gyarapodó könyvtár 2014-ben a Pesti Vigadó épületében kapott elhelyezést mintegy 177 m² területen. A nyitvatartási órák száma – két fő, teljes állású könyvtáros alkalmazott által biztosítva – a hét öt munkanapján összesen heti 24 óra; a nyitvatartási napok összesített száma a tárgyévben 249 nap volt. (A Pesti Vigadó felújítási munkálatai miatt a könyvtár 2016. július-augusztus folyamán mintegy négy hétig zárva tartott.)

A könyvtár gyűjteménye dokumentumtípusok szerinti megoszlásban 2016. év végén a következő volt:

Könyv	8026
Képdokumentum	82
Hang- és audiovizuális dokumentum	1167
Nyomtatott kotta	467
Összesen	9976

Az olvasóteremben továbbá mintegy 60 hazai, és 14 külföldi periodika lapszámai olvashatók. A könyvtár az állomány kölcsönzését csak az akadémikus látogatók, illetve munkatársak részére biztosítja, ugyanakkor aktívan részt vesz a könyvtárközi kölcsönzésben.

A látogatók számára három olvasótermi számítógép használá-

ta biztosított, amelyen a Vigadó épületében elérhető, ingyenes wifi szolgáltatáson keresztül lehet az internetet – azon belül a könyvtár online katalógusát, valamint az előfizetett adatbázisokat – használni.

2016-ban, szakkönyvtári feladatainak megfelelően, a könyvtár csatlakozott az EISZ (Elektronikus Nemzeti Információs szolgáltatási Program) konzorciumához, mely csatlakozásnak köszönhetően a 2017. évre a következő online, teljes szövegű adatbázisokra fizetünk elő: Art Source (EBSCO); JSTOR; Arcanum Digitális Tudástár; Akadémiai Kiadó Szótárak; Akadémiai Kiadó Folyóiratai. A 2016. év legfontosabb szakmai feladata volt, hogy a könyvtár munkatársai aktívan részt vettek az mmakademia.hu portál építésében, mind az informatikai fejlesztésekben való részvétellel, mind pedig a könyvtár állományának az akadémikusok életművére fókuszáló, aktív, tervszerű gyarapításával. Az életmű-bibliográfiák gondozásában egy fő megbízott munkatárs is a segítségünkre volt az év során.

A könyvtár 2016-ban több alkalommal is valamely akadémiai bizottsági, tagozati, illetve munkatársi rendezvény, megbeszélés, könyvbemutató helyszíne volt. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Bibliográfiai Szekciója rendezvényeként a 2016. június 17-én könyvtáros látogatóknak szervezett szakmai programon 42 fő vett részt a főváros különböző intézményeiből.

2016. utolsó negyedében elkezdődött a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet könyvtárának kialakítása is.

Vass Johanna

A Művészeti Dokumentációs Főosztály videós működéséről

Internetes megjelenés

A Művészeti Dokumentációs Főosztály a Sajtóosztállyal együttműködve folyamatosan videós híreket készít az aktuális eseményekről (kiállítás megnyitó, avatóünnepség, konferencia, könyvbemutató, kihelyezett tagozati ülések, művészeti táborok stb.), a videós hírek az MMA honlapjain (www.mma.hu és www.mma-tv.hu), valamint közösségi portálokon (Facebook, YouTube) is megtekinthetők.

Az MMA-TV számára az év végéig összesen 750 videó készült el és lett feltöltve a Művészeti Dokumentációs Osztály munkatársai által a www.mma-tv.hu weboldalra – ebből mintegy 250 2016-ban, így összesen 270 akadémikusról tekinthető meg valamilyen formában videó (portréfilm-részlet, előadás, riport, interjú). (A honlap az Akadémia mma.hu portáljáról is elérhető, filmjeink kategóriák és nevek szerint is kereshetők.) A tartalmak a honlap mellett a YouTube videómegosztó portálon a Magyar Művészeti Akadémia gyűjtőnév alatt is megtekinthetők. A honlapra fölkerült és a YouTube-on is elérhető MMA-videók látogatottsága indulás óta elérte a 1.300.000-es látogatói számot és folyamatosan növekszik. Kiugróan magas internetes látogatottsága a Muzsikás Együttes: Buzai népdalok – részlet a 2013-ban a Szigeten adott koncertből (70.000), a Vitéz László bábelőadás (40.000) és a népi mesterségek sorozat Szakajtó- és kocsikerék készítő című darabjainak (40.000-50.000) volt, amely televíziós látogatottságnak tekinthető.

Portréfilmek, oral history-k

A Művészeti Dokumentációs Főosztály szervezésében, a Szóts István Filmműhellyel együttműködve folytatódott az akadémikusokról készülő portré-, illetve az in memoriam filmek gyártása néhai akadémikusokról, az Akadémiához kötődő művészekről. Összesen mintegy kilencven akadémiai portréfilm készült el.

2016-ban a következő akadémikusokról készültek portréfilmek és oral history felvételek: Ablonczy László, Bede-Fazekas Csaba, Bencsik István, Botvay Károly, Dvorszky Hedvig, Gál Sándor, Istvánfi Gyula, Jánoskúti Márta, Jókai Anna, Kalász Márton, Kampis Miklós, Király László, Király Levente, Kiss Anna, Kóka Rozália, Mezei Gábor, Molnár Edit, Stefanovits Péter, Szalai Györgyi, Szemadám György, Szenes István, Veress Sándor László az MMA rendes illetve levelező akadémikus tagjairól – valamint in memoriam filmek Kusztos Endre, Somogyi József, Gyarmathy Tihamér képzőművészekről, az MMA posztumusz tiszteleti tagjairól. A portréfilmek rövid részletei megtekinthetők a www.mma-tv.hu honlapon.

2015-ben az MMA és az MTVA együttműködési megállapodása szerint az MTVA elindította az MMA-portrék sugárzását a köztelevízió Duna és DunaWorld csatornáin. A következő portrék kerültek adásba – ismétlésekkel – 2016-ban: Ágh István, Bencsik István, Deim Pál, Hager Ritta, Halmos Béla, Harris László, Istvánfi Gyula, Kerényi József Péter, Kiss Anna, Kóka Rozália, Medveczky Ádám, Mészáros Éva, Samu Géza, Schrammel Imre, Simon Károly, Sipos Mihály, Somogyi Győző, Szalai Györgyi, Székely László, Szilágyi István, Szőnyi Erzsébet, Tordai Hajnal, Török Ferenc.

Pécsi Györgyi

In memoriam

BENCSIK ISTVÁN

(1931–2016)

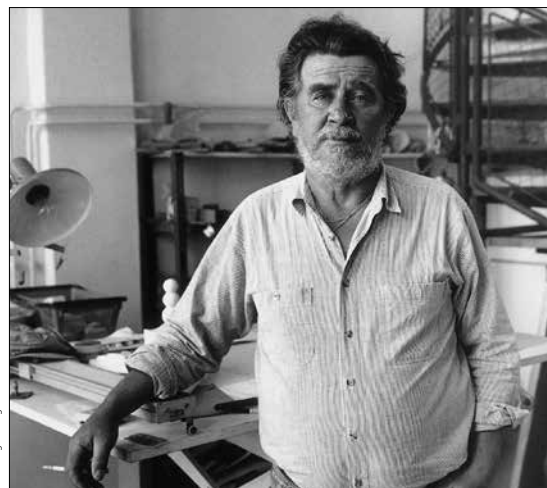
„Nagy dolognak tartom azt, hogy egy generáció a mestereként fog rám gondolni.”

■ Életének 86. évében elhunyt Bencsik István Kosuth-díjas szobrászművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

Bencsik István 1931. május 29-én született Marcaliban, és Nagyatádon végezte elemi iskoláit. 1947 és 1951 között a budapesti Szépműves Líceumban, illetve az Állami Művészeti Gimnáziumban tanult, majd 1951 és 1957 között a Magyar Képzőművészeti Főiskolán végezte tanulmányait. Mestere a gimnáziumban Somogyi József, a főiskolán Mikus Sándor volt. 1954 óta kiállító művész. Az 1956-os forradalomban főiskolásként aktívan részt vett mint nemzetőr és a főiskolai Forradalmi Bizottság tagja. 1957 és 1959 között Makrisz Agamemnon szobrászművész asszisztense volt.

A hatvanas-hetvenes évek fordulóján a magyarországi, akkor bontakozó művésztelep-alakítási, illetve szimpozicionmozgalomban vett részt. Az 1980-as évektől Pécsen élt, megkezdte tanári munkásságát, tevékeny szerepet vállalt a pécsi egyetemi művészeti oktatás megteremtésében és kiterjesztésében. A 20. század második felének, az új évezred első másfél évtizedének magyar szobrászatát meghatározó jelentőségű művekkel gazdagító Bencsik István szakmai életrajzában fontos tételként rögzülnek az oktatói-művésznevelői tevékenység állomásai, amelyek szoros összefüggésben alkotómunkájával az 1980-as évektől tulajdonképpen három és fél évtizeden át, haláláig végigkísérték pályáját. 1982-től a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kar Rajz Tanszékének tanára, majd docense, 1992-től az egyetem Bölcsészettudományi Karának egyetemi tanára, emellett 1991-től 2001-ig a pécsi Képzőművészeti Mesteriskola tanára, a DLA-képzés és a Szobrászat I. program vezetője volt, s mindeközben 1993 és 1999 között a budapesti Magyar Képzőművészeti Főiskola tanáraként is tevékenykedett. 2001 után a professor emeritus címmel elismert művész továbbra is, haláláig aktívan részt vállalt a fiatal tehetségek szakmai felkészítésében és útnak indításában. Az 1990-es évektől a magyar szobrászatban tanítványai közül többen tehetséges művészként lettek ismertek.

Bencsik István a vóloszi (Görögország) művésztelep igazgatója volt. Számos köztéri megbízást teljesített, sok külföldi művésztelepi alkotást valósított meg,

Fotó: Lugos László / MMA

„...hogy milyen módszerrel tanítottam tanárként: nem tudom. Talán nem tűnik felületes poénnak, ha azt mondom: a fő motiváció (én szakmailag képzett voltam bizonyos szinten, ők potenciális lehetőségekkel rendelkeztek) a szeretet volt.”

*Bencsik István pedagógiai elveit
összegző vallomása*

amelyek közül kiemelkedő jelentőségűek a Japánban kiállított munkák. A hetvenes évektől munkásságának legfontosabb médiuma a torzó, az egy-egy felnagyított testrészletet megidéző plasztika, illetve a *Genezis*, a teremtés, az élet-születés pillanatát megragadni vágyó szobor volt. A kezdetben bronzban és fában is megvalósított alkotásokat később kizárólagosan kőbe faragott kompozíciók váltották fel.

1990-ben rendezte meg életmű-kiállítását Pécsen és a budapesti Múcsarnokban, amely tárlatokon a karakteres vonásokkal felruházott, önálló alkotói szemléletet tükröző, különös szépségű formarendbe foglalt szobrászatát reprezentáló műveit mutatta be. A Bencsik-munkásság a 20. század közepétől a napjainkig ívelő hat évtized magyar művészetének kimagasló jelentőségű fejezete. Művei többek között megtalálhatók a Magyar Nemzeti Galériában, a pécsi Janus Pannonius Múzeum Modern Magyar Képtárában, a székesfehérvári Szent István Király Múzeumban és a vóloszi Kortárs Szobrászati Gyűjteményben. Nagyméretű kőszobrai állnak a villányi szoborparkban, Tokorozavában, Kijoszatóban és Fudzsimi-Kogenben (Japán), Vóloszban (Görögország), a svédországi Anders Wall-gyűjteményben, Lahrban (Németország), Szigetváron és Pécsen.

A Fiatal Képzőművészek Stúdiója elnöke (1965-től 1968-ig), a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége Szimpozion Bizottsága titkára (1974-től 1977-ig), a villányi Nemzetközi Szobrászati Alkotótelep alapítója és vezetőségi tagja (1971-től 1974-ig), a nagyatádi Nemzetközi Faszobrászati Alkotótelep alapító tagja (1975-től 1977-ig).

1992-es alapításától tagja, majd a következő esztendőktől elnökségi tagja, 1994-től pedig alelnöke a társadalmi szervezetként működő Magyar Művészeti

Akadémiának. 2011-től – a köztestület megalapításától – a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a Képzőművészeti tagozat tagjaként.

1995-ben csatlakozott a Professzorok Batthyány Köréhez. Továbbá tagja volt a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének, a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjának, majd a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének és a Magyar Szobrász Társaságnak.

2016. novemberében az MMA intézményében, a Műcsarnokban a *Kertek és Műhelyek* sorozatban Bencsik István és egykori pécsi és budapesti főiskolai, illetve egyetemi növendékeinek munkáit mutatták be. A kiállításon Bencsik mester immár utolsónak nevezhető alkotóperiódusának művei, a 2012 és 2015 között készített *Randevú* című sorozat festett gipsz kislasztikái kerültek közönség elé: rendhagyó, színes női torzósobrok, amelyeknek organikus testrészeletei éles vágások, sík felületek emelik ki.

Gyászoló gyülekezet, megrendült hozzátartozók, pályatársak!

A temetés az utolsó, mégis legreménykeltőbb földi leltár.

A Magyar Művészeti Akadémia könyvében, könnyeiben ez eképpen rögzült.

Bencsik István művész testvérünk iskolás korától művésznek készült.

Megtanulta a megtanulhatót, majd önmagára szabta az ősök tudását, mert hozzáadni készült a mindenséghez, nem elvenni tőle.

Úgy lett minden szakmai jelenlétnek nélkülözhetetlen személyisége, hogy plasztikái benépesítik a haza fontos szegleteit.

Filozófiát teremtett a test utánoszhatatlan csodáinak, és mikroszkopikus mélységgel rögzítette álmodozásait.

Behatolt a tanítás szentélyeibe is és generációk semeit nyitogatatta, élesítette látásukat.

Remek fiakat hagyott örökségül a magyar kultúrára, harcos őrzőket a magyar sajtó harcterein.

Nélkülözhetetlen tartópillére lett az MMA-nak, hogy együtt érthessük utol a késedelmes magyar történelmet.

Együtt vívott küzdelmet a szellemi és a testi létért, melyben a test úgy lett vesztes, hogy a művek átléphettek a halhatatlanságba.

A volt, a van és a lesz csodálatos hármását úgy hívjuk, örök élet. Ebbe az új dimenzióba lép ma át István, hogy ott újra kezdet foghasson Gyarmati Tihamérral, Somogyi Józseffel, Gyurkovics Tiborral, Makovecz Imrével, Csete Györggyel,

Deim Pállal és a többiekkel odaát a kozmosz művészeti akadémijában. Kérjük, ott se feledkezz meg rólunk István! Az ittmaradókban pedig tovább fogunk szeretni Téged!

Fekete György

(Elhangzott a Pécsi Központi Temetőben

2016. szeptember 6-án)

Bencsik István halálára

Kő Pál gyászbeszéde

Nyolcvanöt éves korában érte utol a halál Bencsik István Kossuth-díjas szobrászművészt.

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Búcsúzó a barátomtól, kollégámtól. Gyászolom azt az embert, aki nagyon közel állt hozzám. Búsulok, hogy elvesztettük. Búsulok miatta, mert nem tudtam segíteni rajta az élete vége felé rászakadt egyedüllétben. A magány fojtogató, szívet szorító, lelket támadó borzalmában ült egy széken a pécsvárad gyönyörű műtermében.

Április volt, amikor a Samu Géza-kiállítás kurátoraként lenn jártunk Pécsváradon egy filmforgató csoporttal. Ekkor nem találtuk a mestert, de elhatároztam, szervezek egy utat, és Őt keressük meg Karmó Zoltán tanszékvezetővel és növendékeimmel, tizenketten voltunk ott.

Kinn állt a háza előtt és szabadkozott... „Látod, Lujoskám olyan vagyok, mint egy múmia... nem tudok semmit adni, nincs semmim a világon.”

Megöleltem, és elmondtam, miért jöttünk, hogy lássuk, mert hiányzik, és nem kérünk mi semmit, csak jó szót.

Lassan oldódott, kezdeti zavara elmúlt, és beinvitált bennünket a szobájába. Megtalálta a hangot és csodálatos órát tartott. Beszélt nekünk a munkájáról, változó kedélyéről, a múlt időről. Bölcsen és szelíden, hosszan és hitelesen rajzolta meg az eltelt időt az epreskerti évek óta.

Somogyi József tanárunk – váratlan – halála 1993 januárjában történt, ekkor kérte föl Sváby Lajos festőművész-rector Bencsik mestert, vállalja el az árván maradt Somogyi-osztályt. Nagy feladat, nagy erőpróba, érezte Ő is, de vállalta.

Somogyi mester árvái a növendékek: Mohácsy András, Kotormán László, Taubert László, Varga Ferenc, Szmracsányi Boldizsár, Meszlényi János, Nagy Attila, Karcag Éva, Zsemlye Ildikó, Tóth Dávid, Gálhidy Péter, Bábel Anita, Deák Ágnes, Imre Péter, Veress Enéh Erzsébet, Aszalós László, Giacomo Strada (egy olasz vendéghallgató) jártak hozzá. Úgy járt föl Pécsről autóval, vonattal, azután került egy aprócska szoba az Epreskertben, ahol tudott pihenni, aludni, ne kelljen oly gyakran megtenni ezt a hosszú utat.

Ebben az időben kerültünk szorosabb közelségbe, barátságba... egymást kereső, a múltat idéző, hosszú beszélgetésekbe csendes pálinkaszó mellett.

Furcsának tűnik számomra az is, milyen későn is-

merkedtünk meg személyesen, holott ott dolgoztam a közvetlen közelében a Százados úti Művésztelepen.

Balázs Pista idős szobrásztól béreltem a műtermét, 1975-ben itt faragtam a 29 sírjelet Mohácsra, de kifolytam az udvarra is, Kiss Pista elé. Ott tűnt fel nekem egy szép fiatal szerelmespár, sétálgattak a kertben. Bencsik Pista egyik fia, Andris volt és Beregszászi Olga (ezt később tudtam meg).

Villányban is ott voltunk Rétfalvi Sanyi hívására Palotás Jósikával, Gáti Gáborral, Gyurcsák Ferivel, Szabó Gáborral, de Bocz Gyulát már ott találtuk, ott ismertük meg, aki kezdte kifaragni a hegyet. Ő villány szerelő volt.

Mindennek rendelt ideje van!

A Magyar Művészeti Akadémiára is Ő hívott, Ő bátorított, jöjjenek el a Kecse utcába, minden szerdán délután van ott esemény bőven: születésnap, könyvbemutató, filmvetítés... Pontosan tíz év van közöttünk, és azt hiszem ez a lényeg, mert többet tudott és többet látott, bölcsőbb volt. Több mindent megélt, megtapasztalt és fölállalt. Bátorabb, karakánabb volt mindannyiunknál!

Amikor 1956-ban megtudta, hogy Makrisz Agamemnon feleségét, Zizit le akarják tartóztatni, sietve elrohant, ki a Százados útra a műteremhez, és odaállt fegyverrel védve a bejáratot.

Makrisz Agamemnon görög-magyar szobrászt én is ismertem, mint ahogy osztálytársamat, Rigaszt, Papakrisztoszt, Sztéfut, Szpiroszt, Kosztaszt. Tiszteltük és becsültük Memót, jólelkű, nagyszívű, segíteni tudó ember volt, Pistát odafogadta a műtermébe. Ő adott neki kenyeret egy ideig. Nem mindig a szobrászattól élt meg. Volt, amikor műanyag sebességváltó

gombokat készített, mert abból tudott megélni, az hozott a konyhára egy kis megélhetést.

De a kő volt az anyaga. Ebből készültek korszakos jó és erős munkái: *Kolumbusz tojása*, *Európa*, *Arc*, és ezek a munkák a villányi szoborkertben készültek. Utána kezdődött egy sorozat változó méretben és változó anyagban, a *Teremtéstörténet* számozott darabjai.

Hátranézve és végigtekintve ezen a hatalmas életúton – a kitalált gyönyörűséges testszeleteken –, ámulva, elképedve és csodálattal nézhetünk szembe ezzel a gigással, aki a világon végiggyalogolva megtalálta azokat a stációkat, ahol odahelyezte „titokjeleit a világmindenségről” – ahogy azt a nagy magyar költő, Gyurkovics Tibor megállapította Bencsik mesterről.

Pihenj drága István, sokat dolgoztál és sokat éltél, megérdemled a nyugalmat.

Istené a dicsőség!

CSETE GYÖRGY

(1937–2016)

■ Életének 79. évében elhunyt Csete György építőművész, a Nemzet Művésze, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a magyar organikus építészet egyik, közéleti szerepet is vállaló elindítója.

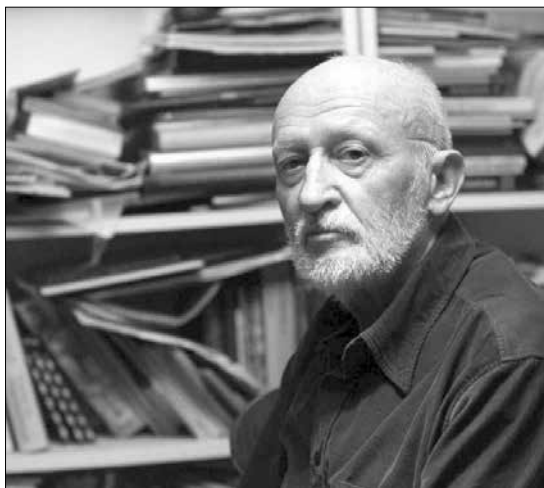
Csete György 1961-ben a Budapesti Műszaki Egyetem Építésmérnöki Karán szerzett építésmérnöki diplomát. Tehetsége, egyetemi munkái felkeltették tanárai figyelmét, és az egyetem elvégzése után külső korrektorként építészhallgatókat korrigált. Innen ered kapcsolata tanítványaival, akik később, az Érc- és Ásványbányászati Vállalatnál tervezőmérnöként eltöltött kezdő évek után Pécsre hívták alakuló csoportosulásuk szellemi vezetőjének. A Baranya Megyei Tanács Tervező vállalatnál, később az ÉVM Pécsi Tervező Vállalatánál biztosították a kellő feltételeket ahhoz, hogy teljes energiáját a csoport építészeti arculatának kialakítására, a közös szakmai munkára fordíthassa. 1972–73 körül, a paksi lakótelep tervezésének kezdetére tehető, hogy a csoport Pécsi Ifjúsági Iroda néven szervezetileg is megalakult. Ez alkalommal egy rotaprint kiadványt jelentettek meg, amelyben Csete György és nézeteivel azonosult tanítványok építészeti elveiket mutatták be, deklaráltnak is megalapítva ezzel a magyar élő építészetet megteremtő alkotó közösségek egyikét.

Elemi és általános iskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd miután egyetlen szentesi középiskolába sem vették fel, az egyik református lelkész ajánlására a Debreceni Református Kollégiumba került. Gimnáziumi tanulmányai befejeztével 1956-ban beiratkozott a Budapesti Műszaki Egyetem Építésmérnöki Karára, ahol 1961-ben szerzett oklevelet. Tanított a pécsi, a budapesti és az innsbrucki egyetemen.

A pályáját végigkövető egyházi és magán megbízatásai mellett jelentős állami megrendeléseknek is eleget tett. Alkotásaiban elválaszthatatlan művésztsága a felesége, Csete Ildikó textilművész.

Csete György alkotói hitvallása, magatartása, politikai megnyilvánulásai családi örökségéhez, hazájához, és annak kultúrájához való elkötelezettségét tükrözik. Ennek tett eleget akkor is, amikor emiatt hátrányai származtak. Ezt szolgálta építészeti pályája során oktatóként is bel- és külföldön egyaránt.

Pályája kezdetétől tagja a Magyar Építőművészek Szövetségének, és megalakulásától a Magyar Művé-

szeti Akadémia társadalmi szervezetének, majd a köztestületnek. „Iskolateremtő építészeti munkásságáért, valamint a magyar organikus építészet nemzetközi elismertetéséért végzett kimagasló tevékenységéért” 2014-ben elnyerte a Nemzet Művésze elismerést.

„Az organikus építészetnek számos ága-boga ismert. Én ide számítom a földházakat, napenergia-házakat, a szél- és geotermikus energiát felhasználó építményeket és sok más kísérletet is. Az építészeti mozgalom számos szerkezeti, formai, térbeli újítást hozott már eddig. Többnyire szép és jó művek születtek, de ennél többre van szükség: szintézist kell teremteni az organikus formák és a technikai civilizáció felkínálta eszközök között is, egyébként a világ romlását, szennyeződését látva csapdába kerülünk, közeledik az idő, amikor a hagyományos energiaforrások kimerülnek, nem lesz több szén meg olaj. Hála Istennek! Eltűnik az elégetésük során felszabaduló hullaméreg is. De megmarad a Nap. A kimeríthetetlen, tiszta energiaforrás, az élet működtetője. A Fény. A sötétség tehát tűnjön el. Vesztített.”

Csete György az organikus építésről

„Csete György épületei nem szokványos értelemben vett házak: mindegyik az építés ürügyén épületszerkezetekből létrehozott funkcionális plasztika. Ebből eredően épületei olyan műveknek tekinthetők, amelyekben sem a rendeltetés, sem a konstrukció nem szenved megalkuvást. Ilyen értelemben építészete formalista, de öncélúsággal nem vádolható. Alkotásainak minden eleme a helyszín, a rendeltetés vagy a létrehozás szándéka által inspirált mondanivalót hordoz. A közlés módszere a szemléletben gondolatokat ébresztő elvont, többretegű és finom szimbolizmus.

Csete építészeti formavilága egyedülálló. Eredete szűkebb és tágabb környezetének fizikai és szellemi spirituális adottságaira vezethető vissza. Középpontjában az ember áll földi és földöntúli kötődéseivel. Kiindulása a magyar és a Kárpát-medencei kultúra-

nak az ókortól a modern korig terjedő, formákban őrzött hagyományvilága. Az épületeit díszítő organikus elemek a népi művészetben őrzött jelképek és motívumok. [...] Csete György soha nem volt tervező irodai építész. Műterme – ahogy ő nevezte – akkor is egy A/4-es méretű rajztábla és fa vonalzó volt, amikor a Pécsi Ifjúsági Iroda közösségében dolgozott. Tervei feldolgozásához nem igényelt személyzetet, általában a legapróbb részletekig maga oldott meg mindent. Ennek ellenére nem volt individualista, igényelte és értékelte alkotótársak közreműködését munkásságában. Így vált életműve részévé a pécsi közösség, kiemelten Dulánszky Jenő szerkesztettkészítő-építész és felesége, a textiltervező iparművész, Csete Ildikó. Ragaszkodott ahhoz, hogy alkotásainál, nevének említésekor róluk is megemlékezzenek.

Csete Györgynek viszonylag kevés épülete valósult meg. A megvalósultak azonban kivétel nélkül kiemelkedő alkotások, melyek közül lehetetlen jobbakat vagy kevésbé jobbakat kiemelni. A legkisebb emlékoszloptól a legnagyobb épületegyüttesig egységes, következetes és minden részletében az alkotót idézi az életmű. Személyében a 20–21. századi magyar organikus építészet meghatározó jelentőségű alkotóját tisztelhetjük, munkásságának jelentősége túlnő Magyarország határain.”

(Részlet Csernyus Lőrinc Csete Györgyről írt pályaképeiből)

Fontos épületei: Orfű, Forrásház (1970–74); Paks, Atomerőmű lakótelep [„tulipános házak”] (1976); Árpád-házi Szent Erzsébet-templom, Halásztelek (1979); Ciprus csárda, Szarvas (1980); Gulya csárda, Balatonszentgyörgy (1991–96); Nemzeti Történelmi Emlékpark épületegyüttese, Ópusztaszer (1991–98); Beremend, Megbékélés kápolna (1998); '56-os hősök kápolnája, Kiskunmajsa, Maris puszta (2004); Téglaskerti református templom, Debrecen (2006)

Csete György:
Megbékélés
Kápolna
Beremend,
1998

Finta József építész gyászbeszéde Csete György temetésén

Elhangzott 2016. július 18-án a Farkasréti temetőben

Voltak, vannak, akikkel egy KORBAN, egy időben élni nagy tisztesség, még egy nagyon változó, erkölcsében megfogyatkozó, hitét elhagyó, életformáit idegesen átalakító átmeneti, beláthatatlan jövőjű korban is. Mert A KOR vállalható minőségét biztosító „LÉ- NYEK” ŐK, mértéket teremtők, igazodási pontok – mint Csete György építész. És persze rajtuk nem fog az elmúlás, mert szilárdan megőrzi őket az emlékezet – és ez nem frázis! A szememet sem kell behunynom ahhoz, hogy magam előtt lássam lódenes alakját, ölelő tekintetét, s hogy érezzem-fogadjam kemény-csontos keze szorítását, barátságunkat minden találkozásunkor megpecsételődően. Jel-formájú tartással járta saját útját, s nem büszkeséggel, nem önhittséggel, sohasem göggel, egyszerűen csak ember-állapotban élt. A kemény-szilárd szeretet képlete volt – s így, ezzel a szilárd, szikár szeretettel szegődött tömوندatos építészete az Isten és az emberek szolgálatába. Amit, és ahogy cselekedett – nem felszínes, stíláris ihletésű akarat által irányított volt –, hanem sokkal mélyebb gyökerű hitek és szándékok által vezérelt, az organikus igaz hordozójaként. Egyazon erővel volt örök álmodó építész és nagyon tudatosan dolgozó-gondolkodó szerkesztőmérnök; talán Brunelleschi tervezte-építette így a firenzei dóm kupoláját és Giotto a Campanilét. Kevés építészünk volt eleddig, akinek első mozdulata iskolát teremtő cselekedet lett – az övé ilyen az orfűi Forrásházzal, ezzel a különös szépségű és egyéniségű ház-szoborral, e sehová sem kalibrálható gesztussal. A magyar, de talán a nemzetközi építészet sem ismer több ilyen csodát, amelyben az emberi alkotás ennyire képes volt egyesülni az őt befogadó természettel. S rögtön következett egy egészen

más feladat, más lépték, más körülmények – a Paksi Atomerőmű lakótelepe. Máig sajnálom, örökre bánom, hogy a '75-ös nagy vitában én sem álltam mellé, mert úgy gondoltam, hogy a panel önmagában fertőző gondolat, leperegnek róla a javító szándékok. Nem érthettem meg akkor, hogy minden torzulat javítható valahogyan, s hogy már rég nem a panelről szólt a vita, hanem magyarságunk lényegéről, üldözendő motívumairól-szelleméről. Ocsmány végű vita volt, a Pécs-csoport szétverésével, s talán az egész hazai organikus és nem-organikus építészet más úton járhatott volna tovább, ha a hatalom nem lép ilyen brutálisan, s ha az egész építésztszázadalom, egész mértékadó értelmiségünk megérti akkor, mire is megy ki a játék. Nem értette! – talán egyedül Nagy László

ló 1986-os, majdnem száműzetése Innsbruckba is a paksi történetből származtatható – ahol is Othmar Barth professzor támogatásával tanulmányozhatta a feszített-húzott szerkezetek viselkedését. Már a hetvenes évek végére megszilárdultak, – kiteljesedtek építészeti elvei – így a hajlék ős-szerepe az emberi létezés befogadásában, a hajdani magyar – íjjak példájából származtatható húzott szerkezetek lehetőségei a tér- és tömegformálásokban, térlefedésekben és a kemencék ősformájára utaló megoldások – pl. kápolnáiban. Minden háza a földből nő ki, a földhöz tapad, s innen elrugaskodva lendül az ég felé – így vállalva összekötő szerepet Isten és ember között. És minden épülete, minden tette magyar származék – s sohasem stílus értelemben; nem megismételt kézjegyek alapján beazonosíthatóan. Az ő magyarsága a lélek magyarsága, a népzene magyarsága, a táncosok magasba röppenő-lendülő magyarsága. Ilyen indíttatású a halásztelki Árpád-házi Szent Erzsébet-kápolnája, ez a korona-kupola, Dulánszky Jenő zseniális szerkezetével és Csete Ildikó tisztaszívű lobogóival, ilyen a szarvasi Ciprus Étterem, a balatonszentgyörgyi Gulya Csárda, s ilyen lett Ópusztaszer emlékparkjának minden épülete, a kupolák különleges hatású erdeje. A kétezres évekre fordulón készűl el a Velencei Biennálé magyar pavilonjának helyreállítása – sok gondnal és sok belefecsegéssel, s előtte két nagyon fontos mű –, a kőszegi Csillagtemplom és a beremendi Megbékélés kápolnája. E két templom összehasonlításában válik egyértelművé, hogy nem az anyag és nem is a forma érdekelte igazán, hanem az épület üzenete, és azt hiszem, ez az építészet lényege. És a kápolnák Kiskunmajsán, Hódmezővásárhelyen, Kishegyesen – míg 2006-ra elkészűl talán a legkiemelkedőbb mű, a debreceni Tégláskert Református templom, a nagy összegzés. A tanuló Csete György Debrecenből indult el, s mesterként Debrecenbe érkezett. A templom szélesen leterpeszkedő-támaszkodó teste maga a reformáció, a föld-ég kapcsolat az Istenhez vágyódó vezető lendületet példázza, a négy apostoltorony, a közeli Erdélyre utal. Hogy Csete György nem kapott elegendő, nagyon megérdemelt munkát – ez a kor szégyene. Túl szerény, túl büszke, túl emberforma volt, hogy építészből kereskedőbe, házalóba, vigébe menjen át, ahogyan azt manapság illik tenni. Ám az életmű így is teljes – segítőivel, barátaival, munkatársaival –, így Dulánszky Jenővel, Csete Ildikóval, s a Vele, Velük együtt dolgozó, boldog többiekkel olyan nemes jeleket hagyott hátra, amelyekkel most már nekünk kell gazdálkodnunk. Sok kitüntetést kapott – többek között Ybl-díjat, Kossuth-díjat, a Nemzet Művésze lett, de ezt az utóbbit már nagyon beteg. Ám azt hiszem, valójában egyáltalán nem ment el. A magyar építészek nevében búcsúzom Tőled, Gyuri. Nyugodj békében, és maradj örökre velünk.

DEIM PÁL

(1932–2016)

„Szentendrei művész, mégpedig a szó minden értelmében, szellemét és illetőségét tekintve is. Vállalta is mindazt, amit e név jelent a magyar képzőművészetben.”

Németh Lajos

Fotó: Lugosi László

■ Deim Pál tudatosan vállalt, a szentendrei művészeti hagyományokhoz szervesen kapcsolódó művészete – amelynek szellemi vezérlő csillagai Vajda Lajos és Barcsay Jenő, illetve e két mester szintetizáló érvényű munkássága volt – összetett egység: felöleli a festészeti, a grafikai és a szobrászati alkotóterületet, és a hagyományos műformáktól a rendhagyó, a tradicionális mű-kategóriákba besorolhatatlan munkáig ível. Széleskörű anyaghasználat, sokoldalú technika-alkalmazás jellemzi a Deim-művek körét: olajfestmények, pasztellek, kollázsok, egyedi és sokszorosított grafikák, muráliák, épületdíszítő domborművek, üvegablakok, kispasztikák, monumentális pasztikák illeszkednek abba az oeuvre-be, amely meghatározó jelentőségű a 20. század második felének és az új évezred első évtizedeinek magyar művészetében.

A képzőművész, Szentendre város díszpolgára, a Képzőművészeti Főiskolán sokszorosító grafikát tanult Papp Gyula és Ék Sándor tanítványaként, 1990-től a Főiskola címzetes egyetemi tanára, a Szentendrei Artéria Alkotóközösség tagja, az 1992-ben megalakult Magyar Művészeti Akadémia társadalmi szervezet alapító tagja volt, 2011-től a köztestület rendes tagja.

Önálló kiállításai a szentendrei Ferenczy Múzeumban, a pécsi Janus Pannonius Múzeumban, a budapesti Múcsarnokban és az Ernst Múzeumban nyíltak.

Művészete elismeréseként 1974-ben az Országos Kispasztikai Biennálé első díját, 1978-ban a IV. Budapesti Nemzetközi Kispasztikai Kiállítás díját, 1985-ben

Munkácsy Mihály-díjat, 1987-ben Pro Urbe Szentendre díjat, 1990-ben kiváló művész címet kapott.

Az alkotó 1993-ban vehette át a Kossuth-díjat, 2001-ben a Kőlcsey Ferenc Millenniumi díjat, 2002-ben a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének nagydíját, 2003-ban Prima-díjat, 2007-ben a Magyar Festészet Napja Alapítvány életműdíját, 2014-ben pedig az MMA kezdeményezésére létrejött Nemzet Művésze díjjal tüntették ki.

Deim Pál festőművész munkássága egy öt évtizednél is hosszabb történeti ívet fog át: a közép-európai és a magyar történelem, a valóság és a modern magyar művészettörténetének egyik ívét. E művészről, e művészi magatartásról, erről az alkotásokká szublimált művészeti valóságról, illetve az 1945 utáni modern magyar művészetbe való beágyazódásáról azt írta a hatvanas-hetvenes évek fordulóján Németh Lajos művészettörténész, hogy „A szentendrei iskola legújabb szárnyának nagy tehetségű képviselője Deim Pál. Barcsay és Vajda művészete egyszerre inspirálta, de túlmént az egyszerű utánzáson. Szerbiában alkotott sorozata a szentendrei művészet mítosz ígézetű szárnyának a méltó folytatója, míg nagyszerű alufrikai sorozata hallatlanul szabatos formarendjével az új monumentális, dekoratív murális művészet sokat ígérő lehetőségét hordozza magában.” Az újabb, az ezredfordulón megszületett 20. századi magyar művészettörténeti összegzésben Pataki Gábor művészettörténész azt állapította meg, hogy „A Barcsay-féle szerkezetes képépítésből levonható tanulságok [...] sok pályakezdő művészt [...] foglalkoztattak, közülük talán Deim Pál talált rá leghamarabb egyéni motívumára, a térsíkok közé szorított bábura.”

Első képei – tájak, figurák – lírai hangvételűek, az érzékeny festőiség a látványt emlékké, látomássá transzponálja bennük (*Ketten*, 1964; *Két nő*, 1965). Ezt a festői nyelvet részben a képtémák jellegzetes szentendrei motívumai – házfalak, sikátorok, padlásablakok, provinciális barokk kőkeretek, korpuszok, bádogkeresztek, céhjelvények –, részben Barcsay Jenő művészetének hatása alakította át. Műveinek szerkezetessége felerősödik, színviláguk redukálódik (szürke, szürkés-kék, fekete, fojtott barna). Kialakul a jellegzetes, kettéosztott kép, melyen a kis változtatással megjelenő azonos elemek időbeli egymásutániságot sugallnak (*Héttől hét harmincig*, 1966; Magyar Nemzeti Galéria). Kerüli a mélység ábrázolását, a teret a síkok merész vágásával és a színkontrasztokkal érzékelteti. A képtémákat sorozatokban bontja ki (*Mások az ablakaink I-IV.*, 1967). Az apró vonalkázással kialakított „szálkás” háttér bizonytalan, kicsit misztikus mélységi hatást ad, ebbe ágyazza bele a figurákat vagy a tárgyakat (*Feljegyzések egy kolostorban I-VIII.*, 1968, Ferenczy Múzeum, Szentendre) 1968-tól képeinek fő motívuma az idolként megjelenő emberi alak, a test arányait és körvonalait követő bábú (*Csend I-VI.*, 1968).

A 20. századi magyar művészet főműveivé nemesedtek az életművet mintegy emblematikusan reprezentáló munkák: a *Feljegyzések egy kolostorban*-sorozat művei, a *Csend*-kompozíciók, a *Minden értelmetlenül meghalt ember emlékére*-relief, a *Kőműves Kelemenné*-, és a *Golgota*-variációk.

Deim Pál festőművész életútja

Tősgyökeres, régi szentendrei család gyermekeként 1932. június 29-én született Szentendrén. Gimnáziumi tanárának, Bánáti Sverák József festőművésznak, a Szentendrei Művésztelep egyik alapítójának biztatására 1952-ben jelentkezett először a budapesti Magyar Képzőművészeti Főiskolára, de felvételi kérelmét elutasították. 1952 és 1958 között a Honvéd Képzőművész Szakkörben Szalatnyay József festőművész irányításával dolgozott, és közben újra meg újra jelentkezett a főiskolára. Negyedszeri próbálkozásra, 1958-ban kezdhette meg tanulmányait a Magyar Képzőművészeti Főiskolán, ahol Pap Gyula és Ék Sándor osztályába járt, de mesterének kezdettől Barcsay Jenőt, Gadányi Jenőt és Vajda Lajost tekintette. 1963-ban szerepelt az utolsó éves hallgatóknak a főiskola szemlélete ellen tiltakozó kiállításán, amelyet megnyitása után azonnal bezártak, majd 1963 és 1968 között részt vett a Zuglói Körnek nevezett művészcsoporthoz munkájában (Bak Imrével, Csiky Tiborral, Csutoros Sándorral, Halmy Miklóssal, Hortobágyi Endrével, Molnár Sándorral és Nádler Istvánnal). 1960-ban, még főiskolásként Moszkvában és Leningrádban járt tanulmányúton, majd 1967-ben Brüsszelbe és Párizsba utazott, és 1968-ban két hétig a prilepi (Macedónia) nemzetközi művésztelepen dolgozott, ahol megalkotta az életmű egyik legjelentősebb sorozatát, a *Feljegyzések egy kolostorban* című képegységet. A hatvanas-hetvenes évektől állandó résztvevője volt a szentendrei és Pest megyei képzőművészek kiállításainak; sikerrel szerepelt, díjakat nyert pályázatokon és országos kiállításokon is.

Az 1970-es évektől kezdetben egyre több magángyűjtemény, később közgyűjtemény is megvásárolta alkotásait, s az 1980-as évektől számos díjjal ismerték el munkásságát. Tevékenyen részt vett szülővárosa kulturális-művészeti életében, aktív tagja és esetenként vezetője a városi művészeti csoportosulásoknak, számos publikációt tett közzé művészeti és helytörténeti témákban. A szentendrei művészeti és építészeti örökség megőrzésének egyik legtevékenyebb személyisége volt: közéleti tisztségeket vállalva, cikkeket írva, konfliktusokat vállalva küzdött a város értékeinek a megőrzéséért. Az új művésznemzedékek, a tehetséges fiatal alkotók pártfogójaként lépett fel: a szentendrei Vajda Lajos Stúdió művészei mindenkor számíthattak támogatására az 1989 előtti, a hatalommal vívott harcokban. Kezdeményezésére, hosszú előkészítő munkát követően nyitotta meg kapuit az 1990-es évek végén a szentendrei MűvészetMalom.

Wehner Tibor összeállítása

Farkas Ádám gyászbeszéde Deim Pál, festő-, szobrász-, grafikusművész temetésén

Elhangzott 2016. június 3-án a szentendrei temetőben

Az elismerések sora jelzi, Deim Pál a magyar képzőművészet utolsó ötven évének megkerülhetetlenül fontos alakja. Művészetének, festői karakterének kibontakozását a prilepi kolostorban eltöltött időhöz, a művésztelephez köti a művészeti szakirodalom.

A szerzetesi cellában, újságpapírra festett képsorozata hozta meg számára az ismertségét, nyitotta meg a deimi életművet. A sorozat címe: *A Csend*. Ebben a sorozatban már benne van a festői világának szerkesztési elve és kifejezési iránya: a lírai konstruktivitás; de benne van az örökös, állandó témája is: az ember a maga behatároltságában (a bábu alakjaiban) és végtelenségében (a kozmosz sugárzó terében).

A prilepi önmagára találás után, ami talán az egyetlen művészi zárandokútja volt, viharos gyorsasággal alakult ki festészetének karaktere és megkérdőjelezhetetlen színvonala. A hetvenes évek elején, a pécsi kiállításán bemutatkozó Deim Pál teljes vértetben robbant be a magyar festészetbe. Ami igazán meglepő volt, az a szerkesztettség, a kiegyensúlyozott dinamika, a színek és a tér erőteljes, de tiszta és pontos kezelése. Mintha valamilyen ősi tudás jelenne meg teljesen új alakzatokban. Ez a festői elhivatottság – hozzá merem tenni zsenialitás – végigkísérte egy fél évszázadon át.

Én azt gyanítom, mert erről sohasem beszéltünk, hogy Deim Pál a prilepi kolostorban titkos szerzetessé vált, a „szentendreiség” szerzetesévé, mert igazából nem érdekelté más, mint a héttornyú szülővárosa és a művészet. Cseppben vizsgálta a tengert, és megtalálta, megismerte a titkot, mert az életmű és minden egyes önálló mű a végességről és a végtelenségről szól. A végesség a létünk, a végtelenség a vertikális kapcsolódásunk. Az ember időben és térben behatárolt lény, de a Teremtő adott eszközöket a végtelen felé nyitás számára, ezek egyike a művészet.

A deimi képszerkesztés erről a varázslatos kettőségről szól: az esendő ember, a bábu, a végtelen pedig a kozmikus kapcsolat, az élő tér, az ég és föld közötti sugárzást jelentő vonal, vagy esőszerű formarendszer, a raszter háló.

Deim Pál, a festőművész akkortájt született meg Szentendrén, amikor a szentendrei festészet.

A két tény közötti okszerűség lehetséges, elképzelhető. Hiszen miért épp ő vált a város és a lokális művészet legmagasabb szintű védőharcosává, központi személyiségévé? Talán maga a szentendreiség vált művészé fiában. Ám szellemi polgármesterségéhez hozzátartozhatott az osztrák származású, évszázadokkal ezelőtt idetelepült Deim ősök öröksége, a Bükkös-patak és a kisváros iráni szeretet és felelősségvállalás. Ugyanis a Deimek vízimolnárok voltak, ők örölték a gyorsfolyású patak erejével a mindennapi kenyérhez szükséges lisztet a városnak.

És ez a városvédő festőzszeni meglepően fiatalon, a harmincas éveiben a szentendrei művészkolónia vezéralakjává vált. Nem azért, mert vezető akart lenni,

hanem mert tiszteltük és követtük őt. Mert egy kicsit másképp gondolkodott, mint a többiek, és általában igaza lett. Mert sziporkázó humorával, kompromisszumot nem tűrő igazságérzetével és figyelmes kíváncsiságával, széles és mély szakmai ismereteivel elvarázsolt bennünket. Deim Pál baráti köréhez tartozni kitüntetés volt.

De most, itt, el kell búcsúzzunk Deim Palitól, az embertől, a baráttól, Szentendre város legtiszteltebb polgárától, és ez bizony nehéz.

Drága Pali! Tudjuk, hogy a hiányodat nem tudja betölteni, a helyedre lépni nem tud senki.

Ám talán egyvalamit megpróbálhatunk: A DEIM-SÉGET fenntartani. Megkísérélhetjük, hogy egy kicsit jobban szeressük a hazánkat, a nyelvünket, a helyet, amit az őseink formáltak olyanná, amilyenek megkaptuk, hogy egy kicsit, épp egy kicsit több felelősséget vállaljunk az óváros megőrzéséért, jövőjéért. Hogy ellenállóbak legyünk a pénz csábító önzésének, a nagyot és még nagyobbat akarás értékpusztításának, hogy nyitottabbak legyünk a szépség, a jobbság és a valódiság irányába.

Hogy egy kicsit csendesebbé, szerényebbé váljunk, hogy közelebb kerülhessünk az igazsághoz. Hogy megértsük, Szentendre, ez az egyedi város, a maga történelmében, lokalitásában és provincialitásában értékes örökség, amely egyszerre magyar és európai. Vegyük végre észre, hogy a múlt nem egy elnyűtt vagy divatvesztett cipő, amit elhajíthatunk, hanem az időbe visszanyúló gyökérrendszerünk, ami a jelent és a jövőt biztosítja. Lássuk tisztábban, a hely, ami megigézte a különböző korok idetelepülőit, tartalommal és mértéké vált. Létrehozta a *génus locit*, a hely szellemét.

Drága Pali! Te voltál, és te maradsz a hely szellemének megtestesült alakja, aki a nagyságában is szerény, a szabadságában is hű, szigorúságában is szellemes és sziporkázó tudott, tud maradni.

Térj meg Teremtődhez a távolba látó félmosolyoddal, mert a műved az alkotásaidban, a szellemiséged gyermekeidben, unokáidban, barátaidban, követőidben és tisztelőidben fennmarad.

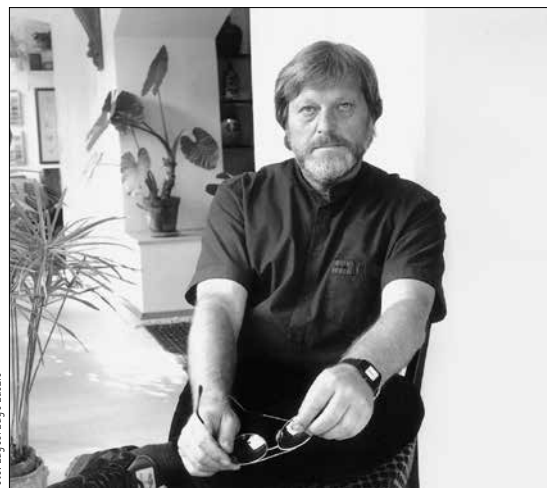
Nyugodjál békében!

KERÉNYI JÓZSEF PÉTER (1939–2016)

■ Kerényi József építész a 20. századi magyar építészettörténet egy rendkívül erős vonulatának úttörője és példaadója volt. Munkásságával jelent meg Magyarországon az építészeti revitalizáció, a múlt építészeti örökségének védelme, megőrzése újraértelmezett használattal. Kerényi Józsefnek egészen korán, már az 1970-es évek közepén kialakult az az egyedi módon értelmezett műemlék fogalma, ami a passzív értékvédelem helyett kortárs használatban megőrzött épített örökség koncepcióját jelenti, és amely a legutóbbi évtizedben világszerte egyre elismertebbé vált; építészeti hitvallása volt, hogy olyan épületeket kell tervezni, amelyek épp ugyanúgy szépen öregednek meg, mint a fák.

Kerényi a Wekerle-telepen nőtt fel, ez a környezet életre szóló élményt jelentett számára: az élhető kistelepülések világát, amit a magastetős, kertes házak vonulata mint első építészeti benyomás kísért. Kamaszkorától fogva építésznek készült. Diplomáját 1963-ban szerezte meg a Budapesti Műszaki Egyetem Építészkarán, és érdeklődése azonnal a műemlékvédelem felé fordult. Az Országos Műemléki Felügyelőségénél töltött gyakornoki év után elhagyta a fővárost, és Kecskemétre költözött. Húsz éven keresztül dolgozott itt a városi tanács alatt működő BÁCSTERV tervezőjeként, majd vállalati főépítészként. Ezen időszak alatt minden olyan feladatot ellátott, ami az építészet, a városfejlesztés, az értékkörzés, az épített környezet formálása területén felmerült. Településközpontokat tervezett, városrész rendezési koncepciókat készített az Alföld települései számára (Dunavecse, Kalocsa, Lajosmizse, Kecskemét Homokdomb), lakóházakat és középületeket tervezett, emlékművek építészeti környezetének kialakítását végezte. Megtapasztalta a hagyományos alföldi építészeti környezethez igazodó, egyszerű, racionális, gazdaságos módszereit, és ráértett a komplex környezeti tervezés legfontosabb összefüggéseire, amelyek egymáshoz rendelik az épített és a természeti környezet, az éghajlat, a benapozási jellemzők, a belső tér kihasználása és az ökonomia szempontjait. Meglátta a vidéki építészetben a sok nemzedék alatt felhalmozódó tapasztalat továbbélését, és integrálta azt saját kora építészetébe.

Mindehhez az egykori mezőváros és az azt körülvevő tanyavilág tradíciója kitűnő iskolát kínált. A nagyipari fejlesztés évtizedeiben Kecskemét elhanyagolt város volt, kevés fejlesztési potenciállal, értéktelennek

Fotó: Lugosi László

tartott építészeti környezettel. Kerényi ismerte föl elsőként a városközpontban álló szecessziós középületek és magánházak kimagasló kvalitását, a kecskeméti főtér együttesének európai mércével nézve is unikális karakterét, az alföldi építészeti értékeit. Felfedezte a főtéren álló templomok tornyainak sajátos sziluettjét, az összképben elfoglalt szerepüket, s ezzel a komplex városkép, mint vizuálisan összefüggő rendszer értékeit. Ebben az időben, amikor egész utcákat bontottak el egy-egy új, „modern” formavilágú középület megépítése kedvéért, a kor ízléséhez képest túldíszített, történeti utalásokban, népművészeti és organikus motívumokban gazdag szecesszió erősen meghaladtának minősült, nem számított védendőnek. Kerényi éveken keresztül küzdött a város régi, gyakran használaton kívüli épületeinek megtartásáért, a bontások elkerüléséért – többnyire sikerrel. Kecskemét modernizálódása építészeti értelemben az ő nevéhez fűződik, és mindenekelőtt az ő szemléletének köszönhető számos korábbi épület átalakítása, továbbhasznosítása kulturális, oktatási vagy vegyes funkcióval. A döntéshozókat rábeszélve, meggyőzve ő mentette meg a lebontásra ítélt nagyzsínagógát és több elegáns polgárházat. Nevéhez fűződik a volt ferences kolostor átalakítása Kodály Intézeté, az egykori zsinagógából lett Tudomány és Technika Háza, a Bánó-ház megmentése és Naiv Múzeummá alakítása, a Széchenyi park és az Aradi Vértanúk parkjának komplex kialakítása, a Kecskeméti Kerámia Stúdió műterem-sora és számos emlékmű, emlékhely, köztéri elem.

„Tapasztalatom szerint a jó ház, a szép emberi környezet az igazság szimbóluma. Én az igazságon nem a hazugság ellentétét, hanem az építő ember által választott út helyességét értem. Az ember világa a kultúra világa: egy adott korban a nemzet víziója, világképe nemcsak a múlttól és jelenről, de a jövőről is. Az építészet a kultúra szerves része, a történelem látható, tapintható megjelenése. Mert az emberek nemcsak a városok, települések falait, de a szellemiségét is fölépítették”

Kerényi József Péter Ars poeticájából

Általa valósult meg Kecskeméten az ország első sétalóutcája, az ő közreműködésével, sőt sokszor az ő intencióit követve formálódott építészetű egy-egy környezeti egység, köztéri szobrokból, pihenőkből, egyedi tervezésű cégekből, utcabútorokból, burkolatokból álló komplex városi együttes. Értékmentő tevékenységének köszönhetően már a hetvenes években kialakult a régít és újat harmonikus egységben ötvöző városi környezet.

Úttörő tevékenységét a nemzetközi építészeti életben is felismerték. 1985-ben az UIA pályázatán a Sir Robert Matthew diplomát nyerte el. Vámosy Ferenc a kitüntetés alkalmából így foglalta össze Kerényi építészeti jelentőségét egy külföldi szakfolyóiratban: „Az 1965-ben Kerényi József által megkezdett és kiküzdött revitalizáció nemcsak újjáélesztette a régebbi adottságok értékeit, hanem meg is sokszorozta azt, eddig nem ható környezeti összefüggéseket is kibontva és érvényesítve. A felhasznált építészeti, városépítészeti és képzőművészeti eszközök közé tartozott az utólagos átalakítások, körülépítések, értéktelen részek elbontása, a növényzet, fák megmentése, a közlekedés átszervezése, a gyalogos központtá való átalakítás, a gazdátlaná vált épületek újjáhasznosítása [...] Kecskeméten – egy megújult és Kerényi által is képviselt településpolitika kedvező adottságai következtében – a szerencsésen egybeeső gazdasági-társadalmi és építészeti fejlődés a hetvenes évek második felében már a város vidéké táji és építészeti arculatának továbbformálódásában is megnyilvánult.” Ezt az újraélesztett városi környezetet gazdagították tovább Kerényi új épületei, mint például a Szórákaténusz Játékmúzeum, a Rajzfilmtúdió, a Kerámia Stúdió és több lakóház.

Kerényi az Alföld környező településein, illetve az ország más régióiban is alkalmazta a Kecskeméten kifejlesztett építészeti elveket. Kimagasló munkái között találjuk a ceglédi Magyarok Nagyszöke templomot, a Bugaci Pásztorházat, a kunadaci templomot, a pusztavacsi Jeltornyot, a győri Radnóti-emlékmű környezetét, a kalocsai Nagyszeminárium megmentésével létrejött művelődési házat, vagy a majki kamalduli szerzetesek celláiból kialakított üdülőt.

1984-ben otthagyta Kecskemétet és visszatért Budapestre. A Várostervező Intézetben kapott irodavezetői megbízást. 1987-től bekapcsolódott a hazai építészsképzésbe, először a pécsi Pollack Mihály Műszaki Főiskola címzetes tanára, majd 1990-től a Budapesti Műszaki Egyetem tanára lett. Nagy szerepet vállalt a doktori iskola vezetésében: Vámosy Ferencsel megalapították és kidolgozták a magyar felsőoktatás legerősebb, nyugat-európai mércével mérhető építőművészeti doktori programját. Ennek célja a BME hagyományosan erős mérnök-képzése mellett a művészeti oktatás és a kortárs művészeti folyamatok hangsúlyosabb bevonása a posztgraduális képzésbe, a hely kultúrájának széles és alapos ismerete.

1981-től Szőke István kezdeményezésére színházi előadások látványvilágát is tervezi, csaknem félszáz díszlet- és látványterv fűződik a nevéhez. A színházi szakma is elismeri tevékenységét, 1986-ban elnyerte a Kritikusok Díját mint az Év Díszlettervezője.

A rendszerváltozás után nem sokkal, 1991-ben megalapította saját tervezőirodáját, a Kerényi Stú-

diót, amely a történelem és az alföldi népi építészet megbecsülésén alapuló település- és épületmegújítási munkákat, meg a hely szellemét tükröző új épület- és építészeti környezetterveket készít.

Kerényi József 1992-ben egyik alapítója volt a Magyar Művészeti Akadémia egyesületnek, 2011-től pedig a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja lett. Az Ybl- és Kossuth-díjas Kerényi József 77 éves korában hunyt el.

Kerényi. Van-e a halálban méltóság? Vagy csak mi, a gyászolók, a kifosztottak mondjuk-e és hisszük: szobrot állítunk a szörnyűségnek – szépet. Így szűnünk majd meg? Megszépülve?

Kerényi császára volt az életnek. Tudom, mert az udvartartásához tartozhattam. Megmentett egy várost a kommunista, barbár, analfabéta pusztításból. Kecskeméten találkozott Kerényi a letagadhatatlan Gajdócsi Istvánnal, Bács-Kiskun megye tanácselnökével. Két értelmiségi, tanult ember a kommunizmusban.

Kerényi álságos címe főépítész volt. Ez a cím többnyire színekúrát jelentett, párhátározatot végrehajtó, „ne gondolkozzék” hivatalnok. Papíron rendben lévő titulus. Feladata nem volt, csak baj esetén felelőssége. Régimódi szóval: esetleges „bűnbak”. De ők ketten másképp gondolkoztak, sőt: gondolkoztak.

Kecskeméten a 19. század végén sok szép ház épült. Császári lótaras pénzből. Lótarásra nem volt szükség. Várost építettek jó építészeti korszakban, híresen szép házakkal: Cifrapalota, Újkollégium, Lechner Ödön-féle Városháza, zsinagóga, Víztorony s a Champs-Élysées szépségű főutca. A Víztorony kivételével ezeket az épületeket – épületkoloncokat – le kellett volna bontani. Több szép lakóházat le is bontottak. De a két komoly ember ezt pusztításnak látta, szemben a hivatalos véleménnyel, ami ezt fejlesztésnek, sőt ostobán beszélve fejlődésnek hívta. Szerencsére a hatalom rendetlen volt és közönyös. A két komoly ember és pár jóindulatú hivatalvezér nem volt naiv és gyenge. A hatásuk alá vonták a párttitkárt is, és úgy döntöttek, hogy megállítják a pusztítást. Mert ezt a pusztítást végig kellett volna néznie és asszisztálnia Kerényinek. Kecskemét megmenekült.

Ha valaki császár, az parancsol is és szót is fogadnak neki. Nézttem, nézttem, hogy igaza volt, és igaza lett. A hozzáértő ember tekintélye és a szenvedélyének vitathatatlan ereje.

Kerényinek megszakadt volna a szíve, ha Kecskemét elpusztul, és dühös lett volna.

Az élet császárat temetjük. Az igazi Kerényit, akit kitépelt belőlünk a halála.

Melocco Miklós

(Elhangzott a Kecskeméti köztemetőben
2016. április 9-én)

MAGYAR LÁSZLÓ

(1955–2016)

■ Életének 62. évében elhunyt Magyar László festőművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társaságának elnöke, Kárpátalja művelődési életének meghatározó alakja.

A Magyar Művészeti Akadémia társadalmi szervezet tagjai közé 2005-ben Erfán Ferenc, Tóth Lajos festőművészekkel, Horváth Anna keramikumművésszel, Vári Fábián László, Füzesi Magda, Nagy Zoltán Mihály írókkal, Vidnyánszky Attila rendezővel együtt, ünnepélyes keretek között választották be.

Festészetének egyéni stílusa, színvilága, témakörei a kárpátaljai magyar képzőművészetben gyökereznek. Szemléletére, stílusára nagy hatást gyakoroltak az impresszionisták, Csontváry Kosztka Tivadar, Munkácsy Mihály, Benczúr Gyula, Révész Imre festőművésze és a kárpátaljai festőiskola képzőművészei, elsősorban Boksay József, Erdélyi Béla, Glück Gábor, Kassai Antal festészeti stílusa és tájszemlélete.

Magyar László Csapon született 1955-ben, tizenegy évvel Kárpátalja szovjet katonák általi megszállása, majd Kárpátalja Ukrajnához és a Szovjetunióhoz való csatolása után. Életét, művészeti pályáját ez a tény határozta meg.

Elmondása szerint mindig festő szeretett volna lenni úgy, mint minden gyerek Ungváron és Kárpátalján – Munkácsy Mihály után. Művészeti tanulmányait az ungvári Iparművészeti Szakiskolában végezte. 1981-ben szerzett diplomát ötvös szakon. Diploma után közel tíz éven át különböző vállalatoknál dekoratorként, tervezőként, kivitelezőként dolgozott. Közben festett. Művészi pályája alakulására hatással volt Erfán Ferenc festőművésszel való megismerkedése az 1980-as években. 1990–1993 között egy üvegablak-, vitrázs készítő műhelyben kivitelezőként, majd az InterArtnál és más cégeknél belsőépítészként, dekorációs tervezőként dolgozott. Egyik nagy megbízatása az ungvári pravoszláv templom vitrázsainak a megalkotása volt. 2004 és 2010 között az Ungvár megyei Néprajzi Múzeum restaurátoraként tevékenykedett.

A festészet iránt 1993-ban vált „elkötelezetté”, amikor felvették a Révész Imre Társaság tagjai közé. A rendszerváltás után, 1990-ben megalakult társaság a szülőföld és a nemzeti hagyományok iránti elkötelezett magyar művészek csoportjaként jelent meg. 1991-ben, az ung-

Fotó: Lugosi László

vári várban rendezett első kiállításukkor, a megjelent nagyközönséggel együtt ünnepelték szellemi együvé tartozásukat. 2002-től a társaság megválasztott elnökeként állandó kapcsolatot ápol a Kárpát-medencében (magyarországi, felvidéki, erdélyi, vajdasági) a ruszin és ukrán művészekkel, valamint a kárpátaljai magyar kulturális intézményekkel és egyesületekkel. Egyik fő szervezője lett a kárpátaljai művészek kiállításainak, szimpóziumainak. Sokat tett művésztszársai előrelépéséért, és a kárpátaljai festészet fejlődéséért.

Magyar László festészeti stílusa és képeinek témája a Révész Imre Társaság művészeti szellemiségéhez kötődik. Állítása szerint, a régi kárpátaljai tájfestészet képviselői közül Kassai (Kashay) Antal (1921–1992) művészete áll közel hozzá. Felfogásukban valóban sok rokon vonást találunk, de más festők (Petky Sándor, Hrabovszky Emil, Sholtész Zoltán, Boretszky Adalbert) inspirációs hatását is felfedezhetjük alkotásain. Korai képeire a szimbolikus táj-kép ábrázolás volt a jellemző. Széles ecsetvonásokkal, posztimpresszionista stílusban festett kompozíció a táj és az emberábrázolás különös panteista képét nyújtották. Filozofikusnak is tartották ezeket az egyéni, sajátos képzettársítású műveit. Ekkor készült képeinek jellemző színei a szürkék, a világoskék, zöld árnyalatok (*Tavaszi szimfónia*, 1994, olaj, vászon; *Őszi reggel*, 1993, olaj, vászon; *Út a bizonytalanságba*, 1995, olaj, vászon; *Facsoport*, 1995, olaj, vászon; *Rongyos hadsereg*, 1995, olaj, vászon). Későbbi festményein határozott változás érzékelhető. Fejlődése a konkrétabb táj- és figurális ábrázoláshoz vezetett. A természet, a Kárpátok vonulatával bezárt kis völgyek mélye, az erdők, a hegyi patakok jelentik témái egyik fő vonulatát. A táj évszakonként változó hangulatát adja vissza képein (*Kilátás Lipótfalvára*, *Az első hó*, *Expresszió*). A Kárpátok párás, homályos ködbe burkolódását több képen is megörökíti. Az elébe táruló természet ezer arcát festi meg mély átéléssel (*Elvonult a vihar*, *Tél – este felé*). Ugyanezt érzékeli a falvakat, parasztházakat ábrázoló képein (*Az udvaron*). Nagy kolorista. Gazdag színvilágú virágcsendéletei sokféle variációban jelennek meg (*Reggeli fénysugárban*, *Napraforgók*). Kompozícióinak kiegyensúlyozottsága harmóniát sugároz. Portréit, egészalakos képeit, figurális kompozícióit a Kárpát-haza Galériában, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet rendezésében bemutatott gyűjteményes kiállításon láthatta a budapesti közönség 2014-ben.

OLÁH JÁNOS

(1942–2016)

„Mérleg nyelve az életem,
a semmi és a minden
lúktet emlékeimben.
A föld, ahonnan menekültem,
a föld, ahova megérkeztem,
élő sebként sajog köröttem.”

Oláh János

Fotó: Lugosi László

■ Oláh János 1942-ben született Nagyberkiben, gyermekkorát e Somogy megyei településen és az akkor még önálló községnek számító Soroksáron töltötte. Költői, írói mivoltát később erőteljesen meghatározta az archaikus paraszti, illetve a főváros közelében tapasztalt parasztpolgári világ élménye. Művészet iránti fogékonysága előbb a képzőművészet irányába sodorta: középiskolai tanulmányait a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban folytatta. Onnan került az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, magyar–népművelés szakra. Az egyetemen már részt vett a folyóirat-alapítási kísérletekben, költőként pedig a később *Kilencek* néven elhíresült alkotói csoport egyik vezéregyénisége lett. Könyvei rapszodikusnak jelentek meg, az aczéli kultúrpolitika azonban mind a recepciót, mind az elismeréseket tekintve háttérbe szorította, elhallgatta. A rendszerváltozás előtt a *Remetei Kéziratok* című „magánfolyóiratban” próbálhatta ki szerkesztői elképzeléseit, majd 1994-ben elnyerte a Magyar Írószövetség folyóiratának, a *Magyar Naplónak* a főszerkesztői tisztét. Az ezredfordulótól felépítette a Magyar Napló Kiadót is, amely időközben a színvonalas kortárs irodalom egyik megkerülhetetlen műhelyévé vált. 2013-tól tagja a Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának.

A költő

Oláh János költészete több mint fél évszázadot ölel át, mégis egy tömbből való versvilág: ugyanaz a magyar földhöz kötött, ugyanakkor univerzálisan filozofikus, egyszerre érzéki és racionális poézis. A *Kilencek* költőcsoport debütáló antológiájának címadó verse egyúttal programadó ars poetica is, az alkotó pedig hű tudott maradni hozzá, sorjázó évtizedek során nem kellett elárulnia. Bertha Zoltán „emblematis, korszakjelző versnek” nevezi az *Elérhetetlen földet*: „Egy egész nemzedék, de egy egész korszak közérzetét is torokszorító szuggesztivitással fejezi ki ez a vallomás, amely éppen nem didaktikus egyszerűsítéssel vagy olcsó moralizálással, hanem az esztétikum talányossá légiesítő, enigmatikussá átszellemítő sugárzásával teremti meg a hiányérzet elégikus vagy melankolikus, egyszersmind bölcséleti mélységeket felkavaró atmoszféráját.” Ez a programvers, s általában véve Oláh János egész költészete is új fénytörésben mutatja meg hagyomány és

újítás viszonyát a magyar lírában. A lírai elmozdulás az 1991-es *Nagyító fényben* teljeseedik ki: „nagyítólencse alá veszi korának visszasságait, látéletet készít arról, amit magán- és közemberként megélt, amit leleplező tömör ironiával kipellengérezhetett, amit szomorkás szarkazmussal vagy önreflexív, önelveboncoló őszinteséggel megvallhatott privát pillanatairól, személyes, családi és művészi felismeréseiről, a szereleméztől a gyermeknevelésig, az utazásoktól az irodalmi életben is megtapasztalt haszonleső tülekedések és álságos törtétecskék valódi arculatának észrevételéig”.

A prózaíró

Oláh János eredetileg a líra felől közelítette a prózaírást: *Közel* című regénye visszhangtalansága ellenére a hetvenes évek magyar prózájának egyik legizgalmasabb megújítási kísérlete. Bonyolult fűzésű regény, amely emlékezőfolyamatba ágyazott történeteket tartalmaz. Réz Pál így ír a regényről: „A *Közel*, amit lektorként kéziratban is olvastam, nagyon tetszett. Végre egy olyan paraszt-, vagy pontosabban szegényregény, amely nem ragad bele a magyar irodalom hagyományaiba. Nem a szociográfiai anyag foglalkoztatja, nem az a célja, hogy a mélységek egzotikumát mutassa fel, vagy akár a társadalmilag determinált drámákat; hanem az, hogy egyszerűen közel hajoljon egy emberhez, egy gyerekhez – aki történetesen ebben a közegben él, nő fel, s ez persze némileg meg is határozza –, és költőileg (vagyis íróilag) elemezze.” Határ Győző valósággal ünnepelte a könyvet az emigráns *Irodalmi Újságban*: „Oláh Jánosnak sikerült. Ámuldozva és elragadtatva tapasztaltam, hogy önéletrajzi regényében, a *Közelben*, nemcsak tartani tudja ezt a hangot, hanem még fokozni is. Ezt a hangot, a csontig vetkőző őszinteséget, az őszinteség, az önpusztító önkeresés, önelveboncolás hangját, amely végső soron a szókratészi önmegismerés felé vezet.” A szerző pedig így vall: „Hatott rám Dylan Thomas prózája, Az író arcképe kölyökkutya korából és a *Páfránydomb* című verse. Arról ír például, hogy harmincévesen számot kell vetni az addigiakkal. Úgy éreztem, ebben van valami, mert az ember még éppen nem veszítette el azokat az érzékelési impulzusokat, amik gyerekkorában érték. Gondoltam, ha most nem írom le, akkor soha többet nem tudom.”

Az Oláh János-i próza másik, realistább irányát a *Száműzött történetek*ben összegződő elbeszélésirodalom képviseli. Drámaiság és líraiság egyaránt jellemzi ezeket az írásokat, amelyek a múltból kimentendő történesek krónika igényével íródtak, s Pécsi Györgyi szerint egyenesen „a háború utáni évtized Magyarországnak a kortárs magyar prózában leghitelesebb dokumentumai”.

Irodalmi munkásságában a költészettel és a prózaírással azonos súlyúnak tekinthető a szerkesztői tevékenység, noha valódi irodalom- és kánonformáló lehetőséghez csupán az ötvenet betöltve, a *Magyar Napló* főszerkesztőjeként juthatott. Elmondható: Oláh János szakmai pályáján az irodalmi szerkesztés éppolyan központi, valóságformáló műfaj, miként a költészet és a prózaírás.

Csontos János pályaképének felhasználásával

Oláh János kötetei:

Fordulópont (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1972), *Jel* (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1981), *Nagyító fény* (válogatott és új versek, Széphalom Könyvműhely, 1991), *Por és hamu* (Magyar Napló, 2002), *Belső tükrök* (összegyűjtött versek, Széphalom Könyvműhely, 2014), *Közel* (regény, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1977), *Visszatérés* (regény, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979), *Az örült* (regény, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983), *Az Örvényes partján* (novellafüzér, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1988), *Vérszerződés* (novellák, Magyar Napló, 2001), *Száműzött történetek* (novellafüzér, régi és új novellák, Magyar Napló, 2011), *Közel* (regény, a *Közel és a Visszatérés* című kötetek egybeszerkesztett, átdolgozott kiadása, Magyar Napló, 2014), *Kenyérpusztítók* (1994)

Díjai:

Greve-díj (1992); A Magyar Érdemrend tisztikeresztje (1993); Az Európa 1968 pályázat díja (1993); József Attila-díj (1994); Március 15. díj (2007); Bethlen Gábor-díj (2009); A Partiumi Írótábor díja (2012); Arany János-díj (2012). Márai Sándor-díj (2012); Magyarország Babérkoszorúja-díj (2014)

Búcsú Oláh Jánostól

Elhangzott 2016. augusztus 16-án a Farkasréti temetőben

Amikor halála előtt bő három nappal búcsút vettem Jánostól, kézfogásunk mintha az elmúlt öt évtizedet is életvonalunkra préselte volna. Az övére, amely már-már az örökkévalóságot érintette, az enyémre, amely még mérhető az ember – kinek átkozott, kinek szent – találmányával, az idővel. Halálba készül

barátom kézfogása ugyanolyan kemény és határozott volt, mint amikor 1966 szeptemberében egy, a kiadását tekintve reménytelennek tetsző, kilenc költő, a „Kilencek” nevével jegyzett antológia összeállítására kapcsán, amelynek címe az ő verse révén lett *Elérhetetlen föld*, megismerkedtünk. Kézfogását – a megalkuvást nem ismerő konok céltudatosság vésteként – arcvonásai hitelesítették. Az arca volt eleven névjegye. Az arc, amely mit se változott azóta, hogy egy neki szánt géppuskasorozat 1956 őszén a kezében tartott vízesvödörbe csillagjegyet lyuggatott. Tankokkal legázolt népének csillagjegyet. A víz, amely az élet, a létezés legcsodálatosabb jelképe, a pesti utcakőre ömölve, így változott számára a szomjazott szabadság keresztvizévé. Jánost ez az akkor lelkébe ivódott szabadságvágy vezérelte. Naponta vallott róla: vallomása a munkája volt. Önmagának kikovácsolt minőségelvéből nem engedett. Mindent a legmagasabb szinten igyekezett művelni. A csodát is – amire Nagy László mindnyájunkat int.

Jánost gyermekkor, eszmélkedésének kamaszévei Soroksárhoz kötik ugyan, de örök visszatérő volt Somogy megyébe, Nagyberkibe, ahol 1942 őszén született. A megrendült gyermek mindenkinél fogékonyabb a visszajára fordított világ hétköznapijainak drámáira. Jánosba beleivódtak a magyar falu, a magyar vidék kettős szétverésének pillanatkepei. Az 1948 utáni évek pokoli miniatúrái az 1958-at követő kolhozosítás idejében kinagyítódtak. A lerombolásra ítélt stációkkal a *Száműzött történetek* című novelláskötetében szembesít: „Azért írtam meg őket, hogy ne merüljenek feledésbe” – vallotta egy interjújában.

Napjaink jeles építész, Petrovits László, osztálytársa volt a kisképzőben. Halálhírét hallva úgy emlékezett rá, hogy János az évfolyam kiemelkedő rajz tehetségeként állandóan a verseskönyveket bújta. Úgy állt a rajztábla előtt, mintha modellje éppen a költészet volna, amelynek megfejtendő titkát szeretné érzékelhetővé, láthatóvá tenni. A vázlatlapok kötetté, kötetekké álltak össze. A *Belső tükrök* című gyűjteményes kötetének első verse, *A szénahordás* kétsorosú ugyanolyan tökéletes alkotás, mint *A nemlét dallama* című záróvers.

Oláh Jánostól búcsúzva itt legyen merszünk kimondani, hogy a mai magyar próza, a mai magyar költészet egyik legrangosabb képviselője. Emellett megmentette és élvonalba emelte a kimúlásra ítélt *Magyar Napló* című havilapot, amelynek szerkesztőségét könyvkiadónak bővítette – a legkedvezőtlenebb széljárásban. Már betegségével küzdve megalapította az *Irodalmi Magazint*, amelyet negyedévenként lerakandó értékpilléreknek remélt. Könyvesboltot nyitott és konferenciákat szervezett a népi irodalom újraértelmezésének szükségességére, értékeinek tudatosítására. Vállalta a küzdelmet, vallva, hogy az esélytelenségben is helyt kell állni. Dzsúdóként a válogatottságig vitte, s e sportág éveken át kenyérkeresetet biztosító edzőjeként több fiatal segített az élvonalba.

Tudatában annak, hogy milyen szent műalkotás a család, feleségével, Mezey Katalinnal, kivel költőként, a magyar irodalom mindeneként is társak voltak, azt naponta oltalmazták, formálták, tették a megszokott-

ságot száműzően harmonikussá. Példájuk bizonyára nagyban hozzájárult ahhoz, hogy gyermekeik, Jani, Kati és Matyi is művészek lettek. János a múlt tavasszal remélte, hogy megéli júniusban várt dédunokája megszületését. Hét unokája után – Istennek köszönhetően megélte a második dédunoka világra jöttét is...

Az *Elérhetetlen földben* megjelent *Kiáltvány* című versének harmadik szakasza csupa kérdésekből áll:

„Ki tud az ébredéssel egybeforrni?
Vagy a zavart keltő halál lépteivel egyenlő minden óra, perc?
Előre, hátra az idő legkisebb és legnagyobb egységei ugyanabba a feledésbe térnek?
Emlékezés nélkül meg lehet-e maradni?”

Bízom abban, János, hogy az Általad feltett kérdéseken együtt tündökhessünk a badacsonyi diófa alatt. Bízom abban, ha ott már nem is, majd ott, ahol vársz ránk, igen. Addig is Isten Veled!

Kovács István költő, történész,

„Halottunk van, mondtam az elmúlt héten, pénteken a Tokaji Írótáborban, temetetlen halottunk van, mondtam, ő a mi halottunk is, barátunk, íróársunk, Oláh János.

Hetvenedik születésnapja előtt úgy készültem a köszöntésére, hogy újra átéltem *Az Örvényes* történelmi drámáit, *Száműzött történeteit*, most pedig, a gyász hírt követően beköltöztem összegyűjtött verseinek kötetébe. Megint megfogott a felismerés, hogy évtizedek óta egyetlen nagy versvilága teljesedett, és szinte bármelyik verse lehetne akár az utolsó előtti verse is.

Fegyelmezett ember életműve, aki nemzetünk iránti elkötelezettséggel tette a dolgát családban, közösségben, irodalmi közéletben, de minden mozdulatát ellenőrizte, minden gondolatát értelmezte költői énjé. A visszaigazolást váró vágyakozással verseit neki írta, az Örök Asszonynak, hitvesnek, társnak, Katinak, Mezey Katalinnak. Ez az életút nem kényszerpálya, ez a páros életút elhivatott, közösségi terében, a történelmi térorban – Oláh Jánost idézem: – »sok száz találkozás összerémlik.«

Egyetlen találkozást, személyes élményt idézek most újra Oláh János urnakoporsója mellett. Amikor az *Elérhetetlen föld* című versantológia született, nekem Oláh János volt a látható legenda. Címadó verse Nagy László biztatásával költői csoportot, a „Kilenceket” emelte föl. Nekem ő volt a költő és cselgáncsbajnok, aki egyszer a hatvanas évek végén, nem tudom már, hogy milyen hónapban várakozott a csepeli Munkásotthon előcsarnokában, közel a bejáratához. Ott állt, rezenéstelenre csiszolt arcával, mint

egy kizsúrizett márványszobor. Én akkor érettségizett kocsikísérő rakodómunkás voltam, irodalmi estre gyülekeztünk, az Olvasó Munkás Klub estjére, amikor jött, mi az, hogy jött?! egyik pillanatról a másikra ott volt Tamási Lajos, akiről tudtam, hogy 1956 októberében szíve élő verset lüktetett, hogy *Piros a vér a pesti utcán*. Tamási Lajos, aki akkor, 45 évesen nekem a Nagy Történelmi Öreg volt, aki Édesapámhoz hasonlóan nemcsak versekben élte meg a csepeli vas gyötrelmét. A várakozó Oláh János és az érkező Tamási Lajos talán megbeszélte vagy véletlen találkozása, az a néhány pillanat, örökmozgó némafilm bennem. Ezt mutatja: Tamási Lajos megáll a márványszobor előtt, kicsit oldalra hajol, mint aki mereven ellenszegül, és a szemével óvatosan elhajt egy feléje lebegő súlyos mondatot. Mit mondtak, mit nem mondtak egymásnak, nem tudom. Ami megmaradt és máig jelet hagyott bennem: Oláh János befelé forduló, komor tekintete. Mintha egy drámai végkifejlet nézője lennék, úgy ütött meg a fölismerés: ez is a versbéli ötödik alabárdos, ez is tényleg meg fog halni a királyért, és míg a többiek letörlik arcukról a paradicsomvért, addig ez az Oláh János bele fog halni az igazába, mert ez az ember komolyan, halálos komolyan él, érez, gondol és ír. [...]

Irodalmi életművét G. Komoróczy Emőke így foglalja össze: »Oláh János ars poeticája egy minden póztól és pátosztól mentes, tiszta személyiség emberi hitvallása.«

Tisztelt Gyászoló Gyülekezet!

Egy irodalmi interjúban Szokolczay Lajosnak, a fiatalokért aggódó gondolatait Oláh János így összegzi: »Azért én szeretném, hogy a nemzeti eszme, a népiség iránt elkötelezett fiataloknak nem kellene mindenáron egzisztenciális hátrányt elszenvedniük a jövőben azokkal a társaikkal szemben, akik a mellébeszélést vagy éppen a nyílt hazudozást választják.« Ez is lehetne Oláh János továbbélő, éltető végakarata. Ennek a gondolatnak sírt nem áshatunk, ez temetetlen, ez a túlélők feladata, természetes kötelessége. Így lesz a test földi elmúlásából lelki, cselekvő, munkáltató újjászületés, amikor az életmű immár örökmécses az öröklétben, a küzdelmes életút példázata, tanítása pedig nemzeti sorsunkat erősítő, jobbító feladat, szolgálat.

Kedves János! Ezt megerősítve búcsúzom Tőled az Országgyűlés, a lakiteleki találkozók, találkozások és a Népfőiskola nevében is. Isten Veled! Isten velünk, Barátaim!”

Részlet Lezsák Sándor író, költő, az Országgyűlés alelnökének gyászbeszédéből

Tisztelt Gyászolók!

A szó is erőtlenségre hív: „felfoghatatlan”. Ilyenkor a költők is elhallgatnak. Kopog a csend. Kietlenebb minden tér, ahol addig láttuk, találkoztunk vele. A Magyar Napló szerkesztősége, az Írószövetség klubja, a Tokaji Íróklub tanácskozó terme... – és sebzettnek látjuk a máriaremetei házat, a lovasi hegyoldal présházát, a badacsonyi nádas stégjei közül kisikló csónakot...

*„A lét iránt lobbant szerelmem,
mint étkét vesztett tűzvész, véget ért.
Magtalan magként csírázik ki bennem
a meddő kérdés, hogy miért, miért?”*

*Lehet, hogy ez most már a búcsú perce?
Meg kéne végre mindent értenem.
Nagyúr voltam, vagy csak világ lelence?
Föladtam mindent: nem ér a nevem.”*

Így búcsúzott a *Titkok léte* című versben. De nem ér a mi nevünk sem. Pedig ezt most végig kell csinálni. Még ha nem is érzünk magunkban erőt hozzá. Szemernyit se. Csupán vonszoljuk magunkat egy hiány árnyaként, amelyet egyelőre nem tudunk kitölteni, csak fájdalommal.

Hogy mi mindent tanultunk tőle, mi, fiatalabbak, ma még felbecsülhetetlen. Most mégis koldusoknak érezzük magunkat, gazdagon. Idő kell a leltár elkészítéséhez. Hűség és türelem. Alázat és konok kitartás. Ahogyan ő élt. Próbálunk majd felnőni hozzá. Kevesebbet pazarolni abból, amellyel önzetlenül ajándékozott meg minket. Olyan bölcssek talán nem leszünk soha, mint ő, de ha intelmeit, történeteit újra és újra éljük, a muníció kitarthat majd. Hogy a mi gyerekeinknek is legyen miért felnézni ránk.

Tíz évig dolgozhattam vele. Zöldfülű költő voltam még, amikor magához vett szerkesztőnek. Jóformán nála tanultam ki a szakma csínját-bíját. Megtette ezt előttem s utánam másokkal is – sokan maradtunk most kicsit árván. Nem tudom, viszonzottuk-e neki kellőképpen mind-

ezt. Kétségek gyötörnek. Mert ő soha nem kért, mindig csak adott. Megvédte a nála védtelenebbet. Felkarolta az elesettet, biztatta a bizonytalankodót. Felrázta, aki magába roskadt, és ösvényt nyitott az indulónak. Tudta, hogy aki tollforgatásra adja a fejét, még hitetlenül, megtörve is felelősséget vállal, erőt és segítséget kell neki nyújtani hozzá. Mert ha hagyjuk, hogy a szájhősöké és törtetőké legyen minden, nem csupán magunk, de hivatásunk árulóivá is válunk. A nemzet emlékeztétét hagyjuk ebek harmincadján. S elvágjuk az utat a jövő emlékezte előtt. Halálakor azt kérdezte tőlem egy rádióriporter, hogy szigorú ember volt-e Oláh János? Mert ő mindig annak látta. Azt válaszoltam, hogy legfőképpen önmagához. Másoknak több gyarlóságot nézett el. De azt is mondtam, hogy a zordon, zeuszi külső mögött egy játékos, csínyekre nyitott, anekdotázó társasági ember is lakozott, akivel jó volt viccelődni, szüretelni, megvitatni az élet dolgait. Megtiszteltetés volt a barátjának lenni.

Nemzedéke kiemelkedő alkotójaként jóformán magát hagyta mindig leghátra, mások műveit tolt a magáé elé, fiatal tehetségeket istápolta. Mindnyájan abban reménykedtünk, hogy betegágyából még kikel, hisz a halált többször is legyőzte, és megírja, könyvekbe szerkeszti fiókban maradt kéziratait. Majd kijárunk hozzá, ücsörgünk a máriaremetei kertben, nagyokat beszélgetünk, és jó borokat szürcsölgetünk hozzá. De az utolsó csapás két vállra fektette. Nem hittük el. Mint kezdtém: „felfoghatatlan”. „Mérleg nyelve az életem, / a semmi és a minden / lüktet emlékeimben. A föld, ahonnan menekültem, / a föld, ahova megérkeztem, / élő sebként sajog köröttem.” – írta *Gyalog jöttem* című versében.

Kedves János, ez a föld már csak nekünk elérhetetlen. De elevenen lüktetni fog bennünk is, amíg csak élünk. Addig is készítsd elő égi szerkesztőséged, és vágj rendet a halhatatlanok közt. Remélem, méltók leszünk majd ahhoz, hogy ajtót nyiss nekünk. Nyugodj békében!

Szentmártoni János

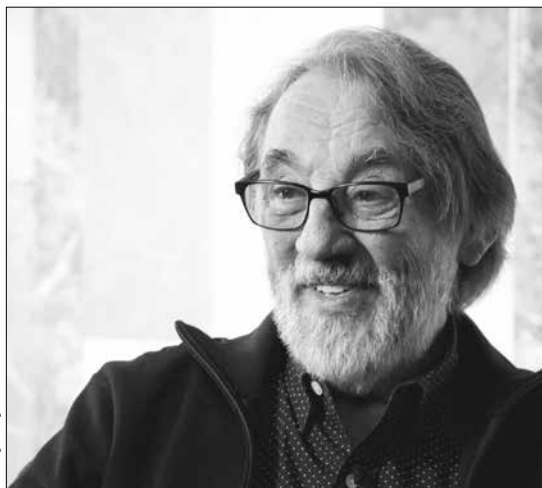
ZSIGMOND VILMOS

(1930–2016)

„Ha van olyan, hogy filmíró művészet, akkor ő valódi filmíró művész volt.”

Koltai Lajos

Fotó: Lugosi László

in memoriam

■ Zsigmond Vilmos az Illés György nevével fémjelzett magyar operatőri iskola méltán világhírű tagja. Szakmai teljesítménye megkérdőjelezhetetlen, része mind az európai mind az amerikai filmművészetnek. Bár 1956-ban elhagyni kényszerült Magyarországot, kapcsolata hazájával sohasem szűnt meg. Még az Oscar-díj átvételekor is hazai tanárainak – legfőképp Illés Györgynek – köszönte a sikert. Kimagasló művészi teljesítményéért – Brian de Palma rendező, amikor Zsigmond Vilmost negyedszer jelölték Oscar-díjra, az egyik utolsó képiró nagymesternek nevezte.

A fények és árnyékok szerelmesének és festőjének nevezett Zsigmond 1955-ben a budapesti Színház- és Filmművészeti Főiskolán, Illés György tanítványaként végzett operatőrként. 1956 őszén néhány főiskolai társával dokumentálta a forradalom eseményeit, majd decemberben Kovács László operatőrrel – táskájukban csaknem tízezer méternyi filmfelvétellel – elhagyta Magyarországot. Ezek a felvételek hamarosan bejárták a világsajtót. Kettejüknek óriási szerepe volt abban, hogy a „Nyugat” tudomást szerzett a budapesti eseményekről. Zsigmond – miként Kovács is – az Egyesült Államokban telepedett le. Majdnem tíz év telt el, mire sikerült beilleszkednie új hazájának társadalmába, illetve operatőrként képes volt kitűnni az amerikai mezőnyből. Óriási hátránnyal indult, miközben európai iskolázottságával meg is előzte korát: Zsigmond Vilmos a szovjet–orosz avantgárdon, a francia lírai realizmuson, az olasz neorealizmuson iskolázódott. Mindez egy adott pillanatban nagy előny lett számára. Ehhez azonban mozgóképes látásmód- és generációváltásra volt szükség. Amikor az 1960-as években a független amerikai film új rendezőnemzedéke megjelent a színen, hirtelen fontos lett Zsigmond Vilmos vizuális látásmódja.

„Új stílust fedezett fel és dolgozott ki az Egyesült Államokban és a független filmkészítésben. Teljesen új hangon szólalt meg, megtanította az embereket, hogy másként gondolkodjanak és másként nézzék a világot.”

Yuri Neyman,
az Oscar-díjas művész üzlettársa

Amerikában apáról fiúra szálltak az operatőri állások, nehéz volt bekapcsolódni a vérkeringésbe. Zsigmond kezdetben laborokban dolgozott, fotózott, oktatófilmeket készített, dokumentumfilmekben és reklámfilmekben kapott feladatot. Barátjával és kollégájával, Kovács László operatőrrel ők voltak a 100 dolláros stáb. Egy furgonba bepakolt kamerákkal és lámpákkal 100 dollárért lehetett őket kibérelni egy napra, bármilyen forgatásra. Minimális költségvetésből készült, B-kategóriás horrorokat és thrillereket készítettek, melyekben Kováccsal cserélgették az operatőri és a fővilágosítói posztot. Zsigmond 1968-ban forgatta a *Prelude* című kisfilmet John Astin rendezésében, amit Oscar-díjra jelöltek. A szakma periferiáján eltöltött sokéves bizonytalan hanyóadás után ez a kisfilm nyitotta meg előtte Hollywood kapuit. Majd Peter Fonda 1971-es *A bér munkás* című westernje volt az első igazi, színvonalas amerikai nagyjátékfilmje, amely beindította a karrierjét. Majd Robert Altman rendező következett, aki teljes mértékben rábízta a *McCabe & Mrs. Miller* című, 1971-es westernjének képi megvalósítását. Zsigmond Vilmos pedig fotós múltját felhasználva, laboratóriumi eljárással fakított ki felvételeket, hogy a régi filmek hangulatát idézze. A szemcsésség, a sötét tónusok erőteljes használata mindig is operatőri kézjegye marad, ő maga is úgy jellemezte stílusát, hogy még a vígjátékokat is film noirként rögzíti a celluloidszalagra, és az árnyék használata az egyik legfontosabb eszköze. Nem véletlen, hogy azon operatőrök egyike volt, aki nem használt digitális technikát.

Az 1970-es évek amerikai új hullámos realista filmjei mellett a sci-fi mániának is részese lett. Már a nagy sikerek hajnalán együtt dolgozott Steven Spielbergkel is, aki szintén rábízta magát Zsigmond Vilmos kézi kamerás elképzeléseire a *Sugarlandi hajtóvadászat* forgatása során. Együttműködésük később az 1977-ben készült *Harmadik típusú találkozások* című produkcióban folytatódott. A film nagy siker lett, és 1978-ban Zsigmond Vilmos elnyerte a legjobb operatőri munkáért járó Oscar-díjat. Ő fényképezte a vietnami háború borzalmait és utóhatását bemutató *A szarvasvadászt*, amelyért – bár jelölték – Oscar-díjat nem kapott, de átvehette a Brit Filmakadémia (BAFTA) elismerését. Ő maga ezt a filmjét

tartotta a legjobbnak, jóllehet mindet szerette, mert mindegyiknek „volt értelme”.

Zsigmond Vilmos több műfajban kipróbálta magát: fényképezett zenés filmet (a The Band búcsúkoncertjét megörökítő *Az utolsó valcert*), vígjátékot (*Az eastwicki boszorkányok*, *Maverick*), az HBO számára egy Sztálinról szóló életrajzi filmet, amelyért 1992-ben Emmy-díjat kapott, erotikus thrillert (*Sliver*, *Vágyak vonzásában*), többször dolgozott Woody Allennel (*Melinda és Melinda*, *Kasszandra álma*). 2007-ben negyedik alkalommal jelölték Oscar-díjra a Brian De Palma rendezte a *Fekete Dália* fényképezéséért (1985-ben *A folyó* című drámáért jelölték). De Palma később úgy nyilatkozott róla, hogy az egyik utolsó képiro nagymester, akivel számos szakmai vitája volt ugyan a forgatás során, ám különleges értékei megkérdőjelezhetetlenek.

„Igazából nem volt neki mit követnie, ment a saját útján. Ez volt a legnagyobb dolog, amit tehetett: volt saját útja, és azt járta. Ezzel hódította meg Hollywoodot is, hogy saját nyelven beszélt, és hogy mindig olyan maradt, amilyen volt.”

Koltai Lajos operatőr, a Nemzet Művésze

A szülőhazájával mindvégig kapcsolatot tartó operatőr 2002-ben fényképezett először magyar filmet: a *Bánk bán* című Erkel-opera 2002-es filmváltozatáért Káel Csaba rendezővel megosztva megkapta a legjobb operaadaptációért járó díjat a világ egyetlen filmoperatőr fesztiválján, a Cameraimage-on. 2006-ban egyik közreműködője volt *A lyukas zászló* című 1956-os dokumentumfilmnek, s ő volt az operatőre *A halálba táncoltatott lány* című, Hules Endre által rendezett filmnek (2011).

1999-ben megkapta az Amerikai Filmoperatőrök Társasága (ASC) életmű-kitüntetését, 2000-ben Göncz Árpád személyes megbecsülése jelékként Köztársasági Elnöki Aranyéremmel tüntette ki. 2001-ben a Corvin-lánc birtokosa lett, 2004-ben pedig szülővárosa, Szeged díszpolgára címet adományozott neki, ahol a Belvárosi Mozi egyik terme is viseli a nevét. 2005-ben megkapta a Magyar Operatőrök Társasága életműdíját, a következő évben a Magyar Művészetért Díjat, 2013-ban a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) tagjai közé választotta. A 2014-es cannes-i filmfesztiválon átvethette az operatőri életműdíját, ősszel a CineFest miskolci nemzetközi filmfesztiválon ismerték el életművét. Tudását többször is mesterkurzus keretében adta tovább Magyarországon és az Egyesült Államokban. Az operatőröknek azt tanácsolta, hogy a digitálisan rögzített felvétellel is úgy bánjanak, mintha filmszalag lenne. Úgy vélte, a digitális technika még nem éri el a hagyományos film szintjét, és felületességre készlet. Számára viszont mindig az volt a cél, hogy a filmjei szebbek legyenek, mint a valóság.

„Az egyik legnagyobb tiszteletben álló tagunk volt, inspirált és támogatott sokunkat. Mindannyian tudtuk, milyen óriás volt ő.”

Steve Poster, Operatőrök Nemzetközi Szervezetének elnöke

Muhi Klára: Zsigmond Vilmos – Pályakép (részletek)

„Zsigmond Vilmos költői realizmusként definiálja stílusát. A valóság természetes ábrázolására törekedett, de mindig került költészet a képeibe. A fényt és a kompozíciót tartja a legfontosabb eszközeinek, a technika, a kamera minősége csak másodlagos fontosságú számára.

Zsigmond a fény tudósa volt, 17–19. századi festők fénykezelését tanulmányozta, főleg Rembrandt, Caravaggio és Latour hatottak rá. Filmjeiben gyakran alkalmazott szórt fényt a természetes hatás eléréséhez. Beállításaiban mindig onnan jön a fény, ahol természetes fényforrás is van vagy lehetne. [...]

Zsigmond Vilmos azt vallotta, hogy a dokumentumfilmtől eltérően a játékfilmben a történet és a színészek mellett hangulatteremtő képességük miatt is nélkülözhetetlenek a fények. Nincs olyan film- vagy digitális technika, amely a sötétség mélyén is érzékelni tudna kontúrvonalakat, erre csak az emberi szem képes. A fényeket gyakran használja nem realiztikus hatások elérésére, valamint arra is, hogy segítségükkel adott érzéseket váltson ki a nézőkben, hiszen a film másfajta, alternatív valóságot is képes megteremteni. A nézők pedig már megszokták a filmmagyart, és ismerik ezt a valóságot. Zsigmond Vilmos gyakran impresszionista technikákkal dolgozik, például filmjeiben a hold szinte sosem olyan, mint a természetben, hanem sokkal fényesebb és kékebb. Ahogy a reggeli fények is sokkal erősebbek és csillogóbbak a valóságos reggelek fényeinel. Ezek az impresszionista túlzások elengedhetetlenek ahhoz, hogy a nézőben a kívánt erős érzelmi hatás megszülessen.

Zsigmond mindig nagyon fontosnak tartotta munkáiban a szoros együttműködést és a jó emberi viszonyt a rendezőkkel. Mindig próbálta megalkotni a történethez legjobban illő vizuális világot, ugyanakkor igyekezett alázatosan alkalmazkodni a rendezői elképzelésekhez. Robert Altmannal, Michael Ciminóval, Brian De Palmával és Woody Allennel többször is dolgozott. [...] A nagy rendezőkkel végzett közös munka során lépésről lépésre új vizuális kifejezőeszközökre tett szert. Robert Altmannál sajátította el a zoom használatát. [...] Zsigmond Vilmos alapvető stílusjegye, hogy a színészeket, nem a háttérrel világította meg. Nagy mozgásteret engedett a színészeknek, nem világított szoros mozgáspontok közé, így a színészek szabadon mozoghattak a játéktérükben.

Zsigmond alkalmazta először Amerikában a flashing technikát, ami a negatív előzetes megvilágítást jelenti, mint mikor fényt kap a fényképezőgépbe befűzött negatív. A kép így szemcsésebbé, a színek

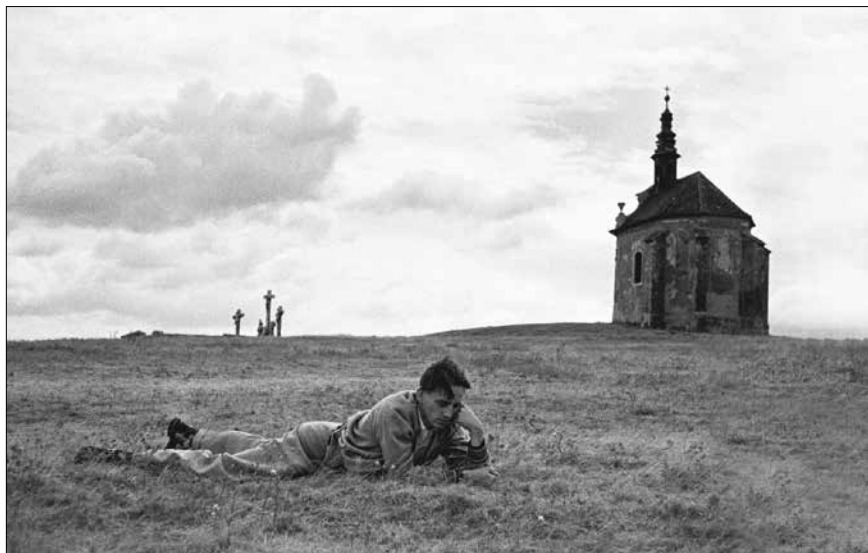
fakóbbá válnak, valamint jobban látszanak a sötétben játszódó, árnyékos felvételek. Ez a technika költői realizmusának egyik fő eszközévé vált.

Robert Altman *McCabe & Mrs. Miller* című westernjének operatőreként nagy szakmai megbecsülést vívott ki magának a forradalmi flash technika alkalmazásával. Ennek a klasszikus, gyönyörűen fényképezett westernnek szinte minden snittje festményértékű. Németalföldi mesterek stílusa jellemzi a belsőket, Benczúr Gyula hatása a külső felvételeket. [...] A film minden kockáját festményként ki lehetne akasztani a falra, mintha csak Vermeer vagy Sargent képei lennének. Zsigmond egyszerre piszkos és festői szépségű vadnyugatot teremtett.

A *Madárijesztő* Jerry Schatzberg 1973-as dokumentarista hangulatú road movie-ja. A film annyira természetes hatást kelt, mintha ott sem lenne a kamera. Zsigmond külsőben nem használt világítást, a belsőben pedig kevés, egyszerű fénnel dolgozott. A nyersanyag elővilágítása, a flashing lehetővé tette, hogy kevés fénnel dolgozzon. És épp ez a film erőssége, hogy szinte nem látszik rajta a technika. Zsigmond Vilmos realizmusának fontos jellemzője, hogy egyáltalán nem érzékeli a technikai apparátust a beállítások mögött. [...] Zsigmond élete egyik legnehezebb feladatának tartotta a végül Oscar-díjjal jutalmazott *Harmadik típusú találkozások* fotográfálását: Steven Spielberg koncepciója eredetileg az volt, hogy a film dokumentarista jellegű legyen. Zsigmond azonban meggyőzte, hogy sokkal nagyobb hatást érhetnek el, ha az űrhajók intenzíven színes és erős fényforrásokká válnak. »Elhatároztuk, hogy sok fényt fogunk használni az űrhajókhoz, ezzel is jelezve, hogy a földönkívüliek technikai fejlettsége jóval előrébb tart, mint a miénk. Ehhez azonban nagyon sok lámpára volt szükségem, amire nem volt keret a költségvetésben. Tulajdonképpen ötször annyi világító berendezés kellett volna, mint amennyi rendelkezésre állt. Ez persze nem tetszett a producereknek, mert így megnőtt a büdzsé.« Zsigmond végül szinte az utolsó pillanatban, a helyszínen talált megoldást az ufók megérkezésének híres jelenetére. Óriási tükröfelületekre szórta rá a fényt, majd mikor ez még mindig nem adta a kívánt hatást, a tükröket összetörte. Az apró darabokra tört tükrök sokszorosára növelték a rájuk lövellt fény mennyiségét. Így született meg végül a »harmadik típusú találkozás« egyszerre ijesztő és csodálatos földönkívüli atmoszférája.

Zsigmond Vilmos legkedvesebb munkája *A szarvasvadász*. »Tökéletes film, amit csak egyszer csináltam életemben.«

Válogatott filmográfia: Magyarország láncokban, (1957, dokumentumfilm, rendező: Erdélyi István); **A bérmunkás** (1971, rendező: Peter Fonda); **McCabe & Mrs. Miller** (1971, rendező: Robert Altman); **Gyilkos túra** (1972, rendező: John Boorman); **A hosszú búcsú** (1973, rendező: Robert Altman); **Madárijesztő** (1973, rendező: Jerry Schatzberg); **Sugarlandi hajtóvadászat** (1974, rendező: Steven Spielberg); **Megszállottság** (1976, rendező: Brian De Palma); **Harmadik típusú találkozások** (1977, rendező: Steven Spielberg); **A szarvasvadász** (1978, rendező: Michael Cimino); **Az utolsó valcer** (1978, koncertfilm, rendező: Martin Scorsese); **A mennyország kapuja** (1980, rendező: Michael Cimino); **Halál a hídon** (1981, rendező: Brian De Palma); **A folyó** (1984, rendező: Mark Rydell); **Az eastwicki boszorkányok** (1987, rendező: George Miller); **Hiúságok máglyája** (1990, rendező: Brian De Palma); **Cinikus hekus** (1990, rendező: Jack Nicholson); **Sztálin** (1992, rendező: Ivan Passer); **Sliver** (1993, rendező: Phillip Noyce); **Vágyak vonzásában** (1994, rendező: Mark Rydell); **Maverick – Halálos póker** (1994, rendező: Richard Donner); **Menekülés az éjszakába** (1995, rendező: Sean Penn); **Bérgyilkosok** (1995, rendező: Richard Donner); **Ragadozók** (1996, rendező: Stephen Hopkins); **Szeress, ha tudsz!** (1998, rendező: Willard Carroll); **Bánk Bán** (2002, rendező: Káel Csaba); **A fekete Dália** (2006, rendező: Brian De Palma); **Kasszandra álma** (2007, rendező: Woody Allen); **A lyukas zászló** (2007, dokumentumfilm, rendező: Endre Hules, Klaudia Kovacs); **Férfit látok álmaidban** (2010, rendező: Woody Allen); **A halálba táncoltatott lány** (2011, rendező: Hules Endre)

Zsigmond Vilmos: Vilmos világa, Kálvária domb, Tata, Magyarország 1955 © A kép a Sparks Kft. tulajdona.

A Nemzet Művészei

A díjról

A Nemzet Művésze díjat a Magyar Művészeti Akadémia kezdeményezésére – 2013-ban – az Országgyűlés a magyar művészeti élet kimagasló teljesítményt nyújtó, elismert képviselőinek személyes megbecsülése, méltó életkörülményeinek biztosítása céljából alapította.

A díjat a Magyar Művészeti Akadémia elnöke a köztestület megalakulásának évfordulója – november 5. – alkalmából adományozza. A díjat a köztestület elnöke és a miniszterelnök vagy az általuk kijelölt egy-egy személy adja át.

A díj odaítéléséről a 11 fős Kossuth-díjjal kitüntetett művész alkotta Nemzet Művésze díj Bizottság dönt, amelynek elnöke a köztestület elnöke (amennyiben Kossuth-díjjal kitüntetett személy). A bizottság két tagját a kultúráért felelős miniszter, nyolc tagját a bizottság elnöke kéri fel, legfeljebb három évre.

A díj az alábbi művészeti területeken adományozható: színházművészet, irodalom, zeneművészet, képzőművészet, filmművészet, építőművészet, táncművészet, iparművészet, fotóművészet, népművészet, valamint cirkuszművészet. A Nemzet Művésze cím az előzőleg Kossuth-díjban részesített és 65. életévét – táncművész, valamint cirkuszművész esetében 50. életévét – betöltött művészeknek adható.

A Nemzet Művésze címet egyidejűleg legfeljebb 70 személy viselheti. Törvény alapján a díj az első két alkalommal (2014-ben és 2015-ben) a fent hivatkozott művészeti területeken törvényben meghatározott keretszámok szerint adományozható; a 2015. évi adományozást követően a köztestület elnöksége jogosult dönteni arról, hogy megüresedett díjazotti helyen a díj mely művészeti területen adományozható, szem előtt tartva, hogy az egyes művészeti területeken a Nemzet Művésze címet viselők száma lehetőleg ne legyen kevesebb egy főnél.

A díjazott az adományozásról okiratot kap, jogosult a Nemzet Művésze cím viselésére, és az adományozást követő hónap első napjától életjáradékban részesül. Az életjáradék havi összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének a huszonháromszorosa.

A Nemzet Színésze, a Magyar Mozgóképfestő Mestere, a Magyar Állami Operaház Mesterművésze címek valamelyikének viselése nem zárja ki a Nemzet Művésze díj elnyerését s az együttes címhasználatot; többes díjazottság esetében a Nemzet Művésze elismerésben

részesült művésznak választania kell, hogy melyik díja alapján kéri életjáradék folyósítását.

A díjat 2014 júliusában ítélte oda első alkalommal a díj bizottsága; mivel nincs Kossuth-díjas cirkuszművészünk, 69 főnek adományozott díjat. A díjjal járó havi életjáradék összege a 2014. évben díjazottak esetében – a 2013. évi minimálnyugdíj összeg (28.500 Ft) alapján – 655.500 Ft, mely 2016-ben is változatlan.

A BIZOTTSÁG TAGJAI

Fekete György, bizottsági elnök, Kossuth-díjas belsőépítész, az MMA elnöke

Aknay János, Kossuth-díjas festőművész, az MMA rendes tagja, a Bizottság miniszter által felkért tagja

Eperjes Károly, Kossuth-díjas színművész, a Bizottság miniszter által felkért tagja

Finta József, építőművész, az MMA rendes tagja, a Nemzet Művésze, a Bizottság MMA elnöke által felkért tagja

Kiss János, Kossuth-díjas balettművész, a Bizottság MMA elnöke által felkért tagja

Kubik Anna, Kossuth-díjas színművész, az MMA rendes tagja, a Bizottság MMA elnöke által felkért tagja

Medveczky Ádám, Kossuth-díjas karmester, az MMA rendes tagja, a Bizottság MMA elnöke által felkért tagja

Orosz István, Kossuth-díjas grafikusművész, animációsfilm-rendező, az MMA rendes tagja, a Bizottság MMA elnöke által felkért tagja

Sebő Ferenc, előadóművész, népzene kutató, a Nemzet Művésze, a Bizottság MMA elnöke által felkért tagja

Szabó István, filmrendező, a Nemzet Művésze, a Bizottság MMA elnöke által felkért tagja

Szilágyi István, író, az MMA rendes tagja, a Nemzet Művésze, a Bizottság MMA elnöke által felkért tagja

Ágh István

költő

Felsőiskáz,

1938. március 24.

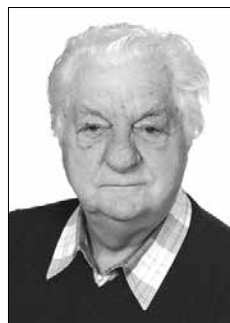

Bak Imre

festőművész

Budapest,

1939. július 5.

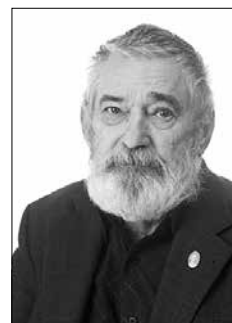

Balassa Sándor

zeneszerző

Budapest,

1935. január 20.

Balla Demeter

fotóművész

Szentes,

1931. május 4.

Bán Ferenc

építőművész

Tokaj,

1940. szeptember 17.

Bánsági Ildikó

színművész

Budapest,

1947. október 19.

Béres Ilona

színművész

Budapest,

1942. június 4.

Blaskó Péter

színművész

Budapest,

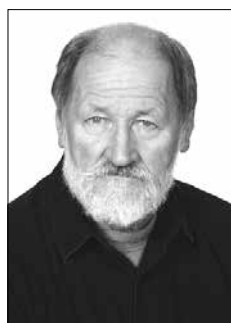
1948. június 13.

Bohus Zoltán

szobrászművész,
üvegtervező

Endrőd, 1941. december 21.

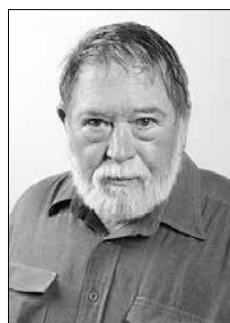

Buda Ferenc

költő

Debrecen,

1936. november 3.

**Csíkszentmihályi
Róbert**

szobrászművész

Budapest, 1940. január 5.

Dobai Péter

író

Budapest,

1944. augusztus 12.

Dubrovay László

zeneszerző

Budapest,

1934. március 23.

Ferencz István

belsőépítész,
építőművész

Edelény, 1944. január 27.

Finta József

építőművész

Kolozsvár,

1935. június 12.

Foltin Jolán

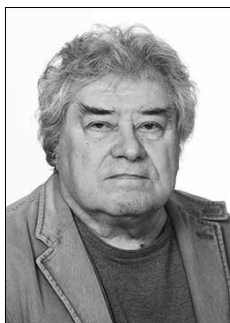
táncművész

Budapest,

1943. szeptember 15.

Gothár Péter
filmrendező
Pécs,
1947. augusztus 28.

Gyulai Líviusz
grafikumszobrász
Barót,
1937. december 2.

Hager Ritta
textilművész
Budapest,
1931. február 20.

Huszti Péter
színművész
Budapest,
1944. május 4.

Jankovics Marcell
filmrendező
Budapest,
1941. október 21.

Jánoskúti Márta
jelmeztervező
Budapest,
1942. április 4.

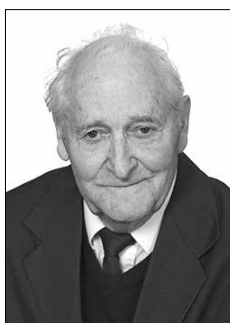
Jókai Anna
író
Budapest,
1932. november 24.

Kalász Márton
író, költő
Somberek,
1934. szeptember 8.

Kallós Zoltán
néprajztudós
Vásasút,
1926. március 26.

Kányádi Sándor
író, költő
Nagygalambfalva,
1929. május 10.

Keserü Ilona
festőművész
Pécs,
1933. november 29.

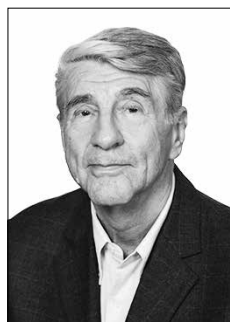
Kocsár Miklós
zeneszerző
Debrecen,
1933. december 21.

Koltai Lajos
operatőr
Budapest,
1946. április 2.

Konok Tamás
festőművész
Budapest,
1930. január 9.

Korniss Péter
fotóművész
Kolozsvar,
1937. augusztus 4.

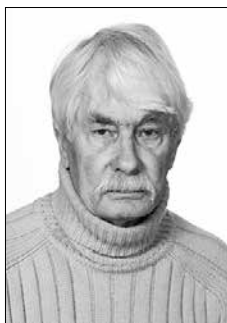
Kő Pál
szobrászművész
Perespuszta,
1941. június 2.

Makk Károly
filmrendező
Berettyóújfalu, 1925.
december 23.

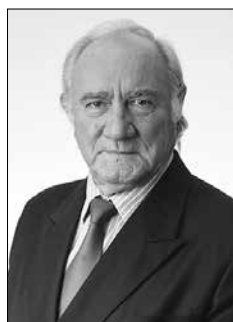
Marton Éva
operaénekes
Budapest,
1943. június 18.

Melocco Miklós
szobrászművész
Róma,
1935. április 3.

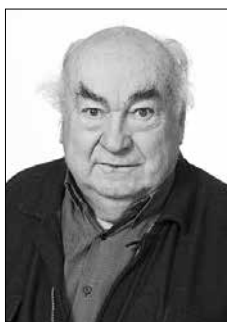
Mécs Károly
színművész
Budapest,
1936. január 10.

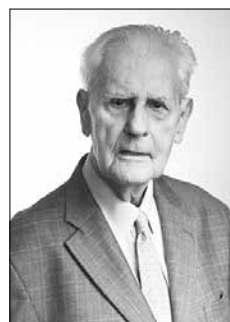
Miller Lajos
operaénekes
Szombathely,
1940. január 23.

Németh János
keramikus, szobrászművész
Zalaegerszeg,
1934. március 16.

Novák Ferenc
koreográfus, rendező
Nagyenyed,
1931. március 27.

Párkai István
karmester
Budapest,
1928. június 30.

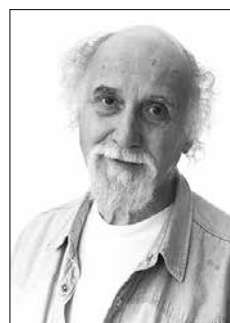
Pártay Lilla
táncművész, koreográfus
Budapest,
1941. október 25.

Perényi Miklós
gordonkaművész
Budapest,
1948. január 5.

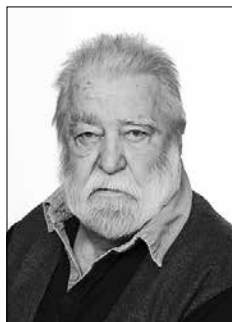
Rubik Ernő
tervezőművész
Budapest,
1944. július 13.

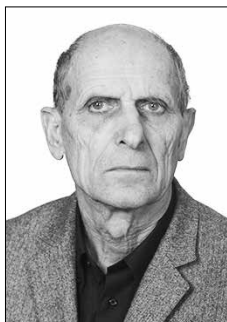
Sándor György
előadóművész
Budapest,
1938. április 4.

Sánta Ferenc
hegedűművész
Kaposvár,
1945. március 2.

Sára Sándor
filmrendező
Tura,
1933. november 28.

Schrammel Imre
keramikus, iparművész
Szombathely,
1933. október 29.

Sebő Ferenc
előadóművész,
népzene kutató
Szekszárd, 1947. február 10.

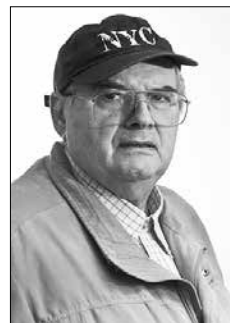
Somogyi Győző
festőművész
Budapest,
1942. július 28.

Szabó Dénes
karnagy
Makó,
1947. március 6.

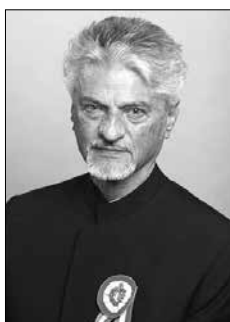
Szabó István
filmrendező
Budapest,
1938. február 18.

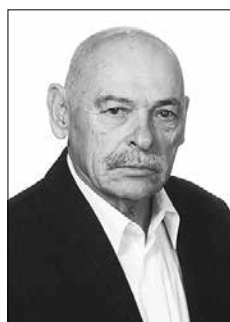
Szakcsi Lakatos Béla
zeneszerző,
zongoraművész
Budapest, 1943. július 8.

Székely László
díslettervező
Budapest,
1932. október 2.

Szervátiusz Tibor
szobrászművész
Kolozsvár,
1930. július 26

Szilágyi István
író
Kolozsvár,
1938. október 10.

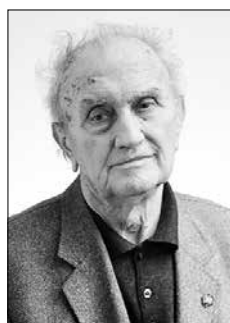
Szőnyi Erzsébet
zeneszerző
Budapest,
1924. április 25.

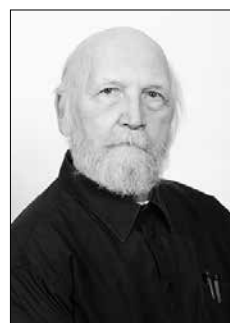
Tandori Dezső
író
Budapest,
1938. december 8.

Tímár Sándor
koreográfus, rendező
Szolnok,
1930. október 2.

Tornai József
író, költő
Dunaharaszti,
1927. október 9.

Tóth János
operatőr, filmrendező
Tolna,
1930. szeptember 1.

Töröcsik Mari
színművész
Pély,
1935. november 23.

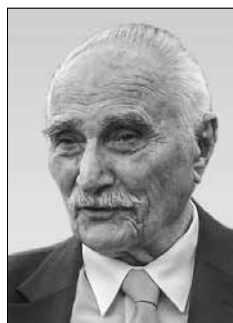
Török Ferenc
építőművész
Budapest,
1936. október 22.

Tőzsér Árpád
költő, író
Gömörpéterfala,
1935. október 6.

Vadász György
építőművész
Budapest,
1933. február 18.

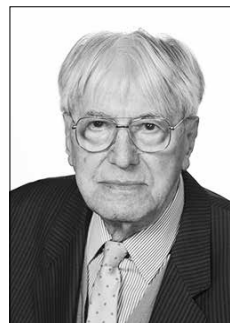
Varga Imre
szobrászművész
Siófok,
1923. november 1.

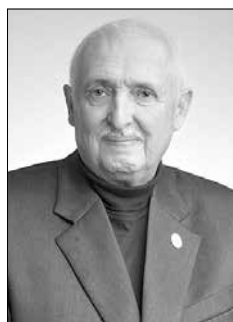
Vasadi Péter
költő, író
Budapest,
1926. június 1.

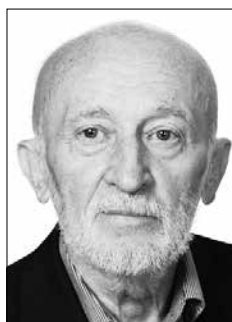
Vásáry Tamás
zongoraművész,
karmester, Debrecen,
1933. augusztus 11.

Zalaváry Lajos
építőművész
Budapest,
1923. június 1.

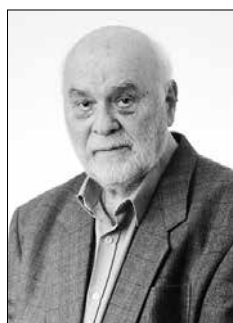
Bachman Zoltán
építőművész
Nagyvárad, 1945. április 21.
– Pécs, 2015. július 2.

Csete György
építőművész
Szentés, 1937. november 5. –
Budapest, 2016. június 28.

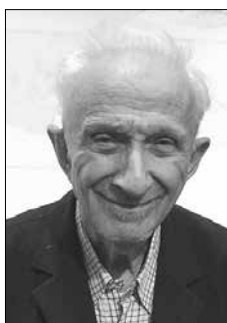
Csoóri Sándor
író, költő
Zámoly, 1930. február 3. –
Üröm, 2016. szeptember 12.

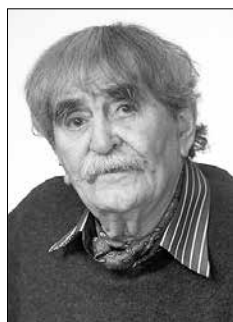
Deim Pál
festőművész
Szentendre, 1932. június 29.
– Szentendre, 2016. május 9.

Erdélyi Zsuzsanna
néprajztudós
Komárom, 1921. január 10.
– Budapest, 2015. február 13.

Gross Arnold
grafikusművész
Torda, 1929. november 25.
– Budapest, 2015. január 22.

Juhász Ferenc
költő
Biatorbágy, 1928. augusztus 16.
– Budapest, 2015. december 2.

Sinkó László
színművész
Budapest, 1940. március 18.
– Budapest, 2015. július 31.

Solti Gizella
iparművész
Budapest, 1931. november 19.
– Budapest, 2015. március 18.

Néhai
kitüntetettek

A NEMZET MŰVÉSZEI

Építőművészet díjkategóriában

Bán Ferenc
Finta József
Török Ferenc
Vadász György
Zalaváry Lajos

Filmművészet díjkategóriában

Gothár Péter
Jankovics Marcell
Koltai Lajos
Makk Károly
Sára Sándor
Szabó István
Tóth János

Fotóművészet díjkategóriában

Balla Demeter
Korniss Péter

Iparművészet díjkategóriában

Bohus Zoltán
Ferencz István
Hager Ritta
Németh János
Rubik Ernő
Schrammel Imre
Székely László

Irodalom díjkategóriában

Ágh István
Buda Ferenc
Dobai Péter
Jókai Anna
Kalász Márton
Kányádi Sándor
Szilágyi István
Tandori Dezső
Tornai József
Tózsér Árpád
Vasadi Péter

Képzőművészet díjkategóriában

Bak Imre
Csikszentmihályi Róbert
Gyulai Líviusz
Keserü Ilona
Konok Tamás
Kő Pál
Melocco Miklós
Somogyi Győző
Szervátiusz Tibor
Varga Imre

Népművészet díjkategóriában

Foltin Jolán
Kallós Zoltán
Sebő Ferenc

Színházművészet díjkategóriában

Bánsági Ildikó
Béres Ilona
Blaskó Péter
Huszi Péter
Jánoskúti Márta
Marton Éva
Mécs Károly
Miller Lajos
Sándor György
Törőcsik Mari

Táncművészet díjkategóriában

Novák Ferenc
Pártay Lilla
Tímár Sándor

Zeneművészet díjkategóriában

Balassa Sándor
Dubrovay László
Kocsár Miklós
Párkai István
Perényi Miklós
Sánta Ferenc
Szabó Dénes
Szakcsi Lakatos Béla
Szőnyi Erzsébet
Vásáry Tamás

A díjazottakról további információ
a Magyar Művészeti Akadémia által
üzemeltetett [http://nemzetmuvesze.](http://nemzetmuvesze.hu/)
hu/ webcímen található.

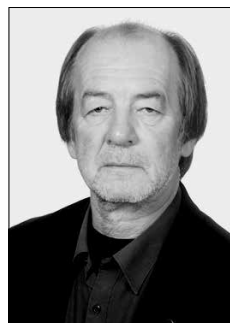
Arcképcsarnok

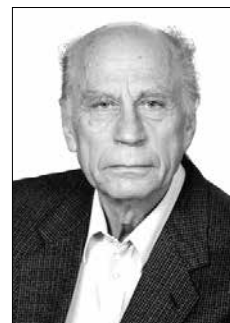
Ács Margit
író

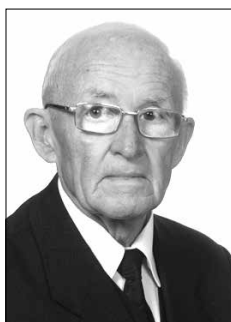
Ágh István
költő

Aknay János
festőművész

Albert Gábor
író

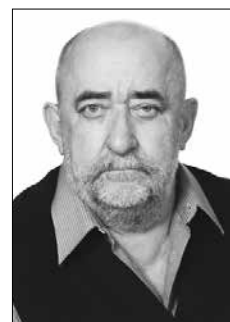
Almási István
népzene kutató

Ambrus Éva
keramikus,
iparművész

András Ferenc
filmrendező

Árendás József
grafikusművész

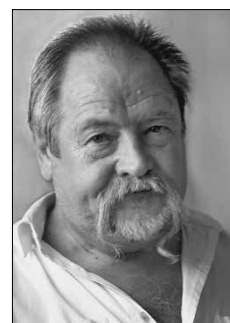
Bakos István
tervezőgrafikus

Balassa Sándor
zeneszerző

Balázs Mihály
építőművész

Balla András
fotóművész

Bán Ferenc
építőművész

Bánsági Ildikó
színművész

Bartusz György
szobrászművész

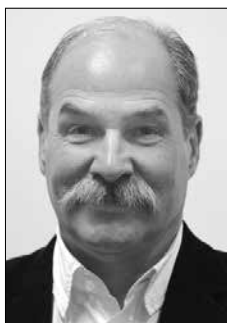
Benedek György
festő, szobrászművész

Benkő Imre
fotóművész

Benkő Samu
művelődéstörténész

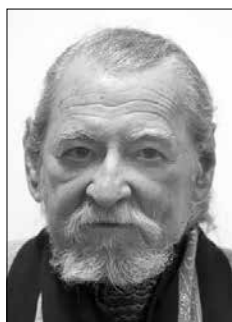
Berecz András
ének- és mesemondó

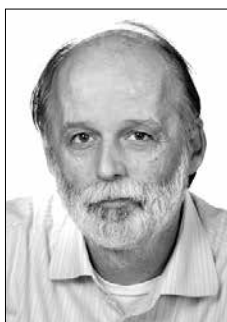
Bereményi Géza
rendező, író

Béres Ilona
színművész

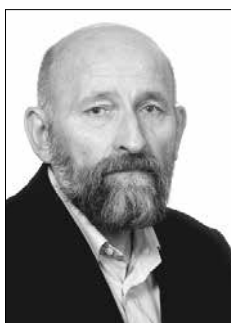
Bertalan Tivadar
látványtervező,
képzőművész

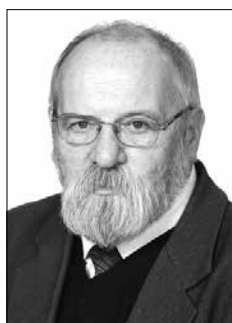
Bicskei Zoltán
filmrendező, grafikus

Blaskó Péter
színművész

Bocskai Vince
szobrászművész

Bodonyi Csaba
építőművész

Bogányi Gergely
zongoraművész

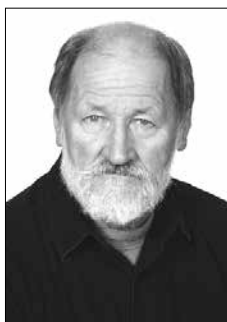
Bogdán László
író

Bohus Zoltán
szobrász,
üvegtervező

Botvay Károly
gordonkaművész,
tanár

Buda Ferenc
költő

Czákó Gábor
író

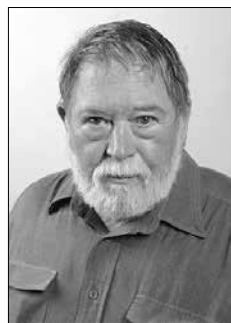
Csáji Attila
festőművész

Császár Angela
színművész

Csikós Attila
építőművész,
díslettervező

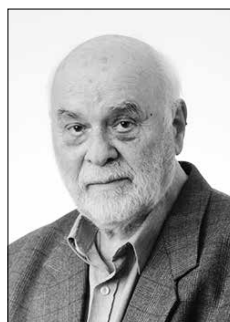
Csíkszentmihályi Róbert
szobrászművész

Dárday István
filmrendező

Dávid Katalin dr.
művészettörténész

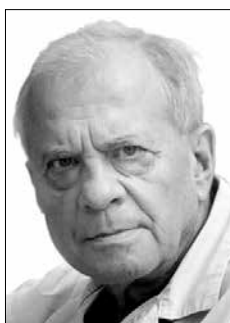
Deim Pál
festőművész

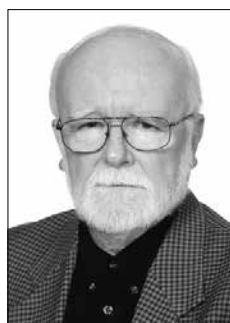
Dévényi Sándor
építőművész

Devich János
gordonkaművész

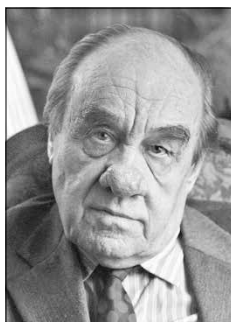
Dobai Péter
író

Dobó János
építőművész

Döbrentei Kornél
író, költő

Duba Gyula
író

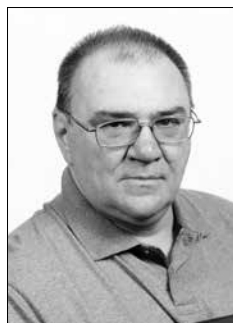
Dubrovay László
zeneszerző

Elekes Károly
festő, grafikus-,
szobrászművész

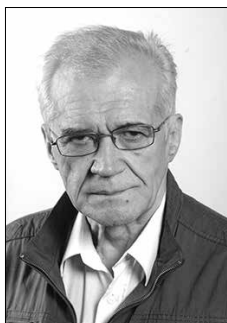
Eősze László
zenetörténész

Erfán Ferenc
festő- és iparművész

Farkas Ádám
szobrászművész

Farkas Árpád
író, költő

Fekete György
belsőépítész

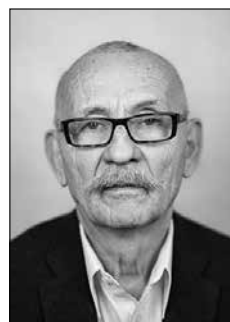
Fekete J. József
író, kritikus

Fekete Vince
költő

Ferdinandy György
író

Ferencz István
építőművész

Ferencz Marcel
építőművész

Ferenczes István
költő

Filep Sándor
festőművész

Finta József
építőművész

Földi Péter
festőművész

Füzesi Magda
író

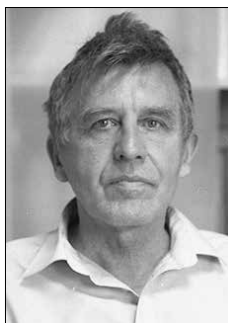
Gál Sándor
költő

Galánfi András
fafaragó, tanár

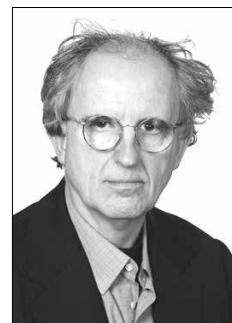
Geszler Mária
keramikusművész

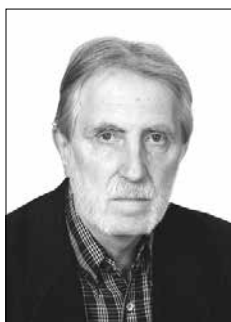
Golda János
építőművész

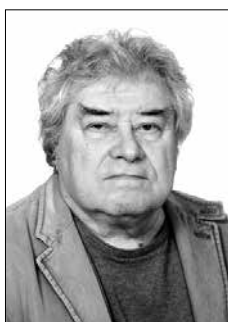
Grendel Lajos
író

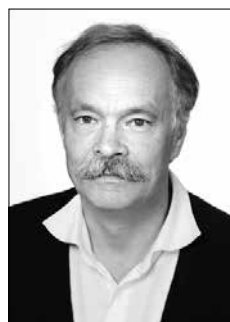
Gulyás Gyula
filmrendező

Gulyás János
filmrendező, operatőr

Gyulai Líviusz
grafikusművész

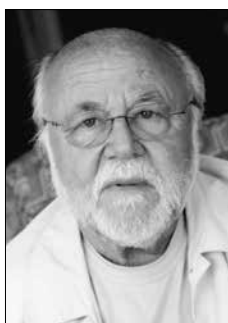
Haáz Sándor
zenetanár

Hager Ritta
textilművész

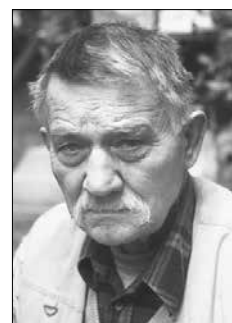
Haris László
fotóművész

Haumann Péter
színművész

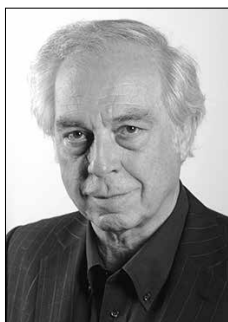
Hauser Beáta
textilművész

Hunyadi László
szobrászművész

Huszár Lajos
zeneszerző

Huszti Péter
színművész

Iancu Laura
költő, író

Istvánfi Gyula
építőművész

Ittész Mihály dr.
karnagy, művészeti
író

Jahoda Maja
belsőépítész

Jakobovits Márta
keramikumművész

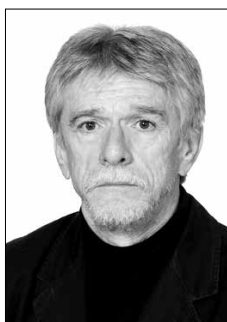
Jankovics Marcell
filmrendező

Jelenczki István
filmrendező, fotó-
és képzőművész

Jókai Anna
író

Jovián György
festőművész

Juhász Zoltán
népzene

Kalász Márton
költő, műfordító

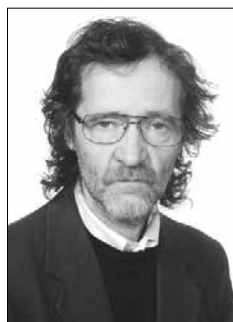
Kallós Zoltán
néprajztudós

Kampis Miklós
építőművész

Kányádi Sándor
költő

Kárpáti Tamás
festőművész

Kassai István
zongoraművész

Katona Katalin
ötvösművész

**Katona Szabó
Erzsébet**
textilművész

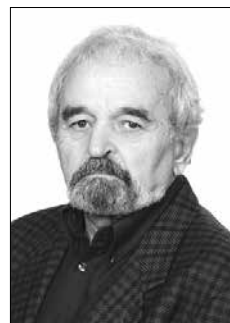
Kékedi László
fafaragó,
népi iparművész

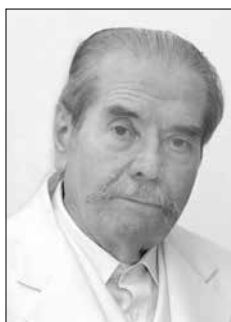
Kelecsényi Csilla
textilművész

Keserü Katalin dr.
művészettörténész

Király László
író

Király Levente
színművész

Kiss Anna
költő

Kiss B. Atilla
operaénekes

Kiss Benedek
költő

Kiss Csaba
rendező, drámaíró

Kocsár Balázs
karmester

Kocsár Miklós
zeneszerző

Kodolányi Gyula
költő, író

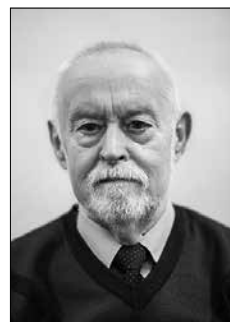
Kókay Krisztina
grafikus, textilművész

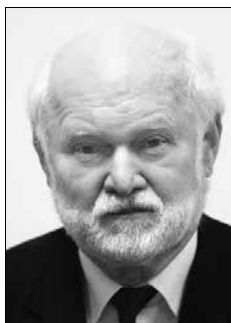
Kollár Éva dr.
karnagy

Kósa Ferenc
filmrendező

Kótai József
öntvösművész

Kovács István dr.
költő, történész

Kovács Péter
festő-
és grafikusművész

Kovács Zoltán
fagottművész,
karmester, zeneszerző

Kő Pál
szobrászművész

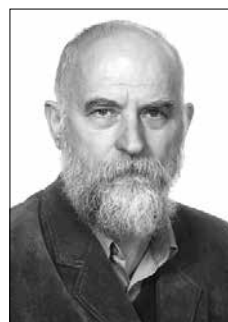
Krcho János
építőművész

Kubik Anna
színművész

Kunkovacs László
fotóművész

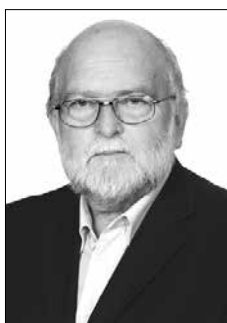
Kuti Dénes
festőművész

Landgráf Katalin
szövegtanyag-tervező

Lantos István
zongoraművész

Lelkes Péter dr.
formatervező
iparművész

Lovas Ilona
képzőművész

Lugossy László
filmrendező

Lukácsi László
üvegművész

M. Novák András
festőművész

Mács József
író

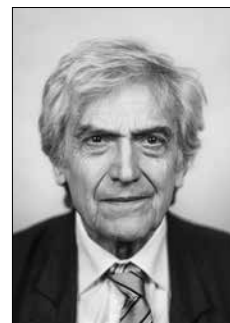
Marosi Miklós
építőművész

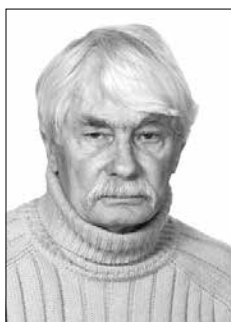
Marton Éva
operaénekes

Mécs Károly
színművész

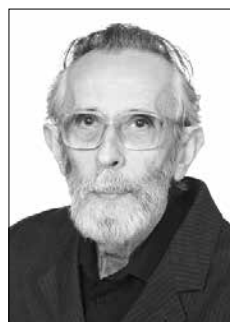
Medveczky Ádám
karmester

Melocco Miklós
szobrász

Mészáros Éva
iparművész

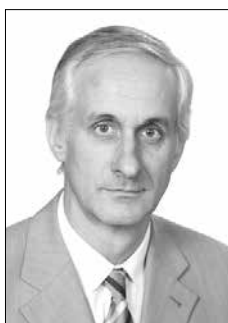
Mezei Gábor
belsőépítész

Mezey Katalin
író

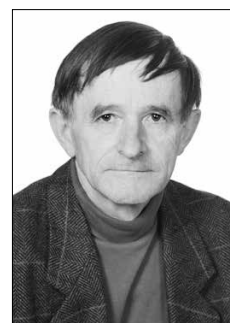
Miller Lajos
operaénekes

Mohay Miklós dr.
zeneszerző

Molnár Edit
fotóművész

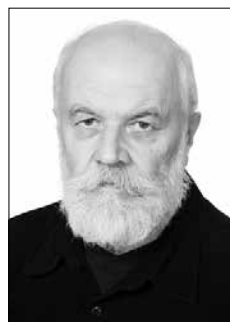
Móser Zoltán
fotóművész

Murádin Jenő
művelődéstörténész

Nagy Attila dr.
drámatörténész

Nagy Ervin
építőművész

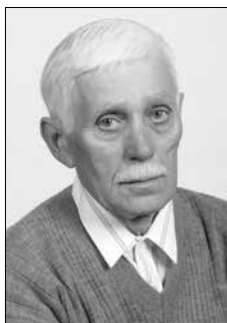
Nagy Gábor
költő,
irodalomtörténész

Nagy János
szobrászművész

Nagy Viktor
színházi rendező

Nagy Zoltán Mihály
író

Németh János
keramikus, szobrász

Nógrádi Péter
zeneszerző

Oberfrank Pál
színművész

Olsvai Endre
zeneszerző

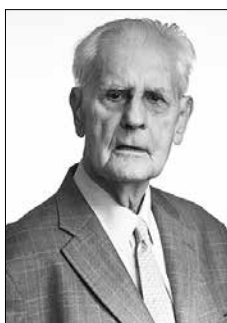
Oravecz Imre
költő

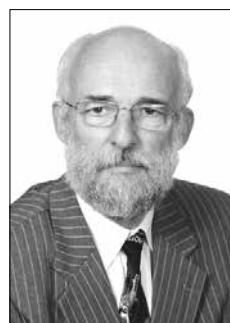
Orosz István
grafikusművész,
filmrendező

P. Benkő Ilona
keramikumművész

Párkai István
karmester

Pásztor Péter
építőművész

Péterfy László
szobrászművész

Petrás Mária
népdalénekes,
keramikumművész

Prutkay Péter
képzőművész

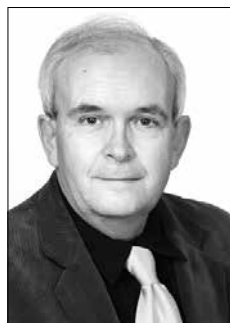
Ráckevei Anna
színművész

Rátkai Erzsébet
jelmeztervező

Rátóti Zoltán
színművész

Reményi Attila
zeneszerző

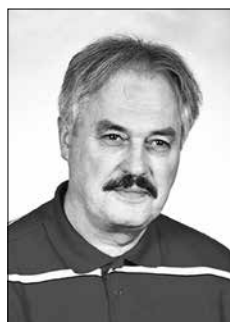
Reviczky Gábor
színművész

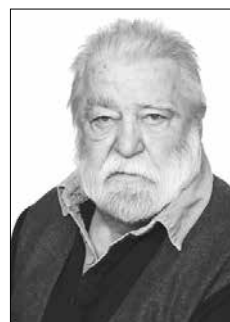
Rudolf Mihály
építőművész

Sapszon Ferenc ifj.
karnagy

Sára Ernő
grafikusművész

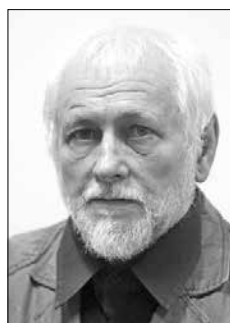
Sára Sándor
operatőr, rendező

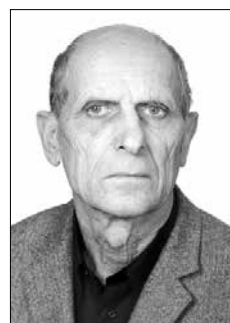
Sáros László György
építőművész

Sass Sylvia
operaénekes

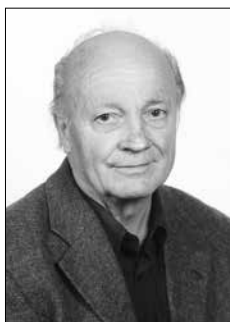
Scherer József
festő, grafikus,
ipari formatervező

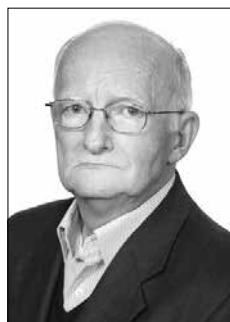
Schrammel Imre
keramikumművész

Sebestyén Márta
népdalénekes

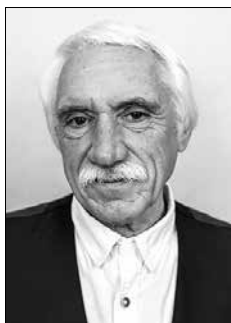
Serfőző Simon
költő, író

Simon Károly
formatervező
iparművész

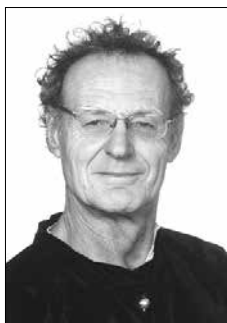
Sipos László
festőművész

Sipos Mihály
zenész, énekművész

Skardelli György
építőművész

Somogyi Győző
festőművész

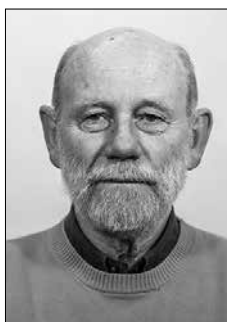
Somogyi Pál
építész, belsőépítész

Stefanovits Péter
festő- és
grafikusművész

Stoller Antal
koreográfus

Szabados Árpád
képzőművész

Szabó Dénes
karnagy

Szabó Marianne
textilművész

Szabó Tamás
szobrászművész

Szabó Tamás János
építőművész

Szarvas József
színművész

Szatyor Győző
grafikusművész

Szecsődi Ferenc
hegedűművész

Székely László
díszlettervező

Szemadám György
festőművész

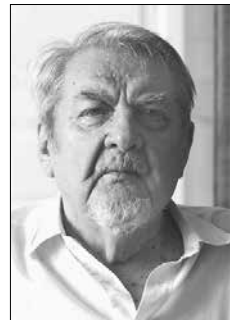
Szenes István
belsőépítész

**Szentkirályi Miklós
Béla**
restaurátorművész

Szilágyi István
író

Szőcs István
író

Szőcs Miklós TUI
szobrászművész

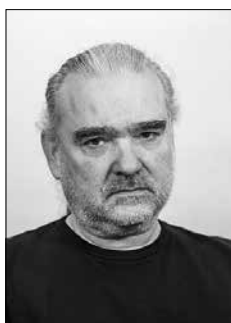
Szőnyi Erzsébet
zeneszerző

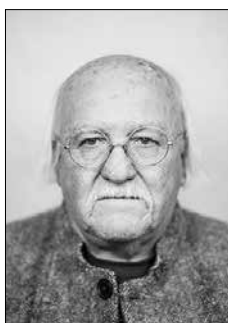
**Szőnyiné Szerző
Katalin**
zenetörténész

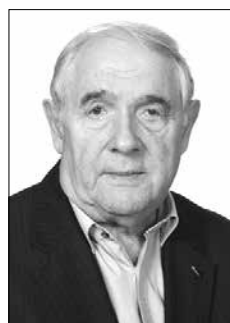
Szunyoghy András
festő- és
grafikusművész

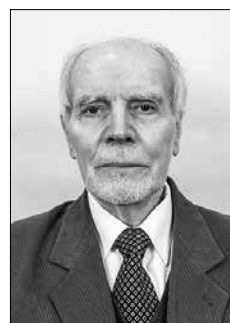
Szurcsik József
képzőművész

Szűcs Endre dr.
építőművész

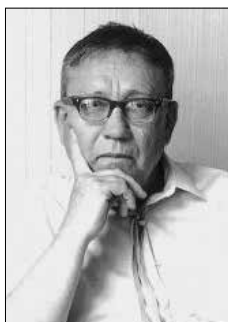
Tamás Menyhért
író, költő

Tardy László
kántor-karnagy

Temesi Ferenc
író

Terényi Ede dr.
zeneszerző

Tima Zoltán
építőművész

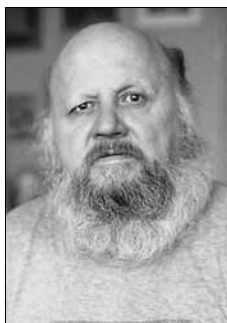
Tokody Ilona
operaénekes

Tordai Hajnal
jelmeztervező

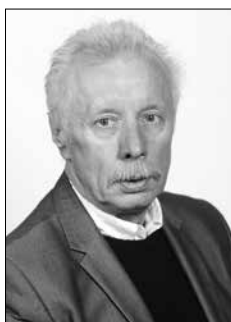
Tornai József
költő, író, műfordító

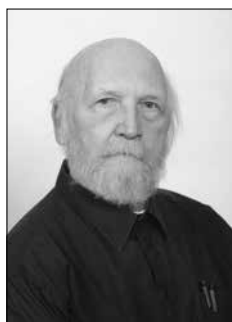
Tóth Bálint
költő

Tóth Erzsébet
költő, író

Tóth György Gyula
fotóművész

Tóth János
operatőr

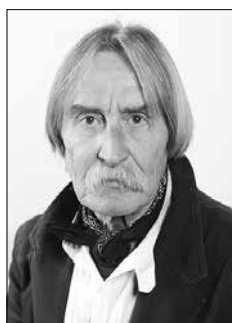
Tóth Péter
zeneszerző

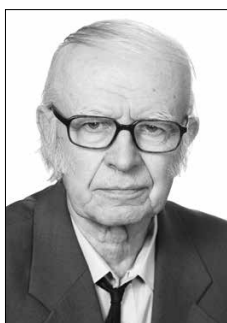
Tóth Tibor Pál
belsőépítész

Török Ferenc
építőművész

Török László
fotóművész

Tózsér Árpád
költő, író

Turányi Gábor
építőművész

Turi Attila
építőművész

Ujvárossy László
grafikusművész

Varga Péter
restaurátor,
ezüstműves

Vargha Mihály
szobrászművész

Vári Fábián László
költő

Vathy Zsuzsa
író

**Veress Sándor
László**
festőművész

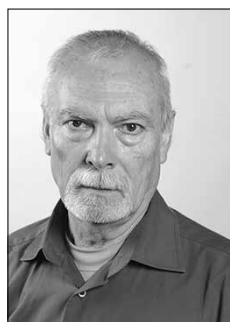
Véssey Gábor
festőművész

Vidák István
népművész

Vidnyánszky Attila
színházi rendező

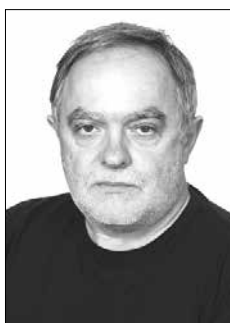
Vinczeffy László
festőművész

Xantus Gábor
filmrendező

Záborszky Kálmán
karmester,
gordonkaművész

Zakariás Attila
építőművész

Zalaváry Lajos
építőművész

Zelnik József
etnográfus

Zoboki Gábor
építőművész

Zsigmond Dezső
filmrendező

Ablonczy László
színikritikus, író

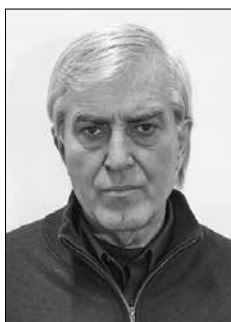
Andrásfalvy Bertalan
néprajzkutató

Barabás Márton
festőművész

Baráti Kristóf
hegedűművész

Baráth Ferenc
grafikusművész

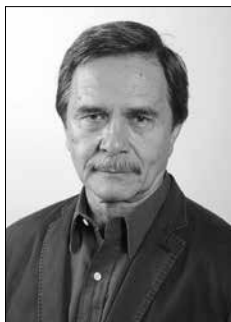
Bede Fazekas Csaba
operaénekes,
színművész

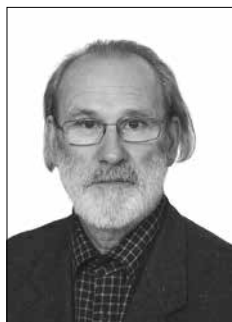
Bertha Zoltán
irodalomtörténész

Bogos Ernő
építőművész

Buglya Sándor
filmrendező

Bukta Imre
festőművész

Cseke Péter
színművész

Csernyus Lőrinc
építész,
művészeti szakíró

Dvorszky Hedvig
művészettörténész

Eredics Gábor
népzeneész

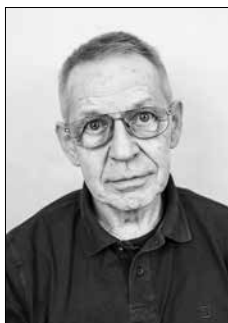
**Fodorné László
Mária**
kéziszövő

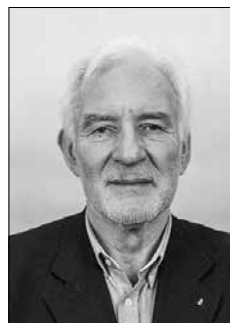
Forintos Kálmán
formatervező,
iparművész

Hefkó Mihály
belsőépítész

Horváth Péter
fotóművész

Hóna Gusztáv
harsonaművész

Jankovics Tibor
építőművész

Jánosi András
népzeneész

Jánoskúti Márta
jelmeztervező

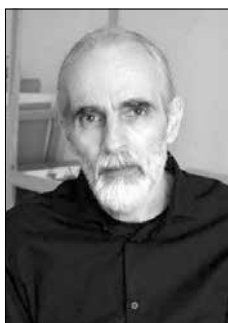
Juronics Tamás
táncművész,
koreográfus

Kóka Rozália
énekes és mesemondó

Laczák Géza
ötvösművész

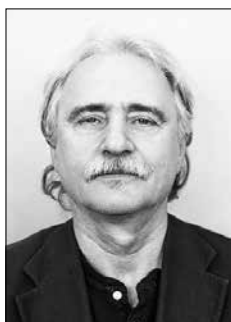
Lajta Gábor
képzőművész

Márkus Béla
irodalomtörténész

Marton László
rendező, színiigazgató

Mihályi Gábor
koreográfus,
rendező

Molnár Imre
iparművész

Olasz Ferenc
filmrendező,
fotóművész

Pártay Lilla
táncművész,
koreográfus

Pregitzer Fruzsina
színművész

Rohonyi Anikó
operaénekes

Rost Andrea
operaénekes

Salamin Ferenc
építész

Sipos János
népzene kutató

**Solymosi Tari
Emőke dr.**
zenetörténész

Sturcz János
művészettörténész

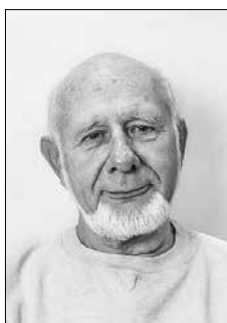
Sulyok Miklós
művészettörténész

Szalai Györgyi
rendező

Szentmártoni János
költő

Ternovszky Béla
animációs film-
rendező

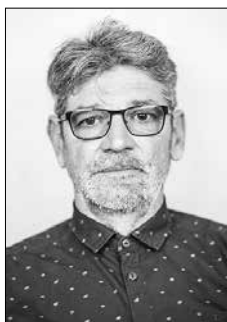
Tóth Klára
filmkritikus

Vajda László
népi iparművész

Vashegyi György
karmester

Vesmás Péter
építőművész

Zádori Mária
énekművész

A Magyar
Művészeti
Akadémia
levelező
tagjai

Zsuráfszky Zoltán
táncművész,
koreográfus

Tagságát
szüneteltető
levelező tag

Cserhalmi György
színművész

A Magyar
Művészeti
Akadémia
tiszteletbeli
tagjai

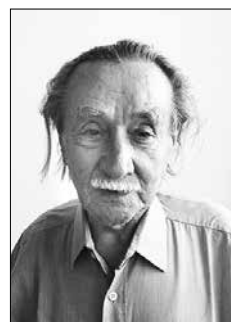
Anthony Gall
építész

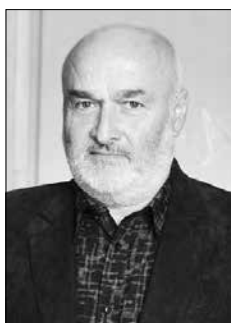
Kernács Gabriella
művészettörténész

Korzenszky Richárd
bencés szerzetes,
pedagógus

Mócsényi Mihály
tájépítész

Pollák Róbert
muzeológus

**Rostoka László /
Vladislav Rostoka**
grafikusművész

Szenik Ilona
néprajzkutató

Tímár Sándor
koreográfus,
táncpedagógus

Vörös Győző dr.
egyiptológus,
órkutató

A Magyar
Művészeti
Akadémia
pártoló
tagjai

Burai-Kovács János dr.
Demján Sándor
Eisler Péter dr.
Gubcsi Lajos dr.
Koller Györgyné,
Soós Szabó Edith
Pollok László

ÉPÍTŐMŰVÉSZETI
TAGOZAT
Aczél Gábor
Bachmann Bálint
Bálint Imre
Balogh Balázs
közgyűlési képviselő
Boros Pál
Dénes György
Détári György
Hübner Máttyás dr.
Iványi László
Jakab Csaba
Jánosi János
Kálmán Ernő Béla
Kováts András
Miklós
Kravár Ágnes
Krizsán
András Géza dr.
Kulcsár Attila
Lukács István
Major György
Mányi István
Molnár Csaba
Pásztor József
Patonai Dénes
Paulinyi Gergely dr.
Puskás Péter
Sebestény Ferenc
Szalay Tihamér
Szente-Vargáné
Gerencsér Judit
Anna
Vadász Bence
közgyűlési képviselő
Vikár András

FILM- ÉS FOTÓ-
MŰVÉSZETI
TAGOZAT
Albertini Béla dr.
B. Révész László
Barta Zsolt Péter
közgyűlési képviselő
Erdélyi János

Herendi Péter
Jokesz Antal
Katkó Tamás
Kisfaludy András
Kiss Beáta
Koncz Gabriella
Kovács Melinda
Lakatos Iván
Lugossy István
Lukács Lóránt
Mihályfy László
Mikulás Ferenc
közgyűlési képviselő
Mohi Sándor
Moldoványi Judit
Novák Emil
Patyi Árpád
Rófusz Ferenc
Szalay Péter
Szamódy Zsolt Olaf
Szilágyi Varga Zoltán
Szobolits Béla
Szőke András
Tényi István
Urbán Tamás
Varga Ágota
Varsányi Ferenc

IPARMŰVÉSZETI
ÉS TERVEZŐMŰ-
VÉSZETI TAGOZAT
Antal Pál
Ardai Ildikó
B. Laborcz Flóra
Balogh Eleonóra
Bánáti János
Baráth Ferenc
Bárd Johanna Mária
Benczúr Gyula
Berzy Katalin
Bicsár Vendel
Borza Teréz
E. Szabó Margit
Erdei Sándor
Fodor Lóránt
Gombos István

Gulyás Kati
Gyárfás Gábor
Harsay Ilona
Horkay István
Jajecnica Róbert
Kálmán László
Kányási Holb Margit
Kecseti Gabriella
Kecskés Ágnes
Keresztes Dóra
Kisfaludy Márta
Kiss Ilona
Kiss Iringo Márta
Kiss István
Koós Pál
Kopcsányi Ottó
Károly
Kovács Zoltán
Krajtsovits Margit
Kulinyi István
Latin Anna
Lázárné Balog Edit dr.
Lencsés Ida
Lőrincz Győző
közgyűlési képviselő
Madarász Kathy
Margit
Máder Indira
Márkus Gábor
Mester Éva Cecília dr.
Minya Mária
Molnár Gyula
Molnár Kálmán
Morgós
András prof. dr.
Nagy Alexandra
Nagy Judit
Nagy Tibor
Nausch Géza
Nyári Ildikó
Pannonhalmi
Zsuzsanna
Pápai Livia
Pasqualetti Eleonóra
Pauli Anna
Penkala Éva

Polgár Csaba
György
Polyák János
Probstner János
Rainer Péter
Regős Anna
Rékasy Levente
Rényi Krisztina
Sárváry Katalin
Simonffy Márta
közgyűlési képviselő
Smetana Ágnes
Somodi Ildikó
Szávost Katalin
Széles Judit
Szemereki Teréz
Szentpéteri Tibor
Szilágyi Ildikó
Tankó Judit
Tóth Zoltán
Vásárhelyi Emese
Vereczkey Szilvia
Zala Tamás
Zalavári József
Zidarics Ilona Mária
Zsigmond Attila

IRODALMI
TAGOZAT
Alföldy Jenő
Alföldyné
Dobozi Eszter
Bata János
Falusi Márton dr.
közgyűlési képviselő
Elmer István Ödön
Horváth Tamás
Károly dr.
Jávorszky Béla
Kemsei István
Lövetei Lázár László
Majoros Sándor
Mohás Livia
Molnár Vilmos
Péntek Imre
Pintér Lajos

arcképcsarnok

A Magyar
Művészeti
Akadémia
nem
akadémikus
köztestületi
tagjai és
közgyűlési
képviselei

Pósa Zoltán Csaba
közgyűlési képviselő
Rostás-Farkas György
Sarusi Mihály
Szenyán Erzsébet
Szondi György dr.
Tóth László
Vass Tibor
Végh Attila

KÉPZŐMŰVÉSZETI
TAGOZAT

Baksai József
Balanyi Károly
Balanyi Zoltán
Barakonyi Zsombor
Bereznai Péter
Birkás István
Butak András
Csorba Simon
Dienes Attila
Drozsnyik István
Felházi Ágnes Judit
Gaál József
Galambos Tamás
Hajdú László
Halbauer Ede
Hangay George
Hévizi Éva
Holdas György
Józsa Bálint
Kavecsánszki
Gyula dr.
Kepenyés Pál
Kligl Sándor
Kocsis Imre
Kótai Tamás
Kovács Attila Lajos
Kovács Géza
Kovács Péter Balázs
Kovács-Gombos
Gábor
Krizbai Sándor
Lacza Márta
Lévay Jenő
Lipcsey György
Madarassy István
Magyari Márton
Molnár László József
Nagy Árpád
Oláh György
Olajos György
Olescher Tamás
Orosz János
Osgyányi Vilmos
Paizs Péter
Palkó Tibor
Pataki Tibor
Pató Róza
Pirk László
Pistyrur Imre

Radosza Attila dr.
Regős István
közgyűlési képviselő
Sárkány Győző
közgyűlési képviselő
Sinkó János
Szegedi Csaba
Szepessy Béla István
Szilágyi Imre
Szily Géza
Tóth Sándor
Váli Dezső
Várhelyi György
Vincze Ottó

MŰVÉSZETELMÉ-
LETI TAGOZAT

F. Orosz Sára
közgyűlési képviselő
Hantos Károly
Hegyi Ibolya
Kamp Salamon dr.
közgyűlési képviselő
Juhász György
András dr.
Kucsera Tamás
Gergely dr.
Pécsi Györgyi
Szakolczay Lajos
Vasy Géza

NÉPMŰVÉSZETI
TAGOZAT
Bereczky Csaba
közgyűlési képviselő
Faragó Laura
Fehér Anikó dr.
Gosztonyi Zoltán
Gy. Kamarás Katalin
Mucsi János
közgyűlési képviselő
Nagy Mária
Sebestyén István
Takács András

SZINHÁZ-
MŰVÉSZETI
TAGOZAT
Vincze Balázs
Balázs Péter János
Barta Dóra
Berkes János
Blaskó Balázs
Bozsik Yvette
Csányi János
közgyűlési képviselő
Csikós Sándor
Esztergályos Cecília
Falussy Lilla
Fried Péter
Gyarmathy Ágnes

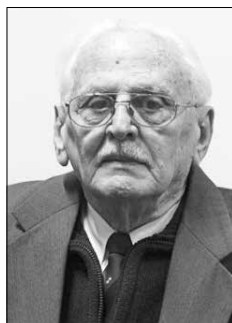
Harangozó Gyula
György
Herczeg Tamás
Jámbor József
Kalmár Magda
Kalmár Tibor
Kertesi Ingrid
Kiss János Antal
Kováts Kolos
Lukács Gyöngyi
Mándy Ildikó
Mihályi Győző
Pápai Erika
Piros Ildikó
Pitti Katalin
Román Sándor
Rubold Ödön
Solymosi Tamás
közgyűlési képviselő
Sunyovszky Sylvia
Szász Zsolt Ferenc
Szlávik István
Szűcs Gábor
Topolánszky Tamás
Török Jolán
Udvaros Béla
Urbán Gyula
Várad Marianna
Vincze János

ZENEMŰVÉSZETI
TAGOZAT
Bánkövi Gyula
közgyűlési képviselő
Baranyay László
Bruckner Adrienne
Csetényi Gyula dr.
Deákné
Kecskés Mónika
Dobozy Borbála
Zsuzsanna
közgyűlési képviselő
Döbrössy János
Falvay Attila

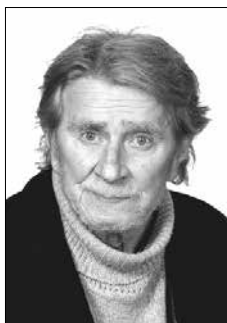
Farkas Gábor
Ferencziné dr.
Ács Ildikó
Gyüdi Sándor
Hegedűs Endre
Horváth Anikó
Horváth Barnabás
Zoltán
Illényi Katica
Juhász Előd dr.
Keller András
Kesselyák Gergely
Lőte Enikő
Molnár György
Pethő Zsolt
Prunyi Ilona
Smuta Attila
Strausz Kálmán
Szabó Péter
Szakály Ágnes
Tamási László András
Víg Tommy

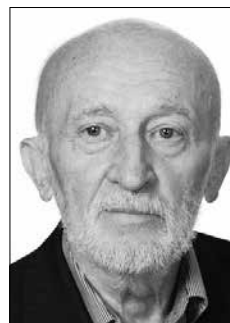
Ág Tibor
népzenekutató,
karnagy

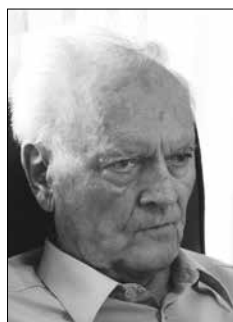
Bánszky Pál
művészettörténész,
néprajzkutató

Bencsik István
szobrászművész

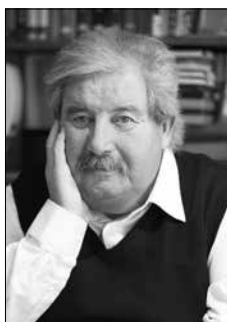
Csete György
építőművész

Dobos László
író

Erdélyi Zsuzsanna
néprajztudós

Halmos Béla
zenész,
népzeneoktató

Jakobovits Miklós
képzőművész

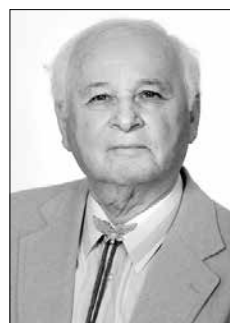
Karátson Gábor
író, festő

Kemény Henrik
bábművész

Kerényi József Péter
építőművész

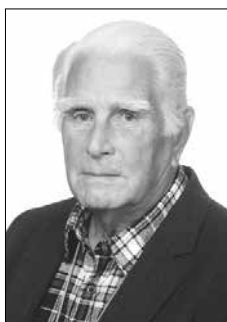
Kiss Dénes
író, költő

Kobzos Kiss Tamás
zenész, előadóművész,
zenepedagógus

Kuszto Endre
festőművész, grafikus

Lantos Ferenc
festőművész

Lászlóffy Csaba
költő, író

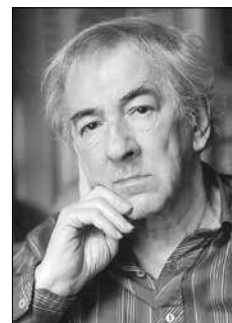
Lugossy Mária
szobrászművész

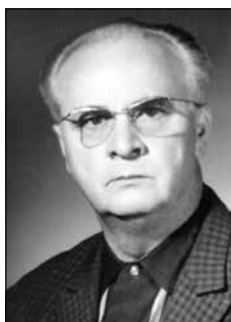
Magyar László
festőművész

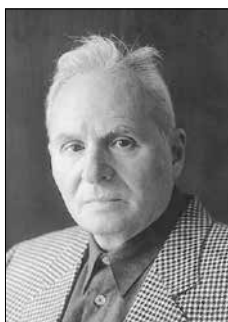
Marosi Barna
író

Marsall László
költő

Morell Mihály
filmművész

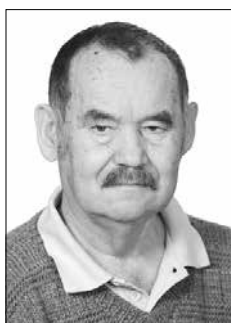
Nemeskürty István dr.
irodalom-
és filmtörténész

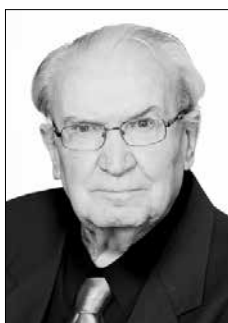
Normantas Paulius
fotóművész

Oláh János
költő, író

Páll Lajos
költő, festőművész

Plesz Antal
építőművész

Polgár Rózsa
kárpitművész

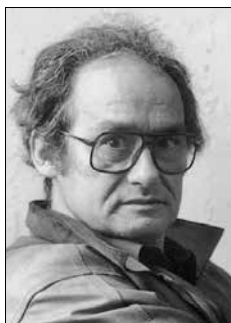
Sigmond István
író

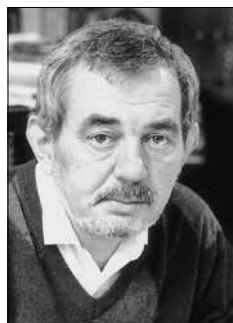
Szokolay Sándor
zeneszerző

Zsigmond Vilmos
operatőr

Attalai Gábor
képzőművész

Bella István
költő

Berki Viola
festőművész

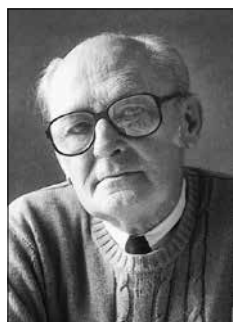
Bertha Bulcsu
író

A Magyar
Művészeti
Akadémia
posztumusz
tiszteleti
tagjai

arcképcsarnok

Bozay Attila
zeneszerző

Csaba László
építőművész

Cserny József dr.h.c.
iparművész

Durkó Zsolt
zeneszerző

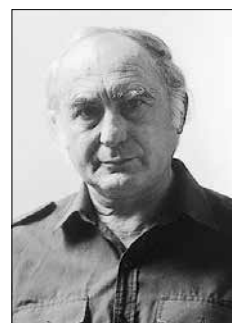
Eigel István
festőművész

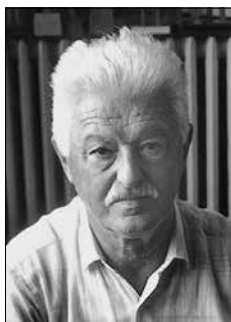
Farkas Ferenc
zeneszerző

Fábri Zoltán
filmrendező

Fóth Ernő
festőművész

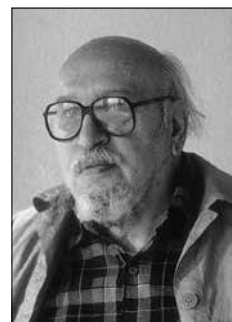
Gerzson Pál
festőművész

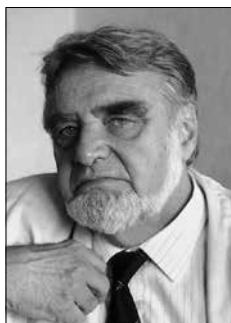
Gion Nándor
író

Gulyás Zoltán
építőművész

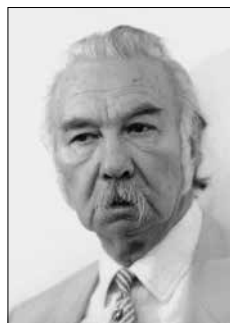
Gyarmathy Tihamér
festőművész

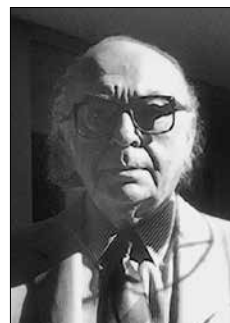
Gyurkovics Tibor
író

Hann Ferenc dr.
művészettörténész

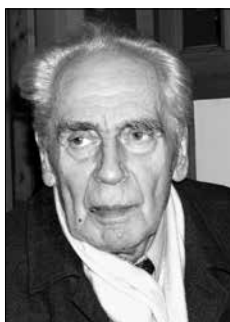
Határ Győző
költő, író

Hernádi Gyula
író

Horváth Anna
keramikusművész

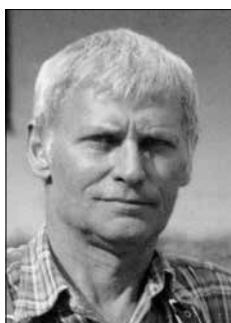
Hubay Miklós
író

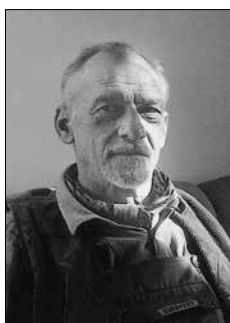
Jánossy György
építőművész

Jecza Péter
szobrászművész

Juhász Sándor
festőművész, költő

Jurcsik Károly
építőművész

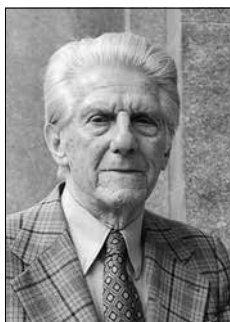
Kalmár László
zeneszerző

Károlyi Amy
költő

Kemény Katalin
író

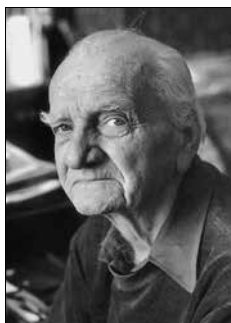
Király Ernő
zeneszerző

Kokas Ignác
festőművész

**Kolozsvári
Grandpierre Emil**
író

László Gyula dr.
régész, festőművész

Lászlóffy Aladár
költő, író

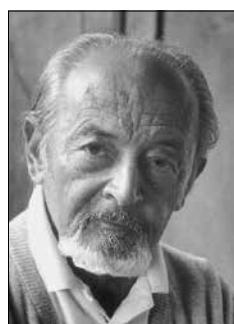

Lázár Ervin
író

Makovecz Imre
építőművész

A Magyar
Művészeti
Akadémia
posztumusz
tisztelési
tagjai

Mészöly Dezső
költő, műfordító

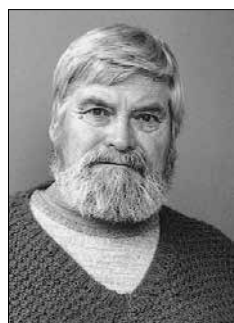
Molnár Tamás
filozófus

Nagy Gáspár
költő

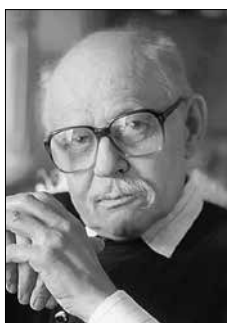
Paizs László
festő-
és szobrászművész

Patay László
festőművész

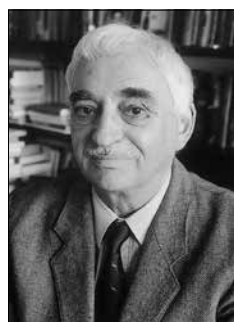
Páskándi Géza
író

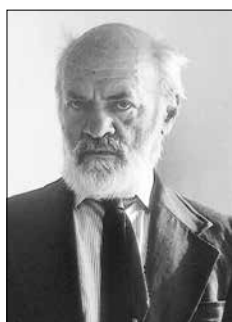
Péri József
ötvösművész

Pongrácz Zoltán
zeneszerző

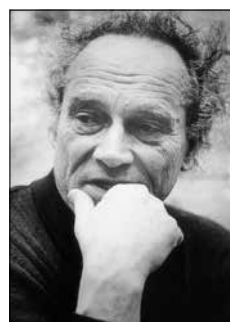
Sánta Ferenc
író

Schéner Mihály
festő,
grafikusművész

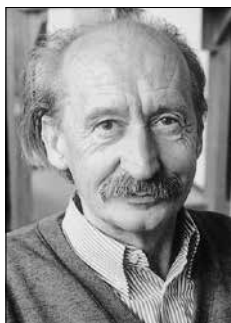

Sinkovits Imre
színművész

Somogyi József
szobrászművész

arcképcsarnok

Somos Miklós
festőművész

Sulyok Imre
zeneszerző

Supka Magdolna dr.
művészettörténész

Sütő András
író

Szalay Lajos
grafikumszobrász

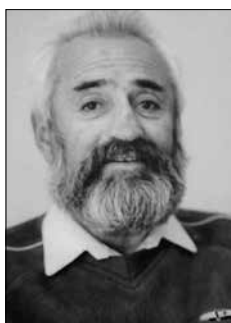
Szentkirályi Zoltán dr.
építőművész

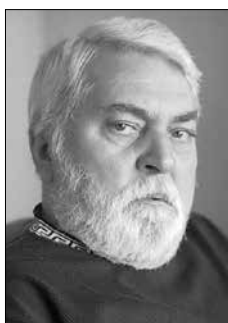
Szóts István
filmrendező

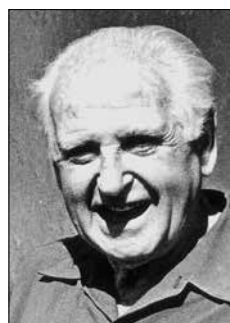
Tolnay Klári
színművész

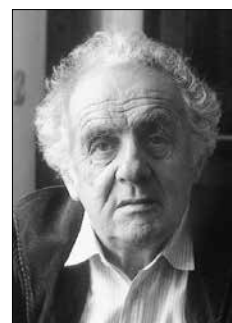
Tóth Lajos
festőművész

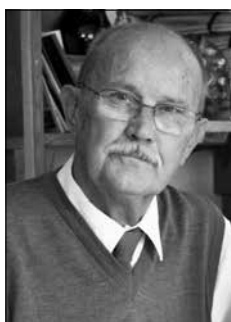
Utassy József
költő

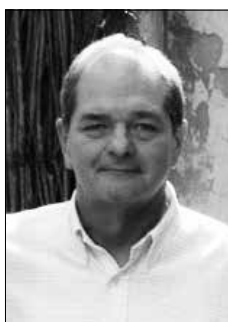
**Vágó Péter /
Pierre Vago**
építőművész

Vigh Tamás
szobrászművész

Makovecz Imre
elnök

Kovács Flórián dr.
főtitkár

Fekete György
elnök

**Kucsera Tamás
Gergely dr.**
főtitkár

Dévényi Sándor
alelnök

Jankovics Marcell
alelnök

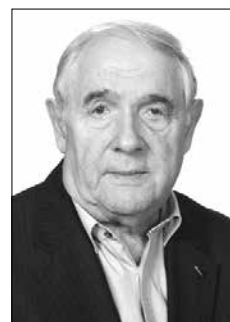
Dubrovay László
elnökségi tag

Marton Éva
elnökségi tag

Szemadám György
elnökségi tag

Tamás Menyhért
elnökségi tag

arcképcsarnok

ÉPÍTŐMŰVÉSZETI
TAGOZAT
Ferencz István
(2016. március 17-ig)
Turi Attila
(2016. április 6-tól)

FILM- ÉS FOTÓMŰ-
VÉSZETI TAGOZAT
Dárdai István
(2016. március 21-ig)
Buglya Sándor
(2016. március 22-től)

IPARMŰVÉSZETI
ÉS TERVEZŐ-
MŰVÉSZETI
TAGOZAT
Simon Károly

IRODALMI
TAGOZAT
Mezey Katalin

KÉPZŐMŰVÉSZETI
TAGOZAT
Stefanovits Péter

MŰVÉSZETELMÉ-
LETI TAGOZAT
**Solymosi Tari
Emőke dr.**

NÉPMŰVÉSZETI
TAGOZAT
Kékedi László

SZÍNHÁZMŰVÉ-
SZETI TAGOZAT
Rátóti Zoltán

ZENEMŰVÉSZETI
TAGOZAT
Tóth Péter

A Magyar
Művészeti
Akadémia
művészeti
tagozatainak
vezetői

Halász János
felügyelő testület
elnöke

Erdélyi Rudolf Zalán
felügyelő testület tagja

Haris László
felügyelő testület tagja,
MMA

Kampis Miklós
felügyelő testület tagja,
MMA

Sára Ernő
felügyelő testület tagja,
MMA

A Magyar
Művészeti
Akadémia
Felügyelő
Testülete

dr. Freund Tamás

dr. Granasztói György
(2016. augusztus 9-ig)

dr. Vizi E. Szilveszter
(2016. szept. 20-tól)

dr. Jávor András

dr. Maróth Miklós

dr. Vízkelety Mariann
a testület elnöke

A Magyar
Művészeti
Akadémia
Társadalmi
Tanácsadó
Testülete

Barabás Viktor
Baricsa Katalin
Barna Olivér
Békési Attila
Borbás Tamás
Borbély László
Borsos Erzsébet
Buzás Mária
Csányi Szilveszter
Cseresnyés Márk
Csernák András
Czencz Balázs dr.
Dóka Zsófia
Dunainé
Demeter Ildikó
Éberlein Melinda
Engedi Éva dr.
Farkas Róbert
Fekete István dr.
Fónyadné
Kosztolnik Anikó
Gemov Nikolett
Godó Edit
Zsuzsanna
Gyukin Tijana
Hamza Tímea
Hausenblasz Dóra

Hegedűs Vilmos
József
Hidvégi Aszter
Hingyi Gábor
Horváth Helga
Huszár Orsolya
Igaz Katalin
Iván Orsolya
Joó Balázs
Juhászné
Kellner Gabriella
dr. Kaszásné
Ferenczi Enikő
Kelemen Béla
Keppel Márton
Kiss Annamária dr.
Kiss Csaba László
Kiss Erzsébet
Kiss Lászlóné
Kiss Zoltán dr.
Komlóssy Ágnes
Kovács Adrienn
Kovács Örs Levente
Kováts Gergely
Kukta Hajnalka
Kulcsár Anett dr.
Kulcsár Annamária

Lagzi Andrea
Neufeldné
Jenei Györgyi
Maros Eszter
Marosfi-Erdősy
Zsuzsanna
Maróthy Csaba
Matitsné
Vigh Marianne
Patkó Zsuzsanna
Pécsi Györgyi
Pelle Katalin
Pribelszki Szilvia dr.
Répás Zsuzsanna
Ruszina Éva
Sarnyai Andrea
Serfőző Szilvia
Simon Veronika
Szabó Anita
Szabó Roland
Székely-Gyökössi
Szabolcs
Szmoláné
Fazekas Krisztina
Szmrecsányi Dóra
Szőke Levente

Szűcsné
Palojtay Kinga
Tihanyvári Szilvia
Tompos Vince
Török Máté
Türk Dalma
Varga Andrea
Varga Mariann dr.
Vass Anna Johanna
Veress Zoltánné
Vincze Lilla
Virágné
Mojzes Ildikó

Kulin Ferenc dr.
főszerkesztő

Balogh Csaba dr.
szerkesztőségi titkár

Csuday Csaba
olvasószerkesztő

Szerkesztőbizottság tagjai:

Fekete György, a szerkesztőbizottság elnöke,
Kulin Ferenc főszerkesztő,
Kucsera Tamás Gergely társfőszerkesztő,
Turi Attila főszerkesztő-helyettes, Albert Gábor,
Fabényi Júlia, Farkas Ádám, Jankovics Marcell,
Kelemen László, Mezei Gábor, Vigh Andrea

Művészetelméleti
és Módszertani
Kutatóintézet

Kocsis Miklós
dr. habil.
mb. igazgató

Pesti Vigadó

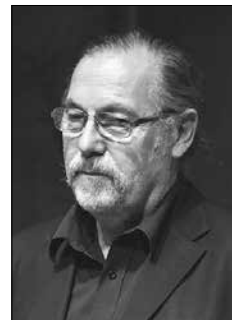

**dr. Molnárné Szunyi
Barbara**
ügyvezető

Műcsarnok

Medgyes Piroska
gazdasági vezető

Szegő György
művészeti vezető

A Magyar
Művészeti
Akadémia
Intézmé-
nyeinek
vezetői

arcképcsarnok

Kiadja
a Magyar Művészeti Akadémia,
2017-ben
www.mma.hu
Felelős kiadó: Fekete György,
az MMA elnöke

MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

ISSN 2064-1001
Készült a Kontaktprint Nyomdában
2017